

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

BİLGİ EDİNME HAKKI

PANEL

ANKARA

5 MAYIS 2004

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 62

Bilgi Edinme Hakkı

ISBN:975-6689-47-1

© Türkiye Barolar Birliği

Birinci Baskı: Haziran 2004

Türkiye Barolar Birliği
Karanfil Sokaęı 5/62
06650 Kızılay - ANKARA
Tel: (312) 425 30 11 Faks: 418 78 57
web: www.barobirlik.org.tr
e-posta: admin@barobirlik.org.tr
yayin@barobilik.org.tr

Sayfa Tasarımı ve Ofset Hazırlık
Düş Atelyesi (0312.215 70 37)
(Düzelti: Zelal Aęaęe)

Baskı
ŞEN MATBAA
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

BİLGİ EDİNME HAKKI

PANEL

ANKARA

5 MAYIS 2004

İÇİNDEKİLER

Özdemir ÖZOK'un Açılış Konuşması	VII
--	-----

BİRİNCİ OTURUM

ANAYASA VE İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA BİLGİ EDİNME KANUNU

Oktay EKŞİ	3
Ertuğrul YALÇINBAYIR	6
Ziya YERGÖK.....	13
Firuz Demir YAŞAMIŞ.....	21
Ertuğrul YALÇINBAYIR	76
Ziya YERGÖK.....	80
Tartışma	82

İKİNCİ OTURUM

İDARE VE CEZA HUKUKU AÇISINDAN BİLGİ EDİNME HAKKI

İl Han ÖZAY.....	97
Aydın GÜLAN	100
Köksal BAYRAKTAR	109
Tartışma	117

ÜÇÜNCÜ OTURUM

VERGİ, TİCARET HUKUKU VE BANKACILIK AÇISINDAN BİLGİ EDİNME HAKKI

Prof. Dr. Erzan ERZURUMLUOĞLU	127
Doç. Dr. Arslan KAYA	127
Güran YAHYAOĞLU	142
Umut DOĞU	152
Tartışma	161

EKLER

YASALAR, TASARILAR

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu	175
Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulamasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik	186
Başbakanlık Genelgesi	217
Hükümet Tasarısı ve Gerekçesi	223
Avrupa Uyum Komisyonu Raporu ve Metni	243
Adalet Komisyonu Raporu ve Metni	258
TBMM Tutanakları	273
Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun	327
Ticari Sırlar Kanun Tasarısı	333
Devlet Sırları Kanun Tasarısı	345

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI
Av. ÖZDEMİR ÖZOK'UN AÇIŞ KONUŞMASI

Şahin MENGÜ (Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri): Yüksek Yargı Organı'nun Sayın Başkan ve üyeleri, değerli konuklar, saygıdeğer meslektaşlarım, harumefendiler, beyefendiler; Türkiye Barolar Birliği olarak açık toplumun, şeffaf toplumun ve demokrasinin olmazsa olmaz koşulu, vatandaşın bilgi edinme hakkıyla ilgili düzenlediğimiz bu panele hoş geldiniz.

Panel açış konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği Başkanı Sayın Av. Özdemir Özok'u konuşmalarını yapmak üzere davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başkan.

Av. Özdemir ÖZOK (Türkiye Barolar Birliği Başkanı): Saygıdeğer konuklar; "*Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*"yla* ilgili olarak yaptığımız toplantıya hoş geldiniz. Sizleri şahsım ve temsil ettiğim Türkiye Barolar Birliği adına saygılarımla selamlıyorum.

Değerli konuklar; Türkiye Barolar Birliği, bir süreden beri günceli yakalayabilmek için, henüz tasarı halindeyken ya da yasalaştıktan hemen sonra önemli yasa ve tasarılar hakkında toplantılar düzenlemektedir. Medeni Yasa, İstinaf Mahkemeleri, kamu yönetimi, bankacılık hakkındaki düzenlemeler gibi duyarlı konularda bu tarz panel ve sempozyumlar düzenlenmiş, toplantı tutanakları ve bildiriler kısa sürede yayımlana-

* Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, tasarı, komisyon raporları ile TBMM görüşmelerinin tam metni için bkz. s. 175 vd.

masına açılacaktır. Bilgi edinme hakkı konusundaki toplantı da bu tür önceliği olan bir toplantıdır.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, hepimizin bildiği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 09.10.2003 tarihinde kabul edildi, 24.10.2003 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlandı. Kanun, yine hepimizin bilgisi dahilinde olmasına karşın yineliyorum, *Resmî Gazete*'de yayım tarihinden 6 ay sonra, yani bundan yaklaşık 10 gün kadar önce, 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe girdi. Konularında uzman genç ve deneyimli bilim adamları, gazeteci ve politikacılar, bilgi edinme hakkını çeşitli boyutlarıyla, ticari sır ve devlet sırrı yasa tasarılarıyla birlikte inceleyecekler, irdelenecekler, özellikle soyut hakkın uygulamaya nasıl yansıtılacağı konusunda bizleri aydınlatacaklardır.

Yasanın 1. maddesinde amacı, demokratik ve şeffaf yönetim gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi hakkını kullanmaları olarak gösterilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan yasa tasarısının gerekçesinde, yasanın bir yandan yönetimde şeffaflığı sağlaması suretiyle devletin demokratik karakterini güçlendireceği, diğer yandan da temel hak ve özgürlüklerin kullanımında ileri bir adımı oluşturacağı şeklinde vurgulanmıştır. Bilimsel görüşlere göre, iradenin yaptığı işlemlerin hukuka uygunluğunun güvence altına alınmasıyla idarenin elindeki bilgilere erişilmesi arasındaki ilişkinin ayrılmazlığı söz konusudur. Bu kısa anlatımlar, yani yasanın amaç maddesi, yasanın gerekçesi ve bilimsel görüşler, bilgi edinme hakkının şeffaf, katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışındaki önemini açıkça göstermekte ve ortaya koymaktadır.

Değerli konuklar; Türk hukuk sisteminde bilgi edinme hakkının kullanılması sürecinde dar ve öznel boyutu teşkil eden ve Anayasa'nın 74. maddesinde hükme bağlanan Dilekçe Hakkı, 01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'la işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu dışında, kişisel veya kamuyla ilgili dilek ve şikâyetler, özellikle yönetim nezdinde gerekli ilgiyi görmemekte, yasaya rağmen

eski vurdumduymazlık devam edip gitmektedir. İdari makamlar nezdinde dilekçe hakkının kullanılmasıyla sonuç alınmış pek az olay bulunduğu, meslek deneyimleriyle rahatlıkla söylenebilir.

Bilgi edinme hakkının dilekçe hakkı, devlet sırrı, ticaret ve bankacılık sırrı kavramlarıyla yakın ilişkisi olduğu gibi, bu hakkın en önemli "yüzünü" de avukatların çalışma koşulları teşkil etmektedir. İzin verirsiniz, bu noktada, avukatlar için yaşamsal olan bir alanda birkaç şey söylemek istiyorum.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun çıkarılmasından çok önce, 2001 tarihinde, 4667 sayılı Yasayla Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinde yapılan kapsamlı bir değişiklikle, *"Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar, avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla bu kurumlar, avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür"* hükmü konulmuştur. Bu hüküm, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun amacını, özünü ve kapsamını oluşturan ilkelerin bir anlamda öncülüğünü oluşturmaktadır. Avukatlık Kanunu hükmü, sadece avukatlara yönelik bilgi ve belge toplama hakkını düzenlerken, bugün tartışacağımız ve inceleyeceğimiz Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, genel bir düzenleme getirmektedir.

Avukatlık Kanunu'ndaki bu düzenleme, avukatlık hizmetinin anayasal güvence altında bulunan hak arama ve savunma haklarının çabuk, güvenilir ve düzenli bir şekilde yapılması için tanınmış olan bilgi ve belge edinme hakkının sağlıklı şekilde kullanılmasını amaçlamasına karşın, maalesef uygulamada çeşitli fiili ve hukuk dışı engellerle kısa zamanda kullanılamaz hale gelmiştir. Bu konuda değerli meslektaşlarımızdan, değerli avukat arkadaşlarımızdan yoğun yakınmalar gelmektedir. Çünkü hâlâ kamu yönetiminde görev yapan değerli görevliler, savunma hakkının içeriğini ve niteliğini kavramamış, anlamamış ve özümseyememiştir. Dava dosyası inceleme, örnek alma hakkı, Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunları'yla, Avukatlık Kanunu'ndaki hükümlere

ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesinde 4001 sayılı Yasayla yapılan değişikliğe rağmen, tam olarak ve tartışmasız uygulanmamaktadır.

Diğer yandan Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinin uygulama sınırları ve özellikle avukatların bu kanunda tanıdığı yetkiyle isteyebileceği belgelerin sınırları ve muhtevası açısından uygulamada karşılaşılan güçlükler, daha önce bir ihtilaf nedeniyle Danıştay 1. Dairesi'nin 2002/26 esas, 2002/52 karar sayılı görüşüyle sicil dosyaları açısından savunmada hukuki olmayan bir karanlık nokta oluşmasına maalesef neden olmuştur. Pek çok hak gibi, Avukatlık Kanunu'nun 2. maddesinde sağlanan ve açık biçimde sınırları belirlenmiş bilgi ve belgelerin incelenmesi hakkı, pek çok nedenlerle bugün maalesef kullanılmaz hale getirilmiştir. Dileğimiz, avukatlar için söz konusu olan bu olumsuz tablonun, -bu olumsuz tablo, bizleri bilgi edinme hakkını kullanmak isteyen vatandaşlarımız açısından da kaygılandırmakta- bu kaygılarımızın, bu karamsarlığımızın Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nda da yaşanmamasıdır.

Burada söz konusu olan kamu görevlilerinin gerçekten kanunun saydığı ilkelere, yani demokratik ve şeffaf yönetim gereklerine, eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine bağlılıkları ve inanmaları noktasında sanıyorum, sorun düğümlenmektedir. Yasal olanakların uygulamaya yansımaları ve günışığında yönetime kavuşmamız, bu inançla, bu yaklaşımla mümkün olacaktır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'yla tanınmış hakkın tartışmasız ve kolaylıkla kullanılması, dileğimizdir.

Bu umutlarla panele katkı sunanları ve siz sayın konukları yeniden saygılarımla selamlıyorum, beni dinlediğiniz için teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

BİRİNCİ OTURUM

“ANAYASA ve İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA BİLGİ EDİNME KANUNU”

Oturum Başkanı
Oktay EKŞİ (Basın Konseyi Başkanı)

Şahin MENGÜ: Değerli konuklar; panelimizin ilk oturumu, “Anayasa ve İnsan Hakları Bağlamında Bilgi Edinme Kanunu” başlığını taşımakta. Oturumu Basın Konseyi Başkanı, yetkin gazeteci sayın Oktay EKŞİ yönetecek. Konuşmacı olarak Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Firuz Demir Yaşamış, Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır, Adana Milletvekili Sayın Ziya Yergök. Son iki konuşmacımızın bizim açımızdan en büyük özellikleri, köken itibariyle avukat olmaları.

Sayın Başkan ve konuşmacıları kürsüye davet ediyorum.

Oturum Başkanı (Oktay EKŞİ): Saygıdeğer konuklar; Türkiye Barolar Birliği'nin benim anlayışım eğer yanlış değilse, demokrasimiz açısından, insan hakları açısından ve hukuk devletini yerleştirme özlemimiz açısından son derece önemli bir yasayla ilgili bu toplantısında ilk oturumu yönetme onurunu bana bahsettikleri için ayrıca Barolar Birliği'ne teşekkürlerimi sunuyorum. Bu konu, yani bilgi edinme hakkı, bilgi edinme özgürlüğü konusu, burada az önce gördüğüm Saygıdeğer Hocamız İl Han Özay ile, bir de bizim -benim başında bulunduğum Basın Konseyi'nin- yıllardan beri gerekliliğini savunduğumuz, fakat pek de muhataplarımızı ikna etmekte başarılı olamadığımız bir konuydu.

OKTAY EKŞİ'NİN
KONUŞMASI

Türkiye, tuhaf birtakım gerçekleri yaşayan bir ülke. Bazen incir çekirdeğini doldurmayan bir mesele için yıllarımızı veririz. Geriye doğru hafızam bana bir örnek hatırlatıyor; bir ispat hakkı kavramı için, biz 1950'li yıllarda 4-5 sene verdik, “Acaba gerekli mi, gereksiz mi?” Sonunda siyasi partiler parçalandı, partiler kuruldu, kıyametler koptu, sırf “İspat hakkı acaba hukukta kabul edilebilir bir kavram mıdır?” diye. Bilgi Edinme Hakkı Yasası ise Türkiye’de pek de kimse üzerinde fazla durmadan, yani birkaç ilgilinin sesini duyurma çabaları bir yana bırakılırsa, pek de kimse üzerinde fazla durmadan, birden bire geldi, görüşüldü ve öyle bir hızla geçti ki konuyla ilgili bizler dahi, ardından neredeyse yetişemedik diyebiliriz. Bu aynı kavram, aynı anlayış, 1990'lı yılların başlarında İngiltere’de tartışılmaya başlandı, 2000 yılında Tony BLAIR’in seçim kam-

OKTAY EKŞİ'NİN
KONUŞMASI

panyasında verdiği söz yüzünden yasalaştı, ama tam anlamıyla uygulamaya konulması 2005 yılının sonuna bırakıldı. Bizde yasa 24 Ekim'de, biliyorsunuz, yürürlüğe girdi, 24 Nisan'da, yani 6 ay sonra yürürlüğe girdi. Türkiye bu; Türkiye bazen çok geride kalıyor, bazen beklemediğimiz sırada hızla ileriye gideceğini gösteren örnekleri ortaya koyuyor. Biz, bu bağlamda hızlı gittik diyorum, ama aslında bir başka gerçeği de vurgulamam gerekiyor: Bilgi edinme hakkı, ilk 1766 yılında İsveç'te vatandaşlara tanınmış bir haktır, 238 sene gecikmiş haldeyiz. İsveç demokrasisi niye iyi demokrasi, Türk demokrasisi niye kör-topal bir demokrasi; sanıyorum sadece bu basit örnek bile bu konuda bilgi vermeye yeter.

Ben, bu toplantıda konuşmacıların, panelistlerin bize sunacaklarından emin olduğum çok kıymetli bilgileri, şu anda bulunduğum konumu suistimal ederek vakitlerini ellerinden almak ve engellemek istemiyorum. Yalnız, sadece bir noktaya değinmeye, izin verirseniz, gerek duyuyorum: Az önce arz ettiğim gibi, Basın Konseyi olarak biz bu konunun üzerinde 1989 yılından itibaren görüş ifade etmeye başladık, 90 yılında bu hakkın gerçekleşebilmesi için Anayasa'ya bir madde ilave edilmesinin doğruluğunu savunduk. Savunduğumuz görüşe göre, bu tarihte saygıdeğer anayasa hocalarından bir kısmıyla "Basını ilgilendiren konularda Anayasa'nın maddeleri acaba değiştirilebilir mi, değiştirilirse ne şekilde değiştirilebilir" konulu bir çalışma yapmıştık. Söz konusu çalışmada, Anayasa'da 25. maddeden sonra, 25/A başlıklı yahut madde numaralı hüküm olarak şunun konulmasını istedik: "*Herkes, gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahiptir. Devlet, bu hakların gerçekleşmesini sağlayacak tedbirler alır.*" Biz, bu öneriyi götürdük, siyasi parti liderlerine sunduk; dinlediler, pek de mesajımızı aldıkları izlenimini vermeyen zarif cevaplarla karşıladılar.

1991 seçimlerinde siyasi partilerin seçim bildirgelerine bu hak, bu mesele girsin diye uğraştık, onda da çok başarılı olmadık, sadece bir siyasi parti, tüm verdiğimiz belgeleri seçim bildirgesine koydu. O zaman da bir değerlendirmeden geçmediği için kuşkulandık, "*Bu da niye böyle oldu?*" diye. Nitekim

o dönemden sonra, yani 91 seçimlerinden sonra da maalesef bir tek adımlık bir ilerleme kaydedemedik. 97 yılında sayın Mesut Yılmaz'ın Başbakanlığı sırasında bu konuyla ilgili bir teşebbüs oldu, "*Bir yasayla bu konu temin edilebilir mi?*" diye. O da benim eğer algıladığım yanlış değilse, -ki bugün burada düzelten dostlarımız olabilir- zannediyorum bürokrasinin yaklaşım konusunda anlaşılamaması, uzlaşamaması nedeniyle taslak olmaktan ileri gidemedi. Şimdi arz ettiğim gibi, hızlı bir şekilde bu yasa yaşamımıza girdi. Yasayla ilgili değerlendirmeyi tabii panelistlere bırakıyorum. Belki yeri gelirse, benim 3-5 cümleyle arada veya sonunda ilave edeceğim husus olabilir. Daha fazla vaktinizi almak istemiyorum, bu güzel fırsat dolayısıyla, bu konunun kamuoyunda yerleşmesi amacıyla, benimsenmesi, özüm senmesi amacıyla böyle bir teşebbüste ve toplantıyı yaparak böyle bir hareketi başlattığı için, tekrar Barolar Birliği'ne teşekkür ediyorum, ilginiz nedeniyle de size hem teşekkür, hem saygılar sunuyorum.

İlk sözü Sayın Ertuğrul Yalçınbayır'a vereceğim; çünkü Sayın Yalçınbayır, bu konunun Hükümette Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı sıfatıyla görev yaptığı sırada sahibiydi. Hatta bir konuşmamızda, kendisi bunun gerçekleşmesi için çabalarını ifade ettiğinde, Tanrı biliyor, gözüne biraz da kuşku ve şüpheyle, "*Daha önce biz bunları yaşadık, umarım sizin zamanınızda da aynı tecrübeyi yaşamayız*" düşüncesini zihnimin gerisinden geçirerek -huzurunuzda da bu itirafta bulunuyorum- aramızda geçen konuşmayı anımsıyorum, sonra gerçekleşmesinde çok ciddi katkısı oldu. İlk sözü Sayın Yalçınbayır'a vereceğim, konuşmacılara 20'er dakika konuşma süresi olması için kendileriyle mutabık kaldık. Sonra eksiklerini tamamlama veya soru sorma aşamasını yaşayıp programımızın bize düşen kısmını tamamlayacağız.

Büyurun efendim.

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

Ertuğrul YALÇINBAYIR (AKP Bursa Milletvekili): Sayın Başkan, değerli katılımcılar; öncelikle hepimizi sevgi, saygı, barış, mutluluk dilekelerimle selamlıyorum. Mensubu olmaktan onur duyduğum Türkiye Barolar Birliği'nin bana böyle bir görev tevdi etmesini de şükranla karşılıyorum. Herhangi bir katkımız olabilirse, görevimizi yapmış olmanın mutluluğu içinde olacağız.

Bilindiği gibi, dün bir Anayasa paketiyle ilgili çalışmalar yapıldı, birinci tur görüşmeler tamamlandı. Sanıyorum 48 saat geçtiği için, belki yarın, belki öbür gün ikinci tur görüşmeler yapılacak. Anayasa değişikliği yapılmasının nedeni olarak, pozitif olarak görünen, 2002 ve 2003 izleme raporları, Avrupa Birliği müktesebatı. Böyle bölük pörçük anayasa yapılmaz, ülkenin yeni bir anayasaya ihtiyacı vardır. Yeni bir anayasa; ısmarlama, takvime bağlanmış işlerle olmaz. Şüphesiz ki anayasalar, zamanının ürünüdür; 1961 Anayasası, 1960 ihtilalinin, ondan sonra kurulan Kurucu Meclis'in ürünüdür. 1971 Muhtırası'ndan sonraki değişiklikleri hep birlikte hatırlıyoruz. 1980 İhtilali, Danışma Meclisi ve 1982 Anayasası ve bu Anayasa, yapıldığı tarihten bugüne kadar tartışılan ve çeşitli defalar değiştirilen bir anayasa.

Zaman nedir? Zaman; demokratikleşme, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve bunların yaşama geçirilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bir dünya devletidir; çeşitli uluslararası anlaşmalara imza atmış, bunları kendi iç hukukuna uyarlamış bir devlettir. Bakıldığında, 1948'de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, ondan sonra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, ki bu sözleşmenin bizim tarafımızdan kabulünün, yürürlüğe girmesinin üzerinden tam 50 yıl geçti. 1950'de hazırlanan bu sözleşme, 1954 Mart'ında Meclis'te kabul edildi, *Resmî Gazete'*de yayımlandı ve 18 Mayıs itibarıyla de uygulanmaya başladı. Tam 50 yıl, altına imza attığımız bu sözleşmeler bizi bağlıyor ve iç hukukumuzun da bulunan ürünü. Biz, bu işleri yapıyorsak, çağdaşlaşma adına girdiğimiz, altına imza attığımız taahhütlerimizin sonucu yapıyoruz. Belki Avrupa Birliği, bu süreci hızlandırma rolünü üstlenmiş olabilir, taahhüdümüz o

zamandan bu yana bunu yapmak. Dün yapamadığımızı bugün de yapamıyoruz ve yarını çağırıyoruz. Bu zafiyetten kurtulmak ve kanunların ve anayasanın yapımında öncelikle süreçlerin ne olduğunu ortaya koymak gerekir, böyle bir anayasa yapım tarzı olmaz.

Halkı, kamuyu derinden etkileyen kanunların yapımı da *"Biz çoğunluğa sahibiz, kanunların yapımındaki usule uyarız ve bunları geçiririz"*le de olmaz; o tartışma süreci büyük katkılar sağlar, aynı zamanda bir eğitim rolü de oynar. Bilgi edinmeyle ilgili kanun da bunlardan birisidir.

Türkiye'de konuşulmayan bir şey yok, ama bunların yapımı usulü belirlenmiyor; usul, adap, erkân nedense ihmal edildi. Bu, asıldan daha önemli; biz, Anayasa'nın içeriğinden daha ziyade, eğer bu usul üzerinde birleşebilirsek, temel kanunlarda bu usul üzerinde birleşebilirsek, onların değiştirilmesini de aynı nezaketle yapabiliriz. Bu usulün parlamentoda bulunduğum 3 dönem içinde yeterince olamadığını gördüm.

Sayın Başkan konuşurken, ben de şöyle gerilere doğru gittim. 55. Hükümet döneminde İdari Usul Yasası'yla ilgili uluslararası bir sempozyum düzenlenmişti ve 1997'nin sonlarında gündeme gelen bu husus, 1998'in Hukuk Yılı ilan edilmesine de yol açmıştı. Daha sonra hukuk yılları ilan edildi, ama o yıllar, heder edilen yıllar oldu. İdari Usul Yasası tartışmaları sırasında, onun metinlerini okuduğumuzda, gerçekten başta İl Han Özay Hocamız olmak üzere, değerli katkıda bulunan kişilere teşekkür etmek istiyoruz; idari usulü, günışığında yönetimi Türkiye'nin gündemine etkili biçimde getirmişlerdir.

Demim de söylediğimiz gibi, gerek Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesi'nin 19. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi; ifade özgürlüğü, haber, fikir alma-verme özgürlüğü, bunu açıklama özgürlüğü, ayrıca Birleşmiş Milletler'in *"Binyıl Bildirgesi"*nde İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bir bütün olarak sayıldığı, yüceltilmeye çalışıldığı, insan hakları, demokrasi ve iyi yönetişimin öngörüldüğü ve yine Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nde bu hususların

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

teyit edildiğini görüyoruz. İç hukukumuzda, Anayasa'ya da baktığımızda, şüphesiz ki öncelikle Cumhuriyet'in niteliklerini, demokratik niteliğini belirten, hukukun üstünlüğünü, insan haklarına dayalı oluşunu belirten maddesi başta olmak üzere, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüyle basın özgürlüğündeki bazı hükümlerin ve yine 2001 yılında yapılan değişikliklerle temel hak ve özgürlüklerin korunması başlığında devlet işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yollarına ve mercilere başvuracağını ve "*Sürelerini belirtmek zorundadır*" hükmüyle ve yine dilekçe hakkına getirilen yeni düzenlemeyle bilgi edinmeye hizmet eden birçok anayasal hükme sahiptir. Ancak bilgi edinme hakkı, özel olarak Anayasa'da düzenlenmemiştir. Tabii demek değildir, Bilgi Edinme Kanunu Anayasa'ya aykırı; hayır, Anayasa'nın yasaklamadığı her hususta düzenleme yapma mümkündür. Anayasa'yı yasakçı gözle değil, özgürlükçü gözle yorumladığımızda, buna böyle ulaşmak gerekir diye düşünüyorum. Üstatlarım burada, şüphesiz biz, onların da bir ürünüyüz.

Mesleğimiz itibariyle Avukatlık Kanunu'na bakıldığında, gerçekten 2. madde, avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla kurumları yükümlü saymış. Bu kanunun hazırlanması sırasında alt komisyonda da Sayın Tuncay Alemdaroğlu'yla beraber 20. Dönem'de de katkılarımız olmuştu, 21. Dönem'de bu kanun çıktı. Mesleği ifa ederken şunu gördük: Özellikle idari işlemlerde idareye başvuruyorsunuz, idare sizin başvurunuzu susmak suretiyle reddediyor veya "*Talebiniz reddedilmiştir.*" diyor; ne gerekçe var, ne sebep var. Böyle bir hizmet anlayışı kaliteyle bağdaşmıyor; insan haklarıyla, hak arama özgürlüğüyle, adil yargılama hakkıyla bağdaşmıyor. O zaman siz diyorsunuz ki, "*İdare, olsa olsa şu nedenle reddetmiştir.*" İyi hazırlanmamış dava dilekçeleriyle açılan davalar sebebiyle yargıyı da meşgul ediyorsunuz; idare kaliteyi aramıyor. Bunlardan şüphesiz ki kurtulmak gerekir. Zaman; şimdi bunları gerçekleştirme zamanıdır; yasal altyapının, anayasal altyapının hazırlanması ve uygulanmasıdır ve uygulamanın da şüphesiz ki izlenmesidir.

Yine şöyle geçen dönemlere baktığımızda, 1999'da ve 2001'de Basın Konseyi'nin Anayasa yapım sürecinde bizlere ulaştırdığı bir metin vardı. Demin belirtmiş oldukları 25/A maddesi, "*Gerçekleri Öğrenme ve Bilgi Edinme Hakkı*". Uzlaşma Komisyonu'nda olsun, Anayasa Komisyonu'nda olsun, o dönemler bu komisyonlarda görevdeydik, herkes ittifak etti, ama getirilen metni deldirmemek adına -çünkü katılımcılık yok- bir başka bahara bırakıldı. Bu defa yine Anayasa Komisyonu'na ve yetkili kişilere söyledik; "*Bakın, şu değişiklik sırasında Bilgi Edinme Kanunu'nun anayasal dayanağını getirebiliriz. Bundan sonra hiç kimse, Bilgi Edinme Kanunu'nun gerisine düşecek düzenlemeler yapamaz, ama bunun anayasal dayanağını da getirelim*" dedik. "*Haklısınız, ama eğer bunu kabul edersek başka talepler gelir, bir başka bahara.*" Bu anlayışla anayasa yapılmaz, bu anlayışla kanun yapılmaz, katılım sağlanmaz. Şüphesiz ki bunlar, bir kültür meselesidir. Bu konularda kamuoyunun bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır, kamuoyunun talebinin artmasına ihtiyaç vardır. Barolar Birliği'nin yapmış olduğu bu toplantı, bunlardan biridir. Bu toplantıların tüm barolarımız tarafından etkili biçimde buldukları yerlerde yapılması gerekir.

Bu mevzuat çalışmaları sırasında şunu gördük: Özellikle, Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun, uygulanmayan kanunlardan birisidir, şu anda da öyledir. Bir ara yapmış olduğumuz bir çalışmayla "*Dilekçe hakkı Türkiye'de ne kadar kullanılıyor?*" bunları 57. Hükümet döneminde Başbakan'a sorduk. Vatandaşlar tarafından, çeşitli kuruluşlar tarafından Başbakanlığa 71 bin 348 başvuruda bulunulmuş ki dilekçe, 3071 sayılı Kanun, Bilgi Edinme Kanunu'nun bir vasıtası, çok önemli bir vasıtası, bir taraftan kendisiyle veya kamuyla ilgili bilgi edinmek suretiyle bilgi edinmeyi, diğer taraftan şikâyet hakkını kullanmak suretiyle denetim hakkını ve yine öneride bulunmak suretiyle de demokratik katılım hakkını 1984'te düzenleyen çok önemli bir kanun ve bu kanunun uygulanmadığını gördük. 71 bin 348 dilekçe; sorulara cevap vermeyen yetkililerle ilgili Türk Ceza Kanunu'nun 230 veya 240. maddesi, her olayın durumuna göre değerlendirmek gerekirken, bugüne kadar dilekçe hakkını kullananlara cevap vermeyenler hakkında hiçbir cezai takiba-

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

tın yapılmadığı Başbakan tarafından bize yazılı olarak iletildi. Meclis Başkanlığı sıfatıyla sorduğumuz soru...

Vatandaş, Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu'na, Komisyon'un kurulduğu 10.11.1984 tarihinden 24.10.2000 tarihine kadar, 16-17 sene içinde toplam 14 bin 769 dilekçe vermiş. Oysa bugün, neredeyse bir günde bu kadar kişi Meclis'e geliyor. Bunun anlamı nedir? insanlarımız dileklerini, isteklerini, önerilerini yazıya dökmüyor, yüz yüze görüşmek istiyor. Yüz yüze görüştüğünde, torpil, tavassut, imtiyaz istiyor, hukuk dışılığı daha rahat söyleyebiliyor, kendisinin kayırılmasını istiyor, siyasetçi eliyle bunların rahatlıkla yapıldığı inancı içinde. Siyasetin ve siyasetçilerin bundan kurtarılması lazım, tabii ki onlar bu zemini hazırlıyor, özeleştiriyi yaptığımızda bunu da görmemiz lazım. Vatandaş, 16 Mayıs 2000 ile Kasım 2001 arasında Cumhurbaşkanlığı'na 100 bin 26 dilekçe veriyor. Cumhurbaşkanlığı makamı, bu dilekçeleri sadece havale ediyor, bir icra makamı değil. Ama bu sayının fazlalığı, güven duygusunu da ortaya koyuyor; siyaset kurumuna, siyasetçiye güvenin azaldığı, belli makamlara güvenin arttığı bir süreci yaşıyoruz ve burada vatandaş tarafından yargı konularında da büyük şikâyetlerin olduğunu görüyoruz. Milletvekillerinin 18 Nisan 1999-25 Ekim 2001 tarihleri arasında sormuş olduğu soruların -ki Anayasa'nın 98. maddesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün ilgili maddeleri, yazılı veya sözlü soruyla bilgi edinmeyi düzenlemiş- toplamı 6 bin 581. Yazılı sorulara ortalama cevap süresi 15 gün yerine 40 gün, sözlü sorulara 171 gün, süresinde cevaplandırılmayan soru toplamı, 6 bin 581, tümünü kabul edersek, 1702. Bu da sayın bakanlarımızın, iktidarın denetime ne kadar önem verdiğini gösteriyor; tüm zamanlar için bu böyle. Hatta konuştuğumuzda, çok önemli bir lider, "Canım, milletvekilleri kendi bakanına soru sorar mı, kendi bakanını bu yolla denetler mi?" Sanki soru sormak, bir ayıbı ortaya çıkarmakmış gibi; bilgi edinmeyi içerdiğini, bürokratların daha kaliteli çalışma zorunda kaldıklarını, bu yolla bakana da hizmet ettiklerini düşünmüyorlar. Onlar için önemli olan primdir, herhangi bir ayıbın ortaya çıkmamasıdır.

Dilekçe hakkının kullanılmaması nedeniyle hiçbir genso-runun, hiçbir soruşturmanın olmadığını hepimiz biliyoruz. Muhalefetin de bu konuda yeterince hassas olmadığını, genel olarak söylüyorum, günümüzdeki muhalefet değil. Kürsüye çıkıldığında hep söylenir, "Sorulara cevap gelmez, edilmez" diye, ama yeterince bunların değerlendirilmediğini görüyoruz. Vatandaş da kamu kurumlarına yazılı başvurusunu da milletvekilleri veya siyasiler eliyle; iktidardaki partinin elemanları eliyle, yerel yöneticileri veya milletvekilleri eliyle takip etmeye çalışıyor. Burada vatandaşın artık doğrudan takip hakkını ve onların bilgilendirilmesini sağlamamız gerekiyor.

Biz, dilekçe hakkının etkin kullanılmadığını ifade etmek suretiyle Başbakanlığa başvurduk. Başbakanlığa "4982 sayılı Kanun'da, yürürlüğe girmek üzere, gerekli çalışmalar yapılsın, idare hazır değil, kamu hazır değil, kamuoyu hazır değil" dedik. 24 Ocak tarihinde bir genelge yayımlandı, daha sonra da bildiğiniz gibi, 6 aylık sürelerin bitimini takip eden gün de 24 Nisan'da bitiyordu, 27 Nisan'da Resmi Gazete'de kanun gereği yönetmelik de yayımlandı. Yönetmelikten sonra tüm kamu kurumları, burada bilgi vermekle mükellef olan kurumlar, yeni bir yapılanmaya gitmek durumunda; internet ortamında, elektronik ortamda kendi kurumlarıyla ilgili bilgileri, dokümanları, tasnifi yapmak durumunda. Bu, şeffaflığı, açıklığı, denetimi, bilgiyi beraberinde getirecektir. Bu, aynı zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde gereksiz soruların da önlenmesine yol açacaktır. Kaynağında o bilgiler mevcuttur; hem kamu kurumlarımızın, hem de özellikle yerel yönetimlerin bunlara hazırlanması gerekir.

Bilgi Edinme Kanunu, tek başına şeffaflığı sağlayacak bir iş değildir, şüphesiz ki bundan sonra idari usule ihtiyaç var. Kararların alınmasına halkın katılımını, kişilerin katılımını sağlamak, orada hazır bulunmalarını, kendi katılımlarını, temsil ettirmelerini, bunları sağlamak ve açıklığı, toplantıların açıklığını beraberinde getirmek gerekiyor. Bunlar, Hükümet Programı'nda varolan hususlardır. Aciliyeti bitmiş olan, ama hâlâ Acil Eylem Planı denilen hususlarda bunlar var, bunların gerçekleştirilmesi gerekiyor. Sınırlandırma ve diğer konular,

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

diğer konuşmacılara da ait, bunların ticari sır konusu olsun, devlet sırrı, diğerleri tartışılıyor. Şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde devlet sırlarıyla ilgili bir kanun tasarısı var, ticari sırlarla ilgili kanun tasarısı var, ama bu tasarıların kanunlaşma sürecinde katılım yok. Bizim dikkat etmemiz gereken önemli konu, bu usul. Eğer bu usule dikkat edebilseydik, biz yeni bir anayasa yapabilecek konumdaydık. Dün gördük bunu, o kadar madde rahatlıkla geçebildi. Bütün bunların önüne tıkayan, verilen sözlerin yerine getirilmemesidir.

Milletvekili dokunulmazlığının sınırlandırılmasıyla ilgili konuda CHP, bu konuyla ilgili samimiyetini ve ciddiyetini yeterinden fazla gösterdi, kamuoyu tarafından biliniyor, bunları yine takip edecektir, ama bu konuda söz verip yerine getirmeyenleri kendi ayıplarıyla baş başa bırakıp, bu ülkenin önü tıkanmasın, onların hesabının sorulacağı zaman vardır. Şüphesiz ki engelleme haklarını kullanmak, takdir etmek onların hakkıdır, nasıl yapacaklarını şüphesiz ki söyleyemeyiz. Ancak yeni bir anayasayı yapmak, Avrupa Birliği istediği için değil, 1950'lerden beri dünyaya ve onları kabul etmek suretiyle halkımıza taahhüt ettiğimiz işleri yapmak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni bütün unsurlarıyla birlikte uyarlayabilmek, ama bunları yaparken şüphesiz ki bir taraftan yerelleşmeyi, diğer taraftan ulusallaşmayı, bölgesel bir güç olmayı ve küreselliğin nimetlerinden yararlanarak, külfetlerini de dikkate almayı hesaplayıp, kendi özgür irademizle bunu yapabilmek; Türkiye'nin demokratik birikimi, bunları yapmaya müsaittir. Daha etkin, daha aktif vatandaş, sivil toplum örgütleri ve siyaset kurumu, Türkiye'nin önünü açacaktır. 2023 Türkiye'yi bekliyor, belki biz o tarihte Avrupa Birliği'ne gireriz, Avrupa Birliği kalırsa.

Ben, hepinize teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: AKP Bursa Milletvekili Sayın Ertuğrul Yalçınbayır'a teşekkürlerimizi sunuyorum.

Şimdi CHP Adana Milletvekili Sayın Ziya Yergök konuşacaklar.

Buyurun Sayın Yergök.

Ziya YERGÖK (CHP Adana Milletvekili): Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Saygıdeğer konuklar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. 3 Kasım seçimlerine kadar yönetim sorumluluğunu birlikte paylaştığım Türkiye Barolar Birliği meslek örgütümün böylesine önemli ve yaşamsal bir konuda bir panel düzenlemiş olması nedeniyle de sayın Başkan'a ve Yönetim'e teşekkür ediyorum.

Ben, aynı zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonu'ndayım, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'yla ilgili çalışmalar alt komisyonda da devam etti ve alt komisyonda da görev yapmış biri olarak o süreci sizlere sunmak istiyorum.

Bu Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'yla ilgili tasarı, 25.06.2003 tarihinde Başbakanlıkça, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulmuştur. Onun öncesinde benim de katıldığım TESAV Vakfı'nda, Sayın Adalet Bakanı'nun katıldığı, buradaki konuklardan Sayın Atilla Sav'ın katıldığı, parlamentoda temsil edilmeyen siyasi parti temsilcilerinin, bilim adamlarının katıldığı bir toplantıda da bu, daha Meclis'e sunulmadan önce tartışılmış, konuşulmuştu. Tabii ki, bu katılımlar yeterli değil, yeteri kadar katılımcı bir anlayışla hazırlandığını ileri sürmek mümkün olmayabilir, ama Meclis'e gelmeden önce de böyle bir hazırlık çalışmasının olduğuna dikkatinizi çekmek istiyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 22. Yasama Dönemi'nde yeni bir ihtisas komisyonu oluşturuldu, bu da Avrupa Birliği Uyum Komisyonu. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'yla ilgili tasarı, önce Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nda görüşüldü ve daha sonra esas komisyon olarak bizim komisyona, benim bulunduğum Adalet Komisyonu'na geldi. Burada oluşturulan alt komisyonda çeşitli kurum ve kuruluştan gelen öneriler değerlendirilerek komisyon çalışmaları tamamlandı ve 9 Ekim 2003 tarihinde de 5982 sayılı Yasayla Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edildi. Biraz önce Başkan'ın

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

da ifade ettiği gibi, yürürlük maddesindeki 6 aylık sürenin 24 Nisan 2004 tarihinde dolmasıyla bu yasa 24 Nisan'da yürürlüğe girdi. Yine Kanun'un uygulanmasıyla ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik ise Başbakanlık tarafından hazırlandı, yürürlük tarihinden birkaç gün sonra, 27 Nisan 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı ve 24 Nisan'dan itibaren geçerli olmak üzere o da yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Burada özellikle ve öncelikle ifade etmek isterim ki, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, gerek komisyonlardaki görüşmesi sırasında, gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülmesi aşamasında, iktidar ve muhalefet milletvekillerinin hep birlikte coşkuyla ve içtenlikle destek verdikleri, katkıda buldukları ve oybirliğiyle kabul ettikleri bir ortak metin durumundadır. Nitekim Genel Kurul görüşmelerinde, 19 sayın milletvekili -ki bu kanun, yürütme ve yürürlük maddeleriyle birlikte 33 maddeden ibarettir- gerek gruplar adına, gerek kişisel olarak söz aldı ve konuştu; 11 üye, muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nden, 8 üye ise iktidar partisine mensuptu. Yasanın tümüyle ilgili yapılan bu görüşmelerden sonra, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu oybirliğiyle kabul edildi, bir tek çekimser oyla, bir tek ret oyuyla çıkmadı ve tüm katılan milletvekillerinin oybirliğiyle kabul edildi.

Kanımca bu yasanın en zayıf tarafı, toplumsal bir talep oluşmadan, sivil toplum örgütlerinden, meslek örgütlerinden yükselen bir talep gelmeden kabul edilmiş olmasıdır. Burada sadece Basın Konseyi'ni ve onun Sayın Başkanı Oktay Ekşi'yi istisna tutmak zorundayız; çünkü 90'lı yıllardan beri bunu gündemde tutan, bununla ilgili sürekli yazılar yazan Sayın Ekşi'dir, burada da kendilerine teşekkürümü ifade etmek istiyorum. Yine de her şeye rağmen ülkemizde demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirmeyi, demokratik hak ve özgürlükleri boyutlarıyla kullanmayı, özgür insan, örgütlü toplum, demokratik devlet olmayı amaçladığımızı göre, bilgi edinme hakkını düzenleyen yasa, bütün bu amaçlara uygun düşen doğru ve yerinde bir adım olmuştur.

Diğer taraftan böyle bir düzenleme, içinde yer almayı he-

deflediğimiz, bir demokrasi ve hukuk toplumu olan Avrupa Birliği'ne uyum açısından, saydam yönetim ve toplumsal denetim açısından da büyük önem taşımaktadır. Demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerinden olan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan bilgi edinme hakkı, bireylere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra, halkın devlete karşı duyduğu kamu güvenini daha da yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynayacaktır. Bu hakkın kullanılması sayesinde hem halkın devleti denetimi kolaylaşacak, hem de devletin demokratik karakteri güçlenecektir. Halk bilsin ki hesap sorabilsin, yönetim yanlış uygulamalardan, kötü uygulamalardan kaçsın; halk bilsin ki hizmetlerden daha etkin biçimde yararlansın; halk bilsin ki yönetimde saydamlık olsun. Gerçekten de bir yönetimin saydam olduğuna, şeffaf olduğuna ve bir yönetimin kamu yararına işlediğine yurttaşları inandırmadan en geçerli ve en gerçekçi yolu, yönetsel bilgi ve belgeleri ilgililere açıklamaktan geçer. Bunların yapılmaması, hak ihlallerinin ve yolsuzlukların artmasına neden olmaktadır ve nitekim bunlar, geçmişte çok sayıda yaşanmıştır.

Bugün 50 kadar ülkede Bilgi Edinme Hakkı Kanunu vardır, çoğu da bizde olduğu gibi yenidir. Sadece ilk düzenleme, Sayın Başkan'ın da ifade ettiği gibi, 1766 tarihli İsveç Basın Özgürlüğü Yasası'nda bulunmaktadır. Anayasa'da, Sayın Ertuğrul YALÇINBAYIR'ın da ifade ettiği gibi, bilgi edinme hakkını açıkça düzenleyen bir hüküm olmamakla birlikte, bunu kısıtlayan bir hüküm de bulunmamaktadır. Bilgi edinme hakkı, bazı ülkelerin anayasalarında da açıkça yer almıştır. Günümüzde çağdaş ve demokratik anayasalarda bilgi edinme hakkı, gerçekten ayrı bir madde olarak düzenlenmektedir. Nitekim, 2001 yılında değerli bilim adamlarının katkılarıyla bu toplantıyı düzenleyen Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan Anayasa Önerisi'nin 38. maddesinde, *"Her yurttaş, devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin işlem ve eylemlerinden bilgi edinme hakkına sahiptir"* şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle yapılacak kapsamlı bir anayasa değişikliğinde, bilgi edinme hakkının bizim Anayasa'da da açıkça yer alması isabetli olacaktır.

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

Demokratik ülkelerde bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir. Yine tüm demokratik ülkelerde vatandaşların bilgi edinme hakkı, kurum ve kuruluşların ise bilgi verme ödevi bulunmaktadır. Her ne kadar bizdeki işleyiş, bizim kurum ve kuruluşlarımıza baktığınızda, bilgi verme ödevi değil, bilgi vermeme ödevi biçiminde uygulama yapılmaktaysa da kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme hakkının kullanılması konusunda yapılan başvuruları cevaplandırmak, bilgi ve belgeye erişimde gereken kolaylıkları sağlamak yoluyla saydam yönetimin sağlanmasına katkıda bulunmak durumundadırlar.

Kamu kaynaklarıyla üretilen ve hiçbir gizliliği olmayan bilgilere erişimin gereksiz yere kısıtlanmaması, vatandaşların kendileriyle ilgili bilgilere kolayca erişiminin sağlanması ve kamusal hizmetle yükümlü kurum ve kuruluşların çalışmalarını görmesini, izlemesini, bilgilenmesini sağlamak amacıyla bilgi edinme hakkının kullanılmasının sınırlarını da belirlemek gerekmektedir. Bilgi edinme hakkını belirlerken, göz ardı edilmemesi gereken iki husus, kamusal gizlilik ve kişisel gizliliğidir. Söz konusu kavramlar, bilgi edinme hakkının tanıdığı serbestinin de sınırlarını belirlemektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin ilk fıkrasında, kişinin özel ve aile hayatı, konut dokunulmazlığı ve haberleşmenin gizliliği, bir insan hak ve hürriyeti olarak kabul edilmiştir. 2. fıkrada, *"Bu hak ve hürriyetlere getirilebilecek sınırlamalar, bu hakların kullanılmasına resmi bir makamın müdahalesi, demokratik bir toplumda ancak mili güvenlik, kamu huzuru, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması için zorunlu ölçüde kanunun izin vermesi şartıyla gerçekleştirilebilir"* şeklinde genel bir ifadeyle açıklanmıştır. Nitekim Avrupa Birliği mevzuatına baktığımız zaman da bilgi edinme hakkıyla ilgili benzer sınırlamalara oralarda da yer verilmiştir bulunmaktadır.

Bu yasayla herkesin bilgi edinme hakkını kullanabileceği kuralının yanında, yabancı gerçek ve tüzelkişilere de belirli şartlar çerçevesinde, kendileriyle ve faaliyet alanlarıyla ilgili olmak

kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu hak tanınmıştır. Bilgi edinme hakkının kullanılmasında kurum ve kuruluşların ne şekilde hareket etmeleri gerektiği, belirli usul ve sürelerle bağlı tutulmuştur. Yine bilgi edinme hakkının kullanılmasına yönelik başvuruların devlet sırrı veya devletin ekonomik menfaatlerine ilişkin bilgi ve belgelerden olması nedeniyle reddedilmesi halinde, ilgililerin Bilgi Edinme-Değerlendirme Kurulu'na itiraz etmesine ilişkin düzenleme getirilmiştir. Ayrıca bilgi edinme başvurusu reddedilen başvuru sahibi, genel hükümler uyarınca idari yargıda dava açabilecektir.

Bilgi Edinme Hakkı Kanun Tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda görüşülürken söz alan, içinde benim de bulunduğum birçok üye, bu kanunla ilgili çok olumlu, destekleyici görüşler ifade ederken, bu kanunun iyi niyetle ve kararlılıkla uygulanmasına yönelik uyarılarda da bulundular. Bir başka deyişle, uygulanmamasına yönelik, uygulamada karşılaşılabilecek güçlüklerle ilgili kaygılarını da haklı olarak dile getirdiler. Yasa çıkarma konusunda gerçekten sicimiz çok parlak ve özellikle son dönemlerde bazı anayasa değişiklikleri de olmak üzere, çok sayıda yasa süratle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden, bugünkü parlamento aritmetiği de dikkate alındığında, ortaya çıkmaktadır. Parlamentomuz, gerçekten çok yoğun çalışmakta; Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nda olduğu gibi, ülke ve ulus yararına, toplum yararına önemli yasalar çıkmakta.

Ancak uygulama konusunda her zaman ne yazık ki aynı titizlik gösterilmemektedir. Bu kaygılar Avrupa Birliği çevrelerinde de en üst düzeyde sürekli ifade edilmektedir. Nitekim 2 Mart 2004 tarihinde Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na hitap eden Avrupa Parlamentosu Başkanı, bu konuşmasında *"Şimdi her şeyin anahtarı uygulamada. Buradaki yasal ve anayasal reformları hazırladıktan sonra, iş artık bunları uygulamaya gelmiştir; her kültür, her siyasi toplum için bu geçerlidir. Kâğıt üzerinde yasalar değiştirilebilir, bunu yapmak gerekir, bunu yapmak kolaydır, ama davranışları, yaklaşımları değiştirmek için daha uzun süreye*

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

ihtiyaç vardır. Mümkün olduğu kadar işler kâğıttan uygulamaya dökülmelidir. Bir tek kelime söylemem gerekiyorsa, o da uygulama, uygulama, uygulama.” demiştir.

Nitekim bir başka noktaya burada dikkati çekmek istiyorum: Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda 18.11.1992 tarih ve 3842 sayılı Yasa'yla çok olumlu ve çok ileri değişiklikler yapılmış olmasına, örneğin 135, 136 ve 138. maddelerle ifade ve sorgunun tarzı, yakalananın ve sanığın müdafisi seçimi ve baronun müdafisi tayiniyle ilgili haklar, aradan geçen bunca zamana rağmen, baroların bu konudaki etkin çalışmalarına rağmen, etkili bir şekilde bu haklar ne yazık ki kullanulamamaktadır; çünkü kollukta güçlü bir dirençle karşılaşılmaktadır. Hatta bu yasa ilk uygulamaya başladığında kollukta matbu tutanaklar hazırlanmıştı, “*Susma hakkını kullanmıyorum, müdafisi talep etmiyorum.*” diye bunlar matbu hale bile getirilmişti.

Yine yasak sorgu yöntemleriyle ilgili Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu 135/A'da açık düzenleme olmasına, Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca işkence ve kötü muameleyle ifade almanın suç sayılmasına ve bugüne kadar göreve gelen başbakanların, içişleri bakanlarının bu konularla ilgili uyarılar içeren genelgeler yayınlamalarına rağmen, yanlış uygulamalar yıllardır devam etmiştir. Burada da bütün sorunun yönetimin-den kaynaklandığını düşünüyorum.

Burada, uygulamayla ilgili çok dikkat çekici bir belgeyi dikkatinize sunmak istiyorum: 24.07.2001 tarihinde, o dönemin içişleri bakanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ihlal kararlarıyla ilgili bir genelge yayınladı teşkilatına ve burada şunu söylüyordu: “*Şu ana kadar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde ülkemiz aleyhine çok sayıda ferdi başvurunun yapıldığı ve aleyhimize sonuçlanan bazı başvurular nedeniyle çok yüksek miktarda tazminat ödeme yükümlülüğü altında kalmamızın yanı sıra, uluslararası kamuoyundaki itibarımız olumsuz yönde etkilendiği bilinen bir gerçektir. Hatalı uygulamaların varlığı da bunda gerekçe.*” Bu hatalı uygulamaların ve aksaklıkların giderilmesi amacıyla bu genelgede uyarı yapıyordu. Bir başka yerinde de “*Suç işlendiği şüphesi altında bulunan kişiler hakkında yürütülen hazırlık*

soruşturması işlemlerinde gizliliğe riayet edilmelidir. Suç işlediği şüphesiyle gözaltına alınan kişinin suçlu gibi basın yoluyla teşhir edilmeleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 2. bendinde yer alan masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu sebeple kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla kişilerin kimlik bilgileri gizlenerek, sadece olay hakkındaki bilgilerin duyurulması usul haline getirilmelidir" diyen bu Sayın İçişleri Bakanı, Üzeyir Garih olayının hemen arkasından, 9 yaşındaki bir çocuğu -bu genelgenin altında imzası olan Bakan- suçlu diye ilan etti ve sonradan da hiç ilgisi olmadığı ortaya çıktı. Yani bu genelgeleri yazmak, bu yasaları çıkarmak, bunların altına imza atmak yetmiyor, uygulamada da aynı hassasiyeti kamu yönetiminin ve tüm yöneticilerin göstermesi gerekiyor.

Bir olumsuz örneği de kendi mesleğimizden vermek istiyorum: Gerçekten Sayın Başkanımız değindi, Avukatlık Yasası'nın 2. maddesindeki avukatların bilgi ve belge almasıyla ilgili tüm kurum ve kuruluşlardan ciddi dirençle karşılaştık. Hepsinin burada sığındıkları şey, bizim yasamızda, Avukatlık Yasası'nda şöyle bir hüküm konulmuştu: "Avukatlara bilgi, belge verilir, ama kanunlarındaki özel hüküm saklı kalmak kaydıyla" diye bir ibare vardı. Tüm kurum ve kuruluşlar, kendi kanunlarındaki değişik hükümleri, kanunlarında olmayan yönetmeliklerini, genelgelerini bahane göstererek avukatların istediği bilgi ve belgeyi vermekten kaçındılar; çünkü "Benim yasamda şöyle bir özel hüküm var, benim yönetmeliğimde şu var" diye buna engel çıkardılar. Türkiye Barolar Birliği'nde bu yazışmalarla ilgili büyük bir klasör olduğunu biliyorum.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 5. maddesinde, bilgi edinme kapsamı dışında olan bilgi ve belgeler yalnızca bu kanunla değil, Avukatlık Yasası'nda olduğu gibi diğer kanunlara da atıf yapılarak genişletilmekteydi. Aynen Avukatlık Yasası'ndaki mahzur taşıyan bir düzenleme tasarıda da vardı, ama Avukatlık Yasası'nda yaşadığımız deneyim ve komisyonumuzun hemen hemen üyelerinin tamamına yakını avukat kökenli arkadaşlardan olması nedeniyle, tasarıdaki ileride sıkıntı yaratacak, bilgi ve belgeye ulaşmada engel oluştura-

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

cak bu düzenleme kaldırıldı. “Diğer kanunlara göre açıklanması yasak olanlar” diye bir ibare vardı, bu metinden çıkarılarak maddeye çok önemli bir ilave yapıldı; bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümlerinin uygulanmayacağına ilişkin bir fıkra ilave edildi. Bu değişiklik, son derece isabetli olmuştur; zira bilgi edinme hakkı, bu kanunla düzenlendiğine göre, bu hakkın kapsamı dışındaki bilgi ve belgelerin neler olduğu da yine bu kanunda yer almalı. Diğer kanunlara atıf yapılarak genişletme yoluna gidilmesi yanlış olacaktı ve bu durum, olumlu ve iyi yasayı da gerçekten işlemez hale getirecekti.

Söylenebilecek tüm eksiklere rağmen, bu yasanın çıkmasının bir devrim olduğu, hem TBMM Genel Kurul görüşmelerinde ifade edildi, hem de yasalaşmasından sonra bir kısım değerli yazarlar, bu yönde değerlendirmeler yaptılar. Nitekim Genel Kurul’da Hükümet adına konuşan Başbakan Yardımcısı Sayın Mehmet Ali Şahin, bu yasayı “Artık Türkiye’de açıklık ve şeffaflık esas, sır ve gizlilik istisna haline geliyor” diye özetlemiştir. Muhalefet adına, benim de mensubu bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisi adına konuşan Genel Başkan Yardımcısı Sayın Onur Öymen ise, “Artık devletin takdiri dönemi bitmiştir, ‘devlet böyle takdir ediyor, istediğimizi yaparız, istediğimizi yapmayız, kimseye hesap vermek zorunda değiliz’ dönemi bu yasayla kesinlikle bitmektedir” diyerek sözlerini tamamlamıştır. Ancak, geçmişteki sayısız örneklerle gördük ki, sadece yasaların değişmesi yetmiyor, kafaların da değişmesi, yasalardaki olumlu değişikliklere paralel bir zihniyet değişiminin de yaşanması gerekiyor.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun yaşama geçmesi, bürokraside, kamu kurum ve kuruluşlarında bir dirençle karşılaşmadan, yasanın amacına, özüne ve sözüne uygun olarak uygulanması, iktidarın içtenlikli olmasına, istekli olmasına ve ciddi bir kararlılık ortaya koymasına bağlı bulunmaktadır. Ancak, bazı kurum ve kuruluşların henüz yeni yayınlanan, 27 Nisan’da yayınlanan yönetmeliğin 8. maddesi gereğince, bünyelerinde bilgi edinme birimlerini oluşturmaya başlaması ve yine yönetmeliğin 43. maddesi uyarınca, bu yasanın ve yönetmeliğin uygulanması konusunda personeline yönelik eğitim

programlarına başlamış olmasını da olumlu gelişmeler olarak kaydediyorum. Gerçekten, dün Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda Sayın Adalet Bakanı, Adalet Bakanlığı bünyesinde bilgi edinme biriminin oluşturulduğunu söyledi; bu memnuniyet verici bir gelişme ve bir büyük ilde Vali Yardımcısı olan eniştem beni aramıştı, niçin Ankara'ya geldiğini sorduğumda da bilgi edinme hakkıyla ilgili bir eğitim programına katılmak için çağrıldığını söylemişti. Bunları da olumlu gelişmeler olarak kaydediyorum.

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Çok teşekkürler Sayın Yergök.

Söz sırası, Sayın Doç. Dr. Firuz Demir Yaşamış'ta. Kendisi, bilindiği gibi Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Buyurun Sayın Yaşamış, sizi dinliyoruz.

Doç. Dr. Firuz Demir YAŞAMIŞ (Sabancı Üniversitesi Sanat Ve Sosyal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi):

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Konuşmama başlarken hepimizi saygıyla selamlamak istiyorum. Bu önemli konuda bana konuşma fırsatı verdikleri için Sayın Özdemir Özok ve Yönetim Kurulu üyelerine bir kez daha teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Böyle bir toplantıya katkıda bulunmak, benim için bir gurur vesilesi olmuştur.

Ben, tabii biraz önceki dinlediğimiz iki konuşmadan biraz daha farklı bir açıdan olaya yaklaşmak istiyorum.

Bilgi özgürlüğü ("*freedom*" of information) ya da bilgi edinme hakkı ("*right*" to know) günümüzde gerek uluslararası ortamda ve gerekse Türkiye'de yapılmakta olan Anayasa Hukuku tartışmalarında üzerinde en sık durulan kavramlardan biridir. Her iki kavram da günışığında yönetim (*sunshine government*), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesi ile ilgisi nedeniyle kısaca "*Article 19*" olarak isimlendirilen bilgi özgürlüğü, saydamlık (*transparency*) ve açık toplum (*open society*), hesap verebilirlik (*accountability*) ve hatta kamu

yönetişimi (*public management governance*) gibi kavramlarla da yakından ilgili bulunmaktadır.

Konunun genel çerçevesinin doğru ve isabetli olarak ortaya konulması için bu aşamada dört noktanın altının çizilmesi gerekmektedir:

1. Bilgi edinme hak mıdır yoksa özgürlük müdür?

2. Bilgi edinme hakkının günümüz anayasa hukuku terminolojisinde üçüncü kuşak haklar ya da dayanışma hakları olarak nitelenen haklar içindeki yeri ve önemi nedir?

3. Bilgi edinme hakkı ile iyi yönetim hakkı arasındaki ilişki nedir?

4. Bilgi edinme hakkı-özgürlüğü sadece kamu yönetimlerine karşı gelişen bir savunma düzeneği midir? Konunun özel sektörle bağlantısı nedir?

Yukarıdaki açıklamalardan açıklıkla görülmektedir ki, bilgi edinme olgusu ya da süreci hem "özgürlük" ve hem de bir "hak" olarak nitelendirilebilmektedir. Bireysel düzeyde algılamada ortaya çıkan bu farklılık hukuk terminolojisi açısından daha farklı bir önem taşımaktadır. "Özgürlük" kavramı herhangi bir alanda kısıtlamaların ve engellemelerin yokluğu anlamına gelmektedir. "Hak" kavramı ise bir eylemde bulunabilme ve yapabilme serbestliği ya da kişinin başkalarına karşı ileri sürebileceği ve başkalarından isteyebileceği üstünlükler, edimler ve eylemlerle ilgilidir. Bu bağlamda "özgürlük" kişinin kendi dünyasına özgü ve kişileri koruma altına almayı düzenleyen edilgen bir anayasal ve hukuksal olgu olarak ortaya çıkarken; "hak", kişinin başkalarına karşı ileri sürebileceği ya da onlardan talep edebileceği eylemler olarak ortaya çıkmaktadır. Hak kavramı, bu açıdan dışa dönük ve etkin bir nitelik taşımaktadır. Bilgi edinmenin bir hak olarak algılanması ve kabul edilmesi bize göre daha isabetlidir. Bu bağlamda, söz konusu hakkın temel unsurlarının açıklıkla belirlenmesi ve ortaya konulması gerekmektedir. Bu yaklaşım ülkemizde henüz yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun daha doğru anlaşılmasına ve irdelenmesine yardımcı olacaktır.

Hukuk deyimi, hakkın kullanılma biçimini düzenleyen kuralların, süreçlerin ve yasal düzenlemelerin bütünü anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, bilgi edinme hakkının varlığı, aynı zamanda, yeni bir hukuk alanı olarak bilgi edinme hukukunu da ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Bu çerçevede bilgi edinme hakkının içeriksel gerekliliklerinin ortaya konması bilgi edinme hukukunun da gelişmesi açısından önem taşımaktadır.

Açıklanması gereken ikinci nokta, söz konusu kavramın temel hak ve özgürlüklerin gelişme çizgisi içindeki yeri ile ilgilidir. Bilgi edinme hakkı, temel insan hak özgürlüklerinin üçüncü kuşağını oluşturan dayanışma haklarının (*solidarity rights*) iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Bilgi edinme özgürlüğü ise, ifade özgürlüğü ile olan yakın ilgisi nedeniyle daha çok birinci kuşak hak ve özgürlüklere yakın durmaktadır. Birinci kuşak hak ve özgürlükler, yani edilgen statü hakları esas olarak kişinin maddi ve manevi varlıklarının güvence altına alınmasını amaçlayan kavramlardır. Bunu toplumsal ve ekonomik gelişmeyi istemeyi ve talep etmeyi de içeren ikinci kuşak etkin statü hakları izlemiştir.

Üçüncü kuşak hak ve özgürlükler ise günümüz dünyasının içinde bulunduğu koşulların yarattığı ve temel insan hakları listesine eklemek istediği yeni kavramlardan oluşmaktadır. Çevre hakkı, barış hakkı, kök hücreye, genetiğe ve genetik açıdan değişikliğe uğramış organizmalara ilişkin haklar, internet ve İnternet üzerinden yapılan iletişime ilişkin haklar günümüz dünyasının bir insan hakkı olarak düzenlenmesini istediği yeni alanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda önümüzdeki on yıllar, çevre hukukunun, barış hukukunun, genetik hukukunun ve internet hukukunun daha ileri boyutlara ve daha zengin içeriğe kavuştuğu yıllar olacaktır. Bu alanlardan biri de kuşkusuz bilgi edinme hukuku olacaktır.¹ Demokratikleşmenin küresel alanda kazandığı ivme ve bilgi toplumunun ulaştığı gelişmişlik düzeyi, bilgi edinme hakkının daha geniş boyutları ve yanlarıyla ortaya çıkması anlamına gelecektir.

¹ Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, "Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı", *Güncel Hukuk*, Nisan 2004, 4:12-13.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Başlangıç bölümünde üzerinde durulması gereken üçüncü nokta, bilgi edinme hakkı ile iyi yönetim hakkı (*good government, governance, administration*) arasındaki ilişkidir. İyi yönetim hakkı da dayanışma hakkı olarak kabul edilmelidir. Gerek Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda ve gerekse Avrupa Birliği'nin "Anayasa" (*Constitution*) veya "Konvansiyon (*Convention*)" olarak isimlendirilen taslak belgesinde, iyi yönetim hakkı vurgulanmakta ve ortaya konulmaktadır. Bu ilkeler Avrupa Birliği Anayasası'na tam olarak yansımış olmamakla birlikte, bilgi edinme hakkı iyi yönetim hakkını tamamlayıcı ve bütünleştirici bir özellik taşımaktadır. İyi yönetim hakkı; kuramsal açıdan kamu yönetimlerinin doğru, adil, yansız, etkili, etken, verimli ve ahlak kurallarına uygun çalışması anlamına gelmektedir. AB Anayasası içinde yer alan ve işlemlerin tarafsız, adil ve makul bir süre içinde çözümlenmesi zorunluluğu, bireylerin kendilerini olumsuz olarak etkileyecek konularda savunma yapma hakkı, bireylerin kendileri ile ilgili dosyalara (bilgilere) erişme hakkı, yönetimin kararlarını gerekçelendirmesi zorunluluğu, kamu yönetimleri tarafından verilen zararların giderilmesini istemek hakkı ve yazışmaların AB Anlaşması'nın kabul ettiği dillerden biri ile yapılabilmesi olanağı gibi unsurlardan oluşan iyi yönetim hakkı tanımı bu yolda yapılmış olan bir başka tanımdır. Bireyler kendilerini yönetenlerden bu temel niteliklere uygun yönetim koşullarının oluşturulmasını ve bu koşulların sürdürülebilir kılınmasını istemektedirler. Bu amacın sağlanması ise bireylerin, kamu yönetimlerinin işleyiş ve çalışma koşulları konusunda bilgili olmalarını kesin bir zorunluluk durumuna getirmektedir. Bu bağlamda, bilgi edinme hakkı iyi yönetim hakkının bir unsurudur ve onunla yakın bir ilişki içindedir.

Anayasal tartışmalara ışık tutması bakımından üzerinde durulması gereken dördüncü nokta ise bilgi edinme hakkının özel sektör açısından taşıdığı önemdir. Bilgi edinme hakkının bürokratik gizlilik ve saydam olmayan kamu yönetimi kültürlerine karşı gelişen bir toplumsal ve hukuksal refleks olduğu kuşkusuzdur. Ancak, günümüz koşulları içinde, özel sektör de toplumsal yaşam ve genel ekonomi içinde çok önemli boyutlara

ulaşan büyüklüğe sahiptir. Bilgisayar teknolojisinin yarattığı veri ve bilgi bankaları bu durumun tipik örneğidir. Özel bankaların elindeki bireylere ilişkin bilgiler devletin elindeki bilgileri aşabilecek durumdadır. GSM telefon ağlarının tümü özel sektöre aittir. Holdingler arasındaki gizli anlaşmalar serbest rekabet ortamını ortadan kaldıracabilecek boyutlardadır. Özel sektöre ait üretim tesislerinin bir çoğu kamu esenliğini, sağlığını ve güvenliğini tam olarak güvence altına almak durumunda değildir. Çevre sağlığı, işyeri güvenliği ve işçi sağlığı ve kimi işyerlerinde çocuk yaştaki işçilerin çalıştırılmakta olması bu bağlamda verilebilecek örnekler arasındadır. Kamuya karşı geliştirilen bu refleks, özel sektör çatısı altında çalışan kurum ve kuruluşlara karşı da gösterilebilmelidir. Bu nedenle bilgi edinme hakkının özel sektör kurum ve kuruluşları ile ilgisi açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü çerçevesi içinde hem bir hak ve hem de anayasal düzenleme olarak uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. 1786 Virginia Bildirisi ve 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi bu bağlamda anımsanacak ilk anayasal belgelerdir.

Yasal düzenlemelere ilişkin ilk örnek ise İsveç olmuştur. Bu bağlamda ilk yasal düzenleme “Basın Özgürlüğü Yasası”dır. Yasa, 1776 tarihli olan yasa bireylere resmi belgelere erişim hakkını tanımaktadır.²

Ancak, bu bağlamda en önemli gelişme 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile elde edilmiştir. Bildirgenin 19. maddesi ifade özgürlüğü başlığını taşımaktadır:

“Madde 19: Herkesin görüş ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, karışmasız görüş edinme ve herhangi bir yoldan ve hangi ülkede olursa olsun bilgi ve düşünceleri arama, alma ve yayma özgürlüğünü içerir.”

² www.bilgilenmehakki.org

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Maddenin ikinci cümlesi bilgi edinme hakkını tüm açıklığı ile ortaya koymaktadır. Bu hak arama, alma ve yayma eylemlerinden oluşmaktadır. Bilgi edinme hakkının temelini oluşturan bu düzenleme günümüzde giderek gelişen ve "Article 19" olarak bilinen sivil toplum eylemine düşünce kaynağı olmuştur.

Uluslararası alanındaki ikinci önemli gelişmeyi 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi oluşturmaktadır:

"Madde 10: İfade özgürlüğü

Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğü-nü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığı veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir."

Sözleşmenin 10. maddesinin 1. bendinin 2. cümlesi bilgi edinme hakkını açıklıkla tanımlamaktadır: Kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğü.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) konumuzla doğrudan ilgili bir kararı olmamakla birlikte 10. maddeyle ilgili olarak verdiği çeşitli kararlar vardır. Bu kararlar, konunun açıklığa kavuşması bakımından dikkat çekicidir. Mahkeme "Çetin ve arkadaşları ve Türkiye" (Sayı 40153/98 ve 40160/98) davalarında olağanüstü hal bölgesinde bazı gazetelerin dağıtılmasının

yasaklanması ile ilgili kararının 10. maddeye aykırı olduğuna karar vermiştir. (13 Şubat 2003) Mahkeme "*Colombani ve Fransa*" (Sayı 51279/99) davasında yabancı bir devlet başkanına hakaret edilmesi nedeniyle bir genel yayın direktörü ile bir gazetecinin hapis cezasına çarptırılmasını yine 10. maddeye aykırı bulunmuştur. (25 Haziran 2002) "*Stambuk ve Almanya*" (Sayı 37928/97) davasında doktorlara reklam yasağını çiğnemeleri nedeniyle parasal disiplin cezası verilmesi de Mahkeme tarafından aynı maddeye aykırı bulunmuştur. (17 Ekim 2002) Mahkeme "*Kıbrıs ve Türkiye*" davasında (Sayı 25781/94) Kuzey Kıbrıs'ta Rum öğrenciler için ders kitaplarında sansür uygulanmasını 10. maddeye aykırı bulmuştur. (10 Mayıs 2001 Büyük Kurul) Mahkeme "*Vgt. Verein Gegen Tierfabriken ve İsveçre*" (Sayı 24699/94) davasında, hayvanların korunması için bir dernek tarafından verilen "siyasal" ilanun yayımlanmasının reddedilmesini aynı şekilde 10. maddeye aykırı bulmuştur. (28 Haziran 2001). Bu kararlar açıklıkla göstermektedir ki AİHM fikir ve düşüncenin açığa vurulmasının ve yayımlanmasının önüne engeller konulmasını Sözleşme'ye uygun kabul etmemekte ve bu tür davranışları insan haklarının çiğnenmesi olarak görmektedir.

Bilgi edinme hakkı ile ilgili olarak yakın zamanda meydana gelen bir başka uluslararası gelişme de Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'dir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 16 Aralık 1966'da kabul edilen sözleşme, 23 Mart 1976'da yürürlüğe girmiştir. Türkiye 14 Ağustos 2000'de sözleşmeye taraf olmuştur. Bu sözleşmenin 19. maddesi ifade özgürlüğü başlığını taşımaktadır.

"19. Madde: İfade özgürlüğü

1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.

2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.

3. Bu maddenin ikinci fıkrasındaki haklar özel bir ödev ve sorumlulukla kullanılır. Bu nedenle bu hak, sadece hukuken öngörülen ve aşağıdaki sebeplerle gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir:

a. Başkalarının haklarına ve itibarına saygı;

b. Ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya sağlık ve ahlakı koruma."

Konuyla ilgisi bakımından önem taşıyan ve üzerinde durulması gereken uluslararası belgelerden biri de Çevresel Sorunlarda Bilgiye Erişim, Karar Almaya Katılma ve Yargıya Erişim; Aarhus Konvansiyonu'dur. (*Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters*) Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun bir çalışması olan bu sözleşme 25 Haziran 1998 tarihinde Danimarka'nın Aarhus kentinde imzalanmıştır. Türkiye anlaşmayı parafe etmiş ancak henüz onaylamamıştır. Alınan bilgilere göre, Türkiye Dışişleri Bakanlığı anlaşmanın onaylanması için bir çaba harcamayacağını belirtmekte ve konunun Avrupa Birliği ile üyelik görüşmeleri sırasında çözüme kavuşturulacağını düşünmektedir. Dışişleri Bakanlığı'nun bu politikasının nedenleri resmi olarak açıklanmamış olmakla birlikte bu nedenler konusunda ileride bazı yorumlar yapılacaktır.

Aarhus Konvansiyonu'nun 3. maddesinde özet olarak şu düzenlemeler yer almaktadır:

1. Taraflar bu Konvansiyon'un çevresel konularla ilgili olarak kişilerin bilgiye erişimleri, karar almaya katılmaları ve yargıya erişimleri ile ilgili olarak gerekli olan yasal düzenlemeleri yapacak, düzenleyici metinleri hazırlayacak ve ilgili öteki önlemleri alacaklardır.

2. Taraflar çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi edinme, kararlara katılma ve yargıya ulaşım konularında gereksinim duyan kişilere yardımcı olacak ve yol gösterecektir.

3. Taraflar çevre sorunları ile ilgili olarak bilgi edinme, kararlara katılma ve yargıya erişme konusunda kamunun çevresel bilinç düzeyini artıracak ve çevresel eğitim çalışmalarını geliştireceklerdir.

4. Taraflar çevresel koruma çalışmalarının geliştirilmesini amaçlayan dernekleri, örgütleri veya grupları uygun şekilde tanıyacak, bu örgütlerin çalışmalarını destekleyecek ve ulusal hukuk sistemlerinin bu yükümlülüğe uygun olmasını güvence altına alacaklardır.

5. Taraflar bu Konvansiyon'un öngördüğü şekilde haklarını kullanmak isteyen kişileri cezalandırmayacak, kovuşturmayacak ve baskı altına almayacaktır.

6. Gerçek kişiler, yurttaşlık ve ülke ayrımcılığı yapılmaksızın, bu Konvansiyon çerçevesinde çevresel sorunlarla ilgili olarak bilgi edinebilecek, karar almaya katılma olanaklarına sahip olacak ve yargıya ulaşabileceklerdir. Tüzelkişilerle ilgili olarak tüzelkişinin kayıtlı olduğu yer veya çalışma merkezi gibi özellikler bu alanlarda bir ayrımcılık yapma nedeni olmayacaktır.³

Yukarıda da görüldüğü üzere, Aarhus Konvansiyonu çevresel konularla ilgili olarak bilgi edinme hakkını düzenlemektedir. Kuşkusuz, bu düzenleme, bilgi edinme hakkının çevre gibi özel bir alanda düzenlenmesi bakımından ilginç özellikler taşımaktadır. Fakat daha önemlisi Aarhus Konvansiyonu, bilgi edinme hakkının temel unsurlarını belirten yeni bir tanımlama getirmektedir. Bu sözleşmeye göre bilgi hakkının üç temel ayağı vardır:

- a. Çevreyle ilgili bilgi ve verilere ulaşabilme olanağı
- b. Çevreyle ilgili konularda alınan kararlara katılma olanağı
- c. Çevreyle ilgili konularda yargıya ulaşabilme olanağı.

³ Çeviri tarafımdan yapılmıştır

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Bu yaklaşım, bilgi edinme hakkının kararlara katılma ve yargıya ulaşabilme hakları ile desteklenerek daha anlamlı ve etkin kılınması açısından önem taşımaktadır.

Uluslararası gelişmeler bakımından üzerinde durmak istediğimiz son belge Avrupa Birliği Temel İnsan Hakları Şartı'dır. Bu belge 2000 tarihinde kabul edilerek kesinleşmiştir. Hazırlanmış olan Avrupa Birliği Anayasası ya da Konvansiyonu taslak belgesi içine de alınmıştır. Şartın konumuzla ilgili düzenlemeleri aşağıda belirtilmiştir:

"Madde 11: İfade ve Bilgi Özgürlüğü

1. Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu yetkililerinin müdahalesi olmaksızın ve sınırları dikkate almaksızın görüş sahibi olma, bilgi ve düşünce edinme ve yayma özgürlüğünü de içerir.

2. Medya özgürlüğüne ve çoğulculuğuna saygı gösterilecektir."

"Madde 41: İyi Yönetim Hakkı

1. Herkes, Birlik organları ve kurumları tarafından, işlerinin tarafsız, adil ve makul bir süre içinde çözülmesi (yerine getirilmesi) hakkına sahiptir.

2. Bu hak şunları içerir:

• Kişilerin haklarında kendilerini olumsuz olarak etkileyecek kişisel önlemlerin alınmasından önce dinlenme(savunma) hakkı

• Meşru sayılan gizlilik, mesleki sır ve iş sırrı kavramlarına saygılı olmak koşuluyla kişilerin kendileri ile ilgili dosyalara erişme hakkı

• Yönetimin kararlarını gerekçelendirmesi zorunluluğu

3. Herkes, Birliğe ait kuruluşların görevlerini yaparken yol açabilecekleri zararların Üye Devletlerin

hukuklarının ortaklaşa kabul ettiği ilkelere uygun olarak giderilmesini istemek hakkına sahiptir.

4. Herkes, Birlik kurumlarına Anlaşma'nın kabul ettiği dillerden biri ile yazabilir ve kişilere bu dil kullanılarak yanıt verilmesi zorunludur.”⁴

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi bakımından, ABD'deki gelişmelere bakmak yararlı olacaktır.

ABD'de bilgi özgürlüğü ile ilgili ilk yasal düzenleme 1946 tarihli “Yönetmel Usuller Yasası”dır. (*Administrative Procedures Act, APA*) Bu Yasa'da 1966 yılında yapılan değişiklikle “kamusal bilgiler” bölümü yasaya eklenmiştir. Bu düzenleme ile gizlilik dereceli olmayan bilgilerin kamuya verilmesi ilkesi benimsenmiştir. 1966 yılında Başkan Lyndon B. Johnson döneminde gerçekleşen ve daha sonraki yıllarda çeşitli değişikliklere uğrayan “Freedom of Information Act” (USC 552) bir anlamda “Yönetmel Usuller Yasası” ile başlayan süreci tamamlamak amacını taşımaktadır. APA, ABD yurttaşlarının kamu yönetimleriyle ilişkisini düzenleyen temel yasadır. Bu nedenle kamu yönetimlerinden bilgi almak hakkının uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

ABD'de bilgi edinme hakkı ile ilgili gerçek çalışmaların esas olarak “Freedom of Information Act - FOI” ile başladığı söylenebilir.⁵ Bazı yorumculara göre, Yasa'da 90'lı yıllarda yapılan değişikliklerin ardında ise Hindistan'ın Bhopal Kenti'nde bir ABD şirketi olan Union Carbide, tarım kimyasalı üretim tesisinde 3 Aralık 1984'de meydana gelen büyük çevre faciası yatmaktadır. Bhopal kentindeki üretim tesisinde meydana gelen siyanür gazı kaçağı, dünyanın bugüne kadar karşılaştığı en büyük endüstriyel çevre faciasına yol açmıştır. Siyanür gazından etkilenen üç bin insan ve on binlerce hayvan yaşamını yitirmiştir. Tümöyle üretim tesisinin bir teknik hatası olan facia Amerikan kamu-

⁴ Çeviri tarafımdan yapılmıştır.

⁵ Foerstel, Herbert N., “Freedom of information and the right to know: the origins and applications of the Freedom of Information Act”, *Electronic Resource*, Westport, Connecticut, USA, Greenwood Press, 1999.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

oyunda aynı olayın ABD'de de yaşanması olasılığı açısından büyük bir endişe yaratmış ve ülkede üretim yapan tesislerin ne kadar güvenli olduğu ve bu tesislerin ellerindeki bilgileri ne ölçüde kamu yetkilileri ve genelde kamu ile paylaştıkları sorgulanmaya başlamıştır. Sorgulanan alanlardan bir başkası da kamu yönetimlerinin ellerindeki bilgileri ne ölçüde kamuyla paylaştıkları olmuştur. Yine kimi Amerikan şirketlerinin çeşitli az gelişmiş ülkelerdeki tesislerinde yerel yöneticilerle işbirliği yaparak insan haklarına, işçi haklarına, çocuk haklarına, çevre sağlığı ve güvenliğine ve iş yeri sağlığı ve güvenliğine aykırı davranışlarının ortaya çıkması da kamuoyunun kendisi ile ilgili konularda bilgi edinme hakkı kavramının gelişmesine ve hakkın yasal çerçeveye kavuşturulması yolundaki çalışmaların değişik bir ivme kazanmasına neden olmuştur.⁶

Bu alandaki çalışmaları destekleyen bir başka unsur da kamu yönetimlerinde sıklıkla görülmeye başlayan yolsuzluklar olmuştur. Uluslararası şirketlerin özellikle gelişmekte olan ülkelerde iş ve ihale alabilmek için sıklıkla rüşvet yoluna başvurmaları, uluslararası serbest rekabeti ve kamu yönetimlerinin erdemlilik ilkesinin güvence altına alınmasını olumsuz yönde etkilediği anlaşılmıştır. Hatta, pek çok ülke -bu arada Japonya ve Türkiye- uluslararası rüşveti yasallaştıran ve bu yolda yapılan harcamaları gelir vergisi matrahından düşürmeye izin veren yasal düzenlemeler yapmışlardır.⁷ Bu ve benzeri gelişmelerin sonucu olarak, ABD FOI Yasası'nda önemli değişiklikler yapmıştır. Bu yasa daha sonra da çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramış, önemli bazı yasalarla desteklenmiş ve en son olarak da elektronik ortamda yapılan bilgi iletişimine ve elektronik imzaya ilişkin değişikliklere konu olmuştur.⁸

Bilgi özgürlüğü sürecini tamamlayan üçüncü halka, 1974 yılında yürürlüğe giren Özel Yaşamın Gizliliği Yasası (*Privacy*

⁶ Uluslararası Bilgi Edinme Hakkı Kampanyası, www.irtk.org

⁷ OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions

⁸ Firuz D. Yaşamış, *Türkiye'de Devletin ve Demokrasinin Yeniden Yapılanması*. 2001. İstanbul.

Act) olmuştur. Bunu “Gümüşğında Yönetim” (*Government in the Sunshine*) adı altında 1976 yılında çıkarılan yasa izlemiştir. Bu yasa kamu toplantılarının kamuya açık duruma getirilmesini öngörmektedir. Süreç içinde son gelişme, 1996 yılında yapılmış ve Bilgi Özgürlüğü Yasası’na yapılan bir ekleme ile “*Elektronik Bilgi Özgürlüğü*” (*Electronic Freedom of Information*) kavramı sisteme dahil olmuştur.⁹

ABD’de, Federal Hükümet düzeyinde meydana gelen bu gelişmeler derhal ve doğal olarak eyaletler düzeyine yansımıştır. Örneğin, New York Eyaleti’nde bu yolda üç yasa çıkarılmış bulunmaktadır: “*Bilgi Özgürlüğü Yasası*” (*Freedom of Information Law*), “*Açık Toplantılar Yasası*” (*Open Meetings Law* ya da *Sunshine Law*) ve “*Bireysel Gizliliğin ya da Özel Yaşamın Korunması Yasası*” (*Personal Privacy Protection Law*). New York Eyaleti’nde bu bağlamda bir komite kurulmuş (*Committee on Open Government*) ve komite, yukarıda yazılan yasaların uygulanmasını güvence altına almak ile görevlendirilmiştir. “*Bilgi Özgürlüğü Yasası*” (*The Freedom of Information Law*) hükümet kayıtlarına ulaşım hakkını, “*Açık Toplantılar Yasası*” (*Open Meetings Law*) kamu yönetimleri tarafından yapılacak toplantılara halkın katılması hakkını ve “*Bireysel Gizliliğin Korunması Yasası*” (*Personal Privacy Protection Law*) isminden de anlaşılacağı üzere özel yaşama ilişkin bilgilerin başkalarıyla paylaşılmaması hakkını düzenlemektedir.

Çok uzun ve ayrıntılı olması ve bu makalenin boyutlarını aşması nedeniyle ABD Federal Bilgi Özgürlüğü Yasası’nın temel öngörülerini aşağıda özetlenmiştir:¹⁰

- Tüm birimler topluma yol gösterici olmak bakımından şunları *Federal Resmi Gazete*’de yayınlıyacaktır: Çalışanların ve kamunun bilgi alabileceği, istekte bulunabileceği ve kararları alabileceği merkezi yönetim ve taşra birimlerinin hangileri

⁹ Botterman, Maarten (et al.), “*Public information provision in the digital age: implementation and effects of the U.S. Freedom of Information Act*”, electronic resource, Santa Monica, California, USA RAND, 2001.

¹⁰ Çeviri tarafımdan yapılmıştır.

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

olduğu, bu birimlerin çalışma yöntem ve ilkeleri ile ilgili genel bilgiler, süreçlere ve kullanılan formlara ilişkin bilgiler ve birimin çalışmasına esas olan temel kuralları.

- Her birim yukarıda belirtilen unsurlarla ilgili olarak şunları kamunun incelemesine ve örneklerini almaya hazır tutacaktır: Ayrışık oylar da kapsamak koşuluyla tüm kesinleşmiş kararlar, politika ve yorumlamalarına ilişkin bildirimler, personel elkitapları ve genelgeler, yukarıda belirtilen bilgilerin kopyaları ve istenebilecek bilgileri önceden düzenlenmiş fihristi. Bu fihrist düzenli aralıklara yenilenecek, bilgisayar telekomünikasyonu ile iletişime açık olacaktır.

- İstenen bilginin özel yaşamın gizliliği ilkesine açık bir aykırılık oluşturduğunun anlaşılması durumunda, bunlar verilecek bilgilerden çıkarılacaktır. Bu durumda çıkartılan bilgilerle ilgili gerekçe yazılı olarak bildirilecektir.

- Yasanın bu hükümlerinin uygulanması için her birim kendi yönetmeliğini yürürlüğe koyacaktır.

- Alınacak ücret makul ve haklı bir düzeyde olacak ve peşin ödeme istenmeyecektir.

- Ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde Federal Bölge Mahkemeleri yetkili olacaktır.

- İstek sahiplerine 20 işgünü içinde yanıt verilecektir. Bu süre koşulların zorunlu kılması durumunda en fazla 10 işgünü uzatılabilecektir. Sürenin daha çok uzatılması yargıç kararına bağlıdır.

- Kişilerin yaşam ve fiziksel güvenliklerinin ani tehdit altına girmesi gibi zorlayıcı nedenlerin oluşması durumunda, bilgiler istemde bulunanlara verilemeyebilecektir.

- Yasanın istisnaları şunlardır: Ulusal güvenlik ve dış politika, birimin iç personel yönetimine ilişkin kural ve uygulamalar, ticari sırlar ve mali bilgiler, istemde bulunanın idareyle davalı olması durumunda birimler arası ve birim içi memorandum ve yazışmalar, açıklanmaları durumunda özel yaşamın gizliliğini

tehlikeye düşürecek personel ve personel sağlık dosyaları, kolluk güçlerinin yasaları uygulamak bağlamında yaptıkları çalışmalara ilişkin dosyalar (yasaların uygulanmasını engelleme olasılığının varlığı, kişilerin adil yargılanma hakkının olumsuz olarak etkilenmesi, kişilerin özel yaşamlarına ilişkin gizliliğin ortadan kalkması, ihbarcılara ilişkin gizli bilgilerin ortaya çıkması, soruşturma tekniğine ilişkin bilgilerin açıklık kazanması ya da kişilerin yaşam ve fiziksel güvenliklerinin tehdit altına girmesi gibi durumlar istisna olmak koşuluyla)

- Birimler yıl içindeki çalışmalarını ile ilgili olarak her yılın Şubat ayı başında Adalet Bakanlığı'na bir rapor vereceklerdir. Bu rapor bilgisayar telekomünikasyonu da dahil olmak üzere çeşitli araçlarla kamunun bilgisine sunulacaktır.

- Adalet Bakanlığı yasanın uygulanması konusunda hazırlayacağı raporu her yıl Nisan ayında yasama organının ilgili komitelerine sunacaktır.

İngiltere'de 2000 yılında yürürlüğe giren Bilgi Özgürlüğü Yasası da benzer nitelikli düzenlemeler içermektedir.¹¹ Aynı yargılar Hollanda için de belirtilebilir.¹² Bu tip yasal düzenleme yapan ülkelerin sayısı 50'yi geçmiştir.

İnceleme konumuzla ilgili olarak küresel gelişmelere baktığımızda, bilgi edinme hakkının düşünce ve düşünceyi ifade özgürlüğünün asıl ve tamamlayıcı bir unsuru olarak geliştiği anlaşılmaktadır. Düşünce özgürlüğü olmadan ifade özgürlüğünden söz edilemeyecektir. Düşüncenin oluşabilmesi için de bilgi edinme hakkının kesin güvence altına alınması gerekir. Zora ve şiddete dayalı totaliter nitelikli ya da en azından demokratik olmayan rejimlerin demokratikleşmesi ve gizlilik kültürünün görece olarak azalması bilgi edinme hakkının daha geniş kitleler tarafından kullanılmasına olanak tanıyacaktır. Bu gelişme, toplumlarda hesap verebilirlik (*accountability*) kavra-

¹¹ Your Right to Know. The Government's Proposals for a Freedom of Information Act, Aralık 1997. Londra. The Stationery Office. ISBN 0 10 138182 4.

¹² Botterman, Maarten (et al.), ibid.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

mının kökleşmesi ile de yakından ilgilidir. Toplum ve bireyleri ilgilendiren konularda daha fazla bilginin gün ışığına çıkması, hem kişisel hakların ve hem de toplumsal yaşamın gerekli kıldığı hakların daha sağlam bir şekilde kullanılmasına olanak verecektir. Bilgi özgürlüğü ya da bilgi edinme hakkı ve bunları düzenleyen bilgi edinme hukuku temelde bu amaca yöneliktir. Zira, toplumların demokratikleşmesi, öncelikle saydam yönetim biçimlerinin ve hesap verebilirlik ilkesinin yerleşmesine gereksinim duymaktadır. Saydam yönetim biçimlerinin ve hesap verebilirliğin oluşması için kamu yönetimlerinin ellerindeki bilgileri toplumla paylaşmaları gerekmektedir.¹³

Ancak, yukarıda verilen bilgiler göstermektedir ki düşünce ve ifade özgürlüklerinin daha etkili olarak kullanılabilmesi için bilgi edinme hakkı başka bazı haklarla desteklenmelidir. Küresel düzeyde meydana gelen gelişmeler irdelendiğinde bilgi edinme hakkının şu unsurlarla geliştirilmekte olduğu anlaşılmaktadır:

- Kamu yönetimlerinin çalışma yöntemlerinin ve yurttaşlarla kamu yönetimleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini amaçlayan yasal düzenlemeler yapılması.

- Kamusal toplantıları halkın izlemesine ve tutanaklarını alabilmelerine izin verilmesi (Günüşığında Yönetim).

- Hatta, bunun da ötesinde, karar alma ve planlama süreçlerine katılması.

- Bireylerin yönetimle ilgili konularda yargıya ulaşma haklarının güvence altına alınması.

- Özel yaşamın gizliliği ilkesinin güvence altına alınması.

Nitekim, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 21 Şubat 2002 tarihli toplantısında bilgi edinme hakkının ideal norm ve ölçütleri karara bağlanmıştır. Bu karar ile bilgi edinme hakkı

¹³ Prof. Dr. İl Han Özay, İdari Usul Yasası, Güncel Hukuk, Nisan 2004, 4: 14.

konusunda yasal düzenleme yapmak isteyen üye ülkelere şu öneriler yapılmaktadır:

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIS'IN
TEBLİĞİ

"I. Tanımlar:

Bu tavsiye mektubunun amaçları doğrultusunda: "kamu yetkilileri" şu anlama gelmektedir:

1. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde hükümet ve yönetimler;

2. Ulusal yasalarla donatıldıkları sürece kamu görevi gören veya idari yetkiye sahip olan doğal ve tüzel kişilikler.

"Resmi belgeler" ise, hazırlık aşamasında olan bilgiler hariç, herhangi bir şekilde kaydedilmiş, çizilmiş veya kamu görevlilerince alınmış veya onların ellerinde bulunan ve herhangi bir kamu veya idari işleve bağlı tüm bilgiler anlamına gelmektedir.

II. Kapsam:

1. Bu tavsiye mektubu, yalnızca kamu yetkililerinin ellerinde bulunan resmi belgeleri göz önüne alır. Üye ülkeler kendi yerel yasa ve uygulamalarının ışığı altında bu tavsiye kurallarının yasal kurumlar ve mahkemelerin ellerinde bulunan bilgilere hangi ölçüde uygulanabileceğini incelemelidirler.

2. Bu tavsiye, erişim hakkını veya Kişisel Verilerin Otomatik İşlemi ile ilgili Bireylerin Korunması Toplantısı için sağlanan erişim sınırlamalarını etkilemez.

III. Resmi Belgelere Erişimin Genel Prensipleri:

Üye ülkeler, kamu görevlilerinin elinde bulunan resmi belgelere, istek üzerine, herkesin erişebilmesini garanti etmelidirler. Bu kural, ulusun kökeni dahil herhangi bir nedenle ayırım gözetilmeden uygulanır.

IV. Resmi Belgelere Erişimde Olası Kısıtlamalar:

1. Üye ülkeler, resmi belgelere erişim hakkına kısıtlamalar getirebilirler. Kısıtlamalar yasa ile açıkça belirtilmelidir. Bu, demokratik bir toplumda gereklidir ve aşağıda belirtilen maddelerin korunması ile orantılı olmaktadır:

- Ulusal güvenlik, savunma ve uluslararası ilişkiler;
- Kamu güvenliği;
- Suç oluşturan eylemlerin önlenmesi, araştırılması ve kovuşturulması;
- Mahremiyet ve diğer yasal özel çıkarlar;
- Özel ya da kamusal olsun ticari ve diğer ekonomik çıkarlar;
- Dava sürecinde tarafların eşitliği;
- Doğa;
- Kamu yetkililerince yapılan inceleme, denetim ve gözetim;
- Devletin ekonomik, parasal ve döviz politikaları;
- Bir konunun dahili hazırlığı sırasında kamu yetkilileri içinde veya arasında yapılan tartışmaların gizliliği.

2. Bilginin açıklanmasının kamu çıkarını çığnemediği durumlar dışında, resmi belgede bulunan bilginin açıklanması 1. paragrafta adı geçen taraflara zarar verecek ise bir belgeye erişim reddedilebilir.

3. Üye ülkeler, 1. paragrafta anılan kısıtlamaların uygulamadan kalkacakları tarih ile ilgili süre sınırlamasını göz önüne almalıdırlar.

V. Resmi Belgelere Erişim Talepleri:

1. Resmi belge için talepte bulunan bir kişi, resmi belgeye erişim için sebep bildirmek zorunda olmamalıdır.

2. Talep ile ilgili formaliteler en azda tutulmalıdır.

VI. Resmi Belgelere Erişim Talepleri İşlemleri:

1. Resmi belgeye erişim için talep, belgeyi elinde bulunduran herhangi bir kamu görevlisi tarafından işleme alınmalıdır.

2. Resmi belgeye erişim için talep, eşitlik ilkesine sadık kalınarak ele alınmalıdır.

3. Resmi belgeye erişim için talep, hemen ele alınmalıdır. Karar, daha önce belirtilen süre kısıtlamaları içinde verilmeli, iletilmeli ve yerine getirilmelidir.

4. Kamu görevlisi talep edilen resmi belgeye sahip değil ise, mümkün olan durumlarda başvuru sahibini yetkili kamu görevlisine havale etmelidir.

5. Kamu görevlisi, talep edilen resmi belgeyi tanımamak için başvuru sahibine elinden geldiğince yardımcı olmalı, fakat talep edilen resmi belge tanımlanamayan bir belge ise kamu görevlisi talebi yerine getirmek zorunda değildir.

6. Resmi belgeye erişim için talep, anlaşılır nitelikte makul değilse reddedilebilir.

7. Resmi belgeye erişim talebini tamamen veya kısmen reddeden kamu görevlisi nedenleri de açıklamalıdır.

VII. Resmi Belgelere Erişim Şekilleri:

1. Resmi bir belgeye erişim sağlandığı zaman, kamu görevlisi orijinal kopyanın incelenmesine izin vermeli

veya bir kopyasını vermelidir. Mümkün olan durumlarda başvuru sahibinin tercihi göz önüne alınmalıdır.

2. Resmi belgedeki bilgilerin bir kısmına erişimde kısıtlama varsa, kamu görevlisi gene de belgenin geri kalan bölümlerine erişim izni vermelidir. Atlanan bölümler açıkça belirtilmelidir. Ancak, belgenin kısmi bölümü yanaltıcı veya anlamsız ise bu tür bir erişim reddedilebilir.

3. Kamu görevlisi başvuru sahibine, kolayca erişebileceği alternatif kaynaklar sunarak bir resmi belgeye erişime izin verebilir.

VIII. Resmi Belgelere Erişim Ücretleri:

1. Orijinal resmi belgelere danışmanlık, prensip olarak belgenin bulunduğu yerde ücretsiz olmalıdır.

2. Resmi belgenin bir kopyası için başvuru sahibinden bir ücret alınabilir, fakat bu ücret makul bir miktarda olmalı ve kamu görevlisinin yaptığı harcamayı geçmemelidir.

IX. Gözden Geçirme İşlemi:

1. Resmi belge başvurusu, tamamen veya kısmen reddedilen veya başvurusu Kural VI/3'te belirtilen süre içinde ilgilenilmeyen bir kişi mahkemeye veya başka bir bağımsız kuruma veya yasalarca kurulmuş tarafsız bir kuruluşa başvurmadan önce temyiz mahkemesine başvurabilir.

2. Gözden geçirme işlemi, ister bir kamu görevlisi tarafından yapılsın, ister yukarıda verilen paragraf 1'e uygun olarak yapılsın, başvuru sahibi her zaman süratli ve pahalı olmayan bir temyiz mahkemesine erişebilmelidir.

X. Tamamlayıcı Önlemler:

1. Üye ülkeler aşağıdaki konularla ilgili gerekli önlemleri almalıdırlar:

a. Halkı resmi bilgilere erişim hakları ve bu hakların nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirmek için;

b. Kamu görevlilerinin, bu hakkın yerine getirilmesi ile ilgili görev ve sorumlulukları konusunda eğitilmelerini sağlamak için;

c. Başvuru sahiplerinin, bu hakkı kullanabilmelerini sağlamak için;

2. Kamu görevlileri bu amaç doğrultusunda özellikle;

a. Belgelerin kolayca erişilebilecek şekilde düzenlenmesini sağlamalı;

b. Belgelerinin korunması ve imha edilmesi ile ilgili açık ve yerleşik kurallara uymalı,

c. Mümkün olduğu ölçüde, sorumlu oldukları konular ve aktivitelerle ilgili bilgileri sağlamalıdır. Örneğin, kamu görevleri ellerinde bulunan belgelerin listesini veya kayıtlarını çıkarabilirler.

XI. Kamu Görevlilerinin İnisiyatifinde Açıklanan Bilgiler:

Bir kamu görevlisi, uygun olan durumlarda, kendi inisiyatifi doğrultusunda açıklanmasının kamu yönetiminin şeffaflığını arttıracak ve yönetimler içerisindeki etkinliğin gelişmesini sağlayacak bilginin açıklanması için gerekli önlemleri alabilmeli veya kamu yararına olan durumlarda, kamunun bilgilendirilerek katılımını teşvik etmelidir.”¹⁴

Kısaca özetlemek gerekirse, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi kararında da işaret edildiği üzere, çoğulcu ve demokratik bir toplumda saydam yönetimin ve halkı ilgilendiren konulardaki bilgilerin halka açık olması önemini giderek artırmaktadır.

¹⁴ www.bilgilenmehakki.org

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Eşitlik ilkesinin daha iyi koşullarda uygulanması, gizlilik kültürünün azaltılarak, açıklığın, saydamlığın ve hesap verebilirliğin devlet yönetimlerinde yerleşik kılınması için kişilerin resmi belgelere ulaşım hakkı anayasal ve yasal güvence altına alınmalıdır. Bu çerçevede, yapılacak yasal düzenlemelerle halkın içinde yaşadığı toplumun durumu ve kendilerini yönetenler hakkında bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Toplumsal konulara bilinçli katılımının teşvik edilmesi için toplumun yeterli bilgi ve görüşlerle donatılarak toplumsal sorunlar üzerinde eleştirel düşünceye sahip olmasına olanak verilmelidir.

Bu yönde yapılacak düzenlemeler, yönetimlerin yeterlilik ve etkinlik düzeylerinin artmasına yardımcı olacak ve bürokratik yozlaşma riskini azalacaktır. Bunların da ötesinde olarak, bilgi edinme hakkı, toplum gözünde yönetimin eylem ve işlemlerinin daha meşru görülmesine ve halkın devlet yöneticilerine karşı güvenlerinin artmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğü 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almıştır. Ülkemizde bilgi edinme hukuku ile ilgili temel düzenleme 1982 Anayasası’nda yer almaktadır. Bu düzenleme, 2001 yılında yapılan anayasa değişiklikleri çerçevesinde bazı eklemelere konu olmuştur. Eklemenin amacı bilgi edinme hukukuna daha güçlü bir temel oluşturmaktır. Bu konu üzerinde biraz ileride ayrıntılı olarak durulacaktır.

Yasalar bağlamında ise iki ayrı yasa bu konudaki temel yasal düzenlemeleri oluşturmaktadır. Bu yasalardan birincisi, 1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun’dur. Bunu 24 Nisan 2004 günü yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu izlemiştir.

“Bilgi Edinme Hakkı Yasası”nın ayrıntılarını düzenlemek amacıyla hazırlanan yönetmelik 27 Nisan 2004 tarihinde yayımlanmıştır.

Yine bu çerçevede, Başbakanlık tarafından bir genelge hazırlanmış ve tüm kamu birimlerine gönderilmiştir.

Türkiye’de bilgi edinme hukukunun temel yasal düzenlemelerini oluşturan bu düzenlemeler hakkında aşağıda ayrıntılı

bilgi verilmiştir. Koyu renkle yazılanlar 2001 yılında yapılan anayasa değişikliklerini yansıtmaktadır.

1982 Anayasası'nın 26. maddesi: "VIII. Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti":

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyet'in temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

1982 Anayasası'nın 40. maddesi: "Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması":

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makamlara geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

1982 Anayasası'nın 74. maddesi: "Dilekçe Hakkı":

"Vatandaşlar ve karşılıklılık hakkı gözetilmek kaydıyla yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Bu hakkın kullanılma biçimi kanunla düzenlenir."

1982 Anayasası'nın 26. maddesinde düşünce ve ifade özgürlükleri düzenlenmiştir. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki bilgi edinme hakkı da -bu terim açıklıkla vurgulanmamış olsa dahi- metinde yer almaktadır. Maddenin 1. fıkrasının 2. cümlesinde, "*Bu özgürlük haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar*" hükmü yer almaktadır. Bu anlatım, yani "*haber almak serbestliği*" kuşkusuz, hem bilgi özgürlüğü ve hem de bilgi edinme hakkı terimi ayrı anlamdadır. Bu nedenle, 26. maddede hem ifade özgürlüğü ve hem de bilgi edinme özgürlüğü/hakkı düzenlenmektedir. Maddeye 2001 yılında eklenen "*Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir*" hükmü ile de bilgi edinme hakkı ile ilgili olarak yasal düzenleme bir anayasa emri olarak yapılması zorunlu yasal düzenleme durumuna gelmiştir.¹⁵

¹⁵ Şerafettin Ekici, "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Üzerine", *Güncel Hukuk*, Nisan 2004, 4:18-21.

1982 Anayasası'nın 40. maddesi temel hak ve özgürlüklerin korunmasıyla ilgilidir. 2001 yılı değişiklikleri sırasında; "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır" hükmünün madde metni içine alınması oldukça dikkat çekicidir. Açıklıkla anlaşılmaktadır ki bu değişiklik, bir zamanlar hazırlandığı bilinen ancak şimdilerde gündem dışı kalan "İdari Usul Yasası"na anayasal temel hazırlamak amacını taşımaktadır.

1982 Anayasası ile ilgili bir başka gelişme de Dilekçe Hakkı ile ilgili 74. maddede yaşanmıştır. Bu maddede 2001 yılında yapılan değişiklikle "gecikmeksizin" kelimesi madde metni içine alınmıştır. Bu değişiklik de bilgi edinme yasası ile ilgili düzenlemelere anayasal temel oluşturmak amacını taşımaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, iki ayrı yasa bu konudaki temel yasaları oluşturmaktadır. Bunlar, dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkı ile ilgili yasalardır. Bunlara eklenebilecek üçüncü yasa ise bir anlamda yönetsel usul yasası olan 2577 sayılı "İdari Yargılama Usulü Yasası"dır. Dilekçe hakkı ile ilgili 3071 sayılı Yasa ise 1982 Anayasası'nın 74. maddesinde ifadesini bulan dilekçe hakkına ilişkin ayrıntıları içermektedir. 1984 tarihli bu Yasa'da, 2003 yılında yapılan değişiklikle, yapılan başvurulara yazılı yanıt verme süresi 30 gün olarak belirlenmiştir. İdari Usul Yasası, dava açma süreleri ile ilgili maddesinde dava açma süresini işlem tarihinden sonra 60 gün olarak belirlemekte; yönetime başvurulması durumunda da yönetimin 60 günlük süre içinde bir yanıt vermesi gerektiği ve 60 gün içinde yanıt verilmemesi durumunda istemin reddedilmiş sayılacağı hükmü yer almaktadır.

Kuşkusuz, konumuzla ilgili esas düzenleme 9 Ekim 2003 günü kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'dur. Bu Kanun'un temel hükümleri aşağıda özetlenmiştir:

Kanun amaçla ilgili 1. maddesinde demokratik ve saydam (şeffaf) yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemekten söz etmektedir.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Kapsamla ilgili 2. maddede ise Yasa'nun "kamu kurum ve kuruluşları" ile "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının" etkinliklerini kapsadığı belirtilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarını tanımlayan maddede ise yetersiz ve anlamsız bir tanımlama yer almaktadır. Bu düzenlemelerden hangi kamu kuruluşlarının kapsam içinde kaldığı kolaylıkla anlaşılama-
maktadır. Örneğin, yasama ve yargı organlarının bu kapsam içinde sayılıp sayılmayacağı dahi belli edilmemiştir. Açık olan yan ise yasanın özel sektör kurum ve kuruluşlarını kapsamamasıdır. Bu durum, bize göre önemli bir eksikliklerdir. Her ne kadar ticari sır kavramına yasada bir istisna olarak yer verilmişse de bu durum bize göre özel sektör lehine haksız bir ayrıcalık yaratmak anlamına gelmektedir. Kamu sektörü gibi özel sektör de ticari sır kapsamı dışında kalan bilgileri açıklamak zorunda olmalıdır.

Tanımlarla ilgili 3. maddede ise çeşitli tanımlar yer almaktadır. Bunlardan kamu kurumları ile ilgili tanıma yukarıda değinilmiştir. "Başvuru sahibi" ve "bilgi" kavramları ile ilgili tanımlar da fazla bir şey ifade etmemektedir. "Belge" tanımı ise belge kavramını yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcıları olarak belirlerken konunun belirlenmesi açısından yerinde bir tanımlama yapmaktadır. "Bilgi veya belgeye erişim" ile ilgili tanımda ise bilgi veya belgenin bir kopyasından söz edilmekte ve kopya verilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, bilgi veya belgenin aslının incelenerek not alınmasından, içeriğinin görülmesinden veya işitilmesine izin verilmesinden söz edilmektedir.

Kanun'un en önemli maddesi, "Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü" başlığını ve "Bilgi Edinme Hakkı" alt başlığını taşıyan 4. maddesidir. Madde şöyledir:

"Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri

bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır."

Madde, bilgi edinme hakkını doğru ve uluslararası normlara uygun şekilde düzenlemektedir. Daha sonra gelen 5. madde ise kamu kurumlarının bilgi verme yükümlülüğünü düzenlemekte ve şu hükmü getirmektedir: .

"Kurum ve kuruluşlar, bu Kanun'da yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.

Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz."

Yönetimin yükümlülüğüne ilişkin düzenleme doğru ve yerindedir. Ancak, 2. fıkrada yer alan "Diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz" şeklindeki düzenlemenin yasama tekniğine uygun olmadığı görülmektedir. Bir yasanın bir başka yasa ile ilgili genel bir hüküm getirmesi, yasama tekniğine uygun düşmeyen bir düzenlemedir. Bu durum uygulamacıları sıkıntıya düşürecek ve keyfi uygulamalara neden olabilecek niteliktedir.

Yasa'nun 3. bölümü, hakkın kullanılmasına ilişkin süreci betimlemektedir. Burada yer alan ayrıntılı düzenlemelerin doğru ve yerinde oldukları görülmektedir. Bu bölümde yer alan düzenlemeler aşağıda kısaca belirtilmiştir:

- Bilgi edinme başvurusu, dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılacaktır. Başvuru elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilecek ve dilekçede istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilecektir.

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

- Bilgi edinme başvurusu, başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olacaktır. Aynı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da çözümleme sonucunda oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz yanıt verilebilecektir.

- İstenen bilgi veya belge, başvuru kurum ve kuruluşlardan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilecek ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilecektir.

- Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış ve açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamayacaktır. Ancak, bunların ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurulara bildirilecektir.

- Gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabilirse, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulacak ve ayırma gerekçesi başvurulara yazılı olarak bildirilecektir.

- Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını vereceklerdir. Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği durumlarda, kurum ve kuruluşlar ilgilinin;

- a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesini ve not alabilmesini,

- b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

- c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini sağlayacaklardır.

- d. Sağlanan bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği ücret alınabilecektir.

e. Bilgi veya belgeye erişim on beş işgünü içinde sağlanacaktır. Zorunlu durumlarda bu süre otuz işgünü olacaktır. Sürenin uzatılması ve gerekçesi, başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilecektir.

f. Yanıtlar yazılı olarak veya elektronik ortamda bildirilebilecektir.

g. Başvurunun reddedilmesi durumunda, kararın gerekçesi ve kanun yolları belirtilecektir.

h. İstemi reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebilecektir.

i. Kurul, bu konudaki kararını otuz işgünü içinde verecektir.

j. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, verilen kararları incelemekle ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermekle görevlendirilmiştir. Yasanın uygulaması Kurul aracılığıyla sağlanacaktır.

k. Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenecektir.

Yasanın istisnaları ve bilgi edinme hakkının sınırları 4. bölümde belirtilmiştir. Bunlar şunlardır:

• Devlet sırrı: Devletin güvenliğine, dış ilişkilerine, ulusal savunmasına açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler.

• Ülkenin ekonomik çıkarları: Ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler.

• Kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olanlar hariç, sivil ve askeri haber almaya ilişkin bilgi veya belgeler.

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

• Yönetmelik soruşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler: Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen yönetmelik soruşturmalara ilişkin olup açıklanması veya zamanından önce açıklanması durumunda;

a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak;

b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak;

c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek;

d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının elde edilmesini güçleştirecek bilgi veya belgeler.

e. Adli soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler: Açıklanması veya zamanından önce açıklanması durumunda;

f. Suç işlenmesine yol açacak;

g. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların yasal yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek;

h. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek;

i. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını çiğneyecek bilgi veya belgeler.

• Özel hayatın gizliliği: Kişinin yazılı olarak izin verdiği koşullar saklı kalmak üzere, açıklanması durumunda kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler.

• Haberleşmenin gizliliği: Haberleşmenin gizliliği esasını ihlal edecek bilgi veya belgeler.

- Ticari sır: Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler.

- Kurum içi düzenlemeler: Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler.

- Öneriler ve görüşler.

Yasaya göre, yargı denetimi dışında kalan yönetsel işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, Yasa kapsamına dahil olacak; ancak, bu şekilde sağlanan bilgiler, işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmayacaktır. Yasanın bu hükmünü savunabilmek pek olanaklı görünmemektedir. Yönetimin tüm eylem ve işlemlerini yargı denetimine açık tutan anayasal hüküm ve anayasal yargılama yolunu tıkayan yasal düzenlemelerle ilgili Anayasa Mahkemesi kararları göz önüne alındığında bu düzenlemenin Anayasa'ya uygun olmadığını söyleyebilmek olanaklıdır.

Bir başka tartışmalı konu da kurum içi görüş, bilgi notu ve önerilerle ilgili düzenlemedir. Yasanın 26. maddesinde belirtilen, "*Kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça*" ifadesi yönetimin keyfi kararlarına yol açabilecek nitelikte görülmektedir. Aynı maddede yer alan, "*Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbî, malî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır*" şeklindeki düzenleme ise hukuk normlarımıza uygun bir düzenleme olarak ortaya çıkmaktadır.

Yasa'nın 5. bölümü "*Çeşitli ve Son Hükümler*" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, yaptırımlar, çalışmaların raporlanması ve yönetmelik hazırlanması ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemeler aşağıda özetlenmiştir:

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

• Kamu görevlileri hakkında Türk Ceza Kanunu uyarınca kovuşturma yapılabilecektir. Yasa metninde bu yolda ayrı bir suç tanımı yapılmamış ve yaptırım düzenlenmemiş olması nedeniyle bu kovuşturmanın TCK'nun 228 ve 240. maddelerinde düzenlenen görevi ihmal ve kötüye kullanma suçlarını kapsayabileceği anlaşılmaktadır.

• Görevliler hakkında ayrıca Devlet Memurları Yasası'nın disipline ilişkin hükümleri de uygulanabilecektir.

• Elde edilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamayacak ve kullanılamayacaktır. Ancak, aksi davranış için bir suç tanımı ve suça ilişkin ceza yaptırımı geliştirilmemiştir. Bu önemli bir eksikliktir.

• Kamu kurumları her yılın Şubat ayı sonuna kadar Kurul'a istatistiksel bilgiler de içeren çalışma raporu vereceklerdir. Kurul da hazırlayacağı genel çalışma raporunu, Nisan ayı sonuna kadar TBMM'ye gönderecektir.

• Yasanın uygulanmasına ilişkin esaslar, altı ay içinde Başbakanlık tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe konulacaktır.

Yasanın öngördüğü yönetmelik, 27 Nisan 2004 tarihinde *Resmî Gazete*'de yayınlanmış ve 24 Nisan 2004 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.* Yönetmelik 46 maddeden oluşmaktadır. Oldukça uzundur. Bazı maddeleri, yasa hükümlerini yinelemekte ve bazı maddelerinde de yasaya açıklık getirmek isteyen ayrıntılı düzenlemeler yapılmaktadır. **Ancak, bazı maddelerde yapılan düzenlemeler, yasanın sınırlarının aşılmış olması tehlikesini içinde barındırmaktadır.** Yönetmeliğin dikkat çeken yanları aşağıda özetlenmiştir:

• Yönetmeliğin kapsamla ilgili 2. maddesi, Yasa'da yer alan ve yetersiz olduğu daha önce belirtilen, kamu kurumu tanımına açıklık getirmeye çalışmaktadır. Kapsam içinde bulunduğu belirtilen kamu kurumları şunlardır: merkezi yönetim, köyler

* Yönetmelik için bkz. sayfa 184 vd.

hariç olmak üzere yerel yönetimler, sosyal güvenlik kurumları, üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar, kamu tüzel kişiliğine sahip kurul, üst kurul, kurum, enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Merkez Bankası ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları. Bu tanım, Yasa'da yer almamaktadır. Kanımıza göre, yönetmeliğin böyle bir tanımlama yapması hukuksal açıdan geçerli değildir ve u ygulamada karmaşaya yol açabilecek niteliktedir.

- Yabancılar Yasa'dan yararlanabilecek, ancak kendi ülkelerindeki Türk vatandaşlarının aynı hakka sahip olduğunu gösteren bir belgeyi başvurularına ekleyebilecektir.

- Kamu kurumları, Yasa'nın uygulanması bağlamında gerekli düzenlemeleri yapacaklardır. Kurumlar, Yasa'nın yayımı tarihinden itibaren 15 gün içinde "*Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirlikleri*"nde "*Bilgi Edinme Birimi*" oluşturacaktır.

- Bu amaçla tüm bilgi veya belgeleri bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde sınıflandıracaklardır.

- Çalışmalarını kamuya duyuracaklardır.

- Yerel yönetimlerde çalışma raporları kendi meclislerine sunulacaktır.

- Kurumsal internet sayfaları yeniden şekillendirilecektir.

- Bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştırmak amacıyla başvuru formları hazırlanacak ve İnternet sayfalarında bu formlara yer verilecektir.

- Bilgi edinme başvurusu elektronik ortamda yapılabilecektir.

- 5070 sayılı "*Elektronik İmza Kanunu*" gereğince elektronik imza kullanılarak gönderilen başvurularda "*TC kimlik numarası*" aranmayacaktır.

- Kurumlar ellerinde bulunmayan ya da bulunup da ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da çözümleme

sonucunda oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz yanıt verebileceklerdir.

- Devam etmekte olan işlemler için de olumsuz yanıt verebileceklerdir. Ancak, istenen bilgi veya belgenin hangi aşamada bulunduğu başvuru sahibine bildirilecektir.

- Zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek, kişisel çıkar sağlayabilecek şekilde kullanılacak bilgi veya belgeler, önceden belirtilen tarihten daha önce açıklanamayacaktır.

- Bilgi veya belgenin imha edildiğinin veya kaybedildiğinin anlaşılması durumunda başvuru sahibine bilgi verilecektir.

- Kurumlar maliyet unsurları ile orantılı ölçüde ücret tahsil edebilecektir.

- Kurumlar çalışanlarına eğitim vereceklerdir.

- Bilgi edinme hakkının sınırlarını aşan konularda yapılan bilgi edinme başvuruları reddedilecek ve ret kararı yazı ile başvuru sahibine bildirilecektir.

- Bilgi edinme istemi reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebilecektir.

- İtiraz yazılı olarak yapılacak ve Kurul kararını 30 işgünü içinde verecektir.

- Kurumlar tarafından başvuru sahibine olumlu veya olumsuz herhangi bir yanıt verilmemesi durumunda, istek 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca başvurunun yapıldığı tarihten başlayarak 60 günün geçmesiyle reddedilmiş sayılacaktır.

- 60 günlük dava açma süresi içinde yönetsel yargı yerlerinde dava açılacaktır.

- Elde edilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılmayacak ve kullanılmayacaktır. Bu hüküm, yasada belirtilen hükümle aynıdır. Ancak, yönetmelik daha sonra "*Erişimi sağlayan*

kurum ve kuruluştan izin alınmaksızın, erişilen bilgi veya belgeler hiçbir şekilde basılı veya elektronik ortamda (İnternet üzerinden dahil) kullanılamaz, yayımlanamaz" hükmünü getirmektedir. Bu düzenleme, Yasa'da yer almamaktadır. Bu nedenle; yönetmelik, Yasa'yı aşan bir düzenleme yapmış olmaktadır.

Bunun da ötesinde yönetmelikte yer alan, *"Bu madde hükmüne aykırı olarak erişilen bilgi veya belgeleri ticari amaçla çoğaltanlar, kullananlar veya yayımlayanlar hakkında kanunların cezai ve hukuki sorumluluğa ilişkin hükümleri uygulanır"* şeklindeki düzenleme, hem yönetmelikle suç oluşturma gibi hukuksal açıdan kabul edilemez bir yaklaşım içine girmekte ve hem de *"cezai ve hukuki"* gibi belirsiz ve uygulamada karmaşaya yol açabilecek bir düzenleme getirmektedir.

Bilgi edinme hukuku ile ilgili olarak mevzuat içinde yer alan son düzenleme bir Başbakanlık Genelgesi'dir.* 24 Ocak 2004 tarihli ve 25356 sayılı *Resmî Gazete*'de yayınlanan 20004/12 sayılı Genelge, kamu kurumlarının dilekçe ve bilgi edinme hakkının kullanılması konusunda yapacakları çalışmalarını içermektedir. Genelge, *"Bireylerin kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında idari makamlara başvuruda bulunmaları ve kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme haklarına kullanmaları, eşitlik tarafsızlık ve açıklık ilkeleri temelinde demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereğidir. İdare-birey ilişkisinde hukukun üstünlüğü, demokratikleşmeyi ve saydamlığı sağlayabilmek için, idari faaliyetlerin yürütülmesi sırasında bireysel hak ve özgürlüklere duyarlı davranılması hukuk devletinin en temel niteliğidir"* ifadesi ile başlamaktadır.

Genelgede dilekçe hakkı ve bilgi edinme haklarıyla ilgili düzenlemelerin, *"Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program'da yer alan insan hakları alanında yasal ve idare düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların iyileştirilmesi taahhütleri açısından büyük önem ve öncelik taşımakta"* olduğu vurgulanmaktadır.

Genelgenin geri kalan kesimlerinde ise uygulamaya ilişkin genel emirler sıralanmaktadır.

* Başbakanlık Genelgesi için bkz sayfa 215 vd.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu -içinde aksayan ve bazıları oldukça önemli çeşitli olumsuzluklar barındırmakta olsa bile- uluslararası normlara uygun görülmektedir. Bu bağlamda öne sürülebilecek ana kanıt, Avrupa Konseyi'nin yukarıda özetlenen Bakanlar Komitesi kararıdır. Öneri nitelikli kararda öngörülen ölçütlerin hemen tümü Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda yerine getirilmiştir. yönetmelikte görülen hukuka aykırılıklar ise kolaylıkla giderilebilecek durumdadır.

Öte yandan, Türk mevzuatı içinde yer alan ve bilgi edinme hakkı kavramını destekleyen öteki bazı yasal düzenlemeler, kamu yönetiminde saydamlaşmaya ve genel demokratikleşme çizgisinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bunlardan birincisi dilekçe hakkının kullanımıyla ilgili yasal düzenlemedir. Dilekçe hakkı kuşkusuz bilgi edinme hakkının öncüsü ve destekçisidir.

Destek niteliğindeki ikinci düzenleme ise tüm yönetsel işlemlerin yargı denetimine bağlı olduğunu belirten Anayasa'nın 125. maddesidir.

Üçüncü önemli yasal destek 2872 sayılı Çevre Kanunu'ndan gelmektedir. Bu Yasa'nın 30. maddesi devrimci bir özellik taşımaktadır. Bu madde uyarınca, Türkiye'de herkes (yabancılar dışında) herhangi bir çevresel sorunla karşılaştığında ilgili makamlara başvurmak hakkına sahiptir. Madde metni aşağıdadır:

"İdarî makamlara başvurma

Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan gerçek ve tüzel kişiler, idarî makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını isteyebilirler."

Bu düzenleme, çevresel konularda bilgiye erişim konusunda ülkemizi öteki ülkelerden de ileri konuma getiren önemli ve çağdaş bir düzenlemedir. Yasa'nın yürürlük tarihinin 1983 olduğu anımsanacak olursa, Yasa'nın dilekçe hakkından ve

bilgi edinme hakkından çok önce düzenlendiği hemen anlaşılacaktır. Bunun da ötesinde, yukarıda belirtilen yasal düzenleme, yönetim hukukunun "dava açma ehliyeti" bakımından temel ilkesi olmak durumunda olan nedensellik (illiyet) bağı ilkesine açık bir istisna olmak durumundadır. Bilindiği üzere, yönetsel yargıda dava açabilmek için dava ile davacı arasında belirli bir nedensellik bağı olması gerekir. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu da 4. maddesinde hakkı düzenlerken "İsteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla" ifadesine yer vermektedir. Oysa, Çevre Kanunu'nun 30. maddesi "haberdar olan" ibaresini kullanarak nedensellik bağına bakılmaksızın herkese yönetsel makamlara başvurma hakkı vermektedir. Bu hakka olumsuz yanıt verilmesi ya da yanıt verilmemesi durumunda ise 60 gün içinde dava açmak ve konuyu yargının hakemliğine bırakmak olanaklı olacaktır. Nitekim, ülkemizde bazı çevre davaları bu yöntemle açılmış ve yargısal sonuca ulaştırılmıştır. Bu olanak ülkemiz açısından gurur vericidir.

Dördüncü yasal destek ise Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde yer almaktadır. 2002 Haziran tarihli ÇED Yönetmeliği'nin 10. maddesi aşağıdadır:

"ÇED Sürecine Halkın Katılımı

Komisyunun bilgilenme toplantısından sonra, halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere proje sahibi tarafından halkın katılımı toplantısı düzenlenir. Komisyon, toplu olarak ya da aralarında görevlendirecekleri üyeleri aracılığı ile proje uygulama yerini inceler ve halkın katılımı toplantısına katılır. Bu işlemler ile ilgili giderler proje sahibi tarafından karşılanır.

Halkın katılımı toplantısı için projeden en çok etkilenecekleri beklenen yöre halkının kolaylıkla ulaşabileceği merkezi bir yerin seçilmesine özen gösterilir. Toplantı yeri valilik ve proje sahibi tarafından belirlenir ve Bakanlığa bildirilir.

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Proje sahibi, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirleyen bir ilanı ulusal düzeyde yayımlanan bir gazetede halkın katılımı toplantısından en az beş gün önce yayınlattır.

İl Çevre Müdürü'nün başkanlığında yapılan halkın katılımı toplantısında, projenin çevresel etkileri yönünden halkın bilgilendirilmesi ve buna karşılık görüş, öneri ve kaygılarının belirlenmesi sağlanır. Başkan, katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantıdaki konuşmaların derlendiği tutanak, bir sureti valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir.

Halkın proje hakkında bilgilendirilmesi ve projeye yönelik görüşleri, komisyon tarafından projeye özgü ÇED raporu özel formatı belirleme, kapsamlaştırma ve inceleme değerlendirme aşamalarında dikkate alınır."

Bu düzenleme ile ülkemizde ilk kez halkın bir karar alma ve planlama sürecine katılmasına yasal olanak verilmiştir. Yapılan halk toplantısının sonucu ve bağlayıcılığı, istenilen düzeyde olmamakla birlikte böyle bir hakkın düzenlemesi, halkın yönetimin kararlarına katılımı saydamlık, toplantıların açıklığı ve günışığında yönetim kavramları açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Bu düzenlemenin de bilgi hakkı kavramıyla ülkemizde yapılmak istenen çalışmalara katkı sağladığı açıklıkla görülmektedir.

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken son belge, Aarhus Konvansiyonu'dur. Türkiye bazı çekincelerle birlikte bu Konvansiyon'a taraf olmuştur. Daha önce de belirtildiği üzere, Aarhus Konvansiyonu çevresel konularla ilgili olarak bilgi edinme hakkını, kararlara katılımı ve yargıya ulaşım hakkını yabancılar da dahil olmak üzere güvence altına almayı amaçlamaktadır. Biraz önce de açıklandığı üzere, her üç hak da Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından güvence altına alınmıştır. Buna karşın, Türkiye, Aarhus Konvansiyonu'nu parafe etmekle birlikte anlaşmaya bazı çekinceler koymuş; anlaşmayı onaylanmak üzere TBMM'ye göndermemiş

ve bu belgenin Avrupa Birliği ile görüşmeler sırasında ele alınacağı tezi sıklıkla ileri sürülmeye başlanmıştır. Türkiye'nin bu konudaki temel çekincesinin yabancılara dava açma hakkının verilmesi konusunda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Zira, bu haklar Türk vatandaşları için esasen tanınmış olan haklardır. Yabancıların bilgi edinme hakkı da son yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Yabancılara tanınmamış tek hak dava açma hakkı ile ilgilidir. Türk hükümetinin bu konuda ciddi bir sıkıntısı olduğu görülmektedir.

Bu olumlu gelişmelere ve desteklere karşın, hemen belirtmek gerekir ki, Yasa'nın ülkedeki demokratikleşme ve saydamlaşma çabalarına katkısının sınırlı olacağı anlaşılmaktadır. Ulusal bilgi edinme mevzuatını oluşturan temel hukuk belgeleri yukarıda sıralanmıştır. Bu belgelerden açıklıkla görülmektedir ki bu alanda yapılan çalışmalar esas olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği "müktesebatı" ile uyum sağlaması amacına yöneliktir ve ülkenin demokratikleşmesi yönünde halk tabanından gelen bir istemi yansıtmamaktadır. Bir anlamda halka yukarıdan aşağıya doğru simgesel bir bağışta bulunulmaktadır.

Bize göre, ülkemizdeki bilgi edinme hukuku alanında yaşanan gelişmelerin özünü betimleyen bu özellik son derecede önemlidir. Yasanın uygulaması da bu genel özellik çerçevesinde şekillenecektir. İstemin ve baskının tabandan gelmemesi, bilgi edinme hakkının toplum tarafından yeterince kullanılmayacağına işaret etmektedir. Nitekim, Çevre Kanunu'nun 30. maddesinin getirdiği yasal ve hukuksal olanığın toplum tarafından yeterince bilinmemesi ve kullanılmaması da bu yargıyı güçlendirmektedir.

Kaldı ki, ülkemizde bilgi edinme hakkı, uluslararası gelişmelerin aksine olarak, yönetsel usul yasası, kamu toplantılarının açık konuma getirilmesi, halkın kamusal kararlara katılımı, bireysel gizliliğin korunması yasası ve yabancılara da dava açma hakkı tanınması gibi kavramlarla desteklenmemiştir.

Bize göre, bu alandaki üçüncü sınırlayıcı etmen de ülkede bilgi toplama, derleme, sınıflandırma, envanter hazırlama ve

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

veri bankası kurma alanında yaşanan yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Çevre yönetimi alanında verilebilecek örnekler konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Ülkemizde hava kalitesinin sürekli ölçümünü ve izlenmesini sağlayacak monitoring sistemleri oldukça yetersiz durumda bulunmaktadır. İçinde bulunulan teknolojik altyapı bağlamında, herhangi bir yörenin hava kalitesi ile ilgili sağlıklı ve güvenilir bilgi almak olanaksız değilse bile olanaksız yakın ölçüdedir. Benzer yargular su, gürültü, katı atık, radyasyon ve toprak gibi çevresel medyalar için de rahatlıkla söylenebilir. Bunların da ötesinde ülkemizde çevresel veri bankaları da mevcut bulunmamaktadır. Çevre ile ilgili araştırmalar sınırlıdır.

Kanımıza göre, Türkiye’de yaşanmakta olan bilgi ve veri yetersizliği, örgütsüzlüğü ve altyapı eksikliği gerçekleri karşısında bilgi edinme hakkının yönetimde saydamlaşmaya getireceği katkı sınırlı olacaktır.

Yasa’nın bir başka yetersiz yanı da bilgi edinme hakkının etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için kamu yönetimlerine yeteri kadar sorumluluk yüklememiş olmasıdır. Yasa, yurttaşlar tarafından sorulması ve istenmesi durumunda, kamu yönetimlerine yanıt verme yükümlülüğü getirmekte; ancak, yönetimin çalışmalarının gerçekçi bir şekilde topluma yansıtılması ve istenmemiş olsa dahi çalışma alanını oluşturan konularda kamuya süreklilik niteliği olan açıklayıcı, uyarıcı ve bilgilendirici raporlar verilmesini öngörmemektedir. Kamu yönetimlerine bilgi edinme hakkının daha anlamlı, içerik bakımından daha zengin ve uygulama açısından daha işlevsel kılınmasını sağlamak yolunda herhangi bir sorumluluk verilmediği görülmektedir.

Ulusal ve yerel çevre yönetimi alanından bir örnek vermek gerekirse, ulusal ve yerel çevre örgütleri ve yerel yönetimler, içme suyu kalitesinden hava kalitesine ve gürültüden radyasyona kadar değişen alanlarda elde ettikleri bilgileri halka açıklamak zorunda olmalıdır. Bu tür bilgiler, bir istek olmadan da topluma açıklanmalıdır. Çevre dışında kalan diğer alan-

larda da kamu yönetimlerine benzer çalışma yükümlülükleri getirilmelidir.

Yukarıda belirtilen temel eksiklikler, hem bilgi edinme hakkının Türk toplumuna getireceği demokratik katkının gizil gücünün sınırlarını göstermekte ve hem de bu alanda yapılması gereken öteki çalışmaların yönünü belirlemektedir.

Yasa'nın etkili sonuçlar yaratamayacağı yolundaki endişeler, başka bazı yazarlar tarafından da dile getirilmektedir. Nilgün Tortop şunları söylemektedir: *"Hükümet ve yurttaşlar yasayı destekliyor olsa bile, istenilecek bilgiler sunulmaya hazır olmadıkça, bilgi edinme özgürlüğünün yayılmasına değgin çabalar başarısızlığa uğrayacaktır. İstatistik tutma, kayıtları düzgünce arşivleme, teknolojiyi yeterince ve sağlıklı kullanma konusunda özür-lü bir ülkeyiz. Tasarı yasalaşmadan önce, devlet kayıtlarının, başvu-rulara yanıt verebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir."*¹⁶

Tarhan Erdem de şu yargıya varmaktadır: *"Bilgi Edinme Kanunu'nun, 'etkin şekilde' kullanılacağını sanmıyorum; çünkü kanunların uygulanmasını, 'proje' yaklaşımıyla ele almıyoruz; ay-rıca mevzuatta ve yönetimde eksiklerimiz vardır..."*¹⁷

Nisan 2004'de yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik, Türkiye'yi AB'ye götürülen yolda yeni bir dayanışma hakkını Türk toplumuna tanıtmıştır. Bireylerin, kamu yönetimlerinin elinde bulunan bilgi ve belgelere ulaşma hakkı, hem demokratik rejimin içerik-sel zenginliğine katkıda bulunması ve hem de insan haklarının daha ileri boyutlarda gerçekleştirilmesi bakımından önemli bir anayasal açılamdır.

Uluslararası belgeler incelendiğinde ve diğer ülkelerdeki düzenlemelerle kıyaslandığında, ülkemizde henüz yürürlüğe girmiş olan Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın küresel ve evren-sel örneklerle uyum içinde olduğu görülmektedir. Bundan böyle, öteki demokratik açıdan gelişmiş ülkelerin yurttaşları

¹⁶ Nilgün Tortop, www.izmirbarosu.org.tr

¹⁷ Tarhan Erdem, *Uygulama, ama nasıl?* Radikal, 27 Ocak 2004.

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

gibi, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları da gizlilik ve devlet sırrı kültürüyle bezenmiş toplumların da kamu yönetimlerinden ellerindeki bilgi ve belgeleri açıklamalarını isteyebilecektir.

Yasa'nın ve Yönetmeliğin içinde barındırdığı ve yukarıda açıklaması yapılan eksiklikler, yetersizlikler ve yanlışlıklar dahi bu gelişmenin taşıdığı önemi azaltmamalıdır. Gerek yasada ve gerekse yönetmelikte yer alan eksiklik ve yanlışlıklar zaman içinde giderilebilirler.

Bilgi edinme hukukundaki son gelişmeler, anayasal önemi yanında, kamu yönetiminin bir meritokrasi olarak gelişmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda iki kavram öne çıkmaktadır: İyi yönetim hakkı ve kamu yönetiminin çağdaşlaşması. İyi yönetim hakkı kavramı ülkemizde henüz yeteri kadar tanınmamaktadır. Avrupa Birliği Temel İnsan Hakları Şartı içinde yer alan tanım da, kamuya yeterli değildir. Bana göre iyi yönetim hakkı, insanların kendilerini yönetenlerden adil, yansız, hukuka bağlı, hesap veren, etkili ve verimli çalışan, etik kurallara uygun, yolsuzluklardan uzak ve kıt kaynakları israf etmeyen bir kamu yönetiminin sağlanmasını istemelerini öngören temel bir insan hakkıdır.

Kuşkusuz, iyi yönetim hakkının gerçekleşebilmesi için öncelikle yurttaşların bilgi edinmeleri yolundaki engellerin kaldırılması gerekir. Ancak, bu tek başına yeterli değildir. İyi yönetim hakkının bize göre olmazsa olmaz diğer iki koşulu, yargıya erişmek hakkının herkes için tam olarak güvence altına alınması ve kamu toplantılarının halka açık konuma getirilmesi, toplantı tutanaklarının kamuya açıklanması ve halkın kamusal kararlara katılma olanaklarının olabilecek en yüksek düzeye çıkarılmasıdır.

Dışişleri Bakanlığı'nun bu bağlamda sahip olduğu anlaşılabilir kuşku ve endişeleri bir yana bırakması ve Aarhus Konvansiyonu üzerindeki çekinceleri kaldırması bize göre uygun olacaktır.

Bilgi edinme hakkı, Türk kamu yönetiminin çağdaşlaşma-

sı açısından da önem taşımaktadır. Çağdaş kamu yönetimi, toplumun gereksinimlerine karşı duyarlı yönetimdir. Ayrıca, çağdaş kamu yönetimi, kamu hizmetlerine ilişkin süreçleri ve yöntemleri standartlaştıran ve bu standartları kamuya benimseten yönetimdir.¹⁸ Bilgi edinme hakkı bu bağlamda da önem taşımaktadır.

Son olarak belirtmek gerekir ki demokratik bir ülke olan Türkiye'de mevcut olan anayasal ve hukuksal altyapı bilgi edinme hakkının etkili bir şekilde uygulanabilmesi şansını artırıcı nitelik taşımaktadır. Anayasa'nun 125. maddesi, Çevre Kanunu'nun 30. maddesi, ÇED Yönetmeliği'nin 10. maddesi, Dilekçe Hakkı Kanunu ve son olarak Türkiye'nin Aarhus Konvansiyonu'na taraf olması bilgi edinme hukukunun güçlü bir altyapı üzerinde gelişebilme gizil gücüne sahip olduğunu gösteren önemli hukuksal kanıtlardır.

Konu önemli, önemli olduğu kadar da sadece ülkemize özgü değil, ülkemiz dışında da yansımaları olan ve bir anlamda da ülkemiz dışındaki yansımaların ülkemize yansımaları şeklinde ortaya çıkan bir nitelik taşıyor. Bu anlamda, bilgi özgürlüğü (*freedom information*), bilgi edinme hakkı (*right to know*), 19. madde (*artical nighting*) gibi sivil toplum girişimleri, saydamlık (*transparency*), açık toplum (*open society*), hesap verilebilirlik (*countirity*), iyi yönetim hakkı (*public management veya governance*) gibi kavramlardan oluşan bir bütün içinde olduğumuzu düşünüyorum ve bilgi edinme hakkını da bunun içinde, bu kümenin içinde bir yer sahibi olduğunu düşünüyorum ve öneminin orada olması gerektiğine inanıyorum. Sadece bu değil, birkaç tane daha başka unsura bakmak gerekir. Ben biraz akademisyen olarak olaya yaklaşmak istiyorum.

Bu açıdan baktığımızda, birtakım temel sorunlar da var, onları da başlangıçta ortaya koymakta fayda var. "Acaba bu hak, üzerinde durduğumuz bilgi edinme bir hak mıdır, yoksa özgürlük müdür?" üzerinde durmak lazım. Günümüz anayasa hukuku

¹⁸ Firuz D. Yaşamış, Kamu Yönetimi Kuramında ve Uygulamasında Yeni Gelişmeler: "Administration'dan Management" a. 1997, *Türk İdare Dergisi*, Ankara. 417: 1-28.

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLÜĞİ

terminolojisi içinde, üçüncü kuşak haklar olarak belirlediğimiz dayanışma hakları içinde bu hakkın yeri nedir, nasıl bir önem arz ediyor, bunun üzerinde durmak lazım. Daha da belki önemlisi, pek tanımadığımız, ama yavaş yavaş ve çok işlediğim yeni bir kavramın ortaya çıkmasıyla ilgili, yeni bir kavram olarak gelişen, yeni bir dayanışma hakkı olarak gelişen iyi yönetim hakkıyla bu hak arasında nasıl bir ilişki vardır, üzerinde durmak lazım. Belki biraz daha da önemlisi; *“Acaba bilgi edinme hakkı, sadece kamu yönetimlerine karşı gelişen bir savunma refleksi, bir düzeneği midir, sadece kamu yönetimleri mi esastır, yoksa özel sektör bu bağlamda nasıl bir yer alacaktır?”* konularının üzerinde düşünülmesi gerektiğini vurgulamak istiyorum.

Tabii kısaca söylemek gerekirse, bana göre bu kavramın özgürlükten daha çok bir hak olarak betimlenmesi daha doğru. Çünkü özgürlük, bana göre pasif, devletin girmemesi gereken alanları belirliyor, ama hak bir talep etme, istemde bulunma edebini de içerdiği için, bana göre bu kavramın hak olarak ortaya konulması daha doğru. Bu anlamda baktığımızda, ülkemizde yeni bir hukuk dalının gelişmeye başladığını söylemek mümkün; çünkü hukuk, hakkın kullanılış biçimini düzenlediğine göre, bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin yasal düzenlemelerden oluşan bilgi edinme hukukunun da hukuk alanımıza yeni giren, üzerinde durulması gereken bir kavram olduğunu düşünmek ve vurgulamak isterim. Bu anlamda bilgi edinme hakkı, yeni bir hukuk alanı olarak, dayanışma hakları hukukuna değişik ve yeni bir açılım getirmek durumundadır. Bu yeni gelişen haklar arasında barış hakkı, İnternet hakkı, İnternet üzerinden araştırma gibi haklarla temel hak ve özgürlükler listemizin gelişmekte olduğunu görmek, bu bağlamda oldukça olumlu ve sevindirici.

Tabii başka kavram da iyi yönetim hakkı. İyi yönetim hakkı, çok bilinen bir kavram değil. Ben birkaç kelimeyle bunun üzerinde durmak isterim. Aslında bilgi edinme hakkı, bana göre iyi yönetim hakkının bir unsuru olmak durumundadır, ondan önce gelen hak iyi yönetim hakkıdır. Peki iyi yönetim hakkı nedir; kısaca üzerinde durmak lazım. İyi yönetim hakkı,

bizim ülkemizde pek tanınmıyor, ama iyi yönetim hakkında yeni gelişmeler, ilk temel gelişme -başka yerlerde teorik gelişmeleri bir tarafa bırakacak olursak- 2000 yılında kabul edilen Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda yer aldı, orada bir tanım var. Bana göre, bu tanım yetersizdir, daha farklı bir tanım olması gerekir ki aynı şekilde Avrupa Birliği'nin anayasa veya konvansiyon olarak bilinen temel metne de girdi.

Buraya baktığımızda, bu iyi yönetim hakkının Avrupa Birliği Temel İnsan Hakları Şartı'nda, işlemlerin tarafsız, makul, adil bir süre içerisinde çözülmesi zorunluluğu, bireylerin kendilerini olumsuz olarak etkileyecek konularda savunma yapma hakkı, bireylerin kendileriyle ilgili dosyalara, bilgilere ulaşma hakkı, erişme hakkı, yönetimin kararlarını gerekçelendirilmesi zorunluluğu, kamu yönetimi tarafından verilen zararın giderilmesi, tazmini ve yazışmaların Avrupa Birliği içinde olan dillerden biriyle yapılması hakkının herkese tanınması gibi haklardan oluştuğunu görüyoruz, ana unsurları bunlar. Bence Avrupa Birliği Anayasası, bunun ötesine geçmeliydi ve demeliydi ki; *"Doğru, etkili, deneyimli, dürüst, yolsuzluklardan arınmış bir kamu yönetimi isteme hakkı, insanların en temel hakkıdır ve bilgi edinme hakkı da buna olanak sağlayacak, bu yolu açacak temel bir altyapıdır."* Bu şekilde tanımlaması bana göre doğru olurdu.

Bir başka nokta, özel sektör. Bu kanun, esas olarak kamu yönetimi üzerinde duruyor, kamu yönetimine karşı bir savunma refleksi var. Ama bugün, herhalde bir başka gerçeği gözden uzak tutmamak lazım; o da özel sektörün durumu. Bugün Türkiye de dahil, uluslararası koşullar da dahil, özel sektör çok büyük bir büyüklüğe erişti. Bugün özel sektörün elinde o kadar çok büyük bilgiler var ki, devletten daha ileri. GSM ağlarını düşünün, bütün cep telefonlarıyla ilgili ağlar özel sektörün elinde; İnternet servis sağlayıcılarını düşünün, tamamen özel sektörün elinde. Bütün bunlara baktığımızda, acaba bu bilgi edinme hakkını sadece kamuya karşı mı ileri sürmek gerekir, yoksa özel sektör neden bu kapsamın içine alınmaz? Bilgi edinme hakkında, özel sektörle kamu arasında

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

bence bir ayırım yapmamak gerekir; çünkü onlar da bugünkü ulaşmış oldukları büyüklükle gerçekten yaşamımızı yakından etkiliyorlar.

Bu genel girişi yaptıktan sonra, hem uluslararası gelişmelere, hem de ülkemizdeki bu konuda yapılan gelişmelere kısaca değinmek isterim. Çok tekrarlamayacağım, konuşmacılar değindi, ama alt başlıklarını çizmek bakımından bazı şeyleri söylemek istiyorum. Tabii bu konuda birçok uluslararası hukuksal belge var, ama geçiyorum onları, konuşulduğu için değinmeyeceğim. Ancak en önemlisi, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 19. maddesi, bütün mesele zaten burada; düşünce ve düşünceyi yayma hakkı, ifade özgürlüğü olarak anlattığımız şey. Burada maddeyi okumayacağım, madde önümde, zaten bunun bildirisini hazırladım; ben buraya bir bildiriyle geldim ve bildiriye de sayın yöneticilere teslim ettim, dolayısıyla bu tam metni yayınlandığı zaman bulabileceksiniz. Bunları okumuyorum, ama hepimizin bildiğini varsaydığım 19. madde var, burada her şey var, ilk temel belge. Benzer şekilde aynı ifadenin, aynı hakkın, özgürlüğün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde de yer aldığını görüyoruz, altyapılar oluşturuluyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 10. maddeyle ilgili kararlarını incelediğimizde, bu konuyla ilgili spesifik bir karar bulamadım, ama ifade özgürlüğüyle, dolayısıyla konumuzu ilgilendiren haklarda Avrupa İnsan Hakları'nın tutumu, tavrı çok açık, her türlü engelin ortadan kaldırılmasını isteyen bir yapı var ki, örneklerini yine bildirimde belirttim.

Son gelişme, Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi; Türkiye de buna 2000'de taraf oldu, orada da çok net olarak bu ifade özgürlüğü var, burada da bilgi edinme hakkından net olarak söz ediliyor, burada da önemli bir gelişme var. Bunu tamamlayan bir başka gelişmeden, uluslararası sözleşmeden de söz etmek isterim; bu, Türkiye'de üzerinde çok durulmayan bir kavram olduğu için, belki biraz zaman ayırmam lazım. Önemli bir uluslararası gelişme de 98 yılında Danimarka'nın Aarhus Kentinde imzalanan Aarhus Konvansiyonu. Nedir bu konvansiyon? Bu konvansiyon, çevre konu-

sunda bilgi edinme özgürlüğünü düzenleyen uluslararası ilk temel belgedir. Özel bir konuya uyarlanmış olmasına rağmen, Aarhus'un konumuzla ilgili yakından açık bir önemi var.

Bu konvansiyonda üç şeyin üzerinde duruluyor: Çevreyle ilgili konularda, çevre hakkını gerçekleştirme anlamında ilgililer, bilgiye erişme hakkına sahiptir. İkincisi, yargıya erişme hakkına sahiptir. Üçüncüsü, toplantılara katılma hakkına sahiptir. Çevreyle ilgili konuda bunun gelişmiş olması, soyut bir kavramın somut bir alanda ortaya konulması bakımından bize önemli bir yol gösterici olmak durumunda. Dolayısıyla bilgi edinme hakkını, salt olmuş bitmiş bir hak olarak, tamamlanmış bir süreç olarak kabul etmek mümkün değil, aksi takdirde bundan bir sonuç alamayız. Bu hakkın tamamlanabilmesi için başka temel unsurlarla bağdaşması gerekiyor. Aarhus Konvansiyonu'nun bize öğrettiği üç şey var; eğer bilgi edinme hakkını tamamlamak ve tam anlamıyla anlamlı kılmak istiyorsanız, yargıya ulaşım, yargıya erişilebilirlikle bunu desteklemeniz lazım, toplantılara halkın katılımıyla bu olayı desteklemeniz lazım. Tabii Avrupa İnsan Hakları Şartı'na bir kez daha değinmek istiyorum; orada da 11. maddede ifade ve bilgi özgürlüğü, "freedom information" olarak geçiyor, 41. maddede "good government, good etministration" dediğimiz hak belirleniyor.

Uluslararası gelişmeler böyle, ama diğer ülkelerde de gelişmeler var. Ancak en önemli gelişmenin ve bizim düzenlememize de esas kaynak teşkil ettiğini anladığım Amerika'daki gelişmeleri de kısaca söylemek lazım; çünkü kaynağın orası olduğu açık seçik belli. Onun için sizleri biraz bilgilendirmek gerektiğini hissediyorum. Bize de yansıyan şeklin Amerika'dan kaynaklandığı ve Amerikan modelinin esas alındığı anlaşılıyor. Bu bakımdan bir-iki kelimeyle de Amerika'daki gelişmelerden söz etmek lazım.

Amerika'da bu konudaki gelişmelerin tarihi eski, tarih 1946. Sayın Özay bunun üzerinde çok durdu, çok iyi şekilde çeşitli bildirilerle açıkladı, o noktaya değinerek bunun "Administer Prosegers Act"la başladığını söylememiz mümkün. Belki dünya üzerinde ilk devrimsel yasa, yönetimle yurttaş arasındaki

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

ilişkileri düzenleyen önemli bir yasa ki, bu 80 ve 90'lı yılların sonuna doğru Türkiye'ye İdari Usul Yasası olarak temel yasaya aktarılmak istenen, ama 1946'dır bunun tarihi. Bu yasada 1966 yılında, -sanıyorum bu yasanın üçüncü bölümünde olsa gerek- bir değişiklik yapıldı, Lani Jhonson döneminde. Böylelikle "public information" dediğimiz kamu bilgilerinin bu yasaya girmesi sağlandı ve ilk kez "... Information Act" dediğimiz yasa ortaya çıktı, bununla tamamlandı. Bunun sonucunda da ilk kez yeni bir kavram ortaya çıktı, bugün hâlâ gelişmekte olan kavram bu, zaman içinde de geliyor, bazı değişiklikler yapıyor.

Son yıllarda bu yasada yapılan değişikliklerin altında da yine iki unsur var, ona dikkatinizi çekmek isterim: Bir tanesi çevre faciaları. İkincisi uluslararası yolsuzluklar. Bhopal'de 1984'te meydana gelen, 3 bin insanın, 10 binden fazla hayvanın ölümüne, binlerce insanın hâlâ o zehirli atığın etkisini yaşamasına sebep olan facia, Amerika'da ciddi bir kamuoyu reaksiyonu yaratmıştır ve Amerikalılar kendi kendine sormaya başlamıştır. "Bugün Hindistan'da, Bhopal'de meydana gelen bu olayın yarın Amerika'da bizi etkilemeyeceğini kim garanti edebilir? O halde biz kendimizi nasıl savunacağız?" sorusu, birtakım yeni değişikliklerin arkasında yatan temel itici güç olarak ortaya çıkıyor. İkincisi, uluslararası yolsuzluklar ve özellikle uluslararası iş yapan şirketlerin iş alabilmek için rüşvet verme ve bunu da yasalaştırmaları. Türkiye'de de var bu, "Eğer iş almak istiyorsanız rüşvet verebilirsiniz ve bunu vergi matrahından indirebilirsiniz" anlamına gelmiş ve bunun yarattığı uluslararası yolsuzluklar, bu yolsuzlukların yansımaları, üzerinde çok düşünülmesi gereken şeyler. Buna yönelik, yine uluslararası çokuluslu şirketlerin özellikle azgelişmiş, gelişmekte olan ülkelerdeki insan haklarına, çevre haklarına, çocukların haklarına, işçi haklarına, iş sağlığı ve çevre güvenliği gibi temel mevzuata aykırı çalışmaları, uluslararası kamuoyunu harekete geçiren temel unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler çerçevesinde baktığımızda, Amerika'da iki temel yasanın daha çıktığını görüyoruz. Bunlardan bir tanesi, "Pride is Act" dediğimiz, Özel Yaşamın Gizliliği Yasası, 1974'te

çıkarak bununla tamamlanmış bir halka, halkarın tamamlayıcı unsurunun Amerika'da bu olduğunu görüyoruz. Bu halkayı tamamlayan bir başka yasa da yine 1976'da çıkan, "Gümüşğında Yönetim" takma adıyla bilinen, toplantıların kamuoyuna açık olması ve toplantı tutanaklarının her isteyene verilebilmesi anlamına gelen bir hakla tamamlanmış olması. Federal düzeydeki bu gelişmeler, tabii Amerika'da eyaletler düzeyine çok rahat yansır, yansımak da zorundaydı doğal olarak, birçok eyaletler kendi çalışmalarını düzenlendiler. Örneğin New York'a baktığımızda, New York'ta tam ve iyi bir karşılık bulunduğunu görüyoruz. Bu çerçevede, New York Eyaletinde bir Açık Toplantılar Yasası, Bilgi Özgürlüğü Yasası, Bireysel Gizliliğin ve Özel Yaşamın Korunması Yasası gibi hakların New York halkına verildiğini ve bunun da yönetimi için bir Açık Toplum Komitesi kurulduğunu görüyoruz.

Tabii bu arada girmek istiyorum, ama girmeyeceğim, zamanı iyi değerlendirmek bakımında, burada yine bildiride bulacaksınız; Amerika'daki Federal Bilgi Özgürlüğü Yasası'nın tamamını değil, çok uzun bir yasa olduğu için ana noktalarını özetledim, Türkiye'yle kıyaslamaya olanak versin diye. Örnek olarak vermek gerekirse, aynı gelişmeleri İngiltere'de ve Hollanda'da görebiliyoruz; tekrarlamak istemiyorum, ama Türkiye'ye yansıyan gelişmeler bu.

Türkiye'ye gelmeden önce, uluslararası gelişmeleri bir irdelemek lazım, birkaç tane temel şey söylemek lazım. Bu küresel düzeyde meydana gelen gelişmelerde ortak özellikler olarak şunlar ortaya çıkıyor: Kamu yönetimlerinin çalışma yöntemlerinin ve yurttaşlarla kamu yönetimleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini amaçlayan yasal düzenlemeler yapılmalıdır, yapılıyor. Toplumun saydamlaşması bakımından, kamusal toplantıların halkın izlenmesine açılması, katılmalarının sağlanması ve tutanaklarının alınabilmesi hakkının genişlik kazandığını görüyoruz. Bunun ötesinde karar alma ve planlama süreçlerine katılım yönünde önemli ve ciddi gelişmeler var, yargıya ulaşma konusunda ciddi gelişmeler var ve özel yaşamın gizliliğine dikkat edilmesi gerekiyor.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Bu bağlamda bilgi edinme hakkının temel normlarını belirleyen son uluslararası metin olarak, yani kriter metin olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin aldığı bir tavsiye kararı var, onu da burada özetledim, hatta tam olarak aldım, bunları okumayacağım. Ancak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin aldığı bu metin, gerçekten "*Doğru bir bilgi edinme yasası nasıl hazırlanır, nasıl düzenlenir?*" konusunda nelere dikkat edilmesi gerektiğini açıklayan temel bir yasa, böyle de bir tavsiye edici bir kriter belgenin elimizde olduğunu vurgulamak isterim, ama detaylarına girmiyorum.

Kısacası, uluslararası alanda çok ana hatlarıyla özetlemeye çalıştıktan sonra –tekrar ediyorum, bildiride bunlar var– açıkladıktan sonra, Türkiye'ye bir bakmak lazım. Türkiye'de bu konu, evet önemli bir gelişmedir, ama ben şunun altını çizmek istiyorum bu bölümde: Bu kavram Türkiye'de yeni değil, Türkiye'de bu haktan önce benzer kavramlar gelişmiştir, mevzuatımızda bunlar vardır ve bunların varlığı, aslında bu konunun çok rahat bir şekilde kabul edilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bilgi edinme hakkı, bence Türkiye için yeni bir hak değildir, birtakım yeni kavramların bu kavramı esasen hazırlıklı kıldığını söylemek isterim. Tabii bu bağlamda önce anayasal düzenlemelerden söz etmek lazım. Diğer anayasalara girmeyeceğim, 1982 Anayasası'nın 26. maddesi, 40. maddesi ve 74. maddesi çok önemli hususlar içeriyor.

Ben, biraz önceki konuşmalardan da bu noktada ayrıldığımı burada özellikle vurgulamak istiyorum. Her iki konuşmacımız da "*Bilgi edinme hakkı Anayasa'da yoktur.*" ifadesini kullandılar, ben tam tersi kanaatteyim. Bilgi edinme hakkı, şu andaki Anayasa'nın içinde vardır. Belki bu kelimeler motomot yerleştirilmemiştir, ama Anayasa'nın 26. maddesini incelediğiniz zaman, çok açık ve net olarak "*Haber veya fikir almak ya da vermek serbestisini kapsar*" diyor. Bunun adını bilgi edinme hakkından başka bir şey olarak koyamazsınız, yani bizim Anayasamızda bu var, açık olarak var. Bunun bir hak olarak kanunla düzenlenmesi, iyi ve isabetli olmuştur.

Keza aynı şekilde 40. madde var; 40. maddeyi okumak istemiyorum, ama 40. maddedeki bir değişikliğe işaret etmek isterim. Orada 2001 yılında anayasa değişiklikleri çerçevesinde birtakım değişiklikler yapıldı ve burada İdari Usul Yasası'na temel oluşturacak bir anayasal temel hazırlandı, -temel hak ve hürriyetlerin korunması maddesinde- "*Devlet işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanuni yollara ve mercilere başvuracağını belirtmek zorundadır*" diyerek İdari Usul Yasası'nın Türkiye'de çıkarılmasının bir anayasa emri haline getirdi. Buna herhalde hükümetlerin yakında yanıt vermeleri gerekecektir. Dolayısıyla bu anayasal değişiklik, Türkiye'de önem taşıyor. Bu ifade geldi, demek ki bu Anayasa hükmü gereğince İdari Usul Yasası'na da yakında sahip olacağız. 2001 yılındaki değişiklikler ile 74. maddede dilekçe hakkıyla ilgili kavram oluşturulurken, orada "*geciktirmeksizin*" kelimesi ilave edilerek, dilekçe hakkına da anlam ve işlevsellik kazandırılmak istendi. Dolayısıyla bunu belirtmek istiyorum, bunlar Anayasamızda yer alan önemli kavramlar ve bilgi edinme hakkı, bizim Anayasamıza hiç aykırı değil, hiç uzak bir kavram değil, temeli vardır zaten bizde.

İkincisi, yasalar. Bazı yasalar var, yine üzerinde durmamız gereken, Türkiye'deki bilgi edinme hakkı mevzuatı sadece bu kanundan ibaret değildir, başka temel yasalar da var. Tabii bunlara değinildiği için, sadece değineceğim, açıklamayacağım. Dilekçe Hakkı Kanunu var, çok önemli bir kanun, Anayasa'da dilekçe hakkını açıklayan kanun. Hatta bunda son zamanlarda yapılan değişiklikler var, çok önemli. Kanunun bizzat çıkmış olması son derece önemli, ama daha da önemlisi şu: Türkiye'de bir başka yasa var, burada oturan dostlarımla çok yakından bildikleri, 2577 sayılı İdare Yargılama Usul Yasası. Aslında İdari Yargılama Usul Yasası, bir anlamda İdari Usul Yasası'dır, tam olmasa bile, benzer olmasa bile, ama Türk hukuku için, hukukçular için önemli bir açılamdır ve önemli bir güçtür, kuvvettir. Dolayısıyla İdari Usul Yasası benzeri olan İdari Yargılama Usulü'nün de üzerinde durmak gerektiğini, onda bu kavramda önemli açılamlar sağladığını burada sizlere anlatmama gerek yok.

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Kanuna geldiğimizde, biraz bu kanuna bakma, bu kanunun üzerinde biraz durmak lazım. Bu kanun, kısaca birtakım özellikleri var, ben değinilmeyen noktalarına değineceğim. Ancak kanunda ciddi eksiklikler olduğunu düşünüyorum, yetersizlikler olduğunu düşünüyorum, bunlara işaret etmek isterim. Bir kere kapsamla ilgili bir 2. madde var, burada “*kamu kurum ve kuruluşları*” tabiri var. Bu tanım yetersiz, ne olduğu belli değil. Yasa'nın bu kadar önemli bir kavramı, tanım maddesinde yetersiz bir açıklıkta bırakması, bence hatalı olmuştur. Buradan kimlerin kapsam içine girdiğini göremiyoruz; örneğin yasama ve yargı bunun içinde mi, değil mi, belli değil. Dolayısıyla burada “*kamu kurumu ve kuruluşları*” gibi bir ifade konulmasının fevkalade isabetsiz bir düzenleme olduğunu düşünüyorum. Tabii özel sektörden de söz edilmemesini temel bir eksiklik olarak gördüğümü belirtmek isterim. Diğer kavramlar var, ama burada en önemli eksiklik bu. Bunun dışında, diğer tanımlarda çok ciddi olarak üzerinde durulması gereken bir şey yok, ama Kanun'un 4 ve 5. maddesi isabetli olarak hem hakkı, hem de ödevi tanımlamaktadır.

Sürece girmiyorum, varsayıldığını düşünerek. İstisnalara da girmiyorum; Kanun'un istisnaları var, bunlar uygun olan kavramlar, istisnaları da tekrar etmek durumunda değilim. Ancak bir nokta var, onu işaret etmeden geçmek mümkün değil. Bu yasa da “*Yargı denetimi içinde kalan yönetsel işlemlerden kişinin meslek hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, yasa kapsamına dahil olacak, ancak bu şekilde sağlanan bilgiler işlemin yargı denetimine açılması sonucu doğurmayacaktır*” şeklinde bir ifade var. Bunun Anayasa Hukukumuz açısından çok doğru olmadığını, anayasa hukukumuzun hiçbir idari eylem ve işlemin yargı denetimine tabi olmaması gibi temel bir kabullenmesi olduğunu hatırlatmak isterim. Esasen Anayasa Mahkemesi kararlarına baktığımızda da bu yolda ciddi açıklıklar var, Anayasa Mahkemesi kararları bu konuda yeteri kadar açıklık taşıyabilmeliydi.

Yine bir başka tartışmalı nokta da şu: Yasa'nın 26. maddesinde, “*Kamu kurum ve kuruluşları tarafından aksi kararlaştır-*

rılmadıkça" diye bir ifade var. Bu ifadenin de yönetimin keyfi kararlarına yol açabilmeye olanak verecek potansiyel bir yetersizlik alanı olduğuna dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Keza yasanın son hükümler bölümünde yaptırımlar filan var ve burada önemli yetersizlikler gözüme çarpıyor, onları işaret etmek isterim. Kamu görevlileri hakkında Türk Ceza Kanunu uyarınca kovuşturma yapılacağı söyleniyor, ama yasa metninde bu konuda bir suç tanımı yok, önemli olan eksiklik bu. Bu suç tanımı yapılmadığı için ve genel atıf da yapıldığı için, bunun 228 ve 240. maddesindeki "görevi ihmal ve görevi kötüye kullanma" suçları olacağı anlaşılıyor. Demek ki bu bir suç değil, olsa olsa görevi yapmamak suçu, ama "Acaba onun ötesinde başka şekilde düzenlenemez miydi?" sorusu ortaya çıkıyor. Ayrıca Devlet Memurları Kanunu'nda, yasa biçiminde hükümler uygulanabileceği söyleniyor. Elde edilen bilgi ve belgelerin ticari amaçla çoğaltılmayacağı ve kullanılmayacağı söyleniyor. Aksi davranış için bir suç tanımı yok, yine görevi ihmal ve görevi kötüye kullanma tanımları arasında sıkıştırılmış olması gereken bir çözümden söz ediyoruz. Yasayla nitelikleriyle ilgili detaylarına çok girmiyorum, çok ana niteliklerdeki eleştirilerim bunlar.

Yönetmelik var tabii, yönetmelik de birkaç gün önce yürürlüğe girdi biliyorsunuz. Bu yönetmelik çıkması gerekiyordu, 27 Nisan tarihinde bu yönetmelik yürürlüğe girdi, biraz ondan söz etmek lazım. Tabii yönetmelik, uyguluma esaslarını düzenliyor. Yine detaylarına girmiyorum, ama temel eleştirilerimi dile getirmek isterim. Asıl eleştirmek istediğim nokta, biraz önce söylediğim yanlışlığın yansıması olarak, yönetmeliğin kapsamla ilgili tanımında yer alıyor. Tabii kanun, kapsamı tanımlamadığı için, yönetmelik tanımlıyor. Yönetmelik tanımladığı zaman da karşımıza bir liste çıkıyor, "Bu kanuna kimler dahil?" diye. Kanunun tanımlamadığı bir konunun, önemli bir konunun kanunu aşar bir şekilde yönetmelikte tanımlanmış olmasını, pek hukuk mantığıyla bağdaştıramıyorum. Çok önemli bir kavramdır, bir yönetmelik düzenlemesinin bu açıdan düzenleme yapmasının doğru olmayacağını düşünüyorum.

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FİRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

Keza yine aynı yönetmeliğe, kanun bağlamında bazı yanlışlıkların, hukukça pek kabul edilemeyecek ifadelerin girdiğini görüyorum. Biraz önce de söylediğim gibi, elde edilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamayacak ve kullanılamayacaktır, hüküm aynı yasayla. Ancak yönetmelik, burada daha sonra bir başka ek getiriyor, *“Erişimi sağlayan kurum ve kuruluştan izin alınmaksızın erişilen bilgi veya belgeler hiçbir şekilde basılı, elektronik ortamda, yani internet üzerinden dahil kullanılamaz ve yayımlanamaz”* hükmünü getiriyor. Bu düzenleme yasada yok. Bu da, bana yönetmeliğin yasayı aşan bir düzenleme yaptığı tehlikesini çağırıştırıyor ve bunun pek hukuk mantığımızla bağdaşmadığını söylemek istiyorum. Bunun ötesinde -bu, bana göre yönetmelikte yer alan daha önemli bir hukuksal yanlışlık- *“Bu madde hükmüne aykırı olarak erişilen bilgi veya belgeleri ticari amaçla çoğaltanlar, kullananlar veya yayınlayanlar hakkında kanunların cezai ve hukuki sorunlara ilişkin hükümleri uygulanır”* şeklinde bir ifade var ki yönetmelik taslağındaki ifade, bundan daha da bariz bir hukuksal aykırılık taşıyor, onu biraz düzeltmeye çalışmışlar. Ancak burada yer alan *“cezai ve hukuki”* gibi belirsiz bir tanımın ve suçun bu şekilde ortaya konulmuş olması ve yönetmelikte suç tanımlanmaya kalkışılmış olması -ki bu mümkün değil- önemli bir yönetmelik eksikliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Yine kanuna dönecek olursak; kanunun bir maddesinde, *“Diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır ya da uygulanmaz”* gibi bir ifade var ki bu da yasa tekniğiyle bağdaşmaz, böyle bir şey olmaz, bu ciddi bir tehlikeye yol açar. Bu yasayla ilgili temel eleştirilerimden birisi olarak da bunu söylemek istiyorum.

İzin verirsiniz, son bölümde Türkiye'deki durumu irdelemek istiyorum. Türkiye'de aslında dediğim gibi bilgi edinme hakkının içinde başka özel olanaklarımız da var, bunlardan birkaç tane söyleyeceğim. Anayasa'nın 125. maddesi, üzerinde durmamıza gerek yok, hepiniz çok iyi biliyorsunuz, açık bir destek. Ancak bir başka kanunumuz daha var, pek bilinmiyor, ona işaret etmek istiyorum; 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 30.

maddesi, devrim niteliğindeki yasa budur. Burada idari makamlara başvurma hakkında şunu söyler Çevre Kanunu: Der ki; *“Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan gerçek ve tüzelkişiler, idari makamlara başvurarak bu faaliyetin durdurulmasını isteyebilirler.”* Bu çok önemli bir düzenlemedir ve Türk idari hukuku açısından da devrim niteliğini taşımaktadır; çünkü bizim idare hukukumuzda dava açma ehliyetine esas olan nokta, bir nedensellik, illiyet bağının olmasıdır. İlliyet bağı olmayan bir kimsenin, idari yargıya dava açması mümkün değil. İlk kez bu düzenlemeyle -bu düzenleme 1983 tarihlidir- nedensellik bağı olmaksızın çevreyle ilgili bir konuda ilgililerin başvurma, bilgi isteme, durdurma isteme hakkı Türkiye’de tanınmıştır, bu çok önemli bir gelişmedir. Bunun neden önemli olduğuna biraz sonra değineceğim, ama bu çok önemli bir madde. Dolayısıyla burada mevzuatımızda bu konuda daha önemli ve ciddi düzenlemeler de vardır.

Yine girmeyeceğim, ama bir başka yönetmeliğimiz var: Çevre Kanunu’nun 10. maddesine göre çıkartılan ÇED Yönetmeliği. ÇED Yönetmeliği’nin 10. maddesinde halk toplantılarından, halkın katılımından söz ediliyor. Bu da önemli bir öncül, yani ÇED’le ilgili toplantılara halkın katılması, kararlara değil de toplantılara katılması hakkının tanınmış ve düzenlenmiş olması, yönetmelik aracılığıyla bir hakkın açılımı sağlanması bakımından önemli düzenleme olduğunu belirtmek istiyorum.

Yine eksiklerine rağmen, Aarhus Anlaşması çok önemli; çünkü Türkiye Aarhus Konvansiyonu’na taraf oldu, yani kabul etti. Bazı çekinceleri var, bu çekincelerin çerçevesinde Türkiye Dışişleri Bakanlığı’nun Aarhus Anlaşması’na pek sıcak bakmadığı anlaşılıyor; hatta aldığım bilgilere göre Meclis’e göndermediği ve Meclis’ten de çıkmaması için çaba gösterdiği anlaşılıyor. Aarhus Anlaşması çok önemli, ama burada çok önemli bir yetersizlik var; Dışişleri Bakanlığı’nun önemli yetersizliği var, kuşkusuz var, bunun çok doğru olmadığını söylemek istiyorum. Bu, yabancıların dava açma hakkıyla ilgili bir kavram.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum; bu açıklamalardan sona ortaya çıkan durum şudur: Bu hak, bir bağıştır, -biraz önce

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

FIRUZ DEMİR
YAŞAMIŞ'IN
TEBLİĞİ

başka konuşmacılar da söyledi, zafiyet olarak belirledi sayın Yergök, evet öyle- tabandan gelen bir halk isteminin sonucu değil, yukarıdan gelen, halka bir bağış niteliği, bu bence çok önemli. Aslında bu nitelik, bu yasanın ilerideki başarı şansını da belirleyen temel çizgidir.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Sayın Yaşamış'a teşekkür ediyoruz.

Sayın Yaşamış, ikinci turla ilgili hakkının da tamamını kullandı, ama elbette Sayın Yaşamış'a dönük bir soru gelirse, ona söz vereceğim. Sayın Yaşamış'ın bu hakkıyla ilgili değerlendirmeyi yapınca, adil olmak, beni diğer konuşmacılara en az 10'ar dakika konuşma hakkı tanımaya zorluyor. Ancak ben bu haklarını olabildiği kadar az kullanmaları kaydıyla söz sırasını veriyorum; çünkü kalan kısımdan tüm katılımcılar yararlanacaklar.

Buyurun Sayın Yalçınbayır.

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

Ertuğrul YALÇINBAYIR: Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Şüphesiz ki bu hakkın kullanılmasına bağlanan çok önemli sonuçlar var; hukuki sonuçlar, sosyal, ekonomik, ahlaki sonuçlar var. Meseleyi bir bütünsellik içinde ele almak gerekiyor. Demin de söylemiş olduğumuz gibi, bilgi edinme hakkının hem uluslararası dayanağı var, hem Anayasal dayanağımız var. Ancak biz, bir itirazı kayıt koyduk, açık ve seçik dedik, ama özü itibariyle yine Anayasal dayanağı vardır.

Sizin bu hakka sahip olmanız, tek başına yetmiyor, kullanmanız da yetmiyor. Değerli Bilim Adamımız, çevre hakkına atıfta bulundu. O, şüphesiz ki bir taraftan bizim görev ve sorumluluğumuzu da içeriyor; bilgi edinme hakkımızı içeriyor, katılım hakkımızı içeriyor, 30. madde önemli bir hüküm. Ancak onu sınırlayan, daha sonra yanlış hatırlamıyorsam 2. maddede dava açma hakkını doğrudan menfaat şartına bağlayan çok önemli bir gelişme oldu. Biz, Bursa'da hukuk yoluyla demok-

rasinin içinden geliyoruz, hukuk yoluyla siyasetin içinden geliyoruz. Örneğin biz, 3 avukat arkadaş birlikte mesleğe başladık ve çevre davalarıyla çok yoğun çalışmalarımız oldu. Mahkemelerden kararlar aldık, kararları idare uygulamadı. Biz, idareyle uğraşa uğraşa siyasetin içine girdik ve hâlâ uğraşıyoruz. Anayasa'nın 138. maddesi, "Kararlar uygulanmak zorunda." Geldik, neyi gördük; Orhaneli Termik Santrali'yle ilgili "Desülfirizasyon olmaksızın çalıştırılmaz" kararı, Yatağan için de emsal oldu, oradaki dayanışmamız sonucu orada bu karar çıktı, ama 53. Hükümet, Orhaneli Termik Santrali için mahkeme kararını sıfırlamak için prensip kararı aldı. 54. Hükümet, Yatağan'ı sıfırlamak için prensip kararı aldı.

Sayın Erdoğan, Amerika'ya giderken, Bush'tan bir mektup geldi, "Cargill ihtilafını çözün!" diyor. Mahkeme kararı, yargının bağımsızlığı, bu nerede ve o Cargill davasında Bursa Barosu'nun davacı olma ehliyeti neredeyse tanınmıyor, uzun mücadeleler sonucunda bu tanındı. Tek başına bir işi bitirmek de yetmiyor, o bütünsellik içinde bakmak gerekiyor, o ahlaka kavuşmak gerekiyor. Tek başına ahlak da yetmiyor, müeyyidelerinin de olması gerekiyor. Siz, Anayasa'yı apaçık ihlal eden iki Bakanlar Kurulu kararı almışsınız, bunların hakkında hiçbir soruşturma önergesi verilmemiş. Siz, çevre hukuku itibariyle bir tek soruşturma önergesi verildiğini gördünüz mü? Çevreyle ilgili 415. Kanun'da bizim haklarımız güvence altına alınmış, çevre hakkımızın vardıği seviyeye bakın! İstanbul'un yüzde 60'ı kaçak, Bursa'nun yüzde 60'ı kaçak; önemli olan uygulama ve uygulamayanlar hakkında hukuki ve siyasi müeyyide, vatandaşın sandıkta onu belirlemesi. Bu eğitimle olacak, en temel hak, eğitim hakkı, bilgi edinme hakkıyla ilgili vatandaşın eğitimi, vatandaşın o eğitimi isteme hakkı var. Sadece devletin yapacağı iş değil, bu ödev ve sorumluluk sadece devlete değil, bize de ait olan bir ödev sorumluluk. Bu ödev ve sorumluluğun yasal tanımını da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde görüyoruz.

Kullanılması görev ve sorumluluk isteyen bu özgürlükler, sadece idareye değil, tüm bireylere, hepimize ait olan bir şey.

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN
KONUŞMASI

Şüphesiz bu hakkın kullanılması, bütçe hakkını Türkiye'nin gündemine getirecektir. En temel hak, bütçe hakkıdır; "*Biz, IMF ile anlaşmayı yapamadık, o nedenle bütçeyi Meclis'e sevk ediyoruz*" denilebilir mi? Bu, egemenlik hakkıdır ve halkın vergilerinden toplanan paraların nereye gittiğini denetleme hakkıdır, bilme hakkıdır. Mecliste bütçeler, o kadar gelişigüzel geçiyor ki, demokratik niteliği yok. İlgili ihtisas komisyonunda bakanlıkların bütçeleri görüşülür mü? Adalet Bakanlığı bütçesi, sadece Plan ve Bütçe'dedir, Adalet Komisyonu'nda değildir. Zaman zaman, "*Milli Savunma Bakanlığı bütçesi, milli savunma bütçesi, niye Milli Savunma'nın elemanlarını çağırıp da oradan birtakım bilgileri almaz?*" deriz, peki niye düzenlemesini yapmayız? Biz, bunların yapılması gerektiğini yazılı metin olarak da koyduk. Bütçe hakkının önemini ve bu bütçe hakkının ilgili ihtisas komisyonlarında da görüşüleceğini, orada sorgulanacağını ve denetleneceğini halk adına koyduk, ama uygulama nedense olmuyor. Bunun olmadığını, verilen vaatlerin ne olduğunu ve bunların yapılıp yapılmamasının müeyyidesinin ne olması gerektiğini seçmenin ve halkın bilmesi gerekiyor.

Toplanan paralarla yapılan hizmetlerde biz nazik muamele görüyor muyuz, nazik devlet anlayışımız var mı bizim? Gittiğimiz kamu kurumlarında horlanmaktan bıktık. Vatandaşın en önemli hakkı, kendisine saygılı ve nazik davranmaktır. O saygıda onlara bilgi vermek vardır, onları aydınlatmak vardır, onların önerilerini dikkate almak vardır. Bütün bunların ötesinde, biz Meclis'te hala Siyasi Ahlak Yasası'nı çıkaramadık, yolsuzluklarla ilgili yeterince çalışma yapılmıyor.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine halk adına da soru sorma hakkı, Anayasa'nın 98. maddesinde tanındı, bilgi edinme hakkı tanındı. Geçen dönem fevkalade yoğun sorular soruldu, 10 binin üzerinde soru. Bir tek soru sorulamadı: Hortumcular sorusu sorulamadı; çünkü ticari sırta takıldı. İktüzüğün 105. maddesi, ayrıca diğer mevzuat hükümleri buna takıldı. Oysa halk, seçim sathı mailinde siyasilere bunu sordu. Siyasiler, "*Ticari sır, biz cevap alamadık*" dedi. Kimler ne kadar hortumladı, bilemiyoruz. Acaba o hortumcular ne zaman, nasıl daha taksir

edilecek, hafifletilecek cezaların muhatabı olacak? Biz bunları takip edebiliyor muyuz, biz bunları yeterince inceleyebiliyor muyuz, zaman içinde bunu göreceğiz. Tüccar siyaset değil, bireyin de hukukunu koruyan, ama kamu yararını dikkate alan ve bunları telif eden bir siyaset; devletin görevi bu, siyasetçinin görevi bu. Bu anlayışları eğer sorgulayamıyorsak, tabii ki uygulamada zafiyetler de göreceğiz. Kaliteli devlet, kaliteli hizmet, toplam kalite, Parlamentosunda, yasamasında, yürütmesinde, idaresinde, bireyinde, bunlarla ilgili sürekli bir eğitim; bu görev, hepimize ait olan bir görev ve bunların yapılabileceğini de düşünüyoruz. Hiçbir şekilde muhalefet haklarını dikkate almayan anlayışlarımız var. En temel hak, muhalefet etme hakkıdır, düşünce özgürlüğünün içinde olan bir şeydir. Muhalefetin nasıl muhalefet edeceğini tayin ve takdir etme hakkınız yoktur, onun şiddetini tayin ve takdir etme hakkınız yoktur ve ikide bir davalar yoluyla baskı altına alma hakkınız da yoktur. Bunların düzenleneceğini ümit ediyoruz. Şüphesiz ki 2577 sayılı Yasa'da da biz meslektaşlarımızı fevkalade ilgilendiren hükümler var. Daha dosyasına gelen bilgileri, belgeleri eğer idare "Görülmesin, okunmasın" diyorsa, göremiyorsunuz. Nasıl savunma yapacaksınız, bu bir adil yargılama mıdır, adil yargılanma mıdır, nasıl olur böyle bir şey? Ama bunların aşılması için yorumla da aşabiliriz, mahkemelerimiz yorumla da aşabilir. İnsan aklının, uluslararası sözleşmelerin vardığı bir seviye var, bu seviyeyi yorumlayamaz mıyız? Eğer yasama, bunların gerisinde kaldıysa, acaba yargı, kaliteyi yükseltebilir mi? Burada da şüphesiz ki bütçe hakkı geliyor, yargıya ayrılan pay. Birey, devlete karşı olan işlemlerinde yargının güvencesi altında. İdareyle ihtilafım olmuş, yargıya güvenmişim, sığınmışım, kararı alıyorum, uygulanmıyor ve bu uygulamama kural haline geliyor; bu, personelde de böyle, çevrede de böyle. Giderek hatta bazı siyasiler, "Yapılacak yatırımlarla ilgili çevre hassasiyeti gözetilmeksizin birtakım düzenlemeler yapabilelim" diyebiliyorlar. Endüstri Bölgeleri Kanun Tasarısı'nda bunu gördük, engelleyebildik, ama yarın öbür gün başkaları da gelebilir.

Burada demokrasi fevkalade önemli, demokrasinin nimetleri, özgürlüğün nimetlerinden yararlanmak önemli. Hâkimler

ERTUĞRUL
YALÇINBAYIR'IN

fazla konuşamıyor, onların özgürlükleri o noktada sınırlı; askerler fazla konuşamıyor, disiplinleri çok önemli, ama milletvekili konuşamazsa, o tehlikeli. Parti içi demokrasi fevkalade önemli; aykırı görüşler dinamizm katar, aykırı görüşler zenginliktir. Sadece bunları bozgunculuk yaratan, şu yapan, bu yapan... 46 siyasi partimiz hakkında kapatma davası açıldı, 23'ü kapatıldı. Genellikle tasvip edelim veya etmeyelim, düşünce özgürlükleriyle ilgili, partilerin içinden ayrılan milletvekilleri, partilerin içinden kopup yeni yeni oluşan partiler, bunlar da milyonlarca kişinin partiler içinde ağızlarının kapatılmasının sonucudur; parti içinde muhalefet haklarına, azlık görüş sahiplerinin haklarına saygılı olmamaktadır, temel düşünce özgürlüğü ve bunun yansımalarıdır, bilgi edinme özgürlüğü de bunun içindedir. Uğur MUMCU'nun dediği gibi, bilgi sahibi olmayan, nasıl fikir sahibi olur, nasıl hüküm verebilir? Yoksa bir işaretle karar verecek, parmaklar inip kalkacaktır. Meclis'te tabii yenilenme var; eskiden parmaklar emme basma tulumba gibi iner kalkardı, şimdi elektronik, düğmeye basılıyor. Biz, demokrasinin işlemesi için düğmeye basarsak, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla işletirsek ve özgürlüklerin nimetlerini herkes için yaygınlaştırsak, daha büyük bir barış içinde oluruz; bulunduğumuz yerde de, parti içinde de, ülkede de ve daha da büyük bir birlik içinde oluruz. Bu potansiyelimiz var, önümüzü tıkamasınlar.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Sayın Yalçınbayır'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Şimdi Sayın Yergök, 10 dakikalık hakkından ne kadarını başlıyorsanız katılımcılara, bekliyoruz.

Buyurun efendim.

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

Ziya YERGÖK: Başkanım, çok kısaca ifade etmek istiyorum.

Konuşmamda da söylemiştim, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu; söylenen, söylenebilecek ve burada Sayın Hocamın

da söylediği bütün eksikliklerine rağmen, ben bunun yine de iyi bir başlangıç olduğunu düşünüyorum. Yeter ki kurum ve kuruluşlarımız, bu hakkın kullanılması yönünde kendilerini gerekli bir eğitim sürecinden geçirsinsinler, gerekli bir zihniyet değişimini yaşasınlar, diğer taraftan hakkı kullanacak olanlar da bu hakları konusunda bilinçlensinler. Burada meslek örgütlerine, barolara, üniversitelere, sivil toplum örgütlerine gerçekten büyük görev düşüyor. Bizim toplumumuzda hak arama bilinci de yeterince yerleşmemiştir, gelişmemiştir, en önemli sorun da budur. Ortalama eğitim düzeyimiz, ne yazık ki bugün ilkokul 3, 5 olarak gözüktüyor. Toplum, örgütlü toplum değil, otoriteye bağlı toplum, gelir düzeyi son derece düşük. Yapılan bir araştırmaya göre, en yüksek yüzde 1'lik kesimle gelir düzeyi en düşük olan yüzde 1'lik kesim arasında 236 kat fark bulunmaktadır. Böyle bir toplumda, öncelikle insanların hakları konusunda yeterince bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir ki, bu hakkı kullanabilsinler.

Gerçekten birtakım eksiklikler söylendi. Eğer yasadan kaynaklanan, yönetmelikten kaynaklanan sorunlar çıkarsa bu yasanın uygulanmasıyla ilgili, bu yasayı oybirliğiyle kabul eden Parlamento, inanıyorum ki bu eksiklikleri süratle aşacaktır ve o noktada ortaya çıkacak tıkanıklıkları çözecektir. Ama önemli olan, kamu yönetimine idarenin, bu yasanın uygulanması konusunda inançlı olması, içtenlikli olması, yasanın özüne, sözüne, ruhuna uygun olarak uygulanması konusunda samimi davranması gerekir. Belki, kuşku duyulması gerekirse, bu konuda kuşku duyulmalıdır, çünkü geçmişteki bütün örnekler, çok iyi yasalar uygulamada çok kötü sonuçlar vermiştir. Hatta bu konuda bir deyiş vardır, "*Kötü yasalar iyi yöneticiler elinde iyi sonuç verir, iyi yasalar kötü yöneticiler elinde kötü sonuç verir*" diye. Yeter ki, bu konuda idare samimi olsun ve bu hakkı kullanacak olanlar da, bu haklarının bilincinde olsun.

Yargıyla ilgili Sayın Yalçınbayır çok önemli bir noktaya değindi. Bu konuda da toplumumuzda çok farklı bir anlayışın olduğunu ben üzülerken tespit ettim. Yargıçların özlük haklarıyla ilgili, Plan Bütçe Komisyonu'nda bir tasarı var. Onu izlediğim

ZİYA YERGÖK'ÜN
KONUŞMASI

süreçte, gördüm ki, ben şöyle bakıyorum: Yargıç, herhangi bir devlet memuru değildir, sıradan bir meslek memuru değildir. Ancak ne yazık ki, biz yargıçların özlük haklarının bu nedenle farklı olması gerektiğini, hatta Montesquieu'nun şu sözünü her zaman hatırlarım: "*Bir mahkemenin varlığı ve orada adaletin mutlaka gerçekleşeceği inancı, kişiye en büyük güven duygusunu verir*" der. Ama gördüm ki, diğer kamu kurum ve kuruluşları, yargıcı da herhangi bir devlet memuru olarak görmek istiyorlar. Bu süreçte tesadüfen konuştuğumuz bir sayın vali, "*Olur mu öyle şey, neden yargıçlara ek bir ücret artışı sağlanacak? Peki, kaymakamın durumu ne olacak, valinin durumu ne olacak?*" Gene, konuştuğumuz bir maliye bürokrati, "*Peki, vergi dairesinin müdürü niye yargıçtan daha az ücret alacak?*" gibi, yani bu konuda da ciddi bir zihniyet değişimini yaşamamız gerektiği ortada.

Sorunların odak noktası kanımca bu. Her şeye rağmen, bu yasanın iyi bir başlangıç olduğunu ifade ediyor, herkese teşekkür ediyorum.

TARTIŞMA

Oturum Başkanı: Sayın Yergök'e de teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Efendim, eğer sorusu olanlar varsa, bunu yöneltsinler.

Buyurun.

Prof. Dr. Nuri TORTOP (Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi): Ben, iki parlamenterimize bir soru sormak istiyorum. Demin Sayın Yalçınbayır dediler ki, "*Günde 14 bine yakın kişi, Büyük Millet Meclisi'ni ziyaret ediyor*". Başka parlamentolar böyle bir şey gördüler mi? Gezdiğim yerlerde ben görmedim. Bunun nedenleri nedir, önlemek için ne gibi tedbirler düşünüyorlar?

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Buyurun efendim.

Bursa Milletvekili Ertuğrul YALÇINBAYIR: 17 yılda yazılı olarak, 14 bin küsur, 15 bin başvuru olmuş. Ama günde

14 bin kişi geliyor. Bunun tahlilini yapmak lazım, ben sosyolog değilim, siyasetçi olarak bakıyorum. Gelenler bizden ne istiyor? Mutlaka kayırmacılık istiyor. Yüz yüze görüşmek, oradan güvence almak istiyor. Gelenlerden, kişisel olarak belki bizim tavrımız, ama ben ne iş takibi yaptım, ne personel işiyle uğraştım. Hatta bakanların *"Sayın Milletvekilim, herhangi bir talebin yok"* dediğinde, *"Benim en önemli hakkım, sizi denetlemektir, denetlemem önünde lütfen bir engel oluşturmayın"* diyorum. Ricayla denetim bağdaşmaz. Gelen vatandaş, sizden mutlaka Anayasa'nın 10. maddesinin dışında, eşitlik kuralının dışında, iltimas istiyor, torpil istiyor. Onun isteklerine tahammül etmek lazım. Toplumda yerleşmiş olan bir kanaat var, *"Adamını bul, siyasetçiyi bul"* diye. Onun kırılması gerekiyor, siyasi ahlak yasasının bu anlamda çıkması gerekiyor.

Benim seçim öncesinde de, kişisel tavrım, *"Hiç kimse bana iş için gelmesin"* dedim. Parlamenteoya girdiğim ilk seçim öncesi, televizyonda, *"Kimse kişisel iş için gelmesin, benim görevim kamunun yararını gözetmektir. Kişisel işle ilgili bireysel olarak, menfaatinin korunmasıyla ilgili avukatlarımız var, avukatlara gidin. Ama bir şikâyetiniz varsa, bunları şey yapın"* dedim. 14 bin kişi ve bunların çoğu kamuyla ilgili talep halinde. Bunu siyaset kurumu da pompalıyor. Siyasetin birçok kademesinde bulundum, onların, o kademelerin bakış açısıyla da gördüm. *"Parlamentodaki şu grup toplantılarını ayda bir yapalım, ayda bir halka açık yapalım"* dedim. Her hafta yapıyoruz, Parla mentonun mehabetiyle bağdaşmıyor, yüceliğiyle bağdaşmıyor, bir panayır alanı halinde. Gelen hediyeler, giden hediyeler, takdimler; bu olacak iş değil. Biz orada katılımcı bir demokrasiyi grupta yapacağız, yasaların yapımıyla ilgili grupta tartışacağız. Milletvekilleri böyle olmayınca ne yapıyor? Emmebasma tulumba gibi. Öndeki Grup Başkanvekili neyi işaret ediyorsa, onu kaldırıyor, inceleme azalıyor, çalışma azalıyor. Vatandaş kendi menfaatine fevkalade düşkün, ama açık ve seçik söylendiğinde bunu kabulleniyor. Bu sistemi kurmamız lazım, bu bir sistem meselesi, kişisel tavır meselesi değil.

TARTIŞMA

14 bin kişi ve çoğu da iltimas, imtiyaz, torpil istiyor. Ben parlamentoda birçok kademedede bulundum, bir ara dedim ki, ben Anayasa Komisyonu Başkanı'yım, kanun önünde eşitliği en fazla gözetmek durumundayım. Sayın Başkanım da burada, Sayın Sav. Eğer sizin isteğinizi yerine getirirsem, ayrımcılık yapmış olurum. Milletvekili olarak da biz bu yemini ettik. Yerinden işlerin yönetimi önemli. Bu kadar çok kişinin parlamentoya girmesini anlamak mümkün değil, 14-15 bin kişi. Grup çalışmaları, liderlerin, parti yöneticilerinin şov yaptığı yer haline geliyor. Grup çalışması yok, önde Grup Başkanvekili hangi doğrultuda parmak kaldırırsa, o konuda grup kararı da yok. Partiyi kurarken biz dedik ki, "*Parti içinde azlık görüş sahiplerinin hukuku korunacaktır*", "*Ne demek bu?*" dediler. Parti içinde muhalefetin de dayanağı olmalı, parti içinde muhalefet etme hakkı, en önemli haktır. Ama parlamenterler bunu kullanabiliyor mu? Aykırı oy kullandığı zaman dışlanıyor, en yakın arkadaşlarınız sizinle görünmemek gibi bir tutuma giriyor, muhalefet eden kişi sevilmiyor. Aykırı olma hakkım yok mu? Partinin tüzük ve programı doğrultusunda ben bu haklarımı kullanamayacak mıyım? O haklarınızı fiilen kullandırtmayan arkadaşlarınız oluyor. Mesele tabii ki, sistem meselesi. Bunları düzeltmeyle ilgili, 550 parlamenter çok. Parlamentonun asli görevi yasa yapmaktır ve denetimdir. Denetim, iktidar partileri tarafından iktidar milletvekillerine tanınan bir iş değildir. "*Gidin, bakanla konuşun*" deniliyor. Ben rica etmem, millet beni rica etmek için seçmedi. Denetim ve rica bağdaşmaz işlerdendir. Siyasi etik yasaasının mutlaka suretle çıkması gerekir, siyasi etik komisyonunun kurulması gerekir, parti içinde bireyin hukukunun korunması gerekir.

Bu konularda söyleyebileceğimiz çok şey, belki tatmin edemedim. Grup toplantıları, grubun anlamı doğrultusunda yapılmıyor, liderlerin her Salı günü şov yaptığı yer haline geliyor. Bakın, bir lider konuşuyor, ondan sonra öbür partinin lideri konuşuyor, orası haftalık şov yeridir. Seçmenler gelir, hediyelerle, iltifatlarla işler yürür. Orada ne grup kararı alınır, ne bir şey. Gizli grubun basına kapalı toplantıları da, son zamanlarda biraz yapılmaya başlandı, genelde onlar da yapılmaz. Sizin ana-

yasal haklarınızın kullanmanızın önünde fiili ve moral engeller olur. Milletvekilinin özgürlüğü en önemli özgürlüktür. Tabii ki, parti programını bağlar. Bu parti programı her şeyi yazmaz ki, partinin tüzüğü de bağlar. Onlarda yorum farklılıklarını niye şey yapmayacağız? Biz dedik ki, *“Bireyin hukuku esastır, parti içinde azlık görüş sahiplerinin hukuku esastır”*. Sadece bunların kayden tanınması yetmiyor. Bizde insan hakları bakımından o kadar çok mevzuat hükmü var ki, fiilen siz bunları tanımadıktan, uygulamadıktan sonra, zaten o insan hakları anlamıyla da bağdaşmıyor; kayden ve fiilen tanınan haklar.

Oturum Başkanı: Teşekkürler efendim.

Sayın Yergök, buyurun.

Adana Milletvekili Ziya YERGÖK: Gerçekten de Sayın Hocam önemli bir konuya değindi. Sayın Yalçınbayır'ın açıklamalarını da paylaşıyorum. Bizim asli görevimiz, yasama görevi. Ama olağanüstü bir ziyaretçi trafiği içerisinde ne yazık ki, milletvekilleri asli işlerine, asli işleri olan yasama çalışmalarına yeteri kadar zaman ayıramıyor. Zaman zaman hangi yasanın oylandığı, hangi yönde oy kullanacağı konusunda da ön sırada oturan grup başkanvekillerinin parmaklarına bakarak, o yönde oy kullandıkları ne yazık ki oluyor. Ben bu konuda bir muhalefet milletvekili olarak biraz daha şanslıyım. Her ne kadar Ertuğrul Bey kendi kişisel tutumu, davranışı nedeniyle, diğer iktidar milletvekillerinden ayrılıyor kuşkusuz. Daha çok İktidar Partisi milletvekillerine olağanüstü bir ziyaretçi akını var. Benim odamın bitişiğinde iktidar partisi milletvekilinin odası var, ben odama geçmekte güçlük çekiyorum, onları genelde yarararak geçiyorum. Bu konuda biraz rahatız.

Şunu söylemek istiyorum: 1977-80 yılları arasında milletvekilliği yapan bir meslektaşımız vardı, kendisini rahmetle anıyorum, Oğuz Yazıcıoğlu, avukattı. Parlamento'ya gelmeden önce bana şöyle bir şey anlattı: *“Bir ara, Parlamentoda olduğum dönemde, bir Fransız Parlamento heyeti gelmişti, onlarla görüştük. En çok hangi konularla meşgul olduğumuzu sordular, –ben zannediyorum, inanıyorum ki, yasama anlamında sormuştur– şöyle ifade*

TARTIŞMA *ettim: 'En çok işsizlere iş bulmak, ikinci sırada da hastaları hastaneye yerleştirmekle uğraşıyoruz' dedim, şaşırıldılar. 'Peki, sizin ülkenizde bunlarla, bu işlerle uğraşacak başka kurum yok mu?' dediler, 'Var, ama biz yine bu işlerle uğraşmak durumundayız' dedim" diye anlatmıştı. Bu tabii, Parlamento'yu, milletvekilini yıpratana bir süreç oluyor. Geçenlerde bir gazetede manşet çıktı, "Vekiller bu sene 100 ton et yedi" diye. Halbuki, eti tek başımıza yemiyoruz, yani günde gelen 17 bin kişiyle birlikte tüketiyoruz, bu da böyle bir olumsuzluk olarak yansıyor.*

Yalnız şunu da kaydetmeden geçemeyeceğim: Türkiye Büyük Millet Meclisi bu dönemde bazı önlemler aldı ve bunun yararlarını görüyoruz. Salı, Çarşamba, Perşembe, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışıyor. Salı günleri genel kurul başladıktan sonra ve Çarşamba ve Perşembe günleri ise hiç ziyaretçi alınmıyor. Bu konuda tabii, yığılmalar oluyor, güçlüklerle karşılaşılıyor, ama giderek bu sistemin oturduğunu görüyoruz. Milletvekilleri olarak bizler de, bu konuda gerekli özeni gösterirsek, zannediyorum ki insanlar buna alışacaklar. Ama bazı arkadaşlarımız gidiyor, ne kadar Mersinli varsa, bizzat kapıya gidiyor, "Gelsin buraya" diyor veya "Ne kadar Afyonlu varsa, gelsin" diyor. Bunu da aslında genelde biz ihlal ediyoruz. Yasama faaliyetlerine yeterli zaman ayırmak için, bu konuda da özen gösterilmesi lazım.

Şu noktaya dikkati çekmezsem, haksızlık yapmış oluruz diye düşünüyorum. Ülkemizde 10 milyon işsiz var, insanlar çaresiz ve kamu kurum ve kuruluşlarında işler yürümüyor, yani en sıradan işler, en yürütmesi gereken işler bile, öyle bir alışkanlık olmuş ki, illa birileri arayacak, birileri bir telefon açacak, tavassutta bulunacak ve o şekilde işler yürüyor, yani bu gerçeğin de altını çizmek durumundayız. Sistemden kaynaklanan, kamu yönetiminden kaynaklanan sıkıntılar var. Benim köyümün muhtarı, köyün sorunu için Ankara'ya geliyor, ilçenin belediye başkanı ilçenin sorunu için Ankara'ya geliyor, ilimdeki Ankara'ya geliyor. Herkes buraya gelince de, işler yürümüyor. Yürütmesi için de, asıl görevi yürütme değil, yasama olan milletvekili devreye sokuluyor ve böyle bir

karmaşa devam ediyor. Biz de bundan üzüntü duyuyoruz ve giderilmesi gerektiğine inanıyorum.

Teşekkürler.

Oturum Başkanı: Teşekkürler Sayın Yergök.

Buyurun.

Doç. Dr. Firuz Demir YAŞAMIŞ: Ben birkaç kelimeyi sonraya bıraktığımı söyledim, ama o bıraktıklarım önemliydi, çünkü sonuca ilişkin değerlendirmeler olacaktı.

Bu gelişme, olumlu bir gelişmedir, benim bu konuda hiçbir şüphem yok. Ancak yetersiz bir gelişmedir, etkileri sınırlı olacaktır. "Olumlu bir gelişmedir" derken, yasanın Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kurallarına uygun olduğunu belirtmek istiyorum. Ancak halk tabanından istekler gelmemesi, hareketin tabandan başlaması, yukarıdan aşağıya doğru nitelikte olması ve Başbakanlık genelgesinde açıklıkla söylendiği üzere, Avrupa Birliği'ne uyum çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmış olması, yasanın getireceği yararların sınırlı olacağını gösteriyor. Çevre Kanunu'nun 30. maddesinin getirdiği olanağın, toplum tarafından yeterince bilinmemesi ve kullanılmaması da, bu konudaki sınırlılık endişemi güçlendiriyor.

Öneri ne olacaktır, nasıl gelişmesi gerekir? Bu yasanın, olumlu olduğunu söylediğim, genelde açılım geçiren bu yasanın, yönetsel usul yasası, kamu toplantılarının açık duruma getirilmesi, halkın kamusal kararlara katılımı, bireysel gizlin korunması ve yabancılara dava açmak hakkının tanınmasıyla haklarıyla geliştirilmesi gerekir.

Sınırlayıcı bir başka unsur var, ona işaret etmek lazım: Ülkemizde kamu yönetimlerinin, bilgi derleme, sınıflama, veri bankası kurma yönünde ciddi altyapı eksiklikleri var. Bunda bazen yönetim biriminin yerinden kaynaklanan yetersizlikler, bazen altyapı eksiklikleri var. Örneğin, çevre kalitesi konusunda, bugün Türkiye'nin hiçbir yerinde, hava, su, toprak, güültüyle ilgili olarak bir tek veri bulamazsınız, bulduğunuz

TARTIŞMA verilerin de geçerliliği kuşkuludur. Böyle bir altyapı, teknolojik ölçüm altyapısı yoktur. Böyle bir ortam içerisinde, çevresel konular ki, en önemli şey, nasıl halka açılabilir? Ciddi bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Yasayla ilgili bir başka unsur, yasa, kamu yönetimlerine yeteri kadar görev vermemektedir. Bunun altını çizmek istiyorum, "açıklar verir" demek, yeterli değil. Yasa, kamu yönetimini daha ciddi şekilde harekete geçirecek ödevlerle yükümlendirmeliydi, bunun yetersiz olduğunu görüyoruz. Federal düzeydeki, ABD'deki, İngiltere'deki, Hollanda'daki gelişmelere baktığımızda, daha farklı yükümlenmelerin, kamu yöneticilerini getirdiği gibi. Kamu yöneticiliği bir de sadece bilgiye cevap vermek sorunu değil, onun için de topladıkları rutin bilgileri de zaman zaman halka açmak, halkı uyarıcı ve bilgilendirici bilgileri de kendiliğinden açıklamak durumunda olmalıdırlar.

Bunları belirledikten sonra, yine bu kavramın iyi yönetim hakkı çerçevesiyle ele alınması gerektiğini ve onun gereklerini yerine getirmesi gerektiğini söylemek istiyorum. Bu bağlamda kamu hizmetleri standartlarının çıkartılması ve Türk Hükümeti'nin Aarhus Konvansiyonu'ndaki çekincelerini kaldırmasının yerinde ve uygun olacağını -özellikle Dışişleri Bakanlığı'nın- söyleyerek, bu eksik bıraktığım kısmı tamamlamış oluyorum.

Oturum Başkanı: Teşekkürler.

Buyurun.

Nihan YANCI (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi): Sanıyorum, bu 2. Oturumda tartışılacak, ama hazır parlamenterlerimiz de buradayken sormak istiyorum. Sayın Yergök sunumunda, bilgi edinme hakkı konusunda milletvekillerinin samimi idaresinden bahsetti. Ancak bir çalışma daha var, Devlet Sırları Kanunu Tasarısı. Bu tasarıyla, Türk hukukunda mevcut bir eksiklik giderilmek amaçlanıyor, devlet sırrı tanımlaması yapılmak istenmiş. Başarısız kalınmış, çünkü

devlet sırrının kapsamı oldukça geniş tutuluyor. Bu konuda, devlet sırrı belirleme konusunda, yürütme organına, askeri ve idari makamlara yetki veriliyor, üstüne üstlük bu devlet sırrını belirlerken, herhangi bir gerekçe gösterme zorunluluğu da getirilmiyor. Bunun da ötesinde, devlet sırrı sayılan bilgi ve belgeleri yargıya açmamak konusunda da bu makamlara takdir yetkisi tanınmıyor. Bu durumda acaba, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'yla atılmış olumlu adım, geriye alınmış olmuyor mu? Eğer bu tasarı kanunlaşır, bu samimiyet, samimiyetsizliğe dönüşmez mi?

Oturum Başkanı: İzin verirseniz, bu soruyu ben yanıtlayayım. Efendim, soru çok yerinde bir soru, çünkü getirilen Devlet Sırrı Kanun Tasarısı, soru sahibinin ifade ettiği gibi, yetkiyi yukarıda ilk görüşte beş veya altı otoritede toplamış, yani Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, bakanlar, Genelkurmay Başkanlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı gibi. Tam arzu edenler için, tam listeyi de okuyabilirim. Ama bunlar, bu yetkili istedikleri gibi delege etme hakkına sahipler; yani İçişleri Bakanı, tasarıdaki ifadeyi ben yanlış anlamıyorsam, kaymakamları devlet sırrı değil, gizlilik damgası vurup, bir belge üzerinde bu şekilde bir sınırlama koymak yetkisini onlara tanıyor. Bu şekilde bir yaklaşım, Bilgi Edinme Yasası'nın getirdiği açılımı büyük çapta zedeleyen bir yaklaşım. O nedenle soru sahibine, biraz da bu konudan, gazeteci olarak, doğrudan doğruya etkilenme durumundaki kesimden kendimi sayarak, ciddi şekilde şikâyet etmekte olduğumuzu sayın parlamenterlerin dikkatine sunmak istiyorum.

Ayrıca bir şeyi daha ilave etmek gereğini duyuyorum: Yürürlükteki Bilgi Edinme Yasası'nın 29. maddesinde, *"bu kanunla erişilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz ve kullanılamaz"* diyor. Bu yasayı okuduğunuz zaman, *"evet"* demek gereğini duydum ben, makul bir sınırlama diye baktım. Ancak Sayın Hocam'ın az önce ifade ettiği gibi, yönetmeliği yapanlar, yönetmeliği yapmakla, yasa yapma, hatta Anayasa yapma yetkisi kendilerindeymişçesine bakınız, ne ilave etmişler: *"Kanunda ve bu yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde erişilen bilgi ve*

TARTIŞMA

belgeler, ticari amaçla çoğaltılamaz ve kullanılamaz. –Buraya kadar yasayla bir ihtilaf yok– Erişimi sağlayan kurum ve kuruluştan izin alınmaksızın, erişilen bilgi veya belgeler hiçbir şekilde basılı veya elektronik ortamda kullanılamaz, yayınlanamaz” Bu bilgi ne yapılır, bu bilgi turşu mu yapılır, bu bilgi ne yapılacak? Doğrusu, yönetmeliği yapanların anlayışına hayret etmemek mümkün değil.

İkincisi, tekrar sayın parlamenterlerin de huzurunda dikkatinize sunmak gereğini duyuyorum. Bu yasa, aynen malum ve meşhur CMUK Yasası gibi, uygulanma konusunda ciddi bir sakıncayı içinde taşımaktadır. Niye böyle bir sakıncayı içinde taşımaktadır? Yasanın ceza ile ilgili hükmü şöyle, yani uygulamayanlarla ilgili; 29. maddenin bir önceki fıkrasını arz ediyorum: *“Bu kanunun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tabii oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.”* Bunu *“Bu kanunu uygulamayacağız”* demerin lafı dolandırılmış şekli gibi algılıyorum. Bu şekilde konulmuş bir yaptırım hükmü yaşama geçmeyecektir.

Sayın Yalçınbayır, 71 bin 348 dilekçenin Dilekçe Hakkı Yasası kapsamında 17 Haziran 99 tarihinden Ekim 2000 tarihine kadar, yaklaşık 15-16 ay zarfında devlete sunulduğunu, bunların hiçbirinin yasanın öngördüğü şekilde, yasanın hükmüne saygının gerektirdiği işleme tabi olmadığı, yani dilekçe sahibine yanıt verilmediğini, bunlardan hiçbirisi hakkında da sevgili devletimin, o devleti yöneten kademelerin bir tek işlem yapmadığını söyledi. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, önce karakolda katledildi, hepimiz biliyoruz, *“Saydam karakolların duvarları camdan olacak”* söylemlerinin ülkesinde bu yapıldı. Bu konuya çok gönül vermişlerden biri olarak, bu anlayışla ve bu bürokratik bakışla, biz bu Bilgi Edinme Yasası’ndan korkarım yararlanamayacağız diye endişe ediyorum.

Çok özür dilerim, söz hakkınızı, panelistlerin yanıt hakkını kullandım, ama aflarınıza sığınarak yeni bir soruya geçeyim.

Buyurun efendim.

Doç. Dr. Aslan KAYA (İstanbul Üniversitesi): Benim bir sorum, bir de açıklamam olacak.

Sorum, Sayın Yaşamış'a: Sayın Yaşamış, özel teşebbüsün elinde büyük bilgi birikiminin olduğunu, bu yasada, bu konuda bir düzenleme olmadığını, bunun bir eksiklik olduğunu söyledi, yanlış anlamadıysam. Bunun tabii biraz izaha muhtaç olduğunu düşünüyorum. Buradan kasıt diyelim ki halka açık olan veya olmayan bir anonim şirket ise, yani bu kanun kapsamında anonim şirkete doğrudan soru sorularak bilgi alınmaksa, bence bu kanunun kapsamında olamaz bu. Yani bir şekilde bir anonim şirketten veya bir limitet şirketten bu kanun kapsamında doğrudan bilgi alma hakkımızın olduğunu düşünmüyorum. Eğer özel teşebbüse başka bir anlam veriliyorsa, bilemiyorum, onu açıklamasını rica edeceğim.

İkincisi, belki biraz açıklama olacak sayın parlamenterlere, ama çok kısa. Yeni yasalar var, devlet sırrı veya ticari sırlarla ilgili tasarılar var, oralarda izale edilebilir mi bilmiyorum. Bilgi alma hakkı konusunda temel problemler, geldiğimiz aşamada şu: Artık bilgi alma hakkının olduğu açık, vatandaşın, ortakların, pay sahiplerinin, alacaklarının vesaire... Sorun şu: Acaba bilgi alma hakkının kalitesi ne olmalıdır ve bunun niteliği ne olmalıdır? Temel problem bu bence yasalarda özellikle vurgulanması gereken husus budur. Buradaki sorunlardan bir tanesi şu: Bilgi alma hakkı bağımsız bir hak mıdır, yoksa başka haklara bağlı bir hak mıdır? Çünkü dikkatinizi çekerim; bilgi alma hakkı, bir aydınlanma hakkı, esas itibariyle başka bir konuda aydınlanmak istiyorsunuz, hakkınızı kullanmak istediğiniz bir konuda aydınlanmak istiyorsunuz. Dolayısıyla mesela özel hukukta bu hakkın bağımsız olup olmadığı, bağımsız bir hak olarak kullanılıp kullanılmayacağıınun belki yasada açıkça ifade bulması lazım. Yasaya genel olarak baktığınızda, bağımsız bir hak gibi düzenlendiğini anlıyoruz, ama özellikle kanunda bu bakımdan bir açıklık olması icap eder.

TARTIŞMA

İkincisi de şu: Söyledim, bilgi edinme hakkında temel sorun, artık hakkın varlığı veya yokluğu meselesi değil; usulünün düzenlenmesinden ziyade, bilgi alma hakkının kalitesi nedir? Mesela bu kanunda bununla ilgili de bir açık düzenleme yok en azından. Tabii bilgi alma hakkının kalitesi, aynı zamanda soru sorma hakkıyla da alakalı. Bizde genellikle soru, "*Orada ne var, ne yok?*" biçiminde oluyor, yani soru da önemli. Cevap da "*İşte, burada hava yağışlı*" gibi bir cevap geliyor, yani soru genel, cevap genel. Özellikle cevabın kalitesi, detayı, somut olması gibi unsurlara yer verilmesinde büyük fayda var. Sanırım en azından genel düzenleme olduğu için, kanun olduğu için, bu bir eksiklik, belki diğer yasalarda kısmen giderilebilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Soru kısmını tekrarlar mısınız lütfen?

Doç. Dr. Aslan KAYA: İkinci kısım soru değil, soru özel teşebbüsle ilgili.

Oturum Başkanı: Özel şirketlere, yani özel hukuk tüzel kişilerine bu kanun kapsamında doğrudan doğruya soru sorulup bilgi alınması hususu.

Sayın Hocam, buyurun.

Doç. Dr. Firuz YAŞAMIŞ: Bu soru için gerçekten çok teşekkür ediyorum, bana bir fırsat verdi.

Ben, inanıyorum ki aynı kurallar özel sektör kuruluşları için de geçerli olmalıdır. Kısaca iki örnek verirsem, kendimi çok net anlatacağım: Birincisi, çevre sorunları, endüstrinin çevre yükümlülükleri. İkincisi, yine özel sektörün, endüstrinin, örneğin çocuk haklarına, işçi haklarına, çocuk yaşta işçi çalıştırmasına, işyeri sağlığı ve güvenliğine ilişkin konuları. Her bir fabrika, yaptığı çalışmalara karşı, topluma karşı yükümlülük içinde; birtakım önlemleri, toplumun çevresel güvenliği, çevre sağlığını güvence altına alacak şekilde almak durumunda. Peki, bizim bireyler olarak bunların alınıp alınmadığından

ya da o fabrikanın eylem ve işlemlerinin bizi olumsuz olarak etkileyip etkilemeyeceği konusunda bilgi sahibi olamayacak mıyız? Neden kamudan bilgileri istiyoruz, neden kamunun elindeki bilgileri açıklamasını istiyorsunuz; kendi bireysel yaşama hakkımızı, en azından kişilik hakkımızı korumak ve geliştirmek için.

Bizim fiziksel güvenliğimize, yaşama hakkımıza, benliğimize yönelen tehdit, sadece kamudan mı geliyor, bu bilgiler sadece kamunun elinde mi var; hayır, tam tersine, belki ondan daha fazlası özel sektörde var. Acaba şurada yapılan bir fabrikanın yarın bir gaz bırakmayacağından emin miyiz, bununla ilgili önlemlerin alınmakta olup olmadığını ben bilmek hakkına sahip değil miyim, orada çalıştırılmaması gereken bir çocuğun çalıştırılmakta olup olmadığından emin olmak durumunda değil miyim? Bunların sorumlusu kim, sırf özel sektör olduğu için bu bilgileri bilmeyecek miyim? Ticari sırrı bırakıyorum, ticari sır kavramına saygım var, onu söylemiyorum, ama o özel sektörün de sahip olduğu bilgi ve belgeler çerçevesinde bana cevap vermek yükümlülüğü var. Ben bunu yaptığım zaman, böyle bir istemde bulunduğum zaman, "Seni ilgilendirmez" cevabını alacağım ve benim arkamda hiçbir yasal temel yok. Bazı şeyler var, onlara girmiyorum, ama temel olarak bunu söylemek istiyorum.

Evet bu, gizlilik kültürü, bürokrasinin devlet sırrıyla boğuşmuş, bezenmiş bir kültüre karşı bir tepkidir, bunu kabul ediyorum ve saygı duyuyorum, ama aynı şey özel sektör için olmalı. Özel sektörün ticari bilgilerine, mali bilgilerine, plansal bilgilerine söyleyecek hiçbir şeyim yok, ama özel sektör eylem ve işlemleriyle beni belki kamudan daha çok etkiliyor. Sen, yasal gereklerini; Çevre Kanunu'nun, çevre yönetmeliklerinin gereklerini yerine getirdin mi? Çevre standartlarını örneğin ya da işyeri çalışma ve güvenliğiyle ilgili standartlarını aldın mı, alabildin mi? Çernobil, Bhopal... Türkiye'den pek çok örnekler verilebilir: Soma'da ne oluyor, Yatağan'da ne oluyor, biliyor muyuz? İstanbul ne gibi tehlikelere sahip, Gebze nedir, Gebze'nin içinde bulunduğu potansiyel tehlike nedir, İzmit'in

BİLGİ EDİNME HAKKI PANELİ

TARTIŞMA içinde bulunduğu potansiyel tehlike nedir, hangi birimiz bu konularda bilgi sahibiyiz? Hangi birimiz bilgi isterse, bize bilgi verilir, arkamızda kamusal bir güç olmadıkça?

İzin verirseniz, bir espri yapayım, ne kadar doğru bilmiyorum, ama derler ki *"Hamileliğin yarısı olmaz, yarım hamilelik olmaz."* Bilgi edinme hakkı ya tamdır ya yoktur; varsa, bu kamu sektörü için de, özel sektör için de geçerli, *"Özel sektör vermez, kamu sektörü verir"* mantığını kabul etmiyorum.

Oturum Başkanı: Saat 12:30'u buldu, zamanımızı doldurduk. Bütün katılımcılara ve panelistlere teşekkür ediyorum.

Sağ olun efendim.

İKİNCİ OTURUM
“İDARE VE CEZA HUKUKU
AÇISINDAN
BİLGİ EDİNME HAKKI”

Oturum Başkanı
Prof. Dr. İl Han ÖZAY
(İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi)

Oturum Başkanı: Oturumu açıyorum.

Barolar Birliği'nin bu tür toplantılar yapması, beni hiç yadırgatan bir durum değil, hatta Barolar Birliği çok daha önemli konulara da el attı. Senelerdir biz Barolar Birliği'nde bir anayasa da hazırlıyoruz ve hazırladık bitti de. *"Kim sizden istedi?"* diyeceksiniz, kimse istemedi. Fakat ilk toplantıyı hatırlıyorum, ilk toplantıda dedik ki, *"Anayasa konusunda eleştirilerimiz var. Bir gün birisi çıkıp da, 'Peki siz bütün bunları eleştiriyorsunuz, ama nedir, yani sizin öneriniz nedir?' diye sorarsa, işte biz de o zaman 'Bizim önerimiz budur' diye ortaya çıkarırız"*. O bakımdan da, en önemli ve güncel konularda harekete geçmesi ve toplantılar tertiplemesi gayet normal.

Benim için çok onur verici bir görevdir. Ben senelerdir İstanbul Üniversitesi'nde Sıddık Sami Onar'ın kürsüsünü işgal ediyorum, bu kürsünün başındayım. Bizim hocamızın, 1961 Anayasası'nın hazırlığı aşamasında, İstanbul projesinde, Cumhuriyet Senatosu zaten onun önerisine göre, kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri, üniversiteler, sendikalar vesaire, bunların temsilcilerinden oluşuyordu; ama bu İstanbul projesinde kaldı ve gerçekleşmedi. Dikkat ederseniz, toplum yaşamının en önemli konularında, hep bayrak, kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekküllerinin elindedir. Baroların elindedir, tabip odalarının elindedir, mimar ve mühendis odalarının elindedir vesaire. Dolayısıyla, onların politik yaşama yetkili olarak dahil edilmesi, ikinci mecliste, Cumhuriyet Senatosu'nda temsil edilmeleri çok doğal, çok yerinde bir karardı. Fakat o olmadı, gerçekleşmedi. Sonra da Cumhuriyet Senatosu kaldırıldı.

En başta şunu söyleyeyim: Birincisi, kendimi çok mutlu bir insan olarak addediyorum. Niçin? Birincisi; İdare Hukuku, Hukuk Fakültelerinin hiç sevilmeyen bir dersidir, İdare Hukuku'ndan herkes nefret eder. Dolayısıyla, İdare Hukuku kitaplarından da nefret eder. Buna karşılık, Türkiye'de sadece Hukuk Fakültesi öğrencilerinin değil, herkesin okuduğu bir idare hukuku kitabını yazmış olmak benim mutluluğumdur. *"Gümüşğında Yönetim"*i gören, ne olduğunu bilmiyor, içeriğini açıp

İL HAN ÖZAY'IN
KONUŞMASI

bir okuyor, bakıyor ki, bu idare hukuku kitabı ve böylece bir ölçüde idare hukukunu da seviyor. Yıldızhan Yayla, benim doçentliğe atanmam toplantısında, "Bu fakültenin en sevilmeyen dersinin -İdare Hukuku- en sevilen öğretim üyesidir" diye, böyle bir iltifatta bulunmuş, bu büyük bir mutluluk.

İkincisi; bu "Günüşiğinde Yönetim" kavramını ben ilk defa ortaya attım. Zaten Sayın Oktay Ekşi'yle tanışıklığımız da oradan kaynaklanıyor, Konya Selçuk Üniversitesi'nin 20. kuruluş yıldönümünde tertiplenen bir toplantıda. Ondan sonra bu benimsendi ve yerleşti. Gençler, yaşlılar, herkes şimdi artık, "Günüşiğinde Yönetim"den söz ediyor. Bu bir insan için ne kadar büyük bir mutluluktur. Gerçekleşir, gerçekleşmez, o önemli değil, ama hiç olmazsa, herkes bu "Günüşiğinde Yönetim" kavramını tanımaya başladı, yakından görmeye başladı.

O bakımdan da, biraz sonra sayın konuşmacıları davet ettiğim zaman, belki onlar da vurgulayacaklar. Bu Bilgi Edinme Özgürlüğü ya da Hakkı Yasası, bana göre tuhaf bir yasadır. Niçin? Çünkü, Günüşiğinde Yönetim'in ikinci unsuru odur, bilgi edinme hakkı. Fakat birinci unsuru, idarenin karar alma mekanizma ve sürecinin, katılımı sağlayan, tıpkı yargı yerlerinin karar alma mekanizma ve süreci gibi, belli bir usul yasasına bağlanmış olması gerekir. O usul yasası olmayınca, ilgilinin idarenin karar alma mekanizmasına katılımı söz konusu olmayınca, ben o konuda bilgi sahibi olmuşum ne anlam taşır? Bana göre, hiçbir anlam taşımaz. Niçin bizim hazırladığımız şeyi ayıkladılar, İdare Usul Yasası'nı bir tarafa bıraktılar da, birdenbire bilgi edinmeden başladılar? Şimdi öbürleri de çıkacakmış. Doğrusu, bunu keşfedebilmiş değilim. Ama inşallah, hayra alamet olur.

Bir başka eleştirim de şu: Bu yasa, 6 ay önce çıktı. Gizlilik konusunda bir itiraz mekanizması var, "İtiraz Komisyonu" olacak. Peki, o İtiraz Komisyonu'nun üyelerini seçmek için, 6 ay beklemek mi gerekti? Hayır, beklediler. Şimdi yasa yürürlükte, ama İtiraz Komisyonu daha belli değil; kim olacak, kim olmayacak vesaire, şimdi onu tartışıyorlar. O tartışma da 6 ay sürer herhalde, onun sonunda bakalım kim olacak. Artı, bu İtiraz

Komisyonu, bizim İstanbul tasarımızda hazırladığımızdan, öngördüğümüzden daha güzel bir şekilde düşünülmüş, şimdi ne öyle çıkmış; çünkü, "Yargıtay'ın ve Danıştay'ın temsilcileri de onun içinde bulunacak" diyorlar. Yargıtay'ın ve Danıştay'ın temsilcileri var, ama Yargıtay ve Danıştay, o komisyona gönderecekleri temsilcileri kendileri seçmiyorlar, seçemiyorlar. Onlar aday gösterecekler, o adaylar arasından birini hükümet seçecek. Peki, bunun Kamu Hukuku'ndaki, İdare Hukuku'ndaki anlamı nedir? Bunun idare hukukundaki anlamı, gerek Danıştay, gerek Yargıtay vesayet altındadır. Kimin vesayeti altındadır? Siyasi otoritenin vesayeti altındadır. Bu yanlış nereden başladı? 1982 Anayasası'ndan başladı, Anayasa Mahkemesi'ne üye seçme noktasından başladı. Anayasa Mahkemesi'ne ne oluyor? Yargıtay aday gösteriyor falan, bunu Cumhurbaşkanı seçiyor. "Amerika Birleşik Devletleri'nde böyledir" dediler. Tamamen yanlış, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Yüksek Mahkeme'ye Başkan üye seçmiyor; Başkan aday gösteriyor ve Birleşik Devletler Senatosu'nun Adalet Komisyonu onu seçiyor. Hatta son üye seçildiği zaman, Senato Komisyonu 5 üyeyi reddetti, Başkan tarafından gösterilen altıncı adayı ancak oraya üye olarak kabul etti. O bakımdan da Amerika'ya benzetmek, "Orada da böyledir" vesaire demek doğru değil. Bu bakımdan da, bu oluşumun son derece güzel, bizimkine oranla daha güzel olduğunu düşündüğüm, itiraz komisyonunda da, neden Danıştay, Yargıtay kendi temsilcilerini doğrudan doğruya oraya seçemiyorlar; bunu ben anlamış değilim. Ama biliyorum, vesayet altında tutmak daha iyidir diye düşünüyorlar.

Ben Oturum Başkanı olarak, bu kadar uzun konuşma yapmayacaktım. Fakat sabahleyin sayın Oktay Ekşi bana çok kötü bir örnek oldu, âdeta beni ihfal etti. Kendisi de uzun uzun dertlerini dökünce, o zaman sevindim, "Ben de bari öğleden sonra bunu yapayım" dedim.

Bizim şu sıradaki konumuz, "İdare ve Ceza Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hakkı". Konuşmacılar da, benim en yakın mesai arkadaşım olan Doç. Dr. Aydın Gülan, Hukuk Fakültesi İdare Hukuk Doçenti; diğeri de yine çok sevdiğimiz, kapı

İL HAN ÖZAY'IN
KONUŞMASI

komşu meslektaşımız, bizim İdare Hukuku Kürsüsü'yle Ceza Hukuku Kürsüsü karşı karşıya, aynı koridor üzerindedirler. Fakat sonra o, "Ana kucacağına ihanet etti" demeyeceğim, Galatasaray Üniversitesi'ne gitti, ama ben de onu her zaman İstanbul Hukuk Fakültesi'nin çok değerli bir meslektaşı olarak hatırlıyorum. O ikisi, birincisi Aydın Gülan, "Gümüşiğında Yönetim ve Bilgi Edinme Hakkı", Köksal Bayraktar'ın da, sevgili dostumuz Prof. Köksal Bayraktar da "Ceza Hukukunda 'Sır' ve Bilgi Edinme Hakkı" konusunda konuşacaklar.

AYDIN GÜLAN'IN
KONUŞMASI

Doç. Dr. Aydın GÜLAN (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi): Efendim, katılanları saygıyla selamlıyorum.

Bilgi edinme hakkıyla ilgili, sabah da oldukça geniş açıklamalarda bulunuldu, kanun tanıtıldı. Ben müsaadenizle, bir şekilde yüksek sesle düşünmek biçiminde olacak ama konuyla ilgili görüşlerimi bir çerçeve sunarak bunun içinde ortaya koymak istiyorum.

İdare Hukuku'nda bir müddettir bir gelişim var. Bu müddeti, belki bir 50 senelik döneme yaymak lazım, ama çok yeni bir biçimde de hızlanmış durumda. Yeni kavramlar ve yeni anlamlar gündeme geliyor. Bu yeni kavramlar ve anlamlar gündeme gelirken de, daha çok Anglosakson bakış açısının etkin olduğu bir yaklaşım söz konusu. Özellikle reform çalışmaları gündeme geldiğinde, daha önceki hukuk birikimi bir kenara bırakılarak, tamamen yeni bir anlam ifade içerecek, tamamen yeni bir sayfa açılacak ve bu yeni anlamın içi şimdi doldurulacak gibi bir yaklaşımla, bu kavramlar gündeme getiriliyor. İşin ilginç bir yönü olarak da, bu yeni kavramların hukukumuzdaki temelleri de gündeme getiriliyor. Buna özellikle bir hukuk ailesinin temsilcisi olarak, Kıta Avrupa'sı hukuk ailesinin bir temsilcisi olarak Fransa'da, hukukun Amerikanlaşması veya McDonaldizasyon, McDonald hamburgeri gibi her yerde geçerli bir standart haline gelmesi gibi ifadeler kullanılıyor. Her yerde, gidildiği zaman, McDonald şeklindeki standardı olan hukuk bulunacak. Bu hukuk böylelikle, bir evrenselleşmeyi sağlayacak. Ama bir yandan da kabulünü kolaylaştırmak için söylenen de şu: Bu hukuka da çok yabancılık hissetmemek

lazım. Sonuçta kullanılan, bizim köftemizden de çok farklı bir şey.

Bu yeni kavramlar ve bu yeni anlamlar meselesi, esasında idare hukukunun gündeminde çok şiddetli bir tartışmayı da doğuruyor. Acaba, bu reform çabaları gündeme geldiğinde, kavramın bütün çekiciliği ve reform ihtiyacını ortaya koyan yönüyle tamamen ithal edilmesi ve o zamana kadarki yargı kararlarıyla, yorumlarla, uygulamayla birikmiş hukuk düşüncesi dışında geliştirilmesi ve bir içeriğe kavuşturulmasını mı esas almak lazım, daha kolay olur ya da bu reform ihtiyacını yeni kavramlarla da karşılanırsa, o ülkenin hukuk birikimiyle genişletmek, içini yerel noktalarla ve üretilmiş noktalarla doldurmak mı gerekir?

Bu anlayışların çarpışmasında, ortaya uygulama uygulamama problemi de gündeme geliyor. Bütün iyi niyete rağmen, eğer hukuk düşüncesi, tamamen yenileşme anlamında ele alındığı takdirde, bu konudaki bir birikimin olmaması, yani kavramların yeni biçimde doldurulan içeriklerine olan yabancılaşma, aşinalık hissedilmemesi, bunlara karşı çeşitli adı konulmamış bir biçimde bir direnç doğmasına ve uygulama bakımından problemleri de gündeme getiriyor.

Bilgi edinme hakkını âdeta bu alanın karşılaştığı kavramlardan biri olarak değerlendiriyorum, bir reform ihtiyacını gündeme getiriyor. Bu reform ihtiyacının mutlaka olduğuna şüphe yok, ama acaba bu icbar edilen usul reformun tek yolu mu? Bütün hukuki birikimi bir kenara bırakıp, ondan utanmamız ve Anglosakson sisteminde üretilmiş biçimiyle ithali konusunda elimizi çabuk tutmamız mı gerekiyor? Bu gündemi esas aldığımızda, çok yeni olmadığını, mesela Fransa'da ilk bu durumla karşılaşan kamu hizmeti kavramının krize girmesine ilişkin 1957'den beri tezler hazırlandığını, kamu hizmeti kavramının krizinden bahsedildiğini, günümüzde de çeşitli gelişmeleriyle birlikte görebiliyoruz.

Çoğu zaman bu kavramlar, yeni kavramlar olabileceği gibi, yeni olmasa bile, yeni içeriklerle gündeme geliyor. Diğer

AYDIN GÜLAN'IN
KONUŞMASI

yandan bu alandaki reformların birer ihtiyaç olduğuna da hiçbir kuşku yok. Hocamızın gündeme getirdiği Günüşüğında Yönetim, esasında önemli bir çıkır açtı ve bu belediyelerin çeşitli dergilerindeki ihale ilanlarının başlığına kadar hayata geçti. Günüşüğında Yönetimi sağlamak için, idareler bakımından bu kavram çok kullanıldı, çokça işlendi. Ama Amerika'daki ortaya çıkan, kanunundaki anlamından farklı bir alanda gündeme geldiği ve işlendiği hocamızın kitabından da anlaşılıyor. Bu sadece bir alanıyla birlikte, Günüşüğında Yönetim, sadece bir katılma hakkıyla birlikte değil, bilgi edinmesi, katılma yönüyle birlikte, hatta katılmanın karar alma sürecinden önce, karar alma aşamasında ve alınan kararın uygulanması aşamasında, gerçekleşmesi gereği ile birlikte gündeme gelmesini, yani bir sürekliliği ifade eden içerikle birlikte gündeme getirilmesini görüyoruz.

Diğer bir örnek olarak, bu kavramın, bilgi edinme hakkının, farklı bir şekilde güncelleşmesi de, çok değişik bilim alanlarında görebiliyoruz. Mesela, Prof. Dr. Ersan Bocutoğlu'nun iktisadi açıdan konuyu ele alan bir makalesi var. Bu bir tebliğin basılmış hali, "*Türkiye'de Kamu Ekonomisi ve Yönetimin Şeffaflaştırılması, Yolsuzluk ve Yoksullukla Mücadele*" başlığını taşıyor. Bu kitaptan anladığım kadarıyla, iktisadi bakımdan yoksulluğu tanımlamak için, kriterler arasında, devlet ve toplum kurumlarından fena muamele görme ve bu kurumların karar mekanizmalarından dışlanma kriterleri de kullanılıyor. Sağlık ve eğitim haklarından düşük seviyede yararlanma, risklere açıklık, karar mekanizmasından uzaklık, güçsüzlük. Dolayısıyla, yoksullukla mücadele bakımından bile, idarenin şeffaflaştırılması, kamu ekonomisinin küçültülmesi, etkinleştirilmesi, bilgi edinme hakkının sağlanması öneriliyor ve bu kavrama sadece hukuk gündemi değil, diğer bilim dallarında da bir sahip çıkma, içeriğini doldurma şeklindeki yaklaşımı görüyoruz. Nobel Ödüllü iktisatçı Stiglitz de, hür basın ve enformasyon fenomenini, ekonomik karar birimlerinin ihtiyaç duyacağı enformasyonun işlevi ve bu açıdan misyonuna dikkat çekiyor ve bilgi edinme hakkını, basının bu konudaki işlevini gündeme getiriyor.

Bu kavramlar bakımından, dile getirilebilecek bir unsur da belki şudur diye düşünüyorum: Kavramlar tamamen yeni olarak ortaya konulmaya çalışıldığı, içeriği yeni bir şekilde doldurulmaya çalışıldığı için, semantik bakımından da çok hızlı gelişme gösteriyor. Bilgi edinme hakkı kapsamında, bu işte öncülük eden ülkeler, farklı kanunlar çıkarmış olsa bile, şimdi bizim kanunumuz ve yönetmeliğimizde de izleri olduğu üzere, giderek farklı şeyler anlaşılıyor. Birincisi, bilgi edinme hakkıyla ilgili bu kavram altında, birinci içerik olarak, kişilerin kendileriyle ilgili olarak talep ettikleri bilgi ve belgeleri alma ve/veya inceleme hakkı gündeme geliyor. Bu, kavramın âdeta sözlük anlamında uygun içeriği. Fakat bunun dışında, idarenin düzenli olarak kamuoyunu bilgilendirmesi de bu kavram içinde var. Artık bilgi edinme hakkı, idarenin bilgilendirme yükümlülüğüyle birlikte, ayrı bir terim kullanılmadan bu kavramın içine yedirilmiş olarak gündeme geliyor. Nitekim, Bilgi Edinme Kanunu'yla ilgili yönetmeliğin 6. maddesinde de, kamu kurum ve kuruluşlarını; bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kamuoyunu bilgilendirmesi ile yükümlü kılıyor ve yayınlaması gereken dosyalara, ilan etmesi gereken temel kararlarına dikkat çekiyor. Aynı şekilde, içeriği daha fazla işlenmekte olan, kişilerin kendi haklarında işleme konulmuş bilgileri düzeltme hakkı da bu kavram içinde gündeme getiriliyor. Yine, yönetmeliğimizin 29. maddesinde buna da bir işaret var. Sivil ve askeri istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışında sayıyor, fakat 29. maddenin b bendinde, *"Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgelerde, sadece kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyici nitelikte olan ve ilgilisi hakkında bizzat işleme dayanak teşkil etmek üzere, işlenmiş ve değerlendirilmiş bilgi ve belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamında değerlendirilir"* hükmüne yer veriyor. Dolayısıyla, semantik bakımdan incelediğimizde, artık bilgi edinme hakkı, sözlük anlamından çok farklı bir içeriğe kavuşturulmuş durumda tamamen bir yenilik getirici hareketler katı olarak, topluma, geldiği çağdaş seviye nedeniyle verilmesi gereken bir husus

AYDIN GÜLAN'IN
KONUŞMASI

olarak görüldüğünden, çok hızlı, çok serbest bir biçimde de, içeriği ihtiyaç duyulan noktalarda giderek genişletilmeye çalışılıyor.

Bu, beraberinde elbette ki, bütün dünyanın gündeminde olduğu gibi, bir uygulama problemini getiriyor. Mesela, sabahki konuşmalarda hocamız bahsetti, Çevre Kanunu'nun 30. maddesinin uygulamasından, bunun uygulama örneklerinden bahsetti. Bunun uygulamaya nispeten daha hızlı geçmiş olması, esasında idari yargı kararlarıyla zaten gelinmiş bir noktayı ifade etmesinden de kaynaklanmıştı. İdari yargı zaten çevreyle ilgili, imarla ilgili hususlarda menfaat şartını geniş yorumladığı için, bu hususta dava açma hakkı konusunda bir genişlemeyi kanun getirdiğinde kolayca hayata geçiş yapmıştı. Hukukumuzdaki bu gelişme yargı kararlarıyla, somut olaylarla gündeme gelmiş ve bir şekilde çözülmüş, gelişmeyi daha hızlandırıcı, temel oluşturuca ve bunu sistematize eden bir hale kanun ile geldi.

Oysa şimdi, Bilgi Edinme Kanunu'yla, mutlaka gerekli olan yeni bir kavram olarak iyi yönetim, mutlaka gerekli olan açık toplumu sağlama yeni kavramlarıyla gündeme gelmekte. Bunun eski kavramlarıyla ve hukukun geliştirdiği yönüyle temellerini bulmak da mümkün. Fakat o temeller, tıpkı kamu hizmeti kavramına yaptığımız gibi, eskileri bir kenara bırakıp, hepsini yeni terimlerle anlatmaya kalktığımızda, içerdikleri anlam, ulaşmayı istedikleri sonuç bakımından bir eleştiri getirilemese bile, yeni kavram üretmeye yönelik yönü ve hukukun Amerikanlaşması'nun bir göstergesi olan içeriğiyle değerlendirilmesi gereken bir sorunu ortaya çıkartıyor: Acaba, bu kanunu hayata geçirecek ve Türk idaresinin saydamlığını sağlama hususunda, fiilen gerçekçi bir adım atılmış sayabilir miyiz? Buna cevap verebilmek için bazı başlıkları değerlendirmelerinize sormak isterim.

Birincisi, hocam da bahsetti, kanunun verdiği 6 aylık geçiş süresinin kullanılma biçimi. Bu geçiş süreci içinde yönetmelik yayınlanmadı, hatta 6 ay bittikten 3 gün sonra yayınlandı. 3 gün öncesinden itibaren yürürlüğe girdiği söylendi. Yine, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu bu 6 aylık süre içinde kurul-

madı. Bu 6 aylık süre içinde kurulup, bazı esasları belirlemesi söz konusu olacaktı. Bundan sonra belirleyecek. Yönetmelik geçiş maddesi, 1 ay içinde, bilgi edinmeyle ilgili birimlerin oluşturulmasını öngörüyor, "2 ay içinde şu olacak, 3 ay içinde bu olacak" diye geçici maddelerinde çeşitli çok kısa süreler vermiş durumda. Dolayısıyla, bu süreler içinde gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini de gerçekçi bir biçimde değerlendirmek ve bu konudaki çabanın ne kadar sonuç vereceğini, bu mevzuatın ne kadar oturtulmak istenen yörüngede duracağını tartışmak bakımından önemli.

Bir diğer husus, yasamanın bu konudaki sorumluluğunu gündeme getirmek bakımından, teorik olarak hiçbir engel olmamasına rağmen, bu konuyla ilgili bütün kanun tasarıları aynı anda görüşülmedi. Bu kanun tasarılarını aynı komisyonlar hazırlamadı, hatta bu kanun tasarıları yeni kurullar kurmayı öngörüyor. Mesela, Bilgi Edinme Kanunu devlet sırrına ilişkin düzenlemeyle çok yakından ve doğrudan ilgili. En azından bu kanun kabul edilirken veya görüşülürken, Devlet Sırrı Tasarısı'yla birlikte, mutlaka görüşülmesi, bir paket olarak birbiriyle bağlantılı bir biçimde gündeme gelmesi gerekirdi. Bu yapılmadı, bu yapılmadığı için de, aralarında çeşitli uygulamaları doğuracak, yorum problemleri doğuracak, bir birbirinden habersizlik problemi var. Aynı anda tartışılıp ve ortak aklın süzgecinden geçmemiş olması durumu var. Bir diğer husus da, bu noktada değerlendirilmesi gereken, kısa bir süre içinde cevap verme zorunluluğunun getirilmesi ve idari ve cezai yaptırımlar öngörülmesi. 15 gün içinde cevap verilmediği takdirde, hem disiplin soruşturması, hem de görevi ihmal veya suistimalden ötürü, ceza söz konusu. Bu esasında teorik olarak iyi sayılabilir, ama bizim geçirdiğimiz hukuk tecrübeleri de bunu aynı zamanda büyük bir talihsizlik olarak değerlendirmeye de müsait. Niçin? Mesela, Anayasa 40. madde değişikliğini ele alalım. Anayasa'nın 40. maddesine göre; idare yapacağı bütün işlemlerde, muhatabın dava açmayı tercih etmesi halinde, hangi mercie, hangi süre içinde başvuracağını işleminde göstermesini istiyor. Buna amir, bir anayasa değişikliğiyle getirilmiş bir hüküm olduğuna göre,

AYDIN GÜLAN'IN
KONUŞMASI

bunun derhal uygulamaya geçmesi gerekirdi. Aradan geçen zamana rağmen, hukuk fakülteleri dahil, idarelerin yaptığı işlemlerde, Vergi Usul Kanunu çerçevesinde, eskiden beri yapan vergi idareleri dışında, henüz böyle yapılmıyor. Şimdi daha farklı bir yönü, böyle şekil şartına uyulmamış işlemlerin idari yargıca "Esasa etkili bir şekil sakatlığıdır" diye iptal edildiğine ilişkin bir bilgi de yok. Dolayısıyla, Anayasa'nın öngördüğü doğrudan uygulanabilecek bir hüküm de hayata geçmiş değil. Şunu söylemek istiyorum: Hiçbir yaptırım öngörülmediği zaman da hayata geçmiyor. Bir yaptırım öngörülüp, hiç kimse tarafından uyulmadığı için, o yaptırımın uygulanmaması da hayata geçmemesini sağlıyor. 15 gün içinde bu bilgi edinme başvuruları karşılanamadığı takdirde ve bu belli bir yaygınlık gösterdiğinde, muhataplarına tıpkı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'da olduğu gibi, hiçbir cezai ve idari yaptırım uygulanamaz duruma gelecek ve adalet düşüncesi bunu mazur görecek genel bir ihlal olarak, galatı meşhur gibi âdeta gerçek kabul edilecekse, dolayısıyla bu müeyyidenin konulması da, bu kanunun bir müddet sonra hayata geçme ihtimalini azaltacak, âdeta yok edecek bir talihsizlik olarak da görülebilir. Dolayısıyla, her iki ihtimalde de bir problem var ve öngörülen kısa sürelere şimdiye kadar uyulmamış olması, bundan sonra uyulması noktasında da bir haklı şüpheyi doğuruyor.

Reform yorgunu bir ülkenin, geniş bir uygulama olan reformları tanıtması, kendi personelinin eğitmesi, özel birimler oluşturması da elbette çok büyük bir önem taşıyor. Her zaman bilinçli bir dirençten söz edilemez. Gerçekten bu reformlara dikkat edilirse, bu konuda konuşan hiç kimse, doğrudan karşı çıkmıyor, hatta oldukça övüyor, bu ihtiyaca dikkat çekiyor. Ben de Anglosakson kökeni ve yeni bir kavram olarak ithali nedeniyle bazı soru işaretlerini gündeme getirmiş olmakla birlikte, bu tip reform ihtiyacı olduğuna kesinlikle inanan bir kimseyim. Ama herkesin bu kadar aynı fikirli olup da, uygulanma probleminin yine gündemde olduğu bir konuda, sadece bürokratların direncinden, eski sistem alışkanlığından değil, ne yapacaklarını, nasıl yapacaklarına ilişkin bilmemekten, usulün gelişmemiş olmasından, bu konuda etkin bir eğitimin

gündeme gelmemiş olmasından kaynaklanan aksaklık ve tereddütler olabiliyor ve o yüzden bu eğitimin verilmemesi, bu 6 ay boyunca gündeme gelmemiş olması, şimdi yine çok kısa süreler öngörülmüş olması, artık giderek yaygınlaşmakta olan meşruluk anlayışının pozitif metinler dışına çıkmasının bir örneği olarak da gösterilebilir.

Yine, hep farklı bir şeyler söylemek gayretiyle, bir hususu daha arz etmek istiyorum. İstisnaların yeterince ayrıntılı, belirgin ve tartışmasız olmamasını da büyük bir sakınca olarak görüyorum. İngiltere’de bu hazırlık döneminde 5 yıllık geçiş süresi içinde, şimdiye kadar genel düzenleyici işlemlerle, çok ayrıntıları belirtmek suretiyle istisnalar halen üretiliyor. Dolayısıyla, istisnaların bu kadar muğlak bırakılması, kamunun menfaati denilmesi, yüksek menfaatlerden bahsedilmesi, kısa ve az gözükmesini, esasında bir fayda değil, bir sakınca olarak görüyorum. Bu kanunun Meclis görüşmeleri sırasında muhalefet partisi temsilcisinin, artık idarenin takdir hakkının kalktığına ilişkin tespitine de bu yüzden katılmıyorum. Tam tersine, istisnaların çok muğlak ifadesi nedeniyle idarenin takdir hakkına daha geniş bir temel teşkil eden düzenleme oluyor. Bu istisnaların çok ayrıntıya giren, kazüistik metotla düzenlenmiş, hiçbir personelin tereddüt etmeyeceği, otomatik olarak istisnaya girip girmediğinde herkesin aynı kararı vereceği şekilde çok belirginleşmesi ve istisna gereken tüm hallerde de, bu şekilde belirgin düzenlemelerin yapılması gerekirdi. Böyle yapılmamış olması ve istisnaların çok takdire, kişiden kişiye değişecek bir değerlendirmeye bırakılması, bilgi edinme, değerlendirme kurulunun işini çok zorlaştıracak ve kanunun uygulanması bakımından da çok uyumsuzluk doğuracak bir nokta olarak görüyorum.

Söylediklerimi kısaca arz etmek istersem, idare hukuku güncel bir tartışmasının, adı konulmamış bir tartışmasının, adı konulmamış bir savaşının, idare hukukun bir anlayış farkı karşısındaki yol ayrımının bir görüntüsü de, bu Bilgi Edinme Kanunu’nda karşımıza çıkıyor. Tıpkı, kamu hizmeti meselesinde, kamu hizmeti teriminin ölmeye bırakılıp, yeni

AYDIN GÜLAN'IN
KONUŞMASI

kavramlarla, lisanslamayla, regülasyonla, eski müesseselerin gündeme getirebileceği, kendi birikimiyle gündeme getireceği hususları tercih etmek yerine, radikal değişiklikler, yeni sayfalar açmak, yeni kavramlar, yeni içeriklerle ortaya koymak tercih edilmiş ise, bilgi edinmede de bu kadar ihtiyaç duyulan, idarenin şeffaflaşması, artık idare eden, yönetilen, idare edilen değil, birlikte yönetim, idareye katılma gibi hususlarda, bu yeni kavramlardan yararlanılma tercihi, bu alanda da gözüküyor ve bu alanda da klasik idare hukuku anlayışının, yerini Anglosakson hukuk anlayışına bıraktığını -idare hukuk anlayışı bile dememek lazım- söylemek mümkün. O yüzden mesela, kamu hizmeti gören, kamu hizmeti imtiyazı yerine getiren özel hukuk kişilerinin, görmekle yükümlü oldukları kamu hizmeti dolayısıyla, ellerinde bulunan bilgilere ulaşılmasının da bu hak kapsamında olup olmamasıyla, özel sektörün bilgilere ulaşılma hakkı meselesi de farklı bir kavramla gündeme geliyor. Dolayısıyla, eski kavramlarla açıklasak, kamu hizmeti gibi idari faaliyeti yerine getiren bir özel teşebbüsün de, idareyle aynı yükümlülüklerle, aynı sorumluluklara tabi tutulması konusunda bir problem yokken, şimdi yeni gündem maddeleriyle, yeni kavramın kendine özgü terimleriyle içini doldurmak olmayan bir problemi yeni yaklaşım sebebiyle gündeme geliyor.

Günüşişinde Yönetim'e, bence hocamın da sayesinde, tarihi devamlılığı ve hukuk düşüncemizi sürdüren bir içerik verildiğini düşünüyorum. Ama giderek bu içeriğin verilmesini mümkün kılmayacak bir şekilde, yoğun bir yeni kavramlar yağmuru altında olunduğunu ve bu noktada da ciddi, bütüne yönelik ve genel yaklaşımın sağlamasını yapmaya yönelik bir tercih sorununun gündeme geldiğini kendimce düşünüyorum.

Daha fazla meşgul etmemek için, teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Oturum Başkanı: Efendim, Aydın Gülan'ın söylemediği bir noktayı ben burada belirteyim: Bakanlık, bu İdari Usul Yasası, Bilgi Edinme Hakkı Yasası vesaire hazırlarken üniversitelerden yardım istedi. Biz de, İstanbul Üniversitesi'nde, bizim kürsü, benim o sırada bakanlık müşavirliğine atanmam

söz konusuydu. *“Nasıl olsa, o vesileyle işin içinde olacağım, bari temsilci olarak Aydın Gülan’ı gönderelim”* dedik, Aydın Gülan’ı teklif ettik. Aydın bütün çalışmalara katıldı ve çalışmalar bitti, belki 1 yıl sürdü. O çalışmaların bittiği gün, bizim İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü’nden bana bir yazı geldi, *“Doç. Aydın Gülan’ın bu konudaki çalışmalara katılması uygun görülmemiştir”* denildi. Allah’tan iş bitmişti artık. Sesimizi de çıkartmadık, çünkü *“Ne oldu, ne bitti”* desek, Aydın hakkında *“İzinsiz olarak çalışmalara katıldı”* diye soruşturma bile açılabilirdi. *Onun için kimseye söylemiyoruz. Ben bunu dostlara itiraf ediyorum. Öbürlerinin kulaklarına gitmesin”* diye.

AYDIN GÜLAN’IN
KONUŞMASI

Efendim, şimdi de, değerli dostumuz, meslektaşımız, Köksal Bayraktar, Ceza Hukuku’nda Sır ve Bilgi Edinme konusunda bizi aydınlatacak.

Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR: Teşekkür ederim Sayın Başkan.

KÖKSAL BAYRAKTAR’IN
KONUŞMASI

Türkiye Barolar Birliği Sayın Başkanı ve değerli katılımcılar; gerçekten çok seçkin bir topluluk önünde konuşacağım için, hem çok sevinçliyim, hem de bir parça heyecanlıyım.

Değerli dostum Özay’ın biraz önce söylediği gibi, biz İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde yıllarca, 30 yıl kapı komşuluğu yaptık. Bu kapı komşuluğu sırasında, sanıyorum yıl 1985 ya da 1990, o civarlarda olsa gerek, bizim enstitülerimizin girişinde, tahta ve üzeri cam olan bir pano vardı ve bu panonun içerisine imtihan listeleri ya da imtihan çözümleri asıldığı gibi, öğretim üyelerinin yaptıkları son çalışmalar da sergilenirdi. Günün birinde, zannediyorum ki, Sayın Özay Amerika’dan yeni dönmüştü, bir süre sonra, gerçekten bugün adından çok söz edilen *“Günışığında Yönetim”* adlı kitabın ilk baskısı, hatta beyaz bir kapak üzerine yeşil harflerle basıldığını bugün gibi anımsıyorum. Sadece toplum için, o tarihlerde bu kavram yabancı bir kavram değildi, aynı zamanda bizler için de yabancı bir kavramdı. Sıddık Sami Onar’ın, Ragıp Sarıca’nın, Lütfü Duran’ın, Vakur Versan’ın, İsmet Giritli’nin İdare Hukuku kitaplarına alışmış olan biz öğretim üyeleri, *“Günışığında Yö-*

netim ne anlama geliyor Allah aşkına?" demiştik. Aradan geçen yıllar içerisinde, özellikle bugünkü konuşmama hazırlanırken birtakım Fransız kaynaklarına bakarken, aynı terimin kullanıldığını görünce, İl Han'ın 15 yıl önce bu kavramı ilk defa ortaya attığını ve söylemek gerekmektedir. Bir bilim adamı, bir bilim adamının çalışması için, hiçbir gruba, hiçbir siyasi akıma, bağlı olmaksızın, sadece ve sadece ülkede bilim yapmakla gününü geçiren ve bir şeyler bırakmaya çalışan bir bilim adamı için, bugünkü toplantının ve yıllar sonra bilgi edinme kavramının toplumda gerçekleştiğini gören bir bilim adamı için, bunun taçlanmış bir olay olduğunu düşünmekteyim ve hepinizin önünde Sayın Özey'i kutlamak isterim.

Başka kutlamak istediğim, gıyabında adını mutlaka anmak istediğim ve kendime göre gelişmesini söyleyeceğim başka bir şahıs var. Öğleden önce Basın Konseyi'nin adı anıldı. Bunun yanı sıra, Türkiye'de bilgi edinme hakkı değil, Türkiye'de bilgilenme hakkı kavramını getiren, bunu geniş halk yığınlarına yayan, bunu âdeta basında bir bayrak gibi dalgalandıran ve basın hürriyetinde piramidi ters çeviren insan, Çetin Özek'tir. Getirdiği yenilik inkâr edilemez. 1990'lı yılların, 1980'li yılların İtalya'sındaki yargı ve yasama gelişmelerini izleyen Özek, o güne kadar bizim "*Basın Hukuku*" dediğimiz, "*Basın Hürriyeti*" dediğimiz kavramı tersine çevirmiş ve halka, bize, size, öğrencilere, tüm topluma dönerek demiştir ki, "*Siz bilgilenme hakkına sahipsiniz, basından siz, bilgileri isteme hakkına sahipsiniz*". O güne kadar neydi? Toplumda bir olay cereyan ettiğinde, basın bu olayı toplar, değerlendirirdi. Dönmezer'de kitabında bunu şöyle belirtirdi: "*Basın; olayları, haberleri, bilgileri toplar, değerlendirir, eleştirir ve yeniden topluma yayar*". Gene, 1990'lı yıllara kadar, Türk basını demişti ki, "*Yapılan bu değerlendirme, verilen haberler doğru ise, güncel ise, kamu yararı varsa, sınır tanımaksızın ben bunu topluma yayma hakkına sahibim*". Ama Özek daha sonra, son yıllarda -ki sağlığının elverdiği son zamanlarda yazmış olduğu son kitabıdır, -"*Basın hukukundan bilgilenme hakkına*" başlıklı eserinde- bunu tersine çevirmiştir. Nasıl? O güne kadar, siyasi iktidara ve yargıya karşı, "*Ben haber veriyorum, düşünce özgürlüğümü kullanıyorum, ben topluma haberleri yayma hakkına*

sahibim" diyen basın, Özek'in çalışmalarıyla, biraz önce söylediğim gibi, farklı bir tutum takınmıştır. Bu noktada piramit tersine dönmüş ve Özek demiştir ki *"Toplum bilgilenme hakkına sahiptir, basın bilgilendirir sadece, yani olayları topluma aktarırken, basının sadece bir tek işlevi vardır, o da toplumu bilgilendirmek"*. İşte bugün, 2000'li yıllardan sonra ve 21. Yüzyıla girdiğimizde, Türk insanı demektedir ki, *"Basın sansür edilemez, basın pek çok olayı yaymak zorundadır"*. Gene, Türk toplumu demektedir ki, *"Bir savaşın öncesinde dahi, hükümetin almış olduğu kararları basın vermek zorundadır"*. Neden? Merzifon'daki, Adana'daki, Tokat'taki insan bunu öğrenme, bilme, bilgilenme hakkına sahiptir de onun için. Bilgilenme hakkı, sabahleyin sözü edildi, kimi arkadaşlarımız *"temel haktır"* dedi. Bilgilenme hakkı daha çok üçüncü kuşak hakkıdır, yani bilgilenme hakkı, düşünce özgürlüğünün, bilim özgürlüğünün, basın özgürlüğünün, siyasi faaliyetlerde bulunma özgürlüğünün bir çeşit uzantısıdır ve burada Tarık Zafer Tunaya'yı da anmadan geçmek mümkün değildir. Özgürlükleri yumağa benzetirdi. Düşünce özgürlüğünün olmadığı noktada, bilgilenme özgürlüğünden söz etmek mümkün değildir. Basın özgürlüğünün olmadığı bir toplumda, gene bilgilenme özgürlüğünden söz etmek mümkün değildir. Geniş kapsamda bunu bu şekilde bilmek ve akılda tutmakta yarar vardır kanaatini taşıyorum.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, bana göre, geniş açıdan bilgilenme hakkını düzenlememektedir. 4982 sayılı Kanun sadece ve sadece vatandaşın idari mercilere müracaat edip, bilgi almaya hakkı olduğunu ve bu hakkın nasıl düzenleneceğini belirtiyor. Herkesin bilgi edinme hakkına sahip bulunduğunu açıkça ortaya koyuyor. Bundan sonra bilgilerin nasıl verileceği belirtiliyor, başvuru usulü belirleniyor ve ondan sonra konumuz yönünden önemli bir noktaya geliniyor, o da 16. madde. Burada biz devlet sırrı kavramının ortaya atıldığını görüyoruz. Bilgi Edinme Kanunu'nun 16. maddesi şöyle: *"Açıklanması halinde, devletin emniyetine, dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi ve belgeler, bilgi*

KÖKSAL BAYRAKTAR'IN
KONUŞMASI

edinme hakkı kapsamı dışındadır". Açıkça 16. maddede diyor ki, "vatandaş bilgi edinme hakkına sahiptir, ama bilgi devlet sırrı niteliğinde ise, bunu öğrenme hakkına sahip değildir". Yalnız burada mı söyleniyor bu? Hayır.

Bakın, ilginçtir ve bu kanunu, isterseniz ilk defa eleştirelim: 17. maddede, ülkenin ekonomik çıkarlarının bu kanunun kapsamı dışında olduğu belirtiliyor. 18. maddenin 1. fıkrasında, sivil ve askeri istihbaratın kanunun kapsamı dışında olduğu açıklanıyor. 19. maddede, idari soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgelerin, kanunun kapsamı dışında olduğu belirtiliyor. 20. maddede, adli soruşturmaya veya kovuşturmaya ilişkin bilgi ve belgelerin, kanunun kapsamı dışında açıklanıyor. 21. maddenin 1. fıkrasında, özel hayatın gizliliğinin kanunun kapsamı dışında olduğu vurgulanıyor. 22. maddede, haberleşmenin gizliliğiyle ilgili bilgilerin kanunun kapsamı dışında olduğu belirtiliyor. 23. maddede, ticari sırların kanun kapsamı dışında olduğuaçıklanıyor. 25. maddede, kurum içi düzenlemelerin kanunun kapsamının dışında olduğuna işaret ediyor. Şu soruyu sormak herhalde yararlı: Bilgi edinme hakkı, gerçekten somuta -eski tabirle- irca edilebilecek midir? Gerçek hayatta biz bilgi edinme hakkını görebilecek miyiz?

Başka bir nokta daha görüyorum, bu da eleştirilebilir. Belki, ben bunu yanlış anladım, onu da bilebilmiş değilim. O da şöyle: Arkadaşlarımız bahsetti, malum Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu var. Bakın, 14. maddeyi okuyorum: *"Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, 16 ve 17. maddede öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek"* Yani Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu acaba yalnız, 16 ve 17. maddeyle ilgili başvuruları mı denetleyecek; yoksa diğerlerini de denetleyebilir mi? Tabii, hukukçu olarak, *"A fortiori olarak, öncelikle ötekileri denetler, çünkü devlet sırrının sır niteliğini taşıyıp taşımadığını denetleyen bir kurul, özel hayatın gizliliğiyle ilgili bir sırrı öncelikle denetler"* diyebilirsiniz, ama nedense yazım böyle.

Bilgi Edinme Kanunu'nda -ki kısa bir kanundur, Türkiye'nin atılan bu ilk adımdan sonra, gelişmesiyle ancak ta-

mamlanabilecek bir kanundur- bütünü ile kişinin bilgilenme hakkını sağlayabilecek bir kanun olduğunu söyleyebilmek pek mümkün olmasa gerek diye düşünüyorum. Ama konumuz bu değil, konumuz devlet sırrı ve bilgi edinme hakkı. Gene Özek, “*Bilgilenme Hakkı*” adlı kitabında aynen şöyle diyor: “*Bilgilenme hakkını sınırlayan kavram, devlet sırrıdır ve burada bilgilenme hakkı artık engellenir, sınırlanır*”. Nedir sır, nedir devlet sırrı? Bu konuda kısa bir açıklamada bulunmak istiyorum: Bildiğiniz gibi, halen yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu’nun 195. maddesiyle, 200. maddeleri arasında -ki, bu maddeler, hürriyet aleyhine işlenen suçları düzenleyen maddelerdir- kişisel sırları ve mesleki sırları koruyan maddelerdir. Bunların içinde 198. madde de -sabah biraz tartışıldı- mesleki sırrı koruyor. Ama devlet sırrı, Türk Ceza Kanunu’nun 132 ila 138. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Biraz şüpheli bir tavırla kanuna baktığınızda, 195 ila 200. maddeler arasındaki hürriyeti bağlayıcı cezaların, 6 ay, 1 yıl, 2 yıl gibi cezalar olduğunu, yani benim sırrımın korunmasında devletin değerlendirmesinin 6 ay veya 2 yıl veya 3 yıl gibi hapis cezası olduğunu, devlet sırrında ise, bunun 6 yıl, 8 yıl gibi rakamlara ulaştığını dikkate almamızda yarar var; yani kısaca, devlet kendi sırrını, vatandaşın sırrından çok daha fazla koruyor.

Bunları korurken, önemli olmadığı için, 195 ve 200. maddeleri geçiyorum, ama devlet sırrı üzerine geliyorum. Devlet sırrıyla ilgili olarak, ne olduğunu araştırdığımızda, devlet sırrı nedir? Bununla ilgili olarak, Türk Ceza Kanunu’nun 132 ve 138. maddeleri arasında bir tanımın bulunmadığını görüyoruz. Ama buna karşılık, birtakım kavramların yer aldığını görüyoruz. Devletin emniyeti, dahili veya beynelmilel siyasi menfaatleri, gizli kalması gerektiği yetkili mercilerce karar altına alınan bilgiler, selahiyettar mercilerin ve makamların neşir ve ifşasını men ettikleri bilgi ve belgeler olarak bunu belirtebilmek mümkün.

Kısaca, Türk Ceza Kanunu, devletin emniyetini, devletin dahili veya beynelmilel siyasi menfaatleriyle ilgili bilgileri veya yetkili mercilerin neşir ve ifşasını men ettikleri birtakım bilgileri devlet bilgisi ve devlet sırrı olarak kabul ediyor. Yabancı

KÖKSAL BAYRAKTAR'IN
KONUŞMASI

ülkelerde nasıl? Kapsamın daha dar olduğunu görebilmek için bazı örnekler vermek istiyorum: Alman Ceza Kanunu'nun 93. paragrafında şöyle diyor: "*Sadece sınırlı sayıda kişilerce öğrenilebilen ve Federal Alman Cumhuriyeti'nin dış güvenliğiyle ilgili her türlü tehlikeyi önlemek için bir yabancı güç açısından gizli kalması gereken olaylar*". Dikkat ederseniz, biz "*Dahili ve harici menfaatler*" diyoruz, biz "*Devletin emniyeti*" diyoruz. Almanya'da daha farklı, devletin dış güvenliği için ve yabancı güçler açısından gizli kalması zorunlu bilgiler olarak, bunun sınırlandığını görüyoruz.

Aynı hususun İspanya'da da düzenlendiğini görüyoruz. İspanya'da 7 Ekim 1978 tarihli Kanun'da şöyle deniliyor: "*Devletin güvenliğine ve savunmasına zarar verebilecek...*", "*Dahili ve harici menfaatler*" şeklinde bir terim, bir belirleme yok. Buna karşılık İtalya'da daha geniş bir düzenlemenin bulunduğunu görebilmek mümkün. Ancak burada gene devletin bütünlüğünün öngörüldüğünü ve Anayasal düzeninde korunmaya çalışıldığını tespit edebilmemiz mümkün.

Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nda, 3. maddede çeşitli tanımlar vardır. Sır kavramı hakkında bir tanımın olmadığını, buna karşılık aynı tasarının 331 ve devamı maddelerinde, hemen hemen mevcut Türk Ceza Kanunu'nun tasarıda aynen tekrarlandığını görüyoruz. Devletin güvenliği, iç ve dış siyasal yararlar, gizli kalması gereken bilgiler. Bütün bunlar, tasarının yürürlükteki Ceza Kanunu ile benzerlik taşıdığını göstermektedir.

Öğleden önce sözü edildi, bugünlerde üzerinde çok durulan bir kanun tasarısı var. Bu tasarının kanunlaşması yönünde Bilgi Edinme Kanunu'nda da şayet yanılmıyorsam, bir çeşit yollama yapıldığını görüyoruz. O da, Devlet Sırları Hakkındaki Kanun Tasarısı'dır.* Devlet Sırları Hakkında Kanun Tasarısı'nda 3. madde, nelerin devlet sırrı olduğu ortaya konulmuştur. Bakın, devletin güvenliği, milli varlığı, bütünlüğü, anayasal düzenine ilişkin ve dış ilişkilerine ilişkin bilgiler ve belgeler devlet sırrı olarak kabul edilmektedir. Kısaca, Devlet

* Devlet Sırları Hakkında Kanun Tasarısı için bkz. sayfa 343 vd.

Sırları Kanunu Tasarısı'ndaki devlet sırrı kavramı, gerek karşılaştırmalı hukukta, gerek Türk Ceza Kanunu'nda, gerekse Bilgi Edinme Kanunu'nda sınırları belirli bir ölçüde çizilmiş devlet sırrı kavramından çok daha geniş, çok daha belirsizdir. Ne demektir milli varlık, ne demektir devletin bütünlüğü? Bunların içerisine her türlü kavramı sokabilirsiniz. Devletin güvenliği buradaki tek ölçü olabilir, ama esas biz, devlet sırrını, kavramını yerleştirmek istiyorsak, devletin savunması kavramını ortaya koymamız ve savunmayla ilgili bilgileri dikkate almamız gerekir. Oysa, 3. maddede biz çok daha geniş bir kapsam görüyoruz. Bunun dışında, gizli kalması gereken bilgilerin ve belgelerin ya da sırların ikiye ayrıldığını görüyoruz. Birincisi, devlet sırrı. İkincisi, gizli kalması gereken bilgi ve belgeler. Devlet Sırları Kanunu bir derecelendirme yapmış. Buna bağlı olarak, -belki bu uygun, bilemiyorum- çok gizli ve gizli kavramlarını getirmiş. Özellikle milli savunmada görürüz, hepimiz askerlik yaptık, tek yıldızla veyahut da tek aylı, 2 aylı, 3 aylı, zata mahsus, gizli, çok gizli gibi kavramların, buna göre bir parça değiştirildiğini görüyoruz. Sadece çok gizli ve gizli terimleri bulunuyor.

Burada iki nokta üzerinde duracağım: Bunlardan biri, devlet sırrını kim belirleyecek? Bu çok önemli, mevcut Ceza Kanunumuz'da yok bu. Uygulama bu konuda tam anlamıyla bir karmaşıklık içerisinde. Biraz sonra konuşmamın sonunda, bu karmaşıklığı ortaya koymak için bir örnek de vermek istiyorum. Onun için düzenleme şarttır, ama düzenleme bu şekilde belirsiz, soyut, geniş kapsamlı olmamalıdır. Devlet sırrını belirleme yetkisine şunlar sahip olacaktır: Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu veya bakanlıklar, Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu ve Genel Sekreterliği, misyon şefleri -ne anlama geldiği belli değil, herhalde yabancı ülkelerdeki büyükelçiler, bilemiyorum- Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, bu makam ve kurulların yetkili kıldığı amirler, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, kendi görev alanlarına ilişkin konulardaki bilgi ve belgelere, devlet sırrı niteliğini verebilirler. Ancak belirleme tarihinden itibaren 7 gün içerisinde onay alınmaması halinde, devlet sırrı niteliği kendiliğinden ortadan kalkar. Ama 1 hafta

süresince, devlet sırrı niteliğini koruyor.

Peki, yabancı ülkelerde durum nasıl? Yabancı ülkelerde devlet sırrını kim tespit ediyor? İtalya'dan örnek vereyim: İtalya'da bir sırrın devlet sırrı özelliğini taşıyabilmesi, Başbakan'ın teklifine bağlıdır, Başbakan bunu Millet Meclisi'ne arz eder ve Millet Meclisi'nin onaması halinde, o bilgi devlet sırrı haline gelir ve bu şekilde süreç tamamlanıyor. Bunu da açıklamak lazım, çünkü burası bir forum. Türkiye'de benim tespitimle binlerce sır var, binlerce gizli kalması gereken malumat var. Bunlardan herhangi biri, yayınlanınca ne oluyor? Bunlardan herhangi biri, bir kişi tarafından öğrenildiğinde ne oluyor? Bunlardan herhangi biri, bir kişi tarafından ifşa edildiğinde ne oluyor? Ne olduğunu tabii ki biliyorsunuz, kripto davaları çıkıyor. Ne oluyor? Belirli bir orandan daha az oranda haritaların yayınlanmasında, yayıncı kendisini Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin önünde buluyor. Ne oluyor? Irak savaşından sonra, muhtemel bir göç hareketinin illeri ve ilçeleri bir gazete de yayınlandığında, gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü ve gazetenin yazarı kendisini Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde buluyor.

Türkiye'de uygulama nasıl oluyor? Türk Ceza Kanunu'nun 132. maddeden 136. maddesine kadar uzanan, tasarının 331'den daha da genişletilerek 343'e kadar devam eden maddelerinde düzenlenen fiillerden biri hakkında yargılama açıldığında hâkim, kendisine ihbarda bulunan makama soruyor. Neresi bu makam? Biraz önce verdiğim örnekte, Türkiye'deki muhtemel iskân edilecek il ve ilçelerin adının yazıldığı, bir habere konu olan olayda ihbarda kim bulunmuştur? Emniyet Genel Müdürlüğü bulunmuştur. Hâkim, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne soruyor, "Sır mıdır bu?" Emniyet Genel Müdürlüğü diyor ki, "Evet, sırdır". O zaman savunma soruyor, "Efendim, nereden çıktı bu sır?" Bunun üzerine gene Emniyet Genel Müdürlüğü haber veriyor, diyor ki "Genelkurmay Başkanlığı'nın şu emri, Milli İstihbarat Teşkilatı'nın şu emri gereğince sırdır". Gene, yargıda savunma, yani "Ben toplumu bilgilendirmek istiyorum" diyen basın şunu soruyor: "MİT'in ya da Genelkurmay Başkanlığı'nın

genelgesi hangisidir, bunu öğrenelim, bu nasıl sır olmuş?" Yargı makamı diyor ki, "Ben Emniyet Genel Müdürlüğü'nden istihbaratı aldım, bu devlet sırrıdır, gerisine gitmem" veyahut da Genelkurmay'a veya MİT'e soruyor, onlar diyorlar ki "Bu sırdır, cevap verilemez." Bu durum objektif ve hukuken sınırları çizilmiş bir durum değildir.

Şimdiki kanunda ne var ya da kanun tasarısında ne var? Kanun tasarısına göre, ilginç bir düzenleme yapılmış. Sabah konuşan genç arkadaş kadar karamsar değilim. Buna göre, tasarının 10. maddesine göre -ki, Fransa'daki uygulama da nispeten böyledir- yargı makamları idari mercilere soracak, "Sır mıdır, değil midir?" Eğer devlet sırrı ise, ilgili merci haber vermeme hakkına, bilgi vermeme hakkına ve yetkisine sahiptir. Buna karşılık, yeniden yargı mercii başvuracaktır, "Şu konudaki tezkereme cevap ver?" Gene cevap verilmezse, mevcutla yetinecek ve devlet sırrıyla ilgili isnadı dikkate almayacaktır. Tasarı; bir adımdır, bunu belirtmek lazım. Buna karşılık, şayet yargı konusunu teşkil eden bilgi ya da belge, devlet sırrı değil, sadece gizli kalması gereken belge niteliğinde ise, yargı organları sorduğunda, ilgili makam buna cevap vermek ve neden gizlidir, neden değildir bunu söylemek zorundadır. Konuşmama son verirken bazı noktaları vurgulamak istemekteyim. Birincisi, devlet sırrının ya da gizli kalması gereken bilginin içeriği tespit edilmelidir. Bu konuda daha somut kıstaslardan hareket edilmelidir. İkincisi, bunun kapsamı dar tutulmalıdır. Tıpkı, milli savunma gibi. Üçüncüsü, şayet yargı organlarına konu olay herhangi bir şekilde intikal etmişse, yargı organının alacağı bir gizlilik kararı ile mutlaka ilgili merci, bilginin neden gizli, neden sır niteliğini taşıdığını gerekçesiyle bildirmesi gerekir.

Hepinize teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Efendim ben de, Köksal Bayraktar'a teşekkür ediyorum.

TARTIŞMA

Konu başlığı olarak, bu bizi aydınlatması noktasında, ondan zaten adını görür görmez emindim, fakat beni son derece mutlu eden bir başka nokta daha oldu. Sabahtan beri benim adım birkaç kere söylendi, iltifat olarak sayın konuşmacılar,

TARTIŞMA

sabahkiler. Ben de hem memnundum, hem de biraz da utanıyordum, *“Sadece bu konuda çorbaya tuz katan ben değilim”* diye. O bakımdan da, Sevgili Köksal gerek hayatta olan Çetin Özek, gerekse merhum Tarık Zafer Tunaya'nın da isimleri anarak, bu hukuk devleti konusunda onların çabalarını da burada bize sergilemiş olmaktan dolayı, beni son derece mutlu etti. Burada bizim Ankaralı meslektaşımız Cüneyt Ozansoy olsaydı, o zaman belki, onu son derece sınırlendiren bir şekilde -Osmanlı Bankası'nın reklamı vardı, *“yok aslında birbirimizden bir farkımız, ama biz Osmanlı Bankasıyız”* diyordu- ben de diyecektim ki *“Yok aslında birbirimizden farkımız, ama biz İstanbul Üniversitesiyiz, Hukuk Fakültesiyiz”*. Söylememiş oldum şimdi bu, zabıtlardan çıkarılsın.

Bizim programda bir sır daha var. O sır da, 3. oturum 15:30'da başlıyor, fakat 2. oturum 15:00'te bitiyor. *“15:00 ile 15:30 arasında ne var acaba?”* diye düşündüm, sonra bir ara var herhalde dedim. Bizim bu durumda, 10 dakikalık, hatta 12 dakikalık bir süremiz var. Bu süre içinde soru sormak isteyen veya katkıda bulunmak isteyenler olursa, çok memnun oluruz.

Mustafa Kemal ÇİÇEK (Ankara Barosu): İlk olarak, hocam da dedi, ben de İstanbul Hukuk Fakültesi'nin mezunuyum. Hocamın bu onurlandırıcı ifadelerinden dolayı kendilerine teşekkür ediyorum.

Gerçekten çok yerinde bir konu bugün burada ele alınıyor. Benim kafama hem İdare Hukuku açısından, hem de Ceza Hukuku açısından iki mesele takıldı. İlk olarak Aydın Hocama sormak istediğim; İdare Hukuku'nda şahıs, idareye müracaat ettiği vakit, idare istemine 60 gün içerisinde yanıt vermezse, biz bunu zımni ret olarak, idari işlem olarak kabul edip, dava açabiliyoruz. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu karşısında bu prosedür ne gibi bir sürece tabi olacak. Bu hususta hocamın değerli bilgilerine müracaat etmek istiyorum.

İkinci sorum da Sayın Köksal Hocama olacak. Biz Hukuk Fakültesi dördüncü sınıfta okuduğumuz esnada, Haberleşme Hukuku adı altında bir ders almıştık. Bu derste, haberin ni-

telikleri, devlet sırrı konusuna temas edilmişti ve Çetin Özek hocamız tarafından İtalya örneği bize sunulmuştu. İtalya'da devlet sırrı kavramının bir komisyon tarafından ele alındığını, tarihi bilgilerin, güncel bilgilerin devlet sırrı olarak kabul edilmediğini ve bilgim beni yanıltmıyorsa, bu komisyonun belli aralıklarla toplanıp, "20 yıl önceki bilginin bugün devlet sırrı niteliğine haiz olmayacağını, bu nedenle biz bunu devlet sırrı kategorisinden çıkaralım, artık bu devlet sırrı kabul edilmesin" gibi yetkileri olan bir komisyondan bahsetmişti. Bu bizim ülkemiz açısından uygulanabilir mi? Hepimizin bildiği üzere, Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasamızda bir kural vardır, maruf ve meşhur vakaların ispata gereği yoktur. Herkesçe bilinen, basma intikal etmiş, gündemde olan bir mesele, neticeleriyle bilinmesine rağmen, hocamızın da beyan ettiği gibi, kuruma müracaat edildiği zaman, "Bu devlet sırrıdır, bu konuda bilgi verilemez" gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Bu konuda hocamın değerli bilgilerinden istifade etmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Aydın GÜLAN: İdare Usul Kanunu çalışmalarında, Danıştay'dan katılan sayın temsilcilerin de katkılarıyla, (Suna Türkoğlu Hanımefendi ve Mehmet Ünlüçay Beyefendi) bu durum şöyle yorumlandı: Zımni ret, bir durumun hukuksal sonucunu gösteriyor, yani idari yargılama usulünde belli bir süre, 60 gün cevap verilmemesi, bir durum olduğu için, buna bir hukuksal sonuç bağlanıyor. Halbuki, hakkın kullanılmasından kaynaklanan bir görevin yerine getirilme süresi bundan daha kısa olduğunda, bu zımni ret müessesini ortadan kaldırmıyor. Dolayısıyla, burada bir görevin 15 gün içinde yerine getirilme süresi var ve bu yerine getirilmediği takdirde, görevin ihmalî veya kasten yapılmaması halinde kötüye kullanılması söz konusu. Bütün mecburiyetlere rağmen, bu cevapsız kaldığı takdirde, ret işlemi yapıldığı sonucunu bağlayarak, zımni ret sayarak, bunun hakkında idari dava açılabilmesi meselesi ise, ayrı bir sonuç olarak değerlendirilir. Dolayısıyla, idare İYUK düzenlemesi sebebiyle 60 gün suskun kalmak şeklinde bir hakka sahip değil. Suç dahi işleyerek, 60 gün içinde bir cevap

TARTIŞMA

vermezse, kişinin diğer yasal haklarını kullanmasının sekteye uğranması diye, bu duruma bağlanmış bir hukuksal sonuç var.

Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR: Bilgilerin gözden geçirilmesiyle ilgili tasarıda biz olumlu bir adım olarak bir düzenleme görüyoruz. 8. maddede bu düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, bilgiler ya da gizli belgeler, bu niteliklerini koruma yönünden, süreli ve süresiz olarak ikiye ayrılıyorlar. Süreli bilgi ve belgelerin 2 yılda bir gözden geçirilmesi esası getirilmiş. Süresizlerde ise, bu işlem yapılmayan süresizlerde ise, devlet sırrı niteliğini taşıyan bilgiler için 30 yıl, gizli kalması gereken bilgiler için 10 yıllık bir süre öngörülmüş, yeni bir karar alınmadıkça. Bunu hangi makam gözden geçirecek? Bu sırları tespit edecek olan makam gözden geçirecektir, ben öyle yorumluyorum. Türk hukukunda bu getirilmiş. Mevcut uygulamada var mı? Mevcut uygulamada var olduğunu ben görmedim, uygulama nasıldır; bilmiyorum. Ama sanmıyorum, yani şu andaki meri uygulamamızda, tatbikatta bilgilerin ve belgelerin yeniden ve yeniden gözden geçirildiği ve yürürlükten kaldırılması hususu yok.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı: Efendim, Sayın Av. Tezcan Çakır da, yazılı bir soru sormuş. Bana getirdiği için, "Bana mı sordu acaba?" diye kuşkuya düştüm. Bana sorduysa, bir kere cevabını bilmiyorum, hemen onu söyleyeyim. Belki, Köksal buna cevap verebilir. "2575 ve 77 sayılı yasalarda engelleyici bir kural yok. Olsaydı bile, yasanın 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca geçersiz olacaktı. Özellikle duruşmalı idari davaların sonuçları bile söylenmemektedir. Bu bir devlet sırrı mıdır, nasıl değerlendirilebilir?" diyor. Ondan sonra, a, b, c diye, "Karara bağlanmış uyuşmazlığın yazım ve/veya imza aşamasında değiştirilebileceği gerekçesi, bilgilenmeyi engellemeye yeterli olabilir mi?" Böyle bir gerekçe ileri sürülüyormuş demek, hayret ve dehşet içinde kaldım, o nasıl olur, karar verildikten sonra yazım aşamasında nasıl değişir? "Yazım veya imza aşamasında, sonucu değiştirilmiş davalar hakkında belirlenmiş bir sayı ve istatistik var mıdır?" Bildiğim kadarıyla yok. "Dava-

nın sonucunu öğrenen davalı, davacı ve avukatların, bu karardan memnun olmamaları nedeniyle, yaşanmış adli yargıya intikal etmiş olaylar sık sık olmakta mıdır?" İşte bu noktada zaten ben baroya kayıtlıyım, avukatım, hatta 35 yıllık avukatım diye İstanbul'da bana plaket de verdiler. Ama ben hiç avukatlık yapmadığım için, bu soruların hiçbirini cevaplayamıyorum. Verdiğimiz kararlardan ve biz avukatlardan kuşku duymadan, tebligattan önce, kararların açıklanması, dilek ve temennisiyle, şimdi tabii dilek ve temenniye katılırım, onun bilgiyle bilgisizlikle ilgisi yok. Bu sorulardan hiç olmazsa bir kısmı hakkında, bizim değerli meslektaşımız, kendisi fiilen avukatlık da yapmakta olduğu için, Köksal Bayraktar'ın herhangi bir bilgisi var mı?

Prof. Dr. Köksal BAYRAKTAR: Bunlar rastlanan olaylar, maalesef böyle. Ama bunu genelleştirmek mümkün değil. Bu uygulamanın, uygulamadaki aksaklıkların tamiri ile de, bizim konumuzla doğrudan doğruya şu anda bağlantılı değil. Dolayısıyla, sayın meslektaşımız daha çok bir temennide bulunuyor. Bu konuda bir şey söylemek mümkün değil.

Oturum Başkanı: Aydın Gülan'a bir soru daha gelmiş.

Doç. Dr. Aydın GÜLAN: Ben önce soruyu okuyayım: "Bilindiği gibi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun hâkim ve savcılarla ilgili verdiği kararlar, idari yargı denetimi dışında. Bu bağlamda örneğin, hâkim veya savcı, disiplin kovuşturması sonucunda ceza aldığı anda, bu kararın tesisine esas teşkil eden bilgi ve belgeleri, müfettiş hal kâğıtları, tanık ve müşteki beyanları, resmi yazı gibi, örneklerini bu kanun kapsamında isteyebilecek mi? İsteyebilecekse, kurumun bildirme yükümlülüğü var mı? Bunun üzerine kurulmuş kararı idari yargıya götürülebileceğine göre, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararlarına idari yargı kapalı olduğunda bu çelişki nasıl yorumlanabilir?"

Bu husus, yönetmelikte 41. maddede düzenlenmiş. 41. madde, yargı denetimi dışında kalan işlemler başlığını taşıyor. Yargı denetimi dışında kalan işlemlerden, kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bilgi edinme hakkı kapsamına dahildir. Ancak bu şekilde sağlanan

TARTIŞMA bilgi edinme hakkı, işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz. Dolayısıyla bilgi edinebilecek, ama yargı şeyi kullanılamayacak şeklinde bir düzenleme var. Bu tabii, beraberinde bilgi edinme hakkını içerdiği yeni anlamlarla da doğrudan ilgili. Avrupa Anayasası'nın 8. maddesinde düzenlenen, otomatik işleme tabi olan bilgilerin ve kendisi hakkındaki bilgilerin düzeltilmesini talep etme hakkı olacak. Belki, bu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararı dava konusu olamayacak, ama kendisi hakkında tutulan müfettiş raporu yanlışlıklar içeriyorsa, maddi hatalar varsa, bu bilgilerin düzeltilmesini isteyip, bu düzeltme talebi reddedildiği takdirde, bu düzeltme talebinin reddi işlemine karşı dava açılması mümkündür diye düşünüyorum. Bir yargı kararıyla da bu durum sübut bulduğunda, zannediyorum kararları yargı denetimine tabi olsa bile, ilgili makamın değiştirmek mecburiyetinde dolaylı olarak kalması söz konusu olacaktır.

Oturum Başkanı: Efendim, geçen gün Adalet Bakanlığı'nın bir görevlisiyle bir televizyonun sabah yayınında röportaj yapıldı. Kanun'un yürürlüğe girdiği gündü galiba, o gün ya da bir gün sonra. Orada bu görevlinin yerinde olmak istemezdim doğrusu, çünkü telefonla sorular soruyorlar. Birisi şöyle bir şey sordu: *"Ben Amerika Birleşik Devletleri'ne 11 Eylül'ü kimin yaptığına dair bir soru sorsam, bana bilgi verirler mi?"* dedi. Birinci soru bu. Adalet Bakanlığı görevlisi dedi ki, *"Bu milli kanun, Amerika size bilgi verir mi, vermez mi; bilmiyorum. İkincisi, Amerika acaba 11 Eylül'ü kimin yaptığını kendisi biliyor mu?"* diye ilave etti. Arkadan bir başkası soru sordu: *"Efendim, Susurluk olayı hakkında bilgi sorsam, bana bilgi verirler mi?"* O da yine cevap verdi: *"Susurluk'ta olan kazada çarpışan otomobille kamyonun markasını soruyorsanız, orada kim yararlandı, kim yaralanmadı, bu konuda tabii bilgi verirler, bunlar herkesin bildiği şeyler. Ama onun haricinde, olay ne oldu, ne neyin nesidir falan, bu zaten kimin bilgisi dahilinde belli olmayan bir şey."* O bakımdan da sabahleyin özellikle bazı konuşmacılar, bizlerin bu hakkımızı kullanmak bakımından bilgilendirilmemiz gerektiğini vurgulamıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, çok doğru. Her soruya da cevap vermek, bilgilendirilmek vesaire eğiliminde değil idare. O devlet sırrı falan

haricindeki, bir kısmı devlet sırrı kapsamına zaten giriyor. Bu bizim İstanbul Üniversitesi'ndeki öğrencilerin bazı sorularına benziyor. "Efendim, niye derse kırmızı yelekle geldiniz?" Niye kırmızı yelekle derse geldiğim, dersle ilgili bir husus değil, o konuda da bilgi vermek mecburiyetinde değilim. Veriyorum, yani böyle bir soru ortaya atıldığı için, sizin de böyle bir şey aklınıza gelebilir, "Herif niye kırmızı yelekle dolaşiyor?" diye. Yarın, hoş geldiniz temennisinde bulunmak için, buraya yeni gelmiş olan İtalyan Büyükelçisi'ni ziyarete gideceğim. Onun için de, İtalya Birliği'ni sağlayan, onların ünlü kahramanı Garibaldi'nin askerleri bu renk gömlekle dolaşırlardı. Faşizmde de, o faşist taraftarların siyah gömleklere vardı. Onun için ben de, elçiye hoş görünüyüm, onun hoşuna gitsin diye bu renk yeleği giydim. Ama dediğim gibi, hiç kimseyi... Adam bana sorarsa, ona söyleyeceğim. Sormaz tabii, "Niye bu kıyafet içinde karşına geldin?" diye bir şey sormaz. Söyleyeceğim, ama bir dershanede bunun bir önemi yok, ilgisi yok. İdareye muhtemelen, ilgili, ilgisiz bir sürü başvuru yapılacaktır. O yüzden de biz İstanbul'daki hazırladığımız tasarıda, ki bu kitabın (Günüşğinde Yönetim) içinde, son basımında var. İlgililerin kendileriyle ilgili konularda bilgi sorulabileceğini öngördük. Kendisiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bir konu değilse, o takdirde o bilginin verilebilmesinin tabii mümkün olmaması gerek. Hiç olmazsa, resmen verilmesi söz konusu olmaz. O yüzden de gayri resmi fiili olaylar da tabii, bizim yetkimiz dışında, bunu değerlendiremeyiz.

Ben Başkanlık yetkilerimi de kötüye kullandım, bu oturumu 5 dakika geciktirdim. Ama başkanlık koltuğu çok iyi bir koltuktur. Hiç kimse ondan böyle kendi rızasıyla inmek istemezdi. Yüksek makamlarda, hele biliyorsunuz, "5+5 yapalım, 7+7 yapalım" vesaire diye bizde çok tartışıldı. Ben o tartışmaları yapanlara tabii, hak veriyorum. Şu anlamda veriyorum: Ben de orada olsam, yani o süre yetmez, bir kere daha olmasını isterim. Fakat burada mecburuz, çünkü bir kahve molamız varmış. Ondan sonra son oturumla devam edeceğiz.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

VERGİ, TİCARET HUKUKU ve BANKACILIK AÇISINDAN BİLGİ EDİNME HAKKI

Oturum Başkanı
Prof. Dr. Erzan ERZURUMLUOĞLU
(Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi)

Oturum Başkanı: 3. Oturumu açıyorum ve hepinizi saygıyla selamlıyorum.

24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na ilişkin olarak, hepimizin bildiği gibi, kamuoyuna açıklamalar yapıldı, kamuoyunda tartışmalar oluyor, bugün burada yaptığımız gibi. Ama bütün bu tartışmaları ya da açıklamaları dikkate aldığımızda, yasanın getirdiklerinden çok, istisnalarının tartışıldığı ya da önem arz ettiği görülüyor.

Değerli konuşmacıların, iş hayatımız açısından büyük önem taşıyan üç sektöre ilişkin olarak yapacakları açıklamalar ya da sunacakları tebliğler inanıyorum ki, bilgilerimizi artıracak, tereddütlerimizi belki de önemli ölçüde giderecektir. Ben sözü hemen arkadaşlarıma bırakıyorum.

Bu, elinde belki, eski program olan arkadaşlarımız yanılmasınlar, Doç. Dr. Esra Ekmekçi arkadaşımızın mazereti olduğu için bu toplantıya katılamamışlar; yerine arkadaşımız Sayın Umut Doğu katılıyorlar. Ben programdaki sıraya göre, sözü şimdi Sayın Arslan Kaya'ya bırakıyorum; buyurun.

Doç. Dr. Arslan KAYA (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi): Sayın Başkan, teşekkür ediyorum ve hazır bulunanlara da öncelikle saygılarımı sunuyorum.

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

Konumuz, 4982 sayılı Kanun kapsamında bilgi edinme hakkının sınırlarından olan "Ticari Sır" ile Fikir ve Sanat Eserleri.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun, dördüncü bölüm "Bilgi Edinme Hakkının Sınırları" başlığını taşımakta ve bu bölüm altında matlabı, "Ticari Sır" 23. madde hükmü:

"Ticari sır

Madde 23. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve malî bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır."

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

şeklinde, yine "Fikir ve sanat eserleri" başlığını taşıyan 24. maddesi ise,

"Madde 24. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır."

hükmünü ihtiva etmektedir.

Konumuz, esas itibariyle bilgi edinme hakkının bir sınırı olarak ifade edilen ticari sır kavramını açıklığa kavuşturmak olmakla birlikte, konunun daha iyi anlaşılması, bilgi edinme hakkının ticari sırla bağlantılı açıklığa kavuşturulabilmesi için öncelikle hakkın sujelerinin kimler olduğunun açıklanması gerekir.

Bu konu 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun birinci ve ikinci bölümünde açıklığa kavuşturulmaktadır. Buna göre;

Bilgi alma hakkının aktif sujesi, yani bilgi alma, edinme hakkı sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına baş vuran gerçek ve tüzel kişilerdir, (m.1, 3a). Yani burada esas itibariyle gerçek ve tüzel kişilerin anayasal yapı içinde "yönetim" den bilgi alma hakkı düzenlenmiştir.

Bu kişiler Kanun'un 4. maddesinde

"i. Herkes, yani her vatandaş ile.

ii. Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler"

olarak sınırlanmıştır. Ancak ikinci grupta yer alan bu kişiler için ayrıca;

• bilginin kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olması kaydı ile,

• karşılıklılık ilkesi

esasları getirilmiştir.

Bilgi verme yükümlüsü ise, yani pasif tarafı ise, yine kanunun 1. ve 2. bölümünde düzenlenmiştir. Bunlar, yani bilgi verme yükümlüleri;

- kamu kurum ve kuruluşları ile,
- kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları cümlesinden tüm makam ve mercilerdir, (m. 2/1, m. 3a.).

Bilgi verme yükümlüsü, bilgi alma/edinme hakkı sahibi bu kişilere faaliyet alanı içinde bilgi verme yükümlüsüdür. Yükümlünün faaliyet alanı içinde, yani yükümlünün yedinde, müspet bilgisinde olan bir husus ticari sır niteliğinde ise, bu takdirde bilgi verme yükümlüsü bilgi vermekten imtina edebilecektir.

Bilgi verme yükümlüsünün ticari sır sınırına riayet etmesi, kendisi açısından hem hak hem de yasadan ve icabında fiili veya rizai sözleşmeden doğan bir yükümdür. Zira, söz konusu olan bir tacire, işletmeye ait bir sırdır ve bilgi verme yükümlüsü bunu muhafaza şartı ile edinmiştir.

O halde nedir 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında ticari sır?

Kanunun “*Ticari Sır*” başlıklı 23. maddesine göre;

a. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile,

b. Kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, ticari sır kapsamındadır.

Esasen Kanun bu düzenleme ile kendi içinde bir çelişkiyi barındırmakta ve muğlak olan ticari sır kavramını daha da genişletmektedir. Zira bu düzenlemeye göre, kanunlarda (TK, TCK) ticari sır olarak belirtilen bilgi belgeler yanında, kurum ve kuruluşlar ile kamu kurumu niteliğindeki makam ve mer-

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

ciilere (bu kanunu anlamında bilgi verme yükümlülerine) gizli kalması kaydı ile sağlanan ticari ve mali bilgiler ticari sır sayılmıştır.

Görüldüğü üzere Kanun'da ticari sır tanımlanmış değildir. Ancak, ticari sır kavramına yüklenecek anlam genişletilmiştir.

Ticari sır kavramına girmeden önce yine açıklığa kavuşturmamız gereken bir husus, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu uyarınca bilgi verme yükümlülerinin bu bilgileri nasıl ve hangi şartlarda aldıkları veya alabilecekleridir. Ticaret Hukuku sistemi içinde, esasen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi verme yükümlüsü sayılan sùjeler çoğu halde hiçbir sınıra baēlı olmaksızın bilgi edinme hakkını haizdir.

Buna bazı örnekler vermek gerekirse;

Örneēin Rekabet Kurumu, 4054 sayılı RKK, madde 14 hükmü uyarınca her türlü bilgiyi isteyebilir. Teşebbüsler bu bilgileri vermek zorundadır. Aynı şekilde; SerPK uyarınca Kurul kamuyu aydınlatma hükümleri çerçevesinde bilgi ve belge isteyebilir. Ya da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı TK'nun 274 ncü maddesi uyarınca çıkartılan Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük hükümleri uyarınca ticaret şirketlerinin kuruluş ve faaliyetleri sürecinde her türlü bilgi ve belgeyi edinebilir, (m. 6).

Esasen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi verme yükümlüsü olanlar bazen bir sınura baēlı olmaksızın bilgi alabilirken, bazen de kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi alma talebine muhatap olan tacirler ya da tacirlerin bilgi verme yükümlüsü organları sır saklama kıstasına baēlı olarak bu kuruluşlara bilgi temin etmektedir. Örneēin, anonim ortaklıklarda ortaklara ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi talep eden kurum ve kuruluşlara bilgi verme yükümlüsü yönetim kurulu ve denetleme kurulusudur. Yönetim kurulu ile denetleme kurulu ile şirket arasında vekalet veya hizmet temelli akdi ilişki mevcuttur. Bu organlar bilgi verirken sadakat yükümüne baēlı kalmak durumundadır.

Ayrıca, denetçiler TK. m. 358 hükmü uyarınca "..... vazifelerini yaptıkları esnada öğrendikleri hususları münferit pay sahiplerine ve üçüncü şahıslara ifşa etmekten memnudur". Yine yönetim kurulu iş sırlarını vermemek durumundadır. Öğrenen ortaklarda iş sırlarını muhafaza etmek durumundadır ve aksi cezai müeyyideye bağlanmıştır.

Netice itibariyle 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi verme yükümlüleri bir sınıra bağlı olarak veya olmayarak teşebbüslerden, tacirlerden bilgi edinir. Ancak, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi verme yükümlerini yerine getirirken, bir sınıra bağlı olarak veya olmayarak edindikleri bilgileri Kanun'un ifade ettiği şekli ile ticari sır kıstasına, kısıtlamasına, sınırına uyararak vermek durumundadır.

Sır, köken itibariyle Arapça'dan gelen bir sözcük olup, sözlük anlamı (lafzi) gizli tutulup söylenmemesi, açıklanmaması gereken şey şeklindedir.¹ Kullanıldığı alana göre değişiklikler gösterebilmesine rağmen kelimenin genel olarak kavram anlamı, herkes tarafından bilinmeyen veya görülebilir, idrak edilebilir olmayan ve açıklanması sırrın sahibi gerçek veya tüzel kişinin menfaatlerine zarar veren veya zarar verme tehlikesi olan husus, iş veya olay şeklinde tanımlanabilir.²

Sır ve bu arada ticari sır/ ortaklık sırrı kavramları esasen kişi özgürlüğü ve kişilerin özel yaşamının muhafazası kavramları ve dolayısıyla bunların düzenlendiği medeni hukuk, borçlar

¹ Devellioglu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1970, s.1139. Sır kelimesi İngilizce (Secret), Almanca (Geheimnis) kelimelerine karşılık gelmektedir.

² Kaya, Arslan, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara-2001, s. 263 vd.; Ayrıca bkz. Wyss, Heinz, *Das Recht des Auskunftserteilung...*, Diss., Zürich 1953, s. 155; Aytaç, Zühtü, Sır Saklama Yükümlülüğü, *Batider*, C.10 (1979), s. 183; Erem/Altıok/Tandoğan sırrı "İşitmek, görmek veya sair suretlerle öğrenilen ve maddi varlığa sahip bulunmayan, gizli yani aleni olmayan veya mahdut şahıslar tarafından bilinen ve saklı tutulması lazım gelen husus" şeklinde tanımlarken, (Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara -1989, s. 333); Donay, genel anlamda sırrı, "sahibinin açıklanmamasında yarar gördüğü ve başkaları tarafından daha önce bilinmeyen husus" şeklinde tanımlamaktadır. (Donay, Süheyl, *Meslek Sırrının Açıklanması Suçu*, İstanbul 1978, s.5)

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

hukuku ve ceza hukuku alanlarıyla da yakından ilgilidir.³ Her gerçek veya tüzel kişinin mutlaka bir gizlilik alanının (geheimsphaere) bulunduğuna kuşku yoktur. Dolayısıyla geniş anlamda ortaksal kamuyu aydınlatma da dahil bilgi alma istemi, zorunlu olarak her şirketin ya da şahsın bir gizlilik alanının bulunması (geheimsphaere) ve bunun kırılmasının şirkete zarar vereceği veya verme tehlikesinin olduğu gerçeği ile karşılaşır. Zira bir şirketin ekonomik gizlilik ve özel yaşam alanının bulunması, aynen gerçek kişilerde olduğu gibi, onun başarılı olmasının olmazsa olmaz (condictio sine quanon) şartıdır.

Bir anonim şirketin de gizlilik alanının bulunması ve bu gizlilik alanının korunmasının öncelikli temeli aynı zamanda kişilik haklarının muhafazasını düzenleyen MK madde 23 vd (İsvBK. m. 28) hükümlerinde aranmalıdır. Bu hükümler, kişilik haklarının ve gizlilik alanının korunması sadece şahsiyet haklarını değil ekonomik özgürlüğün korunmasını da kapsar ve aynı zamanda tüzel kişiliklere de şamildir, (MK. m. 46; İsvBK. m. 53). Netice itibariyle gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerin de bir gizlilik alanı, kişi özgürlüğü bağlamında değerlendirilebilecek bir ekonomik özgürlük ve gizlilik alanı mevcuttur. Bir anonim şirketin ekonomik kişilik alanı (wirtschaftliche Persönlichkeit) olarak da nitelendirebileceğimiz bu alanı bir yandan, iş ve sırlarını (gesehaftsgeheimnisse) diğer taraftan ise teknik sırlarını veya diğer bir ifade ile fabrika sırlarını kapsar ve aynı ölçüde korumadan yararlanır.⁴

Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, sır kavramı gerek öğreti gerek tatbikatta konusu ve kapsamı itibariyle üzerinde tüm yönleriyle anlaşma sağlanan bir kavram değildir. Ticari sır kavramına farklı hukuk dallarında farklı anlamlar verilebilmekte, kavram bazen iç içe geçer şekilde farklı isimlerle ve içerikte açıklanmaktadır.

³ Sır veya gizlilik kavramı ve bu kavramın özellikle özel hukuka yansıyan yönü (İsvMK. m. 28 (23 vd), İsvBK. m. 48, 49 (BK. 48/49) ve E. İsvBK m. 356/1, İsvBK m. 356a 35b ve 356 c (BK. m. 348)) esas itibariyle özel hukuk menşeli olmaktan ziyade, ceza hukuku tatbikati ve öğretisinden mülhem düzenlenmiştir, (Wyss, s. 155/156).

⁴ Wyss, s. 154/155.

Üzerinde bir uzlaşma olmamakla birlikte özellikle, haksız rekabet ve ortaklıklar hukuku bakımından bir konunun sır olarak kabul edilebilmesi için asgari bazı unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bir hususun sır sayılarak hukuki korumadan istifade edebilmesinin ilk şartı, sırrın sahibi gerçek veya tüzel kişinin gerçekte onun gizli tutulması yönündeki iradesinin varlığıdır (Gizli tutma iradesi).⁵

- Bir hususun sır olarak nitelendirilebilmesi için ikinci unsur ise, bu hususun esasen bilmesi gerekenler dışında başka şahıslar tarafından bilinmemesidir. Yani nisbi bilinmezlik esastir.⁶ Eğer bir husus örneğin, paydaşlar veya üçüncü şahıslar tarafından biliniyor veya bilinmesi gerekiyorsa, yönetim kurulu bunu sır olarak nitelendirse bile, bu husus objektif kıstaslardan hareketle sır olarak nitelendirilemez.⁷

- Sırrı belirleyen unsurlardan biri de gerçekliktir. Bir defa sır kabul edilen hususun gerçekte olması, bir kişiye, işletmeye, gerçek veya tüzel kişi tacire ait fikir, iş veya işlemin bulunması gerekir.

- Bunun haricinde gerçekliği olan ve sır telakki edilen hususun saklanması özellikle ekonomik anlamda bir

⁵ İrade teorisi (Willenstheorie) olarak da adlandırılan bu unsura göre, bir hususun sır olarak kabul edilip edilmeyeceği sahibinin iradesine bağlıdır. (Erem, Faruk, Ceza Hukukunda Meslek Sırrı, *AÜHF Der.*, Yıl 1, S.1)1943), s. 37). Eğer sır sahibinin böyle bir irade açıklamasında bulunma imkanı yoksa, bu halde, bir iş, olay veya hususun açıklanmasının sahibinin yararına olup olmayacağı kıstası uygulanır, (Interessentheorie). Şayet açıklama sahibine bir zarar getirecekse bu husus sır olarak kabul edilecektir, (Donay, s. 6).

⁶ Sırrın sahibi kavramının, mutlaka bir kişi tarafından bilinen hususun sır sayılacağı şeklinde anlaşılması gerekir. Kural olarak herkes tarafından bilinen hususlar sır sayılamaz. Ancak, özellikle anonim şirketler hukukunda olmak üzere bazı kişiler tarafından bilinen hususların sır kapsamında sayılması mümkündür. Dolayısıyla, somut alanlarda bazı hususların birden fazla kişi tarafından bilinmesi, örneğin yönetim kurulu üyeleri ve müdürler tarafından biliniyor olması bir iş veya olayın sır kapsamında nitelendirilmesine engel oluşturmaz. Aynı yönde Donay, s. 4.

⁷ Nitekim bu temel yaklaşım pozitif hukuka da yansımıştır. Örneğin, Almanya Paylı Ortaklıklar Kanunu (AktG) § 131 (4) hükmüne göre, şayet bir pay sahibi sıfatı gereği genel kurul dışında bir bilgi edinirse, her bir pay sahibi şirket sırrı engelene takılmaksızın bu bilginin genel kurulda kendisine veya genel kurula verilmesini istemek hakkını haizdir.

menfaatin, yararın bulunması gerekir. Bu menfaat ekonomik menfaat dışında subjektif ve manevi de olabilir. Bu tür bir menfaatin bulunduğunu birşeyin sır olduğunu iddia eden kişi veya organın ispat etmesi gerekir.⁸

• Meslek sırrı

Bunlar bir mesleğin icrası sırasında öğrenilen sırlardır. Bu sırlar genellikle denetim sırasında, ya da gerçek veya tüzel kişi bir tacirin çalışanları veya organlarının öğrendiği sırlardır. Bun göre, bir banka anonim ortaklığı veya herhangi bir anonim ortaklığın organlarının işleri icra ederken öğrenmiş olduğu sırlar bu kapsamdadır. Bu sırların, sırrı saklamakla yükümlü kişiler tarafından açıklanması hukuki ve cezai müeyyide ile karşılanmıştır.

Örneğin, BankK m. 22 / b. 8, 9 hükmü şöyledir:

“8. Bu Kanunun uygulanmasında ve uygulanmasının denetiminde görev alanlar görevleri sırasında öğrendikleri bankalar ile bunların iştirakleri, kuruluşları ve müşterilerine ait sırları bu Kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamazlar ve kendi yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu yükümlülüğe uymayan kimseler için bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur.

9. Bankaların mensupları ve diğer görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri bankalara veya müşterilerine ait sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu madde hükmüne aykırı davrandığı tespit edilen kişiler için bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur. Banka ve müşterilerine ait sırları açıklayan üçüncü kişiler hakkında da aynı cezalar uygulanır.

⁸ Aytaç, Sır Saklama Yükümü, Batider C.10 (1979), s. 184/185.

Kredilerin takip ve kontrolü için, ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları ile sigortacılık olan ve bu konularda özel kanunlarına göre alınan izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren mali kurumlar ile Kurum tarafından uygun görülecek şirketler arasında müşterileri ile ilgili olarak doğrudan doğruya veya en az on kurum tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla yapılacak bilgi alışverişi bu hükmün dışındadır. "

• Ticari ve/veya Sınai Sır

Bir gerçek veya tüzel kişi tacire, işletmeye, işletme faaliyetine, organizasyonuna, imalata veya ticarete dair sırlar genellikle ve en geniş anlamda ticari sır, ya da iş ve işletme sırrı kavramları ile ifade edilmektedir. Örneğin TK, m. 57/b. 7., 8. hükümlerinde yol gösterici şekilde, bir gerçek kişi veya tüzel kişi tacirin sahip olduğu ticaret ve imalat sırrından söz edilmektedir. Burada korunan sırrın kapsamına iş ve işletme sırları, teknik sır, imalat sırları, sınai ve ticari sırlarının tamamı girmektedir.

Ancak, belirtmek gerekir ki ticari sırrı tanımlamak ve sınıflandırmak çoğu zaman güçtür. Yukarıda sayılanlar çoğu zaman birbirinin içine geçer şekilde ve karışık biçimde açıklanmaktadır. Örneğin, işletme sırrı kavramı içine know how dahil edilmekte, yine işletmenin örgütlenme ve çalışma biçimi, dağıtım tekniği ve ağı, ürünleri ticari ve sınai sır kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Kavram, Ticari Sırlar Kanun Tasarısı'nda en geniş anlamda tanımlanmıştır.* Kanun'a göre: "*Ticari sır, bir ticari işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, rakiplerince bilinmemesi ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gereken işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama taktikleri ve masrafları, pazar*

*Ticari Sırlar Kanun Tasarısı için bkz. sayfa 333 vd.

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağırları, izne tâbi veya tâbi olmayan sözleşme bağlantılarına ilişkin bilgi, belge, elektronik ortamdaki kayıt ve verilerden oluşur.”(m. 3).

• Ortaklık Sırrı

Ticari sır, ortaklıklar hukuku bağlamında öğretilerde “*ortaklık sırrı*” üst kavramı altında ele alınmaktadır.⁹ Doktrinde çoğunlukla “*ortaklık sırrı*” şeklinde ifade edilen kavram yasada ise, fabrika ve iş sırlarını kapsar şekilde “*iş sırları*” şeklinde ifade edilmiştir. TK. m. 363/2 hükmü uyarınca “...hiç bir ortak şirketin iş sırlarını öğrenmeye salahiyyetli değildir...”.¹⁰ Esasen üçüncü kişilere veya pay sahiplerine karşı açıklanması sakıncalı tüm sırları kapsayıcı ve daha geniş bir kavram olması bakımından iş sırları yerine “*ortaklık sırları*” kavramının kullanılması isabetlidir.¹¹ Zira fabrika ve ticaret sırları (iş sırları) ortaklık sırrının bir bölümünü oluşturur. Ortaklık sırrı, daha genel anlamda korunması gereken ortaklık menfaatinin tamamına karşılık gelir. Federal Mahkemenin kararında da ifade edildiği üzere “...ortaklığın meşru menfaatlerinin ifşa edilmemesinin gerektirdiği ekonomik hayata ilişkin tüm verileri kapsamaktadır”.¹² Bu sebeplerdir ki, Türk hukukunda da ortaklık sırrı kavramının korunması gereken ortaklık menfaatleri biçiminde anlaşılmalıdır.¹³ Bunun

⁹ Kaya, s. 265; Wyss, s.154, 155, 231; Schlupe, Walter René: Die wohlworebenen Rechte des Aktionärs und ihr Schutz nach schweizerischem Recht, Dissertation, St. Gallen 1955, s. 184; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 9. Bası, İstanbul - 2003, N. 1015; Aytac, 201. Kavramı „ortaklığın ticari sırları”, (İmregün, Oğuz, Anonim Ortaklıklar , s. 307) ya da yasadaki deyim olan „iş sırları” kavramını kullanan yazarlar da (Ansay, Tuğrul; Anonim Şirketler Hukuku., s.251; Tekil, Fahiman, Anonim Şirketler Hukuku., s. 415.) vardır.

¹⁰ Bu husus İsviçre Borçlar Kanunu’nun 1992 yılında yürürlüğe giren revizyon metninde, pay sahibinin genel kurulda yönelttiği sorulara, şirketin ticari sırları söz konusu olduğunda veya şirketin diğer korunmaya layık menfaatlerinin tehlikeye düşebileceği hallerde yönetim kurulunun cevap vermekten kaçınabileceği şeklinde formüle edilmiştir, (İsvBK. m. 697 f.2). Benzer şekilde APOK § 131/1’de de makul ticari telakki uyarınca bilginin verilmesi şirkete ve onun bağlı işletmesine önemli bir zarar verecek nitelikte ise pay sahibinin bilgi alma hakkına itiraz edilebilecektir. Şahıs şirketleri ve bu arada limited şirketlerde ise bilgi alma ve inceleme talebinin reddinde, bilginin yabancı amaçla kullanılması (subjektif unsur) ve bu kullanımın şirket açısından önemsiz sayılmayacak nitelikte bir zarar tehlikesi yaratması (objektif unsur) olmak üzere iki unsur aranmaktadır.

¹¹ Kaya, s. 265; Aytac, s. 187.

¹² BGE 82 II 222; Öztek, Selçuk, “Bilgi Alma Hakkı”, Prof. Dr. E. E. Hirsch’in Hatırasına Armağan, (1902-1985), Ankara 1986, s. 320

¹³ Kaya, s. 265; Çamoğlu, Yıllık Rapor Hakkında Düşünceler, s. 543

anlamı şayet bir olayın veya hususun açıklanması ortaklığın görülebilir, aktüel bir menfaatine zarar veriyorsa, örneğin rekabet gücünü azaltıyorsa, yönetim kurulu veya denetçiler tarafından karşılanmaması gerekir.¹⁴

Kavramın tanımlanmasında ve sınırlarının tespitindeki güçlüğü aşılması amacıyla yapılan tasniflerden biri de mutlak ve nisbi ticari sır/ortaklık sırrı ayırımıdır.¹⁵ Mutlak ortaklık sırrından kasıt, ortaklığın üçüncü şahıslarla arasındaki bir sözleşme veya genel hükümlerden hareketle açıklamama yükümü altında olduğu sırlardır. Bu tür sırlar pay sahipleri de dahil üçüncü kişilere açıklanamaz. Ortaklığın üçüncü kişilerle aralarındaki akde dayanan ve/veya akdin içeriğini oluşturan ve ona karşı muhafaza yükümü altına girdiği sırları, üçüncü kişinin muvafakatı olmadan açıklaması mümkün olmaz. Bu sırlar esasen şirketin yapısı ve şirketi oluşturanların iradesinden de bağımsızdır. Bunlar ortaklığın tasarruf alanının dışındadır.¹⁶ Örneğin, bir pay sahibinin banka hesap numarası, sair banka sırları, bir sağlık anonim ortaklığının müşterilerine ait bilgileri bu anlamda mutlak ortaklık sırrıdır. Bunun dışında üçüncü şahıslarla ilgili olmamakla birlikte genel menfaatini ilgilendiren ve açıklanması bu menfaati zedeleyecek sırlar da

¹⁴ Schlupe, Wohlerworbene Rechte, s. 184; Wyss, s. 84. Y. 7. CD'nin 8.4.1987 t. ve E.1986/17826, K. 1987/4019 sayılı kararı şöyledir: "TTK. 363. maddesi ile korunmak istenen 'sır' bir şirkete ait iş sırrıdır. Kanunda bu kavramın kapsamı tarif edilip belirlenmekle beraber maddenin sevk amacına göre bir sonuca ulaşmak mümkün bulunmaktadır. Buna göre, her türlü iktisadi maksat ve konular için kurulan ve gayesi ticari yani kar amacına yönelik anonim şirketlerin imalatta, ticarete ve sürümde özel bilgileri, becerileri ve yöntemleri itibarıyla diğer kurum ve işletmelere karşı rekabet gücünü korumak amacı güdüldüğü açık bulunmaktadır. Bu itibarla, şirket iş ve sırrının da bu gibi konularla ilgili faaliyet, durum ve muamelelere taalluk etmesi gerekir. Diğer yandan vergi mükelleflerinin, kanunlar icabı mecbur buldukları vergileri tam ve zamanında vermeleri esas olup aksi halde devletin bunu temin için gerekli araştırmaları ve işlemleri yapması yetki ve görevi icabı olduğu cihetle, vergi kaçırmanın ve bunun yöntemlerinin kanunla korunan iş sırrı olarak kabulü, bir kanunla gayri meşru kabul edilenin bir diğer kanunla korunması olur ki, kanun koyucunun amacının bu olmadığı aşikardır." (YKD, C.XIII 1987 S. 7, s. 1103).

¹⁵ Kaya, s. 266; Wyss, s.156 vd.; Forstmoser, Informations-und Meinungsaeusserungsrechte des Aktionaers, in: Rechtsfragen unnm die Generalversammlung, Schriften zum neuen Aktienrecht 11, Zürich 1997, s. 95/96; Özbek, s. 320.

¹⁶ Schlupe, Wohlerworbene Rechte, s. 185; Wyss, s. 156/157.

bu kapsamdadır.¹⁷ Bu tür sırların muhafazası ile şirket yanında ve başka üstün menfaatler korunur. Örneğin, anonim şirket şeklinde örgütlenmiş kamusal amaçlı faaliyet gösteren veya faaliyet sahası itibarıyla kamusal ve ulusal iktisadi menfaatlere –örneğin kimya veya silah sanayi gibi– hizmet eden şirketin bu meyandaki sırları mutlak sır kapsamına girer.¹⁸

Nisbi ortaklık sırları ise, mutlak sırrın dışında kalan, bizzat ortaklığın menfaati gereği gizli tutulması gereken sırlardır. Bunların sahibi ve bunlardan istifade eden bizzat A.O.'dur. Dolayısıyla bir anonim ortaklık yönetim kurulu muayyen şartların varlığı halinde bunların muhafazasından feragat ile bunları açıklama veya pay sahibinin bilgi alma talebini karşılama yoluna gidebilir.¹⁹ Ortaklığın korunması gereken meşru menfaatlerine zarar verilmediği sürece, bunların açıklanması yetkili organların tasarruf alanındadır.²⁰ Esasen üzerinde tartışma olan alan nisbi ortaklık sırrı alanıdır. Öğretide kavram altında genellikle ortaklığın iş sırları (geschaefstgeheimnisse) ve fabrika sırları ayırımı yapılmaktadır.²¹ Fabrika sırları ile kastedilen üretime yönelik tüm usul ve ürün patent bilgileri veya sair know-how türü sırlar, iş sırları ile kastedilen ise genel olarak müşteri çevresi veya satış alanı ve şartları gibi iştiğal konusu kapsamındaki tüm iş müktesebatı ve sair ticari bilgilerdir.²² İş sırları ve fabrika sırlarının açıklanması durumunda hangi hallerde ortaklık menfaatlerinin zarar göreceği, geniş ölçüde somut olayın özelliklerine, ortaklığın ve pay sahibinin tipine, hatta talep olunan zaman dilimine, hatta talep sahibinin kişiliğine bağlı olabilir.²³ Hatta öğretide bu ölçütün belirlenmesinde

¹⁷ Kaya, s.267.

¹⁸ Türkiye örneğinde Aselsan'ın fabrika sırları bu kapsamda değerlendirilebilir, (Kaya, s. 267).

¹⁹ Wyss, s. 156/157.

²⁰ Wyss, s. 157; Forstmoser, s. Informations-und Meinungsaeusserungsrecht, s. 95/96.ç

²¹ Wyss, s. 157 vd.; Schlupe, Wohlerworbene Rechte, s. 185; Forstmoser, Informationsrechte, s. 338. Bu konuda bir başka ayırım da ticari sırlar- teknik sırlar ayırımıdır.

²² Kaya, s. 268; Farklı tanım ve örnekler için bkz. Wyss, s. 157 vd.

²³ Wyss, s. 173 vd.; Öztekin, s. 320/321. Kanaatimce, soru soran şirketle rekabet eden veya şirkete rakip firmanın kararları üzerinde etkili olan bir kimse ise bu şirket işlerine zarar verme tehlikesini destekler bir unsur olarak kullanılabilir. Ancak bu olgunun çok açık ve somut olması gerekir.

inceleme hakkı ve bilgi alma hakkının kullanılmasının farklı şartlarda değerlendirileceği görüşü de mevcuttur.²⁴

Örneğin TK. m. 363'ün (İsvBK. m. 697 f.2 ve 3/ § 131 f.3 (1)) amacı, şirketin üçüncü kişilerce öğrenilmesinde sakınca olan ve şirketin rekabet gücünü azaltacak,²⁵ dolayısıyla üçüncü kişilerce öğrenilmesi şirkete zarar verecek bilgilerin açıklanmasını engellemektir. Şayet bilgi normun amacına aykırı bir amaçla isteniyorsa ya da verilen bilginin yayılması sonuçta şirket için önemsiz sayılmayacak ölçüde menfaat ihlaline sebep oluyorsa veya şirketi böyle bir tehlikeyle maruz bırakıyorsa zarar veya zarar tehlikesi var demektir. Bu zararın veya zarar tehlikesinin mutlaka doğrudan parasal nitelikte olması gerekmez. Bilginin verilmesi devam etmekte olan iş görüşmelerinin kesilmesi sonucunu doğuracaksa ya da müşteri kaybına sebep olacaksa, yahut kredi verenlerin kararını etkileyecekse yine zarar veya zarar tehlikesinden söz edilebilir. Ancak, burada önem arz eden husus, bu yargının objektif değerlendirmeye dayanmasıdır.

Doktrin ve yargı kararlarında gizli tutulmalarında korunmaya layık bir menfaat bulunan iktisadi yaşama ait tüm olguların,²⁶ şirketin ticari muamelelerine, mali durumuna ve teknik üretimine ilişkin bilgilerin, şirket sırrı oluşturduğu ifade edilmekte²⁷ ve örnek olarak da, bilançoda belirtilmiş hususlar hariç kalmak üzere, şirketin özel mal ve üretim usulleri, yatı-

²⁴ Tekinalp, haklı sebep varsa yönetim kurulu ve denetleme kurulunun bilgi vermektan imtina edebileceğini veya pay sahibine inceleme hakkını kullandırmaktan kaçınabileceğini söylemekte ancak bilgi vermedeki haklı sebeple, incelemedeki haklı sebebin farklı olduğunu, bilgi alma talebinin kişisel nedenlerle reddedilemeyeceğini, ancak inceleme hakkının kişisel nedenlerle reddedilebileceğini, örneğin, pay sahibinin rakip olması, rakip bir işletmede çalışıyor olması, rakip adına hareket ettiği yönünde kuvvetli şüphelerin bulunmasını buna örnek olarak saymaktadır. Buna bir gerekçe olarak da inceleme ve denetleme talebini reddin sadece talep eden pay sahibi bakımından etkili olacağı gerçeğine dayandırmaktadır, (Tekinalp(Poroy/Çamoğlu), N. 1013)

²⁵ Yargıtay 7 CD'nin 08.04.1987 tarih ve E. 17826, K. 4019 sayılı kararında bu amaç "Türk Ticaret Kanunu'nun 363. maddesi ile imalatta, ticaretle ve sürümde özel bilgileri, becerileri ve yöntemleri itibarıyla diğer kurum ve işletmelere karşı rekabet gücünü korumak amacı güdüldüğü." şeklinde ifade edilmiştir, (YKD. C.13 (1987), 1103).

²⁶ BGE 65 I 49; 65 I 330 (333). Federal Mahkemeye göre, "ortaklık sırrı, ortaklığın meşru menfaatlerinin ifşa edilmemesini gerektirdiği ekonomik hayata ilişkin bütün olayları kapsamaktadır.", (82 II 216 (222).

²⁷ Öztekin, s. 320/321.

ARSLAN KAYA'NIN
TEBLİĞİ

rım planları, finans tekniği, projeleri, özel olarak tasarlanmış bilgisayar programları, müşteri çevresi, aktedilmiş ya da aktedilecek olduğu ticari sözleşmeler sayılmaktadır.²⁸ Bu ve benzeri örneklerin ortaklık sırrı kapsamında olup olmadığını esasen somut olayla bağlantılı olarak ortaklığın menfaati belirleyicidir. Böyle bir reddin gerekçesi iş ilişkilerinin bozulması, genelin tepkisinin ve düşmanlığının kazanılması, ciddi maddi kayba uğrama olabilir; ancak genel anlamda prestij kaybı gibi afaki sebepler kaçınma gerekçesi olarak ileri sürülemez. Diğer taraftan kural olarak, yapıp tamamlanmış işlere veya bilançonun aydınlatılmasına yönelik sorular ortaklık sırrı itirazı ile reddedilemez.²⁹

Esasen ortaklığın hayatiyetini devam ettirmek ve rekabet gücünü korumak amacı ile bir gizlilik alanının olacağı kuşkusuzdur. Anonim ortaklıklar hiç bir şekilde camdan evlerde oturamazlar. Ancak, pay sahiplerinin bireysel bir hakkı olan ve aynı zamanda kullanılmasında bir çok fiili ve hukuki engel bulunan bilgi alma ve inceleme hakkının kutsal(!) ortaklık sırrı kalkını ile karşılanmasında aşırıya kaçmamak gerekir.³⁰ Esasen Federal Mahkeme'nin iki kararında (BGE 82 II 222; BGE 109 II 47 vd, 50) varılan sonuçlar burada ölçü alınmalıdır. Ortaklık, menfaatinin zarar göreceğini yönetim kurulu somut verilerle ve kuvvetle muhtemel biçimde ortaya koymak durumundadır. Esasen TK. m. 363'ün lafzi düzenlemesinden hareket edilecek olursa, Türk tatbikatında ortaklık sırrı sınırının uygulama alanının çok dar olması icap eder. Zira İsviçre ve Alman sisteminden farklı olarak Türk hukukunda anonim ortaklık pay sahiplerine ayrıca sır saklama yükümü getirilmiştir. Sır saklama yükümünün getirildiği yerde pay sahiplerinin bilgi alma hakkının sınırının genişleyeceği açıktır.³¹

²⁸ Tekinalp (Poroy /Çamoğlu), N. 1015.

²⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu, N. 1015.

³⁰ Kaya, s. 268/269; Öztekin, s. 321; Çamoğlu, Yıllık Rapor Hakkında Düşünceler, s. 543/544. Yazar, ortaklık menfaati gerekçesine sığınarak yönetim kurulunun yıllık raporda boşluk bırakamayacağını, boşluklara ilişkin soruların bu gerekçe ile geri çevrilemeyeceğini, tamamlayıcı bilgi istenebileceğini söylemektedir. (s. 543/544).

³¹ Kaya, s. 269/270; Öztekin, s. 321 vd.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun "*Fikir ve sanat eserleri*" başlığı taşıyan 24. maddesi "*Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.*" şeklindedir. Fikir ve sanat eserleri, bilgi edinme hakkının sınırları içinde sayılmıştır. Ancak, hemen iade etmek gerekir ki, bu madde mevcut hali ile hiçbir anlam ve hüküm ifade etmemektedir. Bir diğer ifade ile burada herhangi bir husus düzenlenmiş değildir. Maddenin düzenleniş biçimi de doğru değildir. Zira, esasen fikir ve sanat eserleri, fikri ve sınai haklar hukuku ya da başka bir deyişle fikri mülkiyet hukukunun sadece bir bölümünü teşkil eder. Ticari sır, ya da sır kapsamında gündeme gelecek alanlar ise fikir ve sanat eserlerinden ziyade patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ya da marka hukuku ile ilgili olabilir. Dolayısıyla bir defa düzenlemenin (24. maddenin) gerek kenar başlığının gerek içeriğinin esas itibarıyla fikri ve sınai haklar hukukunun tüm alanlarını (patent, faydalı model, marka, tasarım, fikir ve sanat eserleri...) kapsayacak şekilde olmalıdır. Düzenlemenin içeriğinde de özellikle tescil öncesi veya eser sahibinin açıklama iradesinden önceki safha sır kapsamında düzenlenmelidir. Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Sayın Kaya'ya çok teşekkür ediyoruz.

Efendim, konuşma süresi olarak, üç konuşmacı olduğu için 20'şer dakika öngördük. Yarım saat sorulara zaman ayıralım dedik, çünkü Sayın Özay Hocam biraz önce açıkladılar, İstanbullulara Ankaralılar çok zor sorular soruyorlar; ya cevabı yok, ya cevaplandırması zor. O bakımdan Sayın Özcan Çakır öyle bir soru sordu ki, "*Cevabı yok*" falan denildi. Dolayısıyla, bu Ankaralılar soruları çok zor soruyorlar. Onun için biraz vakit ayıralım dedik.

Sayın Güran Yahyaoğlu, bankacılıkta sır konusunda tebliğini sunacak; buyurun.

GÜRAN
YAHYAOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Dr. Güran YAHYAOĞLU: Sayın Başkan, değerli dinleyenler; mensubu olmaktan büyük gurur duyduğum Türkiye Barolar Birliği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu saate kadar yapılan konuşmalarda, hazırlamış olduğumuz metnin önemli bir kısmı önceki konuşmacılar tarafından söylenmiş olduğu için, yasanın temel mantığı ile ilgili olarak izah edilen kısımların lüzumsuz tekrardan kaçınarak, sabrınızı da daha fazla zorlamamak için bazı hususları rafine biçimde arz etmeyi düşünüyorum.

Konuşmanın metni, “bankacılıkta sır” kavramı ve bu kavramın yeni yasal düzenlemeler karşısında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgilidir. Ben, bir Banka Hukuku avukatı olduğum için ve son dönemdeki çalışmalarım, uluslar arası piyasalarda mali bilgi akışı eksikliği nedeniyle yaşanan uluslar arası mali krizler ve bu krizlerin giderilmesine yönelik olarak alınabilecek tedbirlerle ilgili olduğu için; öncelikle, Bilgi Edinme Hakkı Yasası ile getirilen düzenlemenin, küreselleşme karşısındaki durumu ve küresel mali krizler hakkında genel bir analiz yapmak istiyorum.

Bu arada ben yine, Sayın Prof. Dr. İl Han Özey Hocama bir iltifatta bulunmadan geçemeyeceğim. Gerçi bütün konuşmacılar değerli hocamıza konuya ilişkin kitabı ve yıllar önce dile getirdiği fikirlerinin yıllar sonra daha iyi algılandığını gördükleri için çeşitli iltifatlarda bulundular; ama ben bunlara ilaveten, 28 Mart yerel seçimlerinde, Günışığında Yönetim İlkesi'nin seçim pankartlarına geçmiş ve siyasi partilerce de slogan olarak kullanıldığını hatırlatmak istiyorum. Bu husus, katılımcı demokratik anlayışın yerleşerek, yönetim sürecinin şeffaflaşması açısından son derece önemli bir konudur.

Konuya, sabahki konuşmacılardan, Sayın Yaşamış Hocamızın söylediğini teyiden, somut olaydan bahsederek girmek istiyorum: Hadise, İzmir İli Çeşme İlçesi Ayayorgi Koyu'nda geçmektedir. Bahse konu yerde mülk sahibi olan bir müvekkilimiz, yörede çeşitli kişi ve kuruluşlarca Turizm ve İmar Mevzu-

ti'na, Orman Yasası'na, SİT alanına ilişkin düzenlemelere aykırı ve ekolojik dengeyi bozucu, görsel ve ruhsal kirlilik yaratan çeşitli faaliyetlerde bulunulmasından rahatsızlık duymuştur. Bunun üzerine, yasaya aykırı faaliyetlerin giderilmesi için, "durumdan rahatsız olan bir vatandaş" sıfatıyla, ilgili kamu kurumlarını mevcut durumun tespiti ve gereği için göreve davet anlamında ihbarda bulunmuş; ancak, vatandaşın, kurumları göreve davet yetkileri olmadığından bahisle reddedilmiş, çeşitli yazılı ve sözlü başvuruları geri çevrilmiş, başvuruları ile ilgili ne işlem yapıldığı, yapılmıyorsa da nedenlerini öğrenmek için yaptığı bilgi edinme başvuruları da hep sonuçsuz kalmıştır. Konu ile ilgili olarak, idari ve adli yargıya yapılan müracaatlar ise, hukuki menfaat yokluğundan bahisle reddedilmiş, bilgi alma talebi ise hiç dikkate alınmamıştır. Yani, idarenin eylemsizliğinden dolayı olarak etkilenen bir vatandaşın idareye başvurma ve "bilgi edinme hakkının olmadığı" tescil edilmiştir. Bu örnek bugüne kadar, vatandaşların, yasaya aykırı bir durumu ihbar etmelerinin ne kadar anlam ifade ettiğini, bilgi edinme haklarının olmayışının pek çok konunun üzerine gidilememesi sonucunu doğurduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Yeni yürürlüğe giren Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine, kamu huzurunu bozucu ve kamu menfaatlerini ihlal edici faaliyetler karşısında, ilgili kurumların ne gibi işlemler yapmakta olduğunu öğrenme hakkı verecek şekilde uygulanmasını arzu etmekteyiz. Bu sayede, ilgili kurumlar üzerinde var olan sorumluluk anlayışı ve şeffaflık artabilecek ve kamu hizmetlerinin kalitesi yükselebilecektir. Düzenlemenin, usul açısından idare hukuku ve/veya özel hukuk mevzuatında yer alması ayrı bir konu olup, önemli olan, yasa ile ulaşılmak istenen sonuca ulaşılmıştır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bilgi edinme hakkına dair yasal düzenlemelerin olmayışı, beraberinde o ülkelerde bilgi akış sistemlerinin de bugüne kadar kurulmaması sonucunu doğurmuştur. Tabii bu konu ve kurulacak sistemin işletilme şekli, sosyolojik olgunlukla, hukuka ve hayata bakış açısıyla ve olayları algılayış biçimiyle ilgilidir.

GÜRAN
YAHYAĞLU'NUN
KONUŞMASI

Ben konuşmamda, bilgiye ulaşmanın öneminin, uluslar arası mali piyasalarda yaşanan bankacılık krizlerinin doğma nedenleri ile ilişkisine; keza, uluslar arası mali piyasaları düzenleyici kurumlar olarak kabul edilen IMF ve Dünya Bankası'nın konuya yaklaşımlarına değinmek istiyorum. Çünkü yeni yasa, idareye bilgi akışını sağlayacak sistemleri kurmak yönünde teknik, idari ve hukuki her türlü tedbiri alma mükellefiyeti getirmiştir. Bu düzenleme, idari sistemde yeni kadrolar oluşturulmasını ve yeni yatırımlar yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sistem başarılı olduğu sürece gelişecektir.

Kanaatimce, bilgi edinme hakkı ile ilgili olumlu bulduğumuz bu düzenlemenin, tabandan zorlamayla değil, tepeden inme gelmesinin sebebi, toplumda bu konudaki anlayışın yeterince gelişmemiş olması; aydın kesimin ve sivil toplum kuruluşlarının şimdiye dek yeterince örgütlenememiş olmasıdır. Bu, toplumun yapısı ile ilgili bir durumdur. Esasen bu yasa, dolaylı olarak bir IMF stand-by şartıdır. Bizim mevzuatımızın AB uyum sürecinde yaşadığı sıkıntılar sonucu ortaya çıkmıştır; yani zorunluluktan doğmuştur. Kamu kurum ve kuruluşları, toplumu bilgilendirme ihtiyacı hissetmemiş, buna gerek dahi görmemişler; sivil toplum örgütleri ile özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri ise, özel olarak bu yönde "zorlayıcı bir yaklaşım gösterelim" dememişler; demeye çalışanlar da eyleme geçememişler; sadece, sabahki oturumda değerli parlamenterlerimizin söylediği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne giderek, tanıdığı parlamenterlerle bire bir ilişkiye geçerek, tavassut talep etmek yolunu tercih etmişler; söylendiğine göre halen de etmektedirler.

Tüm konuşmacılar haklı olarak, başlangıçtan beri devlet sırrı, ticari sır kavramları ile "gizlilik" ifade eden çeşitli kavramların tanımlandığını ve yasalarda tatminkar açıklamalara yer verilmediğini belirtmişlerdir. Bu açıklamalar doğrudur; ilaveten, Bankalar Kanunu'nda "banka sırrı" ve "müşteri sırrı" kavramlarından bahsedilmekte olduğunu, üstelik sırrın ifşai durumunda uygulanacak müeyyideler gösterilmesine rağmen, bu kavramların açıklanmamış olduğunu, bu sebeple sırrın ne-

rede başlayıp nerede bittiğinin tartışmalara sebep olduğunu belirtmek gerekir.

Bankalar Yasası'nda sır kavramı iki yerde karşımıza çıkmaktadır: Müşteri sırrı ve banka sırrı. Bunların failleri, müeyyideleri ile cezalarının artımına ilişkin haller ayrı ayrı belirtilmiş, fakat nedir bu sır, nerede başlar, nerede biter tanımlanmamıştır. Sıkıntı sadece bununla da kalmıyor. Banka Yasası'nda "*banka*" nedir, bu da tanımlanmamıştır. "*Şube*" kavramı için bir tanım getirilmiş olmasına rağmen, bankanın ne olduğu tanımlanmamış; sadece son derece mücerret bir açıklama yapılmakla yetinilmiştir. Banka için "*bankacılık iş ve işlemleri ile iştigal eden mali müesseselerdir*", türünden bir tanımlama yapılmaktadır. Yani, bırakın sır kavramını, banka nedir, bu dahi tanımlanmamıştır. Peki niçin tanımlanmıyor? Çünkü hukukta, bazı kavramlar tanımlanamamaya muhtaçtır; tanımlamaya kalkışıldığında bankacılık işlemleri ve enstrümanlarının gelişimine kapalı kalmak, bu nedenle de tanımlamada başarısız olmak ihtimali mevcuttur. Bu ihtimal, hukuk biliminin özelliği gereği her zaman da olacaktır; olmak zorundadır.

Eski 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 64. maddesinden başlayarak yaşanmakta olan sıkıntıları buna örnek gösterebiliriz. Bu madde, şimdiki 4389 sayılı Kanun'un 14. maddesine tekabül etmektedir. Düzenleme, mali bünyesi zayıflayan ve rasyoları bozulan bankalar için getirilecek kademeli rehabilitasyon usulleri ile uygulanacak müeyyidelerden bahsetmektedir. Bu durumdaki bankaların mali bünyelerini güçlendirmesi için, nasıl bir rehabilitasyon politikası izleneceği ve uygulamada yeknesaklık sağlanması için bazı tanımlamalara ihtiyaç vardır; ancak bu tanımlama doyurucu biçimde yapılamamaktadır.

Şu an yürürlükte olan Bankalar Kanunu ihdas edilinceye kadar geçirilen aşamalarda, bir bankanın mali bünyesinin zayıflaması sebebiyle 64. madde kapsamına (özel bir denetim şekli) alınmasının gerekli olup olmadığı, fona devir aşamasına gelinip gelinmediği, sermaye desteği ile faaliyetlerine devamının mı sağlanması, yoksa doğrudan devrinin mi daha verimli olacağı,

GÜBAN
YAHYAĞLU'NUN
KONUŞMASI

yönetim kurulunun değiştirilerek bir müddet daha devamının sağlanmasının mı, faydalı olacağı gibi, mali bünye ile ilgili daha pek çok konu, çeşitli “tanım eksiklikleri” nedeniyle farklı uygulamalara ve siyasi tartışmalara sebep olmuş, bankalar arasında eşitsiz uygulama yapıldığından bahisle tartışmalar yaşanmıştır. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu’nun son dönemde fona gönderilen bazı bankaların “ekonominin genel durumu” ile ilgili çok yerinde olan “genel” bir yorumu sebebiyle ortaya çıkan sorunlar, hep bu konunun uzantılarıdır. Ülkemizde mali piyasaları yönlendiren Hazine, SPK, TCMB, BDDK gibi bazı kurumların gerek kendi aralarında yaşanan bilgi akışındaki düzensizlik, gerekse kamuoyunu bilgilendirmelerindeki hatalar, bu bilgileri dikkate alarak kendisini ayarlayan kurumları olumsuz etkilemiştir. Sonuçta ortaya çıkan zararın ne kadarının reel zarar olduğu, ne kadarının fiktif kabul edilmesi gerektiği, bence çok tartışmalıdır. Bir bankanın mali değerindeki azalmanın ne kadarlık kısmının bankanın basiretsiz idaresinden, ne kadarının suistimalden, ne kadarlık kısmının ise bilgilendirme hatalarından doğduğu tartışmalıdır. Buna bağlı olarak, ekonomiyi yönlendiren kurumların aldığı bazı hatalı kararlar sebebiyle doğan bir banka zararının hukuki, hatta belki de cezai sorumluluğunun nasıl paylaşılması gerektiği de tartışmalıdır. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu’nun yukarıda bahsettiğim kararının bu yönüyle dikkate alınması çok önemlidir. Mali kararlardan etkilenen bir kurum, eğer bir banka ise, dolaylı olarak etkilenen kişi ve kuruluşların sayısı oldukça kabardır. Mali piyasalarda rakip bankalar birbirlerinin yatırımlarını ve enstrümanları izlerler. Bazen yanlış bilgi veya yorum sebebiyle birbirini izleyen yatırımlar, zincirleme yanlışlıkları tetiklemekte ve bundan genel ekonomi zarar görmektedir. Bu nedenle bazı hallerde gizlilik de gerekir; ancak hangi hallerde olduğunun çok iyi düşünülmesi lazımdır.

Geçmişte, zincirleme ekonomik sıkıntılar yaşanmaması için bankaların mali sıkıntılarının kamuoyundan gizlendiği bilinmektedir. Bankanın mali bünyelerine dair doğru bilgi edinmeyi bırakalım, topluma bilakis yanlış bilgiler aktarılmıştır. Yani, hiç

bilgi sahibi olunmasaydı daha iyi olurdu, gibilerinden neticeler yaşanmıştır. Sonunda ne olmuştur? Halı altına süpürülen tozlar bir gün öylesine kabarmış, -yanlış bilgiler bir bir ortaya dökülmeye başlamış- mali piyasaları öylesine bir toz bulutu altına sokmuştur ki artık bankalar da önünü göremez hale gelmiştir. Bilgi gizleme, kamu menfaati arkasına sığınarak yapılmıştır. Ancak, kamu menfaati mülahazalarıyla yapılan uygulamalar kamu menfaatine en büyük darbeyi vurmuştur. Bu nedenle, bugüne kadar ülkemizde kamu menfaati kavramı, nerede başlayıp, nerede bittiği bilinmeyen, bazen bir canavara dönmüştür. Bu kavramın net olarak tanımlanması ve çerçevesinin çizilmesi son derece zordur.

Geçmişte yaşanan olaylar, bilgi akışına dair düzenlemelerin olmayışı ve bağlı olarak bilgi edinme sistemlerinin kurulmaması nedeniyle, çok daha büyük kamusal zararların ortaya çıktığını ispatlamıştır. Bu durum neyi gösteriyor? Sır kavramının toplumsal ihtiyaçlara, bu ihtiyaçları yorumlama şekline, inanca, yere ve zamana göre değiştiğini gösteriyor. Dolayısıyla, sırrın tanımlanması durumunda, bu kavramın zaman içerisinde toplumsal ihtiyaçlara bağlı olarak değişme ihtimali kuvvetle muhtemeldir; ancak çerçevesi çizilebilir diye düşünüyorum.

Şimdi, uluslar arası ekonomik krizlerin nedeni olarak, mali sektörde bilgi akış eksikliğinin, özellikle küreselleşme sebebiyle düzgün işleyemeyen bilgi akış sisteminin, ne tür zararlar doğurduğunu bir örnekle açıklamak istiyorum. Bilindiği gibi 1997 yılında Uzakdoğu'da başlayan uluslar arası mali kriz, Malezya ve Tayland üzerinden Japonya'ya sıçramış, oradan Rusya'yı ve Türkiye'yi etkisi altına almış, Güney Amerika ülkelerini sarmış ve nihayet Amerika Birleşik Devletleri ekonomisini bile etkilemiştir. Böyle olunca, tutarlı makroekonomik politikalar izleyen gelişmiş ülkeler bakmışlar ki, küreselleşmenin etkisiyle artık dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşanan mali kriz, süratle yayılmakta ve tüm dünyayı etkisi altına almaktadır. Küresel krizlerin nedenleri araştırıldığında ise, genelde bilgi akışının ve bilgi edinme sistemlerinin hiç olmayışından, yahut varsa

GÜRAN
YAHYAĞLU'NUN
KONUŞMASI

bile yanlış algılanmasından, hatalı muhasebe ve denetleme verilerine dayanmasından kaynaklandığını görmüşlerdir. Sonuçta, dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan mali piyasalardaki bir aksaklığı süratle öğrenmenin önemi bir kez daha anlaşılmuştur. Çünkü, her defasında ortaya çıkan belirtilerin faklılığı, hep bir sonraki krizin vaktinde öngörülebilmesini engellemiştir. Belirtileri farklı olsa da sonuçları hep aynı olmuş; yatırımlar durma noktasına gelmiş, işsizlik ve fakirlik artmış; bağlı sorunların giderilmesi için harcanan emek, zaman ve maliyet daima daha yüksek olmuştur. Buna bağlı olarak, her yerde mümkün merteye, genel geçer kuralların yerleştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Üstelik bu tür yaklaşımın çok daha ucuz olduğu anlaşılmuştur.

Küreselleşme sebebiyle bugün pek çok hukuki müessese, kurum ve kavramlar gözden geçirilmekte ve değişikliğe uğramaktadır. Bugün, artık ekonomilerin iç işlerinde serbest olduğu ilkesi de iyice rafa kaldırılmış durumdadır. Ekonomik yönden zayıf ülkeler, internet ve teknolojik gelişmeler sayesinde bilgiye ulaşmakta olmalarına rağmen, gelişmiş ülkelerin müdahalelerine hazır ve arzulu duruma gelmişlerdir. Uluslar arası ekonomik krizlerin önlenmesini teminen gelişmiş ülkeler de bu müdahaleleri kendilerinde hukuka uygun bir hak olarak görmektedirler. Son zamanlarda şiddete varan protestolar yaşanmasına sebep olan IMF kredilerindeki aksamaların ve IMF reçetelerindeki başarısızlığın sebebi, IMF ve Dünya Bankası'nda çalışan uzmanların iktisat bilgilerinin az olması değil, kendilerine aktarılan bilgilerin hatalı olması veya yanlış muhasebe ve denetim standartlarına dayalı olmasıdır. En azından belli bir ölçüye kadar, bilgilerin hatalı olmasından kaynaklandığını, bu nedenle bilgilerin doğru yayılabilmesini teminen gerekli altyapıyı kurgulayan yasanın temelde, pek çok aksaklıklarıyla birlikte, doğru olduğunu düşünüyorum.

IMF'nin Ukrayna Cumhuriyeti'ne kullandıracağı bir kredi için, Merkez Bankası bilançosunu muteber bir denetleme kuruluşuna denetlettirmesini istemiş olması, çok önemli bir gelişmedir. Dikkat edilirse, herhangi bir yerel bankadan, ma-

halli bir bankadan değil, bir ülkenin Merkez Bankası'ndan söz edilmektedir. Bu ülkenin Merkez Bankası bilançosunun hatalı veriler, hatalı bilgiler üzerine kurgulanması sonucunda, artık uluslar arası denetleme kuruluşları, doğru bilgiye ulaşabilmek için bir zorlama getiriyor. Bunun dışında Malezya'nın Dünya Bankası'ndan alacağı bir kredi için, kredi dış borçlarını matematiksel olarak hesaplayamamış olması -ne kadar borcu var, sistem yok, bilgi akış sistemi yok- bu görüşü savunanları haklı kılmıştır. Tabii olayın siyasi, askeri boyutları var ama hukuki açıdan da bunun temellerinin kurgulanması çok uzun süredir gerekmektedir. Bu yasa, bunu kurgulamaktadır. Demokrasinin de bir gereği olarak zamanında, tam ve doğru bilgiye ulaşılmasını sağlamaya yönelik sistemlerin kurulmasını sağlayacak olan bu yasa, 5. maddede getirilen gerekli tedbirlerin de alınması zorunluluğu, global manada bu yaklaşımın da temelini atmıştır. Artık idare, kendi elindeki bilgi ve belgeleri göstermek istemediğini savunamayacaktır, savunmaması gerekir. Hızlı ve doğru bilgiye ulaşılmasını sağlayacak bir sistemin her ülkede kurulmasının şart olduğu anlaşılmıştır.

Bankalar Yasası'nda az önce de belirttiğim gibi, banka sırrı ve müşteri sırrı kavramlarından bahsedilmiş, bunların müeyyideleri gösterilmiş, ancak ne olduğunu bu güne kadar doktrin tanımlamış; yargı ise önüne gelen olayın özelliğine bir yorum yapmıştır. Burada bankalar, kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına bu bilgilerin açıklanamayacağını belirtmektedir. Bu yasayla birlikte, gönül arzu eder ki, kanunen açıkça yetkili kılınan merciler, ancak ve sadece kendi kuruluş yasalarıyla ilgili olarak, sadece faaliyetlerinin onlara getirdiği, gösterdiği amacı sağlamak için bu bilgiler talep edilebilsin.

Buna göre, son derece önemli olan bir husus var, sabahki konuşmalarda da kısmen değinildi. Zannediyorum, ilk kez Sayın Oktay Ekşi değinmişti, diğer konuşmacılar da değindi. Yasada 29. maddede, bu kanunla erişilebilen bilgi ve belgelerin, ticari amaçla çoğaltılamayacağını ve kullanılamayacağını göstermektedir. Konuyu mali piyasalar açısından değerlendirdiğimde, zorunlu olarak aklıma, bankaların uygulamada

GÜRAN
YAHYAĞLU'NUN
KONUŞMASI

elde ettikleri bilgiler ile banka dışı kurum ve kuruluşların elde ettikleri bilgilerin mukayesesi geliyor. Bankaların mali bilgilere ulaşabilme imkanları, görece daima vardır. Esasen, Bankalar Kanunu'na göre, bankalar arasında bile prensip olarak bilgi ve belge akışı yasaktır; müşteri sırlarına, mevduatına ilişkin bilgilere ulaşılabilmesi, bilgilerin piyasada elden ele dolaşabilmesi gerekir. Ancak, sigorta ve bankacılık para-sermaye piyasalarında faaliyet gösteren 10 tane kuruluşun bir araya gelmesi sonucu bilgi aktarımı serbesttir. Bu kurumların adetlerinin niye 9 yada 11 olmadığı belli değildir. Herhangi bir açıklama yapılmadan 10 olarak kabul edilmiştir, ama nedeni açık değildir. Bu düzenlemeye gidilirken neyin kriter alındığı, terazinin kefesine neyin konup nasıl bir değerlendirme yapıldığı açık değildir. 10 adet banka bir araya geldiğinde bu bilgiler alınabilir diye mi düşünülmüş? Bu gün banka sayısı 60'dan 20'ye inmiştir. 60 bankanın faaliyet gösterdiği bir piyasa için mi 10 banka uygundur; yoksa 20 bankanın mu ve niçin olduğuna dair kriterlerin dayandığı mantığın izahı yoktur. Sanırım 10 rakamı kulağa hoş gelmiştir; 9 veya 11 olsaydı herhalde kulakları tırmalardı. Amaca yönelik yorum yapılmadan ve yeterince düşünülmeden böyle bir düzenleme yapıldığını düşünüyorum. Bu husus, bilgi edinme hakkının özünü etkilemesi açısından önemlidir.

Bugün zaten bankalar, mali piyasalarda çeşitli bilgi ve belgeleri alabilmektedir. Bunun pratikte önüne geçilmesi oldukça zordur. Üstelik bankalar bu bilgileri kendilerini korumak için, kredi ve plasmanlarını düzgün işletebilmek için isterler; bunda da haklıdırlar. Ancak, bankaların kredi vermeleri bir lütuf değil, zaten onların varlık gayeleridir, amaçlarıdır; hatta mecburiyetleridir. Kendilerine imtiyaz suretiyle verilen mevduat toplama hakkını, ticaretin gelişmesini sağlayacak şekilde kullanmaları gerekmektedir. Buna uyulsun ki ticari faaliyetler ivme kazansın, ekonomik faaliyetler yürüyebilsin. Bankalar bu bilgilere rahat çalışabilmek için ihtiyaç duymakta iken, niçin banka olmayan kurum ve kuruluşlara bu imkan daha önce tanınmamıştır? Niçin bankalar kıyasen hep üstün tutulmaktadır? Bankacılık faaliyetlerinin bir bütün olarak tüm ticari faaliyet-

lerden üstün olduğunu söylemek ne kadar doğrudur? Ben bir X sanayici veya gerçek kişi bir tacir olarak, kendi faaliyetlerimi doğru veriler üzerine kurgulayabilmek için birtakım bilgilere ihtiyaç duymamakta mıyım? Niçin bu bilgileri bankalar alabiliyor da ben alamıyorum? Bankalar lehine bu mevcut haksız rekabet durumunun düzeltilmesi gerekmekte idi. Çünkü bütün sistem ve ticaret bir bütün halinde değerlendirilmelidir, diye düşünüyorum.

Belki, ikinci tur konuşma ya da soru-cevap kısmı da olabilir. Bu nedenle ben 13. maddeden de hızla söz etmek istiyorum. Sayın Köksal Hocam da yerinde bir ifadeyle belirtti; Yasa'ya göre 16. ve 17. maddelerde de öngörülen sebeplerle başvurusu reddedilen bir talep sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Kurul'a itiraz edebilmektedir. Yani 16. ve 17. maddeler itiraz imkanı vermektedir. Diğerlerine göre itiraz edilip edilememesi yoruma bırakılmıştır. Tabii, yorumlar değişir. Bu nedenle, bu konuda daha müşahhas bir düzenleme yerinde olurdu. Ama asıl önemlisi, kurum ve kuruluşlar, itiraz üzerine, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, Danıştay tarafından da üyesi atanacak olan kurul. Her türlü bilgi veya belgeyi isteyebiliyor, yani kurum ve kuruluş, devlet güvenliğine yönelik, savunmaya yönelik, devlet sırrı teşkil eden, hangi anlamda olursa olsun, sır teşkil eden bilgi ve belgeleri talep yetkisi verilmiş. Kurul çok önemli bir görev ifa edecek ve gizli bilgilere ulaşabilecektir. Demek ki, bu 9 kişi öylesine özel kişiler ki 70 milyonda hiç kimseye tanınmayan yetki ve hak kendilerine verilmiştir. Pragmatik açıdan bakıldığında, ihtiyacın giderilmesi için birilerine yetki vermek gerekir elbet, o değilse bu. Ama anayasalar'a koruma altına alınan bir hususa ilişkin bir düzenlemenin yine Anayasa değişikliğiyle yapılması daha uygun olurdu. Çünkü, maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki, Türkiye ile IMF arasında 1999 yılında imzalanan stand-by anlaşmasının önemli bir sonucu, mali piyasalarda yapısal değişikliklere gidilmesi olmuştur. Bu yapısal değişikliklerin en önemli sonucu, siyasi iradeden

GÜRAN
YAHYA OĞLU'NUN
KONUŞMASI

ve çıkar gruplarının baskısından uzak, bağımsız ve rahat çalışabilecek bir kurumun kurulması olmuştur. Bu da BDDK yani Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur. Mali piyasalarda düzenleme yapma, bu düzenlemelere uyulmasını takip ve sağlama ve gereğinde müeyyide uygulama yetkileri vardır; yani bağımsız bir idari otorite niteliğindedir. Bu yetkileriyle yasama, yürütme, yargı bağımsızlığının -kuvvetler ayrılığı ilkesinin- istisnası görünümündedir. Bağımsızlık-özerklik ve ne kadar bağımsız olması gerektiği tartışmaları bir yana, son derece bir bilgi ve ekonomik gücü elinde toplayan Kurul, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsilen, uluslar arası anlaşmalar akdedebilmektedir. 4389 sayılı Yasa'nın 3. maddesinin 10. fıkrası, "*Kurul, yabancı ülkelerin denetime yetkili mercileriyle yapacağı anlaşmalar çerçevesinde, bankacılıkla ilgili her türlü bilgi, işbirliği alışverişinde bulunabilir. Resmi ve özel kurum ve kişilerden, gizli dahi olsa...*" şeklindedir. Burada sözü edilen bilgilere ulaşma yeteneği, gizliliğin derecesi acaba nereye kadardır? Devletin güvenliğine ilişkin çizgiyi nereye koyacağız, terazinin kefesine hangi kriteri koyup tartacağız? Bunlar muğlak kalan hususlardır. Bankacılıkta sır kavramını tüm bu hususları dikkate alarak uygulamak ve değerlendirmek gerektiğini belirterek konuşmama son veriyor; herkese saygılar sunuyorum.

Oturum Başkanı: Vergi hukuku açısından sır ve bilgi edinme hakkı konusunda söz Sayın Doğu'nun, buyurun.

UMUT DOĞU'NUN
KONUŞMASI

Umut DOĞU (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi): Öncelikle panel dinleyicilerini saygıyla selamlıyorum.

Programda son anda olan değişiklikten dolayı, ismim listeye geç işlendiği için, adım ve soyadım dışında başka bir bilgi yok. Bu anlamda İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuk Ana Bilim Dalı'nda, Değerli Hocam İl Han Özay'ın ve Aydın Gülan Hocamın asistanlığını yaptığımı belirterek, konuşmama başlamak istiyorum.

Son konuşmacı olmak zor oldu, çünkü Sayın Güran Yahyaoglu'nun belirttiği gibi, tekrar olacak, ama ben tekrarın tekrarını

yapmaktan korkuyorum. O yüzden şimdiden affınıza sığınırım, tekrarları mümkün olduğu kadar azaltmaya çalışacağım.

Öncelikle, bilgi edinme hakkının her hak gibi, bir sıırını var, bilgi edinme hakkı sınırsız bir hak değil. Bu anlamda devlet sırrı, ticari sır, özel hayatın gizliliği şeklinde ifade edilen, belirtilen sebepler mevcut. Bu noktada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin, özel hayata saygı gösterilmesini düzenleyen maddeyle, mevcut Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun paralellik arz ettiğini de belirtmek gerekiyor.

Kanun'un bilgi edinmenin sınırları bölümünde, 14 istisna sayılmış ve bu alanlarda bilgi edinme hakkının kullanılamayacağı belirtilmiş. Kanun'un yapısına baktığımızda, amaç, kapsam ve devam eden hükümlerdeki ifadeler genel. Pek tabii ki her kurum için ayrı bir düzenleme getirilmemiş. Ama her kurumun faaliyet alanı ve sahip olduğu bilginin türü farklı olacağı için, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu düzenlemelerinin de uygulandığı kurumlara göre şekilleneceği ve her bir bilgi ya da faaliyet alanı için farklı esas ve düzenlemelerin oluşacağı da tabii. Sözgelimi, bir fakülte idaresindeki bilgiyle, Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki bilginin niteliği ve özellikleri aynı değil.

Bu anlamda konuya gelirsek, Vergi Hukuku'nda da bilgiler, sahipleri bakımından diğer bilgilere göre özellik arz etmekte ve bu bilgilerin korunması, açıklanması, sıkı kurallara bağlanmış bulunmaktadır. Bilgi edinme hakkının, gizliliğin esas olduğu Vergi Hukuku alanda ne şekilde ve ne oranda yaşama geçireleceği ise, temel sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Normalde Vergi Hukuku ve bilgi edinme kavramları, sanki birlikte, aynı cümle içinde geçmemesi gereken iki kavrammış gibi düşünülebilir. Zira, sır kavramı âdeta vergi hukukunun özünü oluşturmaktadır. Vergi Hukuku'ndaki sırrın da ifadesi, vergi mahremiyeti kavramı. O yüzden vergi mahremiyeti hakkında bazı bilgiler vermek istiyorum. Bu ilke, Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenmiş. Esası da şuna dayanıyor: Türk vergi sistemi, beyan usulüne göre işleyen, beyan usulüne dayanan bir sistem ve mükelleflerin güven duymala-

UMUT DOĞU'NUN
KONUŞMASI

rı ve doğru beyanda bulunmaları çok önemli. Beyan esasına dayalı bir sistemde de beyanların doğruluğu, sistemin sağlıklı olmasının ve doğru işleminin de temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden vergi mahremiyeti kavramı, temel bir kavram.

Vergi Hukuku'nun hangi alanda yer aldığına baktığımız zaman, geniş anlamda İdare Hukuku'nun alanında yer aldığını ve bir üst şemsiye olarak da Kamu Hukuku'nda yer aldığını görmekteyiz. Söz konusu olan Kamu Hukuku olduğu zaman ise, ortaya kamu yararı kavramı çıkıyor. Bu noktada, vergi ilişkilerinde, kamusal gereklilikler ve öncelikler üstündür ve gerçek hayatta da öyledir. Kamusal gereksinimlerin, kamu yararının üstün olduğu bir sistemde, vergi mahremiyeti kavramı farklı bir durumu gösteriyor. Bütün vergi suçlarında korunmak istenen kamu yararı, devlet hazinesi iken, vergi mahremiyeti suçunda mükellefin yararı korunmakta. Aynı zamanda bu yarar, güçlü bir şekilde cezai yaptırımla da bağlanmış. Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesine göre, gizli kalması gereken bilgileri ifşa etmeleri suç olarak düzenlenmiş ve 362. maddenin, Türk Ceza Kanunu'nun 198. maddesine yaptığı atıfla, 198. maddede yazılı cezanın, 2 katına hükmolunacağı ve cezanın da 2 aydan az olamayacağı belirtilmiş. Bu anlamda Türk Ceza Kanunu'ndaki meslek sırrıyla ilgili suçun, sırrın ifşası, suçun özel bir türünü oluşturmaktadır.

Şüphesiz, vergi mahremiyeti kavramı, bu kadar dar olarak düşünülmemiş, yıllar içinde bunun bazı istisnaları olması gerektiği düşüncesiyle, bazı düzenlemeler yapılmış. 1998 yılında vergi mahremiyeti kavramına bazı istisnalar getirilmiş ve bu şekilde vergi mahremiyetinin, bu bilgilerin açıklanmasının vergi mahremiyeti kavramına aykırı olmayacağı bir nevi hukuka uygunluk sebebi haline gelmiş olmaktadır. Bunları kısaca saymak gerekirse, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine ve mesleklerine ilişkin beyanları, vergi ve cezalarıyla vadesi geçtiği halde ödenmemiş bulunan vergi ve cezaları, hem bakanlık, hem de taşra teşkilatı tarafından açıklanabilecektir. Adli ve idari soruşturmalarda da ilgili bilgiler alınabilecektir. Bu anlamda vergi mahremiyeti, bazı yönlerden

kısıtlanmıştır. Ama az sonra açıklayacağım üzere, bu istisnalar dahi vergi mahremiyeti kavramının, daha dar yorumlanması imkanını getirmemiştir.

Anayasal temelini aramak gerekirse, vergi mahremiyetinin kaynağını, Anayasa'nın 20. maddesinde bulmaktayız. Madde'nin 1. fıkrası, "*Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın ve soruşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır*" şeklindedir. Temelini Anayasa'da bulduğunu belirttiğimiz, vergi mahremiyeti kavramı, Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesinde ise, "*Aşağıda yazılı kimseler, görevleri dolayısıyla, mükellefin ve mükellefle ilgili kimselerin, şahıslarına, muameleme ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine, servetlerine ve mesleklerine olmak üzere, öğrendikleri sırları ve gizli kalması lazım gelen hususları ifşa edemezler, kendilerinin ve üçüncü şahısların nefine kullanamazlar.*" şeklinde düzenlenmiş.

Mahremiyet kavramı sadece Vergi Usulü Kanunu'nda da yer almamış, bunun yanında Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 107. maddesiyle Kara Paranın Aklanmasının Önleneğine Dair Kanun'da da, vergi mahremiyeti kavramı adıyla yer almamakla beraber, aynı paralelde bir düzenleme de yer almaktadır. Vergi mahremiyetinin içeriği ve sırrın niteliğine baktığımızda, genel tabiriyle mükellef veya mükellefle ilgili olan, kişilerle ilgili olan bilgiler. Mükellefe ait sırdan da maksat, hakkında vergi muamelesi yapılan gerçek veya tüzelkişilerin şahsı, muamele ve hesap durumu, işi, işletmesi, serveti, mesleği ve ilgili hususlar, mükellefle ilgili kişi anlamında da, mükellefin eşi, çocukları, kan ve sıhhi hısımları ve dolaylı olarak ilişkide bulunduğu gerçek ve tüzelkişilerdir. Daha geniş yorum yapan yazarlara göre, mükellefle iş ilişkisine giren, ondan alacaklı ve borçlu bulunan kimseler de bu kapsama girmektedir.

Bilgi edinme hakkının Vergi Hukuku'na uyarlanması dan önce, mevcut durum hakkında bazı gözlemleri ve bilgileri aktarmak ya da paylaşmakta fayda görüyorum. Sabah Sayın

UMUT DOĞU'NUN
KONUŞMASI

Başkan Özok da avukatların karşılaştığı sorunlardan bahsetti. Avukatların bilgi ve belge edinmeye ulaşmalarında, vergi mahremiyeti kavramı çok sık karşılarına çıkan bir sorun. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 1. maddesine göre, yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadi teşebbüsleri, avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundalar ve bu kurumlar, avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri de incelemesine sunmakta yükümlüler. Uygulamada pozitif düzenlemede böyle bir yasa hükmünün de yer almasına karşın, belirttiğim gibi, vergi mahremiyeti önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. En tipik örnek, Medeni Kanun'da da açık bir şekilde, aleni olduğunun belirtildiği tapu sicilleri. Tapu sicilleri dahi aleni olmalarına rağmen, tapu dairesine gidildiği zaman, mahremiyet kavramı gerekçesiyle gösterilmemekte. Bunun dışında, vergi daireleri ve belediyeler de, vergi mahremiyeti kavramının arkasına sığınarak, birçok bilgiyi vermemekte. Sözelimi, vergi dairesinden müvekkiline ait kira sözleşmesi istendiğinde, vergi mahremiyeti gerekçe gösterilerek, istek reddedilmekte. Benim bir tespitim de, kurumlar arasında da vergi mahremiyetinin anlamı konusunda farklı uygulamaların ortaya çıktığı. İsim vermek gerekirse de, bir valiliğin defterdarlık genel müdürlüğü, mükellef hakkında istenilen adres bilgisini, vergi mahremiyeti kapsamında görmeyerek, verebileceğine karar verirken; bir belediyenin genel müdürlüğü, adresin vergi mahremiyeti kapsamında olduğu gerekçesiyle talebi reddetmektedir. Başka bir defterdarlık, paydaşlığın giderilmesi ilişkin bir dava için istenilen adres bilgilerini, yine mahremiyet gerekçesiyle reddetmektedir. Bu verdiğim örnekler, son birkaç yılda yaşanmış ve hâlâ da yaşanmaya devam edilen örnekler.

Memurların da vergi mahremiyetinin ihlalinin bir suç oluşturmasından dolayı, bu bilgiyi verip, daha sonra başı ağrıyacağına, hiçbir şekilde bu riske girmeyip, "mahremdir" deyip vermemeleri de, sanırım mümkün ve pratikte olan şey de herhalde bu olmaktadır.

Sicillerle ilişkin mahremiyeti ait Danıştay'ın 1. Dairesi ki, sabah Sayın Üçok da bahsetti, avukatların bilgi edinmelerine ilişkin mesleki anlamda istişari görüş istendiğinde, Danıştay çok ince bir tahlille, avukatların bu taleplerinin nasıl karşılanıp, ne şekilde değerlendirileceğine ilişkin kelime kelime bir tahlil yapmakta. Fakat bu tahlilin sonunda, nelerin avukatların bilgi edinmesinin engelini oluşturacağına geldiğinde, Vergi Usulü Kanunu'nun 5. maddesini de, vergi mahremiyetinde bir engel olarak saymakta. Bu anlamda Danıştay için de Vergi Usulü Kanunu'nun 5. maddesi, bir bilgi edinme hakkının engeli. Şüphesiz, dava somut anlamda vergi mahremiyetine ilişkin olsa, belki Danıştay o anlamda da bir açılım yapacaktır.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun metnine baktığımızda, Vergi Hukuku'yla ilgili bir karşılaştırma yaparsak, öncelikle okunması gereken üç madde var; 5, 21, 23. maddeler. 21 ve 23. maddeler, özel hayatın gizliliğini ve ticari sırları düzenlemektedir. Bu maddeler, açıklanması halinde, konumuzla ilgili olarak, mesleki ve ekonomik değerleri, haksız müdahaleyi oluşturacak bilgi ve belgelerin bu kanun kapsamı dışında olduğunu ifade etmekte. Benim yabancı literatürde okuduğum bilgilerde, haksız müdahalenin açıkça, "clearly" şeklinde olması gerektiği ifade edilmekte, fakat bizim metnimizde sadece "haksız müdahale" diye, daha geniş yorumlanabilecek bir ifade var. Asıl ticari sırlara ilişkin 23. maddede ise, ifade aynen şöyle: Aynı şekilde kamu kurum ve kuruluşları tarafından, gerçek ve tüzelkişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgilerin bu Kanun dışında olduğundan bahsetmektedir. Öyle ki, kamu kurum ve kuruluşlarının gizli kalması kaydıyla sağladığı bilgi, doğrudan doğruya Vergi Hukuku'nda, vergi beyannamesiyle kişilerin vergi dairesine güvenerek verdiği bilgilerle üst üste örtüşüyor. Bu anlamda kanun metnini elimize aldığımız zaman, 5. maddenin ifadesi, bu uygulanma durumunda bu kanuna aykırı hükümlerin uygulanmayacağı, yani Bilgi Edinme Kanunu'nun 5. maddesini okuduğumuz zaman, sanki 5. madde vasıtasıyla, uygulamak kabiliyetini kaybettiğini kaybetmiş olduğunu

UMUT DOĞU'NUN
KONUŞMASI

söylüyor, buna aykırı hükümlerin. Vergi Usulü Kanunu'nun 5. maddesinin, artık anlam ifade etmediği, vergi mahremiyeti kavramının ortadan kalktığı gibi bir durum ortaya çıkıyor. Fakat sınırlara geldiğimiz zaman, 21 ve 23'ü okuduğumuz zaman, tam tersine, bir cümleyle âdeta bir alan olduğu gibi bilgi edinme kanun dışına çıkmış oluyor. Ticari sırlara ilişkin kanun tasarısına baktığımızda ise, ticari, devlet, müşteri sırrı gibi kavramların tanımlandığını görüyoruz ve bunların da, gizliliğinin esas olduğunun altı çiziliyor. Fakat kanun okunduğunda, tabiri caizse, bireyin bilgi edinmesi değil de, devletin bilgi edinmesinin düzenlenmiş olduğunu görüyoruz. "*Ticari sır, devlet sırrı, müşteri sırrı şunlardır, devlet şu şartlarla bu bilgileri edinebilir.*" gibi. Bu noktada tasarı bilgi edinme hakkı kapsamında, vergi mahremiyetinin içeriğini belirleme anlamında, kanunca yeni bir boyut getirmemektedir.

Bu durumda, iki tür yorum yapılması mümkün. Birinci yorum, Bilgi Edinme Kanunu'nun getirdiği hükümlerle, vergi işlerine ilişkin bilgileri kapsam dışında tutmuştur, çünkü Vergi Hukuku'nda zaten kanunda sayılan sınırlı sayıda istisna dışında açıklanması olanaklı bilgi yoktur, bütün bilgiler mahremdir. Bu bakımdan, Bilgi Edinme Kanunu kendiliğinden Vergi Hukuku alanında uygulanamaz hale gelmiştir.

İkinci yorum da şu olabilir: Her ne kadar Vergi Hukuku'nda, gizliliğinden şüphe edilemeyecek ve açıklandığı takdirde, ilgili kişi için zarar verici olacak, kişinin doğrudan mesleki faaliyetlerine ilişkin olacak bilgiler mevcuttur. Bunlar; ticari ilişkileri, alım-satım, çalışanlarına ne kadar maaş verdiği gibi bilgiler olabilir. Bunun dışında, kamuya karşı, kişinin bir sorumluluğu olduğu ve bu bilgilerin gizlilik içinde düşünülmemesi gerektiği şeklinde bir yorum da yapılabilir. Amaç da, demokratik ve şeffaf bir yönetimi sağlamak ise, bu tür bilgilerin paylaşılması gerekecektir. Bu bakımdan, yeni bir yorum ile bu Kanun'un amacının irdelenerek, yeni bir yaklaşım getirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bizim ülkemizin sisteminde, herkesin malumu olduğu üzerine, vergi sisteminin ne kadar bozulduğunu ve ne kadar tersyüz edildiğini biliyoruz. Halbuki, sağlıklı işleyen bir vergi sistemi, o ülke hakkında birçok yönden bilgi verebilir. Piyasa ekonomisinin olup olmadığı, vatandaşların kayıt içinde olup olmadığı, rekabet şartlarının bulunup bulunmadığı gibi; kısaca vergi alanındaki bilgilerin ve bunların paylaşılmasının, diğer bilgilerin önemini yadsımıyorum, ama oldukça önemli olduğunu düşünüyorum. Bu alandaki gizlilik devam ederse, "bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunmayacağı" için, Vergi Hukukun'daki mahremiyet devam ettikçe, her zaman kanayan, aksayan bir yan kalacaktır. O zaman ortaya şöyle bir durum çıkarıyor: Vergi dairesinin iki yüzü veya iki tür yönü var. Biri, kendiyle ilgili bilgileri verdiği mükellefe karşı sır saklama yükümlülüğü, buna negatif yükümlülük de diyebiliriz. Bir de, Bilgi Edinme Kanunu'yla, vatandaşa karşı bir bilgi verme yükümlülüğü. Buna da, pozitif yükümlülük diyebiliriz. Bu noktada, kişisel yarar ile kamu yararı arasında bir dengeleme yapılması gerekiyor. Yabancı literatürde de ifade edilen tabir, tam anlamıyla "balance" dedikleri, dengeleme, kolay da bir iş değil. Bizim kanunumuzun 21. maddede şöyle bir düzenlemesi de var: "Kişisel yarar ile kamu yararı çatıştığı durumda, kişisel bilgiler açıklanabilir, ama ilgili kişinin rızası olmak kaydıyla" Halbuki, İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde, özel hayatın gizliliğinin esas olduğu belirtildikten sonra, şu, şu sebeplerle, emniyet, güvenlik gibi ve yasa düzenlemesiyle bunun ifşa edilebileceğini düzenlemekte. Kanımca, bizde de bu şekilde bir düzenleme yapılması, ileride ortaya çıkabilecek sorunlar açısından daha elverişli olacaktır.

Dünyadan örnekler vermek gerekirse, İsveç'te 1980 yılında çıkarılan Gizlilik Kanunu ile halka açıklanmayacak 7 istisnadan biri de, bireylerin şahsi ve iktisadi yaşantılarının korunması olmuş. Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri'nde de özel hayatın gizliliği ilkesinin ihlali o kadar büyük boyutlara çıkmış ki, 1974 yılında özel yaşamın gizliliğini düzenleyen hükümler konulmuş. Görülüyor ki, kolay bir iş değil, kamu yararı ve özel

UMUT DOĞU'NUN
KONUŞMASI

yararı dengelemek, bunun sınırlarını çizmek kolay değil. Benim ulaştığım bir Anayasa Mahkemesi kararında, belge düzenine uymayan ve kaçakçılık fiiliyle vergi ziyanına neden olan, cezası kesinleşen kişilerin, TRT yoluyla ilanına ilişkin bir yasa hükmünü incelerken, vergi mahremiyeti tartışmasına girmemiş olmakla beraber, amaçlananın vergi kaçağının önlenmesi gibi bir kamu yararı olduğundan bahsetmekte ve bu anlamda da bunun üstün bir yarar olduğunu belirtmekte. Bu şekilde Anayasa Mahkemesi'nin bir dengeleme yaptığının ipucu olarak değerlendirilebilir.

Netice olarak, Vergi Hukuku'nda ticari mahremiyete giren, kişinin mesleki bakımından önemli stratejik bilgilerin sır olarak kabul edilmesinden daha tabii bir şey yok. Ama tam anlamıyla sır sayılamayacak bazı bilgilerin de, bir sistem dahilinde kamunun bilgisine sunulması gerektiği de, çok açık bir gerçek. Mükelleflerin vergi beyanlarına ilişkin bilgi ve belgelerin, her zaman kişilerin zarar görmesine müsait bilgiler olmayacağını düşünmek ve bazı önyargıları kırmak gerekiyor. "*Mevcut durumda, herkesin ne kadar vergi ödediğini bilmek mümkün müdür?*" diye bir soru sorulursa, evet mümkündür, herkesin ne kadar vergi ödediğini öğrenebiliriz. Ama nasıl? Tek tek dükkânları dolaşmak suretiyle. Çünkü, herkesin tabelası asılı. Fakat böyle bir şey mümkün olmayacağı için, bunların belki internet aracılığıyla toplumun bilgisine sunulması, mükelleflerin beyanname özetlerinin de gelir idaresinin web sayfasında yayınlanmasının, mahremiyeti ihlal anlamına gelmemesi gerektiğini söyleyebiliriz. Vergide adaletin sağlanması ve kişilerin bilgi edinme hakkının kullanabilmesine yetecek kadar şeffaflığın da şart olduğunu belirtiyorum. Bir süreç içinde içtihat ve uygulamayla kavramın netleşeceğini belirtirken, vergi mahremiyetindeki mahremiyetin aralanması dileğiyle ve beni dinlediğiniz için teşekkür ederek, konuşmamı bitiriyorum.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederiz.

Buyurun.

Ahmet KUMRULU: Sayın Umut Doğu'ya sormak istiyorum. Ankara Hukuk Fakültesi'nde Vergi Hukuku Hocalığı yapıyorum, onun için beni en yakından ilgilendiren konuşma, üçüncü konuşmaydı. Tüm konuşmalardan çok çok yararlandığımızı ayrıca belirtmek gerekiyor. Gerçekten Bilgi Edinme Kanunu hakkında ziyadesiyle bilgi edindik. Ben sadece bu son oturuma katılmış olmama rağmen, şahsım adına böyle söyleyebilirim.

Sayın Doğu'nun değindiği son noktada tamamlayıcı bir küçük açıklama ile sözüme başlamak istiyorum. İnternette beyan edilen vergilerin yayınlanmasını bir öneri olarak, çok güzel bir öneri olarak getirdiler. Aslında bizim Vergi Usul Kanunu'nda, vergilerin vergi dairesinde ilan edileceğine dair bir hüküm var, yani üst fıkralarda vergi mahremiyeti hükmü ile alt fıkradaki vergi ilanı bence çok büyük çelişki taşıyor. Keza, vergi levhaları meselesi, pratik olmamakla birlikte, teorik anlamda bir başka çelişki yaratıyor. Değişik ülkeler mevzuatından söz etti sayın konuşmacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası Vergi Usul Kanunu'ndan bir hüküm dile getirmek istiyorum. Orada da vergi mahremiyeti ilkesi geçerli. Buna rağmen, vergilerin ilan edileceği ve bu ilan edilen vergileri Resmi Gazete'de ilan edileceğini ve yapılan ilanı herhangi bir kişinin, yani özel hukuk kişinin kitap olarak yayınlayabileceğini açıkça hükme bağlamıştır. Böyle bir düzenleme var, bence nefis bir düzenleme.

Bunun ötesinde, konuşmanızda, yani bir hukuk mühendisliği yaparak, özel hayatın gizliliği ve kamu yararı arasındaki dengeyi kurmaya çalıştınız. İşin içine kamu yararı girince, benim zihnim bir başka noktaya kayıyor. Acaba belli siyasi sıfatları taşıyan kişiler, bu vergi mahremiyeti hükmüne ne ölçüde tabi olmalıdırlar? Belli görevlere soyunan kişiler, acaba bu özel hayatın gizliliğinden de belli ölçüde feragat durumunda değiller mi? Somut iki örnek vereceğim: Türkiye'de bir iktidar değişikliği oluyor ve yeni parlamentoda çoğunluğa sahip parti, diyelim Vergi Barışı Kanunu çıkartıyor. Bazılarının aklına geliyor, iktidar partisi mensupları bu kanundan ne kadar ve

TARTIŞMA

ne ölçüde yararlandılar? Karşımıza vergi mahremiyeti ilkesi çıkıyor. Geçenlerde, yakınlarda yaşandı, Maliye Bakanı'nun bir yakınının tavukçulukla ilgilendiği söylendi. Ben bu gümrük uygulamasına uzağım, ama galiba sık sık yapılan bir uygulama. Arada 1 haftalık kararname değişiklikleri oluyor, o arada ithalatını yapan yapıyor. Bakan'ın bir yakınının tavukları için, gümrük tarifesinin indirildiği, onların yem ihtiyacını karşılamak üzere gümrük tarifesinin indirildiği iddia edildi. Daha önceki yıllarda da yapıldığı ileri sürüldü ve bu noktayı denetleyebilmek üzere, bir muhalefet milletvekili Bakan'a soru sordu, yani onun yakınına ait şirketin ödediği vergilerle ilgili. Bakan burada Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesine dayanarak, bilgi verilmeyeceğini söyledi. Öte yandan Vergi Usul Kanunu 5. maddesine bakıyoruz, "Vergi işleriyle uğraşan memurlar" diyor. Ben idare hukuku ya da ceza hukuku anlamında burada, bakanın statüsünün ne olduğunu bilemeyeceğim. Merak ediyorum, acaba bu memurlar kavramına bakan da girer mi? Yani işin içine siyasi faktör girdiğinde, gerektiğinde parlamento denetimini etkin kılmak ve kamuoyunu yeterince aydınlatılabilmek üzere, bu noktalarda kamu yararı, özel hayatın gizliliğine daha baskın tutulamaz mı?

Teşekkür ederim.

Umut DOĞU: Ahmet Hoca'nın dediklerine katılıyorum. Ama siyasetçi olsun, sıradan vatandaş olsun, hepsinde kişisel dokunulmaz hakları olduğunu düşündüğüm için, bir bakanın veya bir vatandaşın mahrem alanına dokunmak noktasında bir ayırım olmaması gerekir. Fakat bulunulan makama göre, belki siyasi ahlak açısından bazı şeyler söz konusu olabilir. O da, herhalde teknik hukuku aşan, daha çok siyaset ve siyasi ahlakla ilgili bir nokta. Bunun dışında değerli katkılarınız için teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Buyurun efendim.

Hasan Baş: Yüksek delaletinizle, Sayın Doğu'dan bir hususu öğrenmek istiyorum. Bilgi Edinme Kanunu'nun 23. mad-

desinde, kanun kapsamının dışında kalmanın çok önemli bir koşulu var. Bu koşul, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veyahut tüzelkişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan mali bilgiler. Acaba, vergi beyannamesi yoluyla elde edilen bilgiler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından gizli kalması kaydıyla sağlanan bir belge veyahut bilgi midir?

Müsaade ederseniz, ikinci noktayı arz etmek istiyorum: Kamu yönetiminde son zamanlarda saydamlık ve hesap verebilirlik son derece önemli kavramlardır. Frenkler "*perens payransi*" dedikleri, "*a countybility*" dedikleri bu kavramlar, gerçekten de son derece önemlidir. Herkesin saydam olmaya, kamunun tümüyle saydam olmaya, günışığında davranmaya zorlandığı bir ortamda, Bilgi Edinme Kanunu'nun, kamu yönetimindeki bu genel ilkelere göre değerlendirilmesini acaba nasıl karşılar?

Teşekkür ederim.

Umut DOĞU: Konuşmamda belirtmeye çalışmıştım, ama tekrarlamak gerekecek. Türk vergi sistemi beyan usulüne dayandığı için, beyanda mükellefin arz edeceği bir bilgi ve bu bilgileri verirken de, bunların idarede gizli kalacağına olan bir inançla bunlar veriliyor. Alan kişiler de, bunların gizli kalacağına dair bir yükümlülük ile bunları alıyor. O yüzden zannediyorum, Bilgi Edinme Kanunu'nun 23. maddesinin o cümlesi de, ilgiliden gizli kalması kaydıyla alınan bilgiler, zannediyorum bunu belirtmek, buna işaret etmek açısından getirilmiştir. Kısaca cevap vermek gerekirse, ikisi örtüşmekte, yani verilen bilgiler gizli kalmak üzere alınan bilgiler. Bu noktada 23. maddenin kapsamına giriyorlar.

Öturm Başkanı: Teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

Doç. Dr. Arslan KAYA: Beyefendinin sorduğu soru, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek ve tüzelkişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler bu Kanun'un

TARTIŞMA

kapsamındadır. Konuşmamın başında ben bunun üzerinde biraz durmuştum. Bana göre, buradaki ifade gayet açık. Bu bilgi edinme hakkının kapsamını esas itibariyle bilgi edinme hakkı olanların aleyhine genişleten bir düzenlemedir. Dolayısıyla, beyefendinin ifade ettiği gibi, vergiyle ilgili başka bir açıklama getirilebilir. Ama açıkça bir kayıt konulmamuşsa, yani bilgiyi verirken açıkça bir kayıt yoksa, yorum yoluyla ve bu kayıtla verilmiştir, dolayısıyla, "Bunu da açıklayamazsın" demek, bu kapsamı daha da aleyhe genişletmek anlamına gelir diye düşünüyorum. Burada mutlaka, taraflar arasında açık bir mutabakatın olması kaydıyla bu çıkıyor. Vergi meselesine gelince, bu kayıtla verilmiştir, bunu buradan değil de, belki kanunda bu yönde bir düzenleme varsa, kanundan çıkan bir sonuç olarak değerlendirebiliriz. Ama buradaki ifadeyi, "Zımnen taraflar arasında böyle bir şey vardır" biçiminde anlamamak gerekir diye düşünüyorum.

Yazılı bir soru var: "Veri münhasıriyeti, veri koruma, veri imtiyaz kavramlarının, ticari sırla ilişkisi ve bunların korunması nasıl sağlanabilir. TRIPS'in 39. maddesi, özetle haksız ticari kullanılmasının engellenmesini, herhalde bu verilerin engellenmesi, özel çabayla elde edilmiş bilgilerin korunmasının ifşa edilmemesini öngördüğüne göre, iç hukukumuz buna uygun hale getirilmiş midir?" sorusu var. Veri meselesini birkaç açıdan değerlendirmek lazım. Veriyle ilgili, bir defa bizim, TRIPS taraf olduğumuz bir anlaşma, bu anlaşmadan doğan bir hak veya yükümlülük bu kapsamda açıklanabilir. Ama veriyle ilgili temel düzenlemelerden biri, bizim Fikir Sanat Eserleri Kanunu'nda yer almaktadır ve Fikir Sanat Eserleri Kanunu'nun işlenmeye ilgili maddelerinde düzenlenmiştir bu husus. Esas itibariyle, buradaki maddi hukuk düzenlemesine baktığınızda, verilerin bizatihi kendisi eser kabul edilip, o kapsamda korunan bir husus değildir. Ama Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması, yani Fikir Sanat Eserleri Kanunu kapsamında bizatihi verinin kendisi değil, veri bir veri tabanı şekline dönüşmüşse, eser veya esere bağlanan haklar ve borçlar bakımından, bu halde korunması esası getirilmiştir. Bizatihi verinin kendisinin korunması veya ticari sır kapsamında değer-

lendirilmesi nasıl olabilir? Fikir Sanat Eserleri Kanunu dışına çıkartılarak, bir ticari işletmenin veya tacirin, iş ve işlemleri kapsamında daha sonra yapacağı bir işlemle ilgili özel bir çalışması olduğu için, esas itibariyle bu uluslararası anlaşmada olduğu gibi, iç hukuka da uyarlanması ve korunması lazım. Bizim anlaşma dışında, kanunlarımızda bu anlamda geniş bir koruma sağlanmamıştır ve bu uyarlama tam anlamıyla yapılmamıştır. Şunu söylemek istiyorum: Diyelim ki, bir veri örneği vermek gerekirse, rüzgardan enerji üretilmek isteniyor. Rüzgar enerji üretilmesi için veyahut da bu pervanelerin çok uygun yerlere konulması lazım. Böyle bir şeyin kurulabilmesi için, bir işletmenin en az, yani rüzgar hangi dönemlerde nasıl eser, 1, 2 veya belki 5 yıl bir veri çalışması yapması icap eder. Bu halde, bu verinin, daha sonra yapılacak bir çalışma olduğu için, korunacağına, korunması gerektiğine, ticari sır kapsamında olması gerektiğine hiç şüphe yoktur. Satılması gereken, değerlendirilmesi gereken bir husustur. Buna yasadışı ulaşılmışsa, bir defa bundan yararlanmak, cezai müeyyideye bağlanması bir tarafa, hukuki müeyyideye bağlandığından hiç şüphe yoktur. Öncelikle Ticaret Hukuku bakımından meseleye baktığınızda, kırarak, hacker'lık yaparak bu verilere ulaşılmışsanız; esas itibariyle bunun işletmeler bazında karşılaştığınızda, bir defa haksız rekabet hükümleriyle karşılanacağını, haksız rekabet hükümleri bağlamında müeyyideye tabi olduğunu açıklıkla söyleyebiliriz.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederiz.

Buyurun.

Av. Hayrettin ERDOĞAN: Öncelikle tüm konuşmacılara ve dinleyicilere saygılar sunuyorum.

Benim sorum, özellikle son konuşmacı Umut Bey'e olacak. Kendisine de çok teşekkür ediyorum, bu soruyu sormama vesile oldu, kendisinden çok da istifade ettim. Gördüğüm kadarıyla, bir teorisyen olmasına rağmen, uygulamaya da daha doğmamış sorunlar bakımından dahi, çok yakın bir aşamada.

TARTIŞMA

Konuşmasının bazı kısımlarında avukatların durumlarını özellikle ele aldı. Bu bağlamda, “Bilgi verme yükümlülüğü” başlığını taşıyan 5. maddenin kısa bir yorumunu kendisinden rica ediyorum. Burada kurum ve kuruluşlar, bu kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi, başvuruların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin ve süratli doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler. 2. fıkrada, bu Kanun’a aykırı hükümler uygulanmaz, diğer kanunlarda yer alan. Bu durumda, Avukatlık Kanunu bilgi alma bakımından bazı istisnalar da getiriyor. Örneğin, bir avukat arkadaşımız, nüfustan veya tapudan bilgi almak istiyor, fakat herhangi bir vekaletnamesi yok. Malumunuz olduğu üzere, siz de temas ettiniz, tapularda bugüne kadar bu hususta avukatlara son derece güçlük çıkartılıyor. Nüfuslarda da belli oranda olabiliyor, fakat ben bugüne kadar daha ziyade tapularda karşılaştım. Nüfusta *online* olarak bile, herhangi bir vekaletname ibraz etmeksizin, bir dava da açılmamışsa, ben bilgiyi alabiliyorum. Benim kanaatime göre, bu 5. madde, diğer kanunlardaki aykırı hükümleri tamamıyla ortadan kaldırıyor. Sadece bu kanunda yer alan istisnalara atıf yapıyor. Bu somut olayı da göz önüne alarak, bu hususu açıklamanızı sizden rica ediyorum. Bu kanunun daha ziyade uygulamada yankı yaratacağını, beklendiğinden de fazla bir eko vereceğini de tahmin ediyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederiz.

Buyurun.

Umut DOĞU: Sorunuzu mümkün olduğu kadar açıklamaya çalıştınız, ama tam kavrayamadım. 5. maddenin ne anlama geldiği mi, yoksa getirilen istisnaların ne şekilde yorumlanacağı mı? Ama şunu söyleyeyim: 5. maddenin açık hükmü gereğince, her ne kadar hukuk tekniğine uyar uymaz, pozitif hukuktaki aykırı hükümler 5. madde karşısında geçersiz kalacak. Fakat bu o kadar büyük bir devrim yaratmıyor, çünkü diğer ilerleyen bö-

lümelerde sayılan istisnalar, neredeyse tekrar eski sistemi yerine getirdiği için, bilgi edinmeye ulaşma bakımından, çok büyük bir özgürlük içinde olduğumuz 5. maddenin, bilgi edinmenin önündeki engelleri kaldırdığı, yıktığı inancımız veya sevincimiz, ilerleyen maddelerde sınırlamalara geldiğimiz zaman yok oluyor. Bu anlamda Nüfus Müdürlüğü'ne gittiğiniz takdirde, bu artık bir kültür sorunu herhalde, bunun ne şekilde yorumlanacağı, özel hayatın gizliliği, kişisel mahremiyet gibi kavramlar da, yine aynı cevapla karşılaşma tehlikesi avukatlar için devam edecek. Sorunuzun cevabı oldu mu; bilmiyorum.

Hayrettin ERDOĞAN: Cevabını uygulamada göreceğiz.

Umut Doğu: Uygulamanın akabinde yargı organlarına geldiği zaman, nasıl bir yorumla, onu birkaç yıl içinde uygulaması ortaya çıkacak.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederim.

Buyurun.

Av. İsmail AĞARMIŞ: Ben de diğer katılımcılar gibi, sorumu Sayın Doğu'ya yöneltmek istiyorum. Beyan usulündeki gizlilik prensibinden bahsettik. Söz konusu prensip, usulde olması gereken açısından, usulün ruhunda olan bir prensip midir; yoksa maddi anlamda bir düzenlemede yer almış mıdır? Söz konusu beyana ilişkin bilgilerin hiçbir şekilde üçüncü kişilere lanse edilmeyeceği, yansıtılmayacağına ilişkin maddi bir düzenleme var mıdır? Çünkü, vereceğiniz cevaba göre, söz konusu Kanun'dan faydalanmamız veya faydalanmayacağımız netleşecek diye düşünüyorum.

Teşekkürler.

Umut DOĞU: Şu an madde hükmünü bulamayacağım, ama Vergi Usul Kanunu'nun 5. maddesinde, vergiye ilişkin beyanları, orada sayılan kişiler var, meslek mensupları veya yargıdaki kişilerin, bu sebeple mesleki anlamda bu bilgileri öğrenmelerinden dolayı ve öğrendikten sonra bunları hiçbir şekilde ifşa edemeyeceklerini düzenliyor, yani açık bir düzen-

TARTIŞMA leme var. Vergi beyannamesinde veya diğer usullerle öğrenilen bilgiler, bunları öğrenen kişiler tarafından açıklanamaz, açıklanması da suçtur. Eğer sizin mahrem alanınızla ilgili o bilgiyi onlar bir şekilde edinmişlerse, onu saklamak yükümlülüğündeler. Açıklanmasından dolayı sizin haksız bir zarara uğramanız söz konusu olabilecek bütün bilgiler, o anlamda mahremiyete giriyor.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederim.

Buyurun.

Doç. Dr. Arslan KAYA: Tartışma konusu oldu bu husus. Banka Hukuku'nu anlatan arkadaşımız tekrar gündeme getirdi, sabah da gündeme gelmişti. Hukuk, prensipler, ilkeler manzumesidir. İdare Hukuku, Ticaret Hukuku ve bunların kendilerine göre prensipleri var. Bu kanunda, özel hukuk alanında özellikle bir anonim şirketten veya bir limitet şirketten, üçüncü şahıs olarak bir defa halihazırda meri kanunla bilgi alma imkânımız doğrudan söz konusu olamaz. Bu bir defa, özel hukuktaki sistemi bozan bir şey ve değişiklik yapılarak da, böyle bir şey bu kanuna kesinlikle dahil edilemez. Çünkü, özel hukukun kendi has prensipleri var ve özel hukukta ortakların, yani arada ortakla akdi ilişki olan, tüzelkişilikle akdi ilişkide olanların nasıl bilgi alacakları, alacaklıların da bunlara katılacakları, nasıl bilgi alacakları ayrı ayrı düzenlenmiş ve ayrı bir sisteme bağlanmış. Bir şirketi, aile şirketiye, bunun anlamı bellidir. Halka açık bir şirketse, zaten SPK kapsamında, kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde, bu Ticari Sırlar Kanunu'nda sayılan birtakım istisnalar var, bunlara da uyulmadan, kamuyu aydınlatma çerçevesinde bilgi alabilirsiniz. Yoksa, kulağa tabii ki hoş geliyor, bir şirket zarar veriyor, kimyasal bir şey üretiyor, etrafı kirletiyor, bundan elbette bilgi almamız lazım; ama özel hukuk içerisinde sistemi bozarak, böyle bir şey kesinlikle söz konusu olamaz ve bu kanunun konusunu da oluşturamaz, bu kanunun niteliğine aykırıdır. Bunu kayıtlara geçmesi için, son olarak tekrarlamış olayım.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederim.

Doç. Dr. Firuz Demir YAŞAMIŞ: Sayın Kaya bunu birkaç defadır söylüyor, altını özellikle çizdi. Ben de mecburen, bu görüşe katılamadığımı bir kez daha söylemek durumunda kaldım. Bunun tartışması uzun sürecek, ama Sayın Kaya'nın bu ifadesi doğru değil.

Oturum Başkanı: Teşekkür ederiz.

Bir özel hukuk sistemi var, bir kamu hukuku sistemi var. Özel hukuk ilişkilerinde kim kimden bilgi isteyecek, neye dayanarak isteyecek; o ayrı bir konu olmalıdır. Ben de Sayın Kaya gibi düşünüyorum.

Katıldığınız için, bizi sabırla dinlediğiniz için, hepinize teşekkür ediyoruz. Ayrıca böyle bir toplantı yaptığı için Türkiye Barolar Birliği'ne bir kez daha teşekkür ediyoruz.

EKLER

YASALAR, TASARILAR

**BİLGİ EDİNME HAKKI
KANUNU**

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

Kanun No: 4982

Kabul Tarihi: 09.10.2003

Yayın Tarihi: 24.10.2003

RG.No: 25269

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. Bu Kanun'un amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır.

Tanımlar

Madde 3. Bu Kanunda geçen;

a. Kurum ve kuruluş: Bu Kanun'un 2. maddesinde geçen ve kapsama dahil olan bilgi edinme başvurusu yapılacak bütün makam ve mercileri,

b. Başvuru sahibi: Bu Kanun kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuran gerçek ve tüzel kişileri,

c. Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,

d. Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e. Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hâllerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,

f. Kurul: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 4. Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

Bilgi Verme Yükümlülüğü

Madde 5. Kurum ve kuruluşlar, bu Kanun'da yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli İdari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.

Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanun'a aykırı hükümleri uygulanmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 6. Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Madde 7. Bilgi edinme başvurusu, başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.

İstenen bilgi veya belge, başvuru kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilir ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilir.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 8. Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamaz. Ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurulara bildirilir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 9. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabilirse, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim

Madde 10. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını verirler.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hâllerde, kurum ve kuruluşlar ilgilinin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini, sağlarlar.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır.

Başvurunun yapıldığı kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil edebilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 11. Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvuru yapılan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerek-

mesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

10. maddede belirtilen bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının idare tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle on beş iş günlük süre kesilir. Başvuru sahibi on beş iş günü içinde ücreti ödemezse talebinden vazgeçmiş sayılır.

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 12. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi hâlinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.

İtiraz Usulü

Madde 13. Bilgi edinme istemi 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde kurula itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurula itiraz, başvuru sahibinin idari yargıya başvurma süresini durdurur.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

Madde 14. Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

Kurul; birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyesi

ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler, bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday, iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar ve bir üyesi de adalet bakanının önerisi üzerine bu bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkimler arasından Bakanlar Kurulu'nca seçilecek dokuz üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvaffakatları aranır.

Kurul başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir.

Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman başkanın çağrısı üzerine toplanır.

Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar. Yeni seçilen Kurul göreve başlayıncaya kadar önceki Kurul görevine devam eder.

Kurul üyelerine 10.02.1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için uhdesinde kamu görevi bulunanlara (1000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara ise (2000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz.

Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

Kurulun sekretarya hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir.

Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

Madde 15. Yargı denetimi dışında kalan İdari işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Kanun kapsamına dahildir. Bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz.

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 16. Açıklanması halinde devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 17. Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanç sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 18. Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ancak, bu bilgi ve belgeler kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte ise, istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı içindedir.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 19. Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

BİLGİ EDİNME HAKKI

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek,

Bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 20. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

a. Suç işlenmesine yol açacak,

b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek,

Nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04.04.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.06.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06.01.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 21. Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine,

meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 22. Haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ticari Sır

Madde 23. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 24. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 25. Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 26. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır.

Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbî, malî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum

BİLGİ EDİNME HAKKI

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU

ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Tavsiye ve Mütalaa Talepleri

Madde 27. Tavsiye ve mütalaa talepleri bu Kanun kapsamı dışındadır.

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 28. Gizliliği kaldırılmış olan bilgi veya belgeler, bu Kanun'da belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hale gelir.

BEŞİNCİ BÖLÜM **Çeşitli ve Son Hükümler**

Ceza Hükümleri

MADDE 29. Bu Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.

Bu Kanun'la erişilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Rapor Düzenlenmesi

Madde 30. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

- a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,
- b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,
- c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistik bilgileri,
- d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,
- e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını, gösterir bir rapor hazırlayarak,

bu raporları her yıl şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl Nisan ayının sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir. Bu raporlar takip eden iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nca kamuoyuna açıklanır.

Yönetmelik

Madde 31. Bu Kanun'un uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik, Kanun'un yayımını takip eden altı ay içinde Başbakanlık tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca yürürlüğe konulur.

Yürürlük

Madde 32. Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 33. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

22.10.2003

**BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU'NUN
UYGULANMASINA İLİŞKİN ESAS VE USULLER
HAKKINDA YÖNETMELİK**

Karar Sayısı : 2004/7189

Yayın Tarihi: 27.04.2004

RG No: 25445

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. Bu Yönetmeliğin amacı, gerçek ve tüzel kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin 09.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanmasına dair esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu Yönetmelik; merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri ile bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşlarının, köyler hariç olmak üzere mahalli idareler ve bunların bağlı ve ilgili kuruluşları ile birlik veya şirketlerinin, TC Merkez Bankası, İMKB ve üniversiteler de dahil olmak üzere kamu tüzel kişiliğini haiz olarak enstitü, teşebbüs, teşekkül, fon ve sair adlarla kurulmuş olan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

Hukuki Dayanak

Madde 3. Bu Yönetmelik, 09.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 31. maddesi uyarınca hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4. Bu Yönetmelikte geçen;

a. Kurum ve kuruluş: 2. maddede geçen ve kapsama dahil olan bilgi edinme başvurusu yapılacak tüm makam ve mercileri,

b. Başvuru sahibi: 4982 sayılı Kanun ve bu Yönetmelik kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuran gerçek ve tüzel kişileri,

c. Bilgi: Kurum ve kuruluşların kayıtlarında yer alan 4982 sayılı Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,

d. Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları 4982 sayılı Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e. Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,

f. Kurul: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu,

g. Kanun: 09.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkı, Bilgi Verme Yükümlülüğü ve Bilgi Verme Usulü

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 5. Herkes, Kanun ve bu Yönetmelik'te belirlenen esas ve usuller çerçevesinde bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinden yararlanırlar. Bu kapsamdaki başvurular Türkçe yapılır. Karşılıklılık ilkesi kapsamında bulunan ülkeler Dışişleri Bakanlığı'nca Resmi Gazete'de ilan edilir.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

Bilgi Verme Yükümlülüğü Kapsamında Alınacak Tedbirler

Madde 6. Kurum ve kuruluşlar, Kanun'da yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi, Kanun'da ve bu Yönetmelik'te belirlenen esas ve usullere göre başvuruların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kurum ve kuruluşlar, ellerinde mevcut olan ve bilgi edinme başvurusuna konu olabilecek bütün bilgi veya belgeleri, bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasnif ederler. Bu amaçla kurum ve kuruluşların belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeniyle ilgili gerekli idari ve teknik tedbirler alınır.

Bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kurum ve kuruluşlar;

a. Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını,

b. Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını, satımlarını, projelerini ve yıllık faaliyet raporlarını,

c. Görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki kanun, tüzük, yönetmelik, Bakanlar Kurulu kararı veya diğer düzenleyici işlemlerin neler olduğunu, yayımlanmışsa hangi tarihli ve sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığını, görev ve hizmet alanlarıyla ilgili mevzuatın değişiklikleri işlenmiş halini, bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Kesinleşen faaliyet ve denetim raporları uygun vasıtalarla kamuoyunun incelemesine açık hale getirilir.

Kurum ve kuruluşlar, Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla kurumsal internet sayfalarını bu madde hükümlerine göre yeniden şekillendirir. Bu Yönetmelik kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, bu bilgileri tek tek birimler bazında, aynı kurumsal internet sayfası üzerinden; zorunlu hallerde kurumsal internet sayfasından link verilmek suretiyle birime ait internet sayfası üzerinden kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını, konuyla ilgili mevzuatta belirlenmiş ilkelere uygun olarak düzenlerler. Kurum dosya planları, kurum ve kuruluşların basın ve halkla ilişkilerle görevli birimlerinde oluşturulacak bilgi edinme birimlerinde bulundurulur ve bunlardan yeterli sayıda nüsha başvuru sahiplerinin istifadesine sunulur. Kurum dosya planlarının bir örneği de kurum ve kuruluşların kurumsal internet sayfalarından kamuoyunun bilgisine sunulur.

Bilgi edinme hakkının, elektronik ortamda kullanımını kolaylaştırmak maksadıyla, EK 1 ve EK 2'de yer alan başvuru formları ile kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimlerinin elektronik posta yoluyla başvuru kabul edecek elektronik posta adresleri, kurum ve kuruluşların internet sayfalarında yayımlanır. Bu başvuru formları ayrıca, başvuru sahiplerinin istifadesi amacıyla bilgi edinme birimlerinde sürekli bulundurulur.

İhtiyari Olarak Yayımlanabilecek Bilgi veya Belgeler

Madde 7. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi edinme başvurularından kaynaklanan iş yükünün en aza indirilebilmesi amacıyla, aşağıdaki türden bilgi veya belgeleri internet sayfaları üzerinden kamuoyunun bilgisine sunabilirler:

a. Teşkilat yapısı, görevler, bütçe, gelir ve giderler hakkındaki bilgi veya belgeler,

- b. Personel sayısı ve statüleri hakkındaki bilgiler,
- c. Verilen hizmetlere ilişkin bilgiler,
- d. Karar alma, hizmet sunma ve politika oluşturma yöntemlerine ilişkin bilgiler,
- e. Kamuyu etkileyen kararlar ve gerekçeleri, politikalar, bunlar hakkında idare tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu kararların alınmasına dayanak teşkil eden temel bilgiler ve veriler,
- f. Kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin bilgiler,
- g. Şikayet ve başvuruların yapılma usulü ve verileceği merci veya yetkili kişi hakkında bilgiler,
- h. İstatistiksi veriler, araştırma raporları, makaleler ve diğer belgeler.

Bilgi edinme birimlerinin oluşturulması

Madde 8. Kurum ve kuruluşların basın ve halkla ilişkilerle görevli birimlerinde, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi veya belgelere erişimin zamanında sağlanabilmesi amacıyla bilgi edinme birimleri oluşturulur.

Bünyesinde basın ve halkla ilişkilerle görevli birimi veya bu birime benzer görevler ifa eden birim bulunmayan kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme hakkının etkin olarak kullanılabilmesi ve bilgi veya belgelere erişimin zamanında sağlanabilmesi amacıyla, kurum ve kuruluş içindeki bir birim bünyesinde bilgi edinme birimleri oluştururlar veya doğrudan kurum yöneticisine bağlı bilgi edinme yetkilisi görevlendirirler.

Bilgi edinme birimlerinde, yeterli sayıda personel görevlendirilir. Bu birimlerin, bilgi edinme başvurusu yapılabilmesini kolaylaştıracak fiziki mekana ve teknik donanuma sahip olması esastır.

Bu birimlerde görevli personel, bilgi edinme hakkını kullanan kişilerin istekleri halinde, başvurunun nasıl yapılacağı,

talep edilen bilgi veya belgenin kurum ve kuruluşun hangi biriminde bulunabileceği ve başvuru sonrasındaki işlemler konusunda bilgi verir, açıklama yapar, gerekli yardımı sağlar ve bilgi edinme başvurularıyla ilgili işlemleri yapar.

Bilgi edinme başvurusunda bulunan kişilerin, kurum ve kuruluşların ellerinde hangi konularda ve ne türden bilgi veya belgeler bulunduğu konusunda bilgilenmelerini sağlamak amacıyla, 6. madde uyarınca kurum ve kuruluşlarca hazırlanacak kurum dosya planları, bilgi edinme birimlerinde bulundurulur ve bunlardan yeterli sayıda nüsha başvuru sahiplerinin istifadesine sunulur.

Kurum ve kuruluşların teşkilat yapısına, görev ve hizmet alanlarına ilişkin bilgiler, tanıtma veya eğitim amaçlı broşürler ve yayınlar, yıllık faaliyet raporları ile bütçe ve harcamalarına ilişkin raporlar bilgi edinme birimlerinde bulundurulabilir. Kişiler bu tür tanıtıcı yayınlardan istifade edebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 9. Gerçek kişiler tarafından yapılacak bilgi edinme başvurusu; başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini içeren dilekçeyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşa yapılır.

Tüzel kişiler tarafından yapılacak bilgi edinme başvurusu; tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçeyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşa yapılır.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açık ve ayrıntılı olarak belirtilir. Bilgi veya belgeye erişimin kısa sürede sağlanabilmesi amacıyla, istenen bilgi veya belgenin konusu, varsa tarihi, sayısı ve kurum veya kuruluşun hangi biriminden istendiği ve ihtiyaç duyulan diğer hususlar dilekçede belirtilir.

YÖNETMELİK

Merkezi idarenin taşra teşkilatında bulunan bilgi veya belgelere ilişkin başvurular, valilik veya kaymakamlığa bağlı olarak faaliyette bulunan bilgi edinme yetkililerine veya taşra teşkilatında bulunan ilgili birimlere yapılır. İl ve ilçelerde bulunan birimler arasındaki koordinasyon ve bu işlemlere ilişkin raporların hazırlanması, valilik ve kaymakamlıklardaki bilgi edinme birimlerince sağlanır. Valilik ve kaymakamlıklarda bulunan bilgi edinme birimleri, merkez teşkilatını ilgilendiren konularda kendilerine yapılan başvuruları ilgili idareye gönderir ve durumu başvurana bildirir.

Başka bir kanun uyarınca yapıldığı belirtilmeyen başvurular, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında yapılmış sayılır.

Başvuru dilekçelerinin veya başvuru formlarının, daktiloyla doldurulması veya bilgisayar çıktısı olması şartı aranmaz. Ancak başvuru dilekçeleri veya formları okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazılır veya doldurulur.

Başvurunun kurum ve kuruluşu ulaştığı tarih başvuru tarihidir.

Başvuru dilekçeleri posta yoluyla da kurum ve kuruluşlara gönderilebilir.

Başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimin kısa sürede sağlanabilmesi ve bilgi edinme taleplerinin kolaylıkla işleme konulabilmesi amacıyla, başvuru sahipleri bilgi edinme başvurusuna dair dilekçelerini verirken, gerçek kişiler için EK 1'de, tüzel kişiler için EK 2'de yer alan formlardan isterlerse yararlanabilirler. Ancak, elektronik posta ve faks yoluyla başvuru yapacak gerçek ve tüzel kişilerin EK 1 ve EK 2'de yer alan formları doldurmaları zorunludur.

Elektronik Ortamda veya Diğer İletişim Araçlarıyla Yapılacak Başvurular

Madde 10. Bilgi edinme başvurusu, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine

yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Gerçek kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, başvuru sahibinin adı ve soyadı, oturma yeri veya iş adresine ilave olarak kimlik doğrulama amacıyla kullanılacak TC kimlik numarası belirtilmek suretiyle, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK 1'de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır.

Tüzel kişiler tarafından elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular, tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin TC kimlik numarası belirtilmek suretiyle ve yetki belgesiyle birlikte, istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine EK 2'de yer alan form doldurulmak suretiyle yapılır. Yetki belgesi uygun elektronik araçlarla elektronik ortama aktarılarak gönderilir.

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu gereğince elektronik imza kullanılarak gönderilen başvurularda, TC kimlik numarası aranmaz.

Elektronik posta yoluyla yapılacak başvurularda, başvuru formunun kurum veya kuruluşun bilgi edinme biriminin elektronik posta adresine ulaştığı tarih, başvuru tarihidir.

Elektronik posta yoluyla yapılacak başvurular için, kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri, bu amaçla kurumsal bir elektronik posta adresi oluşturur ve internet sayfalarında yayımlar.

Kurum ve kuruluşlar elektronik ortamda yapılan başvuruya elektronik ortamda cevap verebileceği gibi, istenen bilgi veya belgenin niteliğine göre yazıyla da cevap verebilir. İstenen bilgi veya belgenin bu yollarla verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, söz konusu bilgi veya belgenin yerinde incelenebilmesi, not alınabilmesi, dinlenebilmesi, görülebilmesi veya izlenebilmesi imkanı sağlanır.

YÖNETMELİK

Başvuru dilekçeleri faks yoluyla da, kurum ve kuruluşlara gönderilebilir. Ancak faks yoluyla yapılacak başvurularda ayrıca, gerçek kişiler ile tüzel kişiliği temsile yetkili kişilerin T. C. kimlik numaraları belirtilir. Faks yoluyla iletilen dilekçelerde, dilekçe sahibi kendisine faks yoluyla cevap verilmesini isterse, cevap verilecek faks numarasını dilekçesinde ayrıca belirtir. Kurum ve kuruluşlar, faks yoluyla yapılan başvurulara, faks yoluyla veya elektronik ortamda cevap verebileceği gibi, istenen bilgi veya belgenin niteliğine göre yazıyla da cevap verebilir. İstenen bilgi veya belgenin bu yollarla verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, söz konusu bilgi veya belgenin yerinde incelenebilmesi, not alınabilmesi, dinlenebilmesi, görülebilmesi veya izlenebilmesi imkanı sağlanır. Faks yoluyla gelen başvuru dilekçesinin kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimlerine ulaştığı tarih, başvuru tarihidir.

Özürlüler Tarafından Yapılacak Başvurular

Madde 11. Başvuruda bulunan kimsenin kimliğini tespit etmeye yarayacak başka bilgi veya özel işaretlerin bulunması halinde, özürlüler bakımından bu bilgi veya özel işaretler imza yerine geçmek üzere kullanılır.

İstenecek Bilgi veya Belgelerin Niteliği

Madde 12. Bilgi edinme başvurusu, başvurulanan kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.

Belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılacak bilgi veya belgeler, belirtilen tarihten önce açıklanamaz, erişimi sağlanamaz.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 13. Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya kitap, broşür, ilan ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurusuna konu olamaz.

Ancak birinci fıkrada belirtilen yollarla kamuoyuna açıklanmış veya kurum ve kuruluşlarca elektronik ortamda yayımlanmış kamunun erişimine açık bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurana bildirilir.

Başvuruların Kabulü, Değerlendirilmesi ve İşleme Konulması

Madde 14. Başvuru dilekçeleri veya formları, kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri tarafından kabul edilir. Bilgi edinme birimleri, başvuru dilekçeleri veya formlarının 9. maddede belirtilen şekilde verilip verilmediğinin kontrolünü yaptıktan sonra bunların evrak kayıtlarını yaparak hazır bulunmaları koşuluyla başvuru sahiplerine, başvurunun tarih ve sayısını gösteren bir makbuz verir.

Kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri dışındaki herhangi bir birimine ulaşan başvuru dilekçeleri veya formlar, işleme konulmadan derhal bilgi edinme birimlerine gönderilir.

9. maddede belirtilen unsurları içermeyen başvuru dilekçeleri veya formları ile 10. maddede belirtilen unsurları içermeyen elektronik posta yoluyla gönderilmiş başvuru dilekçeleri veya formları işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sonradan anlaşılan başvuru sahiplerinin dilekçeleri veya formları, bu durumun anlaşıldığı tarihte hiç başvuru yapılmamış sayılarak işleme konulmaz.

Elektronik posta yoluyla yapılan bilgi edinme başvurularında, başvuru sahibi gerçek veya tüzel kişilerin verdiği TC

YÖNETMELİK

kimlik numarası, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasından, başvuru sahibi tarafından verilen ad ve soyadın doğru olup olmadığının tespiti amacıyla gerektiğinde sorgulanır. Gerçeğe aykırı ad ve soyadla yapılan başvurular işleme konulmaz.

Başvuru dilekçesi veya formu kaydedildikten sonra, en geç iki iş günü içinde kurum veya kuruluşun ilgili birimlerine gönderilir. Bu yazıda; başvurunun hangi birim tarafından cevaplanacağı ve başvuru sahibine hangi tarihe kadar cevap verilmesi gerektiği belirtilir. Bu tür yazıların hızlı bir şekilde ilgili birimlere iletilmesi için gerekli yetki devri işlemleri ilgili mevzuata uygun olarak yapılır.

Elektronik posta yoluyla gelen başvurular ilgili birimlere, elektronik ortamda veya başvurunun bilgisayar çıktısı iletilmek suretiyle gönderilir. Ayrıca başvurunun hangi birim tarafından cevaplanacağı ve istenen bilgi veya belge hakkında başvuru sahibine hangi tarihe kadar cevap verilmesi gerektiği belirtilir.

Kurum ve kuruluşlardaki bilgi edinme birimleri, Kanun ve bu Yönetmelik'te belirlenen esas ve usullere göre kurum ve kuruluşların ilgili diğer birimleriyle koordinasyon içinde görev ifa ederler.

Elektronik ortamda veya yazılı olarak alınan başvuruların bilgi veya belge güvenliği, kurum ve kuruluşlarda genel hükümlere göre sağlanır.

Başvuru Sahiplerine Yardım

Madde 15. Bilgi edinme birimlerinde görevli personel, bilgi edinme başvurusunda bulunan kişilere yol göstermekle ve Kanun kapsamında sahip oldukları hakları kullanabilmeleri için yardımcı olmakla yükümlüdür. Görevli personel bu amaçla, dilekçe veya formlardaki şekil noksanlıklarını başvuru sahiplerine başvuru anında belirtir ve bunların nasıl giderileceği konusunda yol gösterir.

İstenen Bilgi veya Belgelerin Belirsizliği

Madde 16. Başvuru dilekçesi veya formuyla istenen bilgi

veya belgeler, yeterince açık ve anlaşılır değilse, kurum ve kuruluşlar başvurunun hangi nedenlerle yeterince açık ve anlaşılır olmadığını başvuru sahibine bildirebilir ve ek bilgiler sunmasını isteyebilir.

Bu takdirde 20. maddedeki on beş günlük süre, belirtilen noksanlıkların tam olarak giderildiği tarihten itibaren başlar.

Başvuru Dilekçelerinin Diğer Kurum ve Kuruluşlar Yönlendirilmesi

Madde 17. İstenen bilgi veya belge, başvuru kurum ve kuruluşta başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi veya formu bu kurum ve kuruluşun bilgi edinme birimine gönderilir ve durum ilgiliye bildirilir.

Bu şekilde yönlendirilen başvurunun bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşça alındığı tarihte başvuru yapılmış sayılır. Sürelerin başlangıcında önceki başvuru dikkate alınmaz.

Kendisine bilgi edinme başvurusunda bulunulan kurum ve kuruluş, talep edilen bilgi veya belge kendisinde bulunmakla birlikte, istenen bilgi veya belgenin başka bir veya birden fazla kurum ve kuruluşta neşet ettiğini veya görev alanına girdiğini tespit ederse, bilgi veya belgeye erişimi sağlamadan önce, söz konusu kurum ve kuruluşlardan görüş alabilir. Bu takdirde bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

Görüş sorulan kurum ve kuruluşta, görüş bildirmesi için beş iş gününden az süre verilemez. Görüş sorulan kurum ve kuruluş yetkilileri, ilgiliye süresinde cevap verilmesi konusunda, kendisine başvuru yapılan kurum ve kuruluş yetkilileriyle aynı sorumluluğu paylaşır.

Başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumunda, kendisine başvuru yapılan kurum ve kuruluş, diğer kurum ve kuruluşlardan istenen bilgi veya belgenin kendisinde bulunmayan kısmıyla ilgili olarak ilgili

YÖNETMELİK

kurum ve kuruluşlardan bilgi veya belge talebinde bulunabilir. Bu takdirde bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi veya Belgelere Erişim

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 18. Bilgi edinme birimlerince iletilen başvurular, kurum ve kuruluşların ilgili birimlerince cevaplandırılır.

Başvuruya cevap verecek birimin, istenen bilgi veya belgeyi kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlaması, başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşüne ihtiyaç duyulması veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumunda, 17. madde hükmü uygulanır.

Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Ancak, başvuru sahibine elektronik posta yoluyla verilecek cevaplar, kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri aracılığıyla gönderilir. Bu kapsamdaki bir başvuruya hazırlanan cevap, ilgili birim tarafından bilgi edinme birimlerine yazılı olarak veya elektronik ortamda gönderilir.

Başvurunun cevaplandığı tarih, kurum veya kuruluşun cevap yazısı üzerindeki tarihtir.

Bilgi edinme başvuruları hakkında gerekli inceleme ve araştırma, başvuruya cevap verecek birim tarafından yapılır ve başvurular, 20. maddede belirtilen süreler içinde cevaplandırılır.

Bütün başvurular olumlu veya olumsuz olarak cevaplandırılırken, başvuru sahibine gönderilecek yazının bir sureti, yazının ekleri hariç olmak üzere ayrıca bilgi edinme birimlerine gönderilir.

Başvurunun reddedilmesi halinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı yapılabilecek başvuru yolları ve süreleri belirtilir.

Kamu görevlilerinin ihmali veya kusurlu davranışları nedeniyle, Kanun'da belirtilen süreler içinde başvurunun cevaplandırılmaması, kurum ve kuruluşların cevap verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Daha önce cevaplandığı halde aynı kişiler tarafından yapılan tekrar mahiyetindeki başvurular ile soyut ve genel nitelikteki başvurular işleme konulmaz ve durum başvuru sahibine bildirilir.

Bilgi veya Belgelere Erişim Usulü

Madde 19. Kurum ve kuruluşlardan belge istenmesi halinde, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyası verilir. Elektronik ortamdaki bilgi veya belgeler, elektronik posta, veri kopyalamaya yarayan diskler ve diğer araçlarla verilebilir.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hallerde, kurum ve kuruluşlar başvuru sahibinin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini, sağlarlar.

Bu amaçla, erişimin nasıl, ne zaman ve nerede sağlanacağı ile gerekli görülen diğer hususlar, başvuru sahibine erişim süresi içinde bildirilir. Bu şekilde erişim sağlanırken, bilgi veya belgenin değiştirilmesi, imhası, çalınması veya diğer riskler değerlendirilerek, başvuru sahibine en az bir görevli nezaret eder ve gerekli diğer tedbirler alınır.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek şartıyla erişim sağlanır.

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 20. Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar.

Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvurulanan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 21. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabiliriyorsa, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Başvuru Ücretleri

Madde 22. Kurum ve kuruluşlar, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden, bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma, kopyalama, postalama ve diğer maliyet unsurları ile orantılı ölçüde ücret tahsil edebilir. Kurum ve kuruluşlar bu amaçla her yıl bütçe kanununda belirlenecek ilkelere göre bilgiye erişim ücret tarifesi belirler. Kurum ve kuruluşlar elektronik posta yoluyla erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için de, erişimin gerektirdiği inceleme, araştırma ve diğer maliyet unsurlarıyla orantılı ölçüde ücret tahsil edebilir.

Kurum ve kuruluşlar erişimini sağlayacakları bilgi veya belgelerin, erişim maliyeti tutarı ve ödemenin nereye yapılacağı hakkında başvuru sahibini, başvuru tarihinden itibaren on beş gün içinde bilgilendirir. Ancak, istenen bilgi veya belgenin, başvurulanan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kurulu-

şun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumunda, kurum ve kuruluşlar erişim maliyeti tutarı ve ödemenin nereye yapılacağı hakkında başvuru sahibini, başvuru tarihinden itibaren otuz gün içinde bilgilendirir.

Bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının kurum ve kuruluş tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle, on beş veya otuz iş günlük süreler kesilir. Başvuru sahibi, bildirim yapıldığı tarihten itibaren on beş iş günü içinde ödemeyi gerçekleştirdiğini gösteren belgeyi sunmadığı takdirde talebinden vazgeçmiş sayılır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahiplerinden talep edecekleri ücretler, ilgili kurum ve kuruluş bütçesine gelir olarak kaydedilmek üzere ilgili saymanlıklara veya bu saymanlıklar adına bankalar ve diğer finans kurumları veya PTT şubelerinde açılan hesaplara yatırılır.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, erişimine olanak sağladıkları bilgi veya belgeler için başvuru sahiplerinden talep edecekleri ücretler, ilgili meslek kuruluşları adına açılan hesaba yatırılır.

Kanunda İstisna Sayılan Bilgi veya Belgelere İlişkin Talepler

Madde 23. Kanun'da bilgi edinme hakkının istisnaları olarak düzenlenen konularda yapılan bilgi edinme başvuruları reddedilir ve ret kararı başvuru sahibine gerekçeli olarak bildirilir.

İtiraz Usulü

Madde 24. Bilgi Edinme İstemi Kanun'un 16. ve 17. maddelerinde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebilir. İtiraz yazılı olarak yapılır. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir.

YÖNETMELİK

20. maddede belirtilen süreler içinde, kurum ve kuruluşlar tarafından başvuru sahibine olumlu veya olumsuz herhangi bir cevap verilmemesi halinde başvuru, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca altmış günün geçmesiyle reddedilmiş sayılır.

İkinci fıkra gereğince Bilgi Edinme İstemi Kanun'un 16. ve 17. maddelerinde öngörülen sebeplerle reddedilmiş sayılan başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce dava açma süresinin başladığı tarihten itibaren on beş gün içinde Kurul'a yazılı olarak itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir.

Kurul'a itiraz, başvuru sahibinin idari yargıya başvurma süresini durdurur.

Kurul Kararları

Madde 25. Kurul; bilgi edinme başvurusuyla ilgili olarak yapılacak itirazlar üzerine, Kanun'un 16. ve 17. maddelerinde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları inceler ve karara bağlar; kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar verir.

Kurul, bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin hususları düzenlemeye yetkilidir.

Kurul Tarafından İstenen Bilgi veya Belgeler

Madde 26. Bilgi Edinme İstemi Kanunu'nun 16. ve 17. maddelerinde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahiplerinin Kurul'a itirazı üzerine, Kurul başvurunun yapıldığı kurum veya kuruluştan her türlü bilgi veya belgeyi isteyebilir. Kurum ve kuruluşlar, Kurul'un istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdür.

İtiraz üzerine Kurul ayrıca, başvuru sahibi ile kurum veya kuruluşların, itiraz konusuyla ilgili yazılı veya şifahi görüşlerine başvurabilir, konuyla ilgili uzmanların görüşünü alabilir ve gerekli gördüğü diğer incelemelerde bulunabilir.

Kurul'a gönderilen bilgi veya belgeler ile Kurul tarafından edinilen görüş, değerlendirme ve incelemelerden gizlilik de-

recesi bulunanların korunmasında ve saklanmasında gizlilik ilkesine uyulur. Kurul başkan ve üyeleri ile bu bilgileri derleyen ve değerlendiren tüm personel gizlilik ilkesinin gereklerine uymakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, Kurul başkan ve üyeleri ile diğer personelin görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 27. Açıklanması halinde Devlet'in emniyetine, dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 28. Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanç sebep olacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 29. Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ancak, bu bilgi ve belgeler kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte ise, istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde bilgi edinme hakkına konu olurlar:

a. Bilgi edinme başvuruları bizzat ilgisi veya konuya ilişkin olarak düzenlenen özel vekaletname ile yetkilendirilmiş olmak koşulu ile vekili tarafından yapılır.

b. Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgelerden, sadece kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyici nitelikte olan ve ilgilisi

YÖNETMELİK

hakkında bir işleme dayanak teşkil etmek üzere işlenmiş veya değerlendirilmiş bilgi veya belgeler bilgi edinme hakkı kapsamında değerlendirilir.

c. Kurum veya kuruluşların işlemlerine dayanak teşkil etmek üzere, istihbarat birimlerinden talep edilen ve istihbarat birimlerinde değerlendirilmek suretiyle kurum veya kuruluşların istifadesine sunulan istihbari bilgi veya belgelere ilişkin bilgi edinme hakkı kapsamındaki başvurular, söz konusu araştırma veya soruşturmanın yapılmasını talep eden kurum veya kuruluşun bilgi edinme birimine yapılır ve başvuruya erişim bu kurum veya kuruluşça sağlanır.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 30. Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek, bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 31. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde;

a. Suç işlenmesine yol açacak,

b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlal edecek, nitelikteki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 32. Kişinin izin verdiği haller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hallerde, kurum ve kuruluşların kayıtlarında bulunan kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 33. Haberleşmenin gizliliği esasını ihlal edecek bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ticari Sır

Madde 34. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 35. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 36. Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendir-

YÖNETMELİK

meyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 37. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır.

Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbi, mali, hukuki ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Tavsiye ve Mütalaa Talepleri

Madde 38. Tavsiye ve mütalaa taleplerine ilişkin başvurular bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 39. İlgili mevzuat uyarınca gizliliği kaldırılmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının sınırları olarak Kanun'da düzenlenen diğer istisnalar kapsamına girmediği takdirde bilgi edinme başvurularına açık hale gelir.

ALTINCI BÖLÜM Çeşitli ve Son Hükümler

Arşiv Malzemesi ve Arşivlik Malzemeler

Madde 40. Başvuru sahiplerinin; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü veya araştırma hizmeti veren diğer arşivlerde mevcut arşiv malzemesi ve arşivlik malzemedan yararlanma şartları, yükümlülükleri ve arşiv malzemesinin örneklerinin verilmesi hususunda, 31.01.2002 tarihli ve 2002/3681 sayılı

Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilen hükümler, süre hariç olmak üzere uygulanır.

Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

Madde 41. Yargı denetimi dışında kalan idari işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bilgi edinme hakkı kapsamına dahildir. Ancak bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı, işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz.

Denetim ve Ceza Hükümleri

Madde 42. Bilgi edinme hakkının kullanımı kapsamındaki başvurulara ilişkin uygulamalar, kurum ve kuruluş yöneticilerince mevzuat dahilinde denetlenir.

Kanun'un ve bu Yönetmeliğin uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tabi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.

Kanun'da ve bu Yönetmelik'te belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde erişilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz, kullanılamaz, erişimi sağlayan kurum ve kuruluştan izin alınmaksızın yayınlanamaz. Bu madde hükmüne aykırı olarak erişilen bilgi veya belgeleri ticari amaçla çoğaltanlar, kullananlar veya yayınlayanlar hakkında kanunların cezai ve hukuki sorumluluğa ilişkin hükümleri uygulanır.

Eğitim

Madde 43. Kurum ve kuruluşlar, Kanun'un ve bu Yönetmeliğin uygulanması konusunda personeline gerekli eğitimi sağlar ve bu amaçla eğitim programları düzenler.

Rapor Düzenlenmesi

Madde 44. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,

YÖNETMELİK

b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistik bilgileri,

d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl Şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bu raporlar, bilgi edinme birimlerinin koordinasyonunda hazırlanır. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl Nisan ayının sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir. Bu raporlar takip eden iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na kamuoyuna açıklanır.

Geçici madde 1. Kurum ve kuruluşlarda bir ay içinde 8. madde hükümlerine uygun olarak bilgi edinme birimleri oluşturulur.

Geçici madde 2. Kurum ve kuruluşlar, bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde 6. maddede belirtilen kurum dosya planlarını, bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde hazırlar ve bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Geçici madde 3. Kurum ve kuruluşların belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninde ihtiyaç duyulan mevzuat değişiklikleri ve diğer düzenleyici işlemler altı ay içinde yapılır.

Geçici madde 4. Kurumsal internet sayfası bulunmayan kurum ve kuruluşlar iki ay içinde internet sayfalarını oluştururlar.

Geçici madde 5. Kurum ve kuruluşların bilgi edinme birimleri iki ay içinde elektronik posta yoluyla başvuru kabul edecek elektronik posta adreslerini oluşturarak internet sayfalarından kamuoyunun bilgisine sunarlar.

Geçici madde 6. 22. maddenin birinci fıkrasında belirtilen başvuru ücretlerine ilişkin ilkeler belirleninceye kadar, 2004 yılı için uygulanmak üzere kurum ve kuruluşlar tarafından tespit edilecek tarifelere göre ücret tahsil edilebilir. Ancak erişimine olanak sağlanan bilgi veya belgelerin ilk on sayfalarının kopyaları için, postalama maliyeti dahil herhangi bir ücret alınmaz.

Yürürlük

Madde 45. Bu Yönetmelik 24.04.2004 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 46. Bu Yönetmelik hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK 1
BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU FORMU
(Gerçek Kişiler İçin)

Başvuru sahibinin adı ve soyadı:	
Oturma yeri veya iş adresi:	
Türkiye Cumhuriyeti Kimlik No: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz? Yazılı Elektronik
Elektronik posta adresi: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	
İmzası:	4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim.

İstenen bilgi veya belgeler:
(Not: Ayrılan bölümdeki
boşluk yetmediği takdirde,
başvuru için boş sayfa /
sayfalar kullanılabilir.)

EK 2
BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU FORMU
(Tüzel Kişiler İçin)

Tüzel kişinin unvanı:	
Tüzel kişinin adresi:	
Yetkili kişinin Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz? Yazılı Elektronik
Yetkili kişinin elektronik posta adresi: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	

BİLGİ EDİNME HAKKI

YÖNETMELİK

<p>Yetkili kişinin imzası: Not: Yetki belgem ekte sunulmaktadır.</p>		<p>4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim.</p>
<p>İstenen bilgi veya belgeler: (Not: Ayrılan bölümlerdeki boşluk yetmediği takdirde, başvuru için boş sayfa / sayfalar kullanılabilir.)</p>		

**BAŞBAKANLIK
GENELGESİ**

BAŞBAKANLIK'TAN

GENELGE (2004/12)

Konu: Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması

Bireylerin kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında idari makamlara başvuruda bulunmaları ve kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme haklarını kullanmaları; eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkeleri temelinde demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereğidir. İdare-birey ilişkisinde hukukun üstünlüğünü, demokratikleşmeyi ve saydamlığı sağlayabilmek için, idari faaliyetlerin yürütülmesi sırasında bireysel hak ve özgürlüklere duyarlı davranılması hukuk devletinin en temel niteliğidir.

Hükümetimiz, devlet ve toplum arasındaki bağların daha güçlü hale gelmesini ve beklentilerine azami düzeyde cevap verilmesini esas alan bir politika benimsemiştir. Acil Eylem Planı'nda da yer alan *"kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde vatandaş odaklı yaklaşımların benimseneceği"* ilkesi, bu politika-mızın temelini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, 03.10.2001 tarihli ve 4709 numaralı Kanun'la Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın *"temel hak ve hürriyetlerin korunması"* başlıklı 40. maddesine eklenen 2. fıkrayla Devlet'in işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu, keza *"dilekçe hakkı"* başlıklı 74. maddesinde yapılan değişiklikle de dilekçe sahiplerine başvuru sonuçlarının yazılı olarak bildirilmesi hükme bağlanmıştır.

Anayasamızda yapılan bu değişikliklere uygulama kabiliyeti kazandırmak üzere 01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'un 02.01.2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanun'la değiştirilen 7. maddesinde, yapılmakta olan işlemin safahatı veya sonucu hakkında yetkili makam-

BİLGİ EDİNME HAKKI

BAŞBAKANLIK GENELGESİ

larca dilekçe sahiplerine en geç 30 gün içine geçerli olarak cevap verileceği ve sonucun ayrıca bildirileceği hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca, 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe girecek olan 09.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile de kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir. Her iki düzenleme de Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program' da yer alan insan hakları alanında yasal ve idari düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların iyileştirilmesi taahhütleri açısından büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

Ancak, sözkonusu Anayasa ve Kanun hükümlerinin uygulanmasında gerekli hassasiyetin gösterilmediği, dilekçeyle yapılan başvurulara idari makamlar tarafından bazen cevap verilmediği veya yasal süresinden sonra cevap verildiği, dolayısıyla dilekçe hakkının etkin şekilde kullanımının gerçekleşmediği yolunda şikayetler bulunmaktadır.

Bu bağlamda, Bilgi Edinme Hakkı ile Dilekçe Hakkı'nın mevzuatımızda yer alan esas ve usullere uygun olarak etkin kullanılmasını teminen, bakanlıkların merkez ve taşra teşkilatları, valilik, kaymakamlık ve mahalli idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşları hizmet alanlarında aşağıda yazılı kuralara uymakla yükümlüdürler.

1. Dilekçe Hakkı; sorulara cevap almak suretiyle bilgi edinmeyi, şikayette bulunmak suretiyle denetlemeyi, dilek ve öneride bulunmak suretiyle de demokratik katılımı sağlayan siyasal haklardandır. Bu itibarla;

a. Türk vatandaşları ile Türkiye'de ikamet eden yabancılar (karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçenin Türkçe yazılması kaydıyla) kendileri veya kamuyla ilgili dilek ve şikayetleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve yetkili idari makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler. Dilekçe Hakkı'nın kullanılması çerçevesinde idareye yapılan her türlü başvuru, aşağıda belirtilen usule uygun olarak cevaplandırılacaktır:

- Bireylerin ve tüzel kişilerin dilekçelerini alan idari ma-

kamlar, dilekçelerin alındığı tarih, kayıt numarası ve konusunu gösteren alındı belgesini düzenleyip, bu alındı belgelerini, herhangi bir ücret talep etmeden, başvuru sahiplerine vereceklerdir.

• Ad, soyad ve adres bulunmayan, imza taşımayan, belli bir konuyu içermeyen yada yargı mercilerinin görevine giren konulardaki dilekçeler cevaplandırılmayacaktır. Ancak, bu unsurları ihtiva etmemekle birlikte başvurulara, olayla ilgili inandırıcı bilgi ve belgeler eklenmiş veya somut nitelikteki bilgi, belge veya olaylara dayanılıyor ise bu hususlar ihbar kabul edilerek idarece işlem yapılabilir.

• Başka bir idari makamın görev alanında kalan başvurular ilgili idari makama iletilecek ve başvuru sahibine de bilgi verilecektir.

• Bireylerin ve tüzel kişilerin, kendileriyle veya kamuyla ilgili, dilekçeyle usulüne uygun bir şekilde yaptıkları başvuruların idarece geciktirilmeksizin en kısa sürede cevaplandırılması yasal bir zorunluluktur. Yetkili idari makam tarafından, bu şekilde yapılan başvurularla ilgili olarak, yapılmakta olan işlemin safahatı veya sonucu hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içerisinde gerekçeli olarak cevap verilecektir. İşlem devam ediyorsa, sonucu hakkında ayrıca bilgi verilecektir.

• Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen dilekçelerin Dilekçe Komisyonu ile İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nda incelenerek altmış gün içinde karara bağlanacağı göz önüne alınarak, TBMM Dilekçe Komisyonu tarafından gönderilen dilekçelerin de ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca en geç otuz gün içerisinde cevaplandırılmasına dikkat edilecektir.

b. Mevcut idari işlemlerden idari başvuru yolu açık olanların değiştirilmesi, kaldırılması veya geri alınmasıyla ilgili başvurular üzerine, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) ilgili idari makama başvuru ve cevap süresini düzenleyen 11. maddesi hükmü dikkate alınarak aşağıdaki işlemler yapılacaktır:

BİLGİ EDİNME HAKKI

BAŞBAKANLIK GENELGESİ

• Başvuru dilekçesi, idari işlemleri değiştirmeye, kaldırma-ya veya geri almaya yetkili olan idari makama en kısa sürede ulaştırılacaktır.

• Yetkili idari makam, başvuru dilekçesinin idareye verilmesini müteakip en kısa sürede gerekli inceleme ve araştırmayı yapmak suretiyle işlemin yerindeliği yanında bütün unsurları bakımından hukukiliğini de değerlendirerek cevap verecektir.

• İdari işlemlerin değiştirilmesi, kaldırılması veya geri alınmasının mümkün olmaması halinde, başvuru sahibine verilecek cevapta, bu idari işleme karşı başvurulabilecek kanun yolları ile başvuru süreleri de gösterilecektir.

2. Bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin esas ve usuller, 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe girecek olan 4982 sayılı *"Bilgi Edinme Hakkı Kanunu"*nda düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu itibarla,

a. Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, faaliyetlerine ilişkin mezkur kanun kapsamında bulunan bilgi başvurularını süratli bir şekilde sonuçlandırarak, kanunda belirtilen istisnalar dışında her türlü bilgi ve belgeyi başvuru sahiplerine vereceklerdir.

b. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahiplerine, istenilen bilgi ve belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlayacaklardır. İstenilen bilgi ve belgenin, başvuru alan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması, başka bir kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasını gerektirmesi ya da başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi hallerinde bilgi ve belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Ancak bu sürenin uzaması durumunda gerekçe, başvuru sahibine yazılı olarak on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilecektir.

c. Kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecekler hariç, yargı denetimi dışında kalan işlemler, devlet sırları, ülkenin ekonomik çıkarlarına, istihbarata idari veya adli soruşturmaya, özel hayata dair bilgiler, haberleşmenin

gizliliğini ihlal edecek bilgi ve belgeler, ticari sırlar ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamındaki hususlar bilgi edinme hakkının istisnasını oluşturur. Keza, tavsiye ve mütalaa talepleri ile yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler de bilgi edinme başvurularına konu edilmeyecektir.

d. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ile diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri fiillerle ilgili olarak, genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturmasını gerektiren haller saklı kalmak kaydıyla, tabi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanacaktır.

Ayrıca; dilek ve şikayetlerini kamu kurum ve kuruluşlarına gelerek sözlü olarak ileten başvuru sahipleri, hoşgörü ve güler yüzle karşılanarak kendilerine yardımcı olunacaktır. Başvuru sahiplerinin talepleri anında incelenerek, sorunlarının mümkün olduğu oranda mahallinde çözümlenmesine özen gösterilecektir.

Bu çerçevede, konuya ilişkin anayasal ve yasal kurallar ile yukarıda belirtilen usul ve esaslar hakkında tüm personel bilgilendirilecek, personele yönelik eğitim programlarında konuya ayrıntılı olarak yer verilmesi sağlanacak, bilgi edinme ve dilekçe haklarının kullanımı kapsamındaki başvurulara ilişkin uygulamalar mevzuat dahilinde denetlenecek ve denetimler sonucu belirtilen kurallara uymadıkları saptanan kamu görevlileri hakkında genel hükümlere göre disiplin ve ceza işlemleri uygulanacaktır.

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'un uygulanması çerçevesinde yayımlanmış bulunan halkla ilişkiler konulu 22.01.1993 tarihli ve 1993/2 sayılı genelgenin ikinci maddesinde "iki ay" olarak belirtilen dilekçenin cevaplandırılmasına ilişkin süre, mevzuatta yapılan değişikliğe istinaden "otuz gün" şeklinde değiştirilmiş, vatandaş başvuruları konulu 29.12.1994 tarihli ve 20369 sayılı yazı yürürlükten kaldırılmıştır.

BİLGİ EDİNME HAKKI

BAŞBAKANLIK
GENELGESİ

Bu itibarla, Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ile Bilgi Edinme Hakkı Kanunu hükümlerinin gerekleri, bütün kamu ve kuruluşları tarafından yukarıda belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda yerine getirilecektir.

Bu genelge yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

**BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU TASARISI
İLE
ADALET VE AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONLARI
RAPORLARI (1/632)**

**Dönem: 22
Yasama Yılı: 1
TBMM (S. Sayısı): 248**

25.06.2003

**T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Genel Müdürlüğü**

Sayı : B.02.0.KKG.0.10/101-603-2886

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulu'nca 10.06.2003 tarihinde kararlaştırılan "*Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı*" ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

**Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan**

GENEL GEREKÇE

29.11.2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Hükümet Programı'nda "*Bilgi edinme hakkı, toplumun bütün kesimlerinde yaygınlaştırılacak ve bunu sağlamak için Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkarılacaktır.*" hükmüne yer verilmiştir.

Anayasa'da vatandaşın bilgi edinmesi ile bilgi edinme hakkının sınırlanmasına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin hangi ölçülere göre sınırlandırılabilceği gösterilirken "*Bu hürriyetlerin kullanılması*

KANUN TASARISI

...devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması ... amaçlarıyla sınırlanabilir." denilmiş, 28. maddesinin dördüncü fıkrasında, devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarların veya bastırانların veya aynı amaçla, basanların, başkasına verenlerin bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olacakları açıklanmıştır.

Demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerinden olan bilgi edinme hakkı, bireylere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra halkın devlete karşı duyduğu kamu güvenini daha yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Kullanılan bu hak sayesinde hem halkın devleti denetimi kolaylaşmakta hem de devletin demokratik karakteri güçlenmektedir.

Bilindiği üzere, kamu kurum ve kuruluşlarında açıklık ve şeffaflık kavramı, olumsuz olarak görülen gizlilik kavramının giderilmesi ile yönetilenlerin yönetenlerin işlem ve faaliyetlerini denetlemesinin sağlanması düşünceleri üzerine ortaya çıkmıştır. Demokratik ülkelerde, bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir.

Şeffaflık ve gizliliğin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, kurum ve kuruluşların "*bilgi verme ödevi*", ikincisi ise vatandaşların "*bilgi edinme hakkı*"dır.

Kurum ve kuruluşlar; bilgi edinme hakkının kullanılması konusunda yapılan başvuruları cevaplandırmak, bilgi veya belgeye erişimde gereken kolaylıkları sağlamak yoluyla şeffaf yönetimin sağlanmasına katkıda bulunabilirler.

Kamu kaynaklarıyla üretilen ve hiçbir gizliliği olmayan bilgilere erişimin gereksiz yere kısıtlanmaması, vatandaşların, kendileriyle ilgili bilgilere kolayca erişiminin sağlanması ve kamusal hizmetle yükümlü kurum ve kuruluşların çalışmalarını görmesini, izlemesini, bilgilenmesini sağlamak amacıyla bilgi edinme hakkının kullanılmasının sınırlarını da belirlemek gerekmektedir.

Bilgi edinme hakkını belirlerken göz ardı edilmemesi gereken iki husus, kamusal gizlilik ve kişisel gizlilik. Söz konusu kavramlar bilgi edinme hakkının tanıdığı serbestinin sınırlarını belirlemektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin ilk fıkrasında kişinin özel ve aile hayatı, konut dokunulmazlığı ve muhaberatın gizliliği bir insan hak ve hürriyeti olarak kabul edilmiştir. İkinci fıkrada, bu hak ve hürriyetlere getirilebilecek sınırlamalar, *"Bu hakların kullanılmasına resmî bir makamın müdahalesi demokratik bir toplumda ancak millî güvenlik, kamu huzuru, ülkenin iktisadî refahı, düzenin korunması için zorunlu ölçüde, kanunun izin vermesi şartıyla gerçekleştirilebilir"* şeklinde genel bir ifade ile açıklanmıştır.

Tasarı ile;

Herkesin bilgi edinme hakkını kullanabileceği kuralının yanında yabancı gerçek ve tüzel kişilere de belirli şartlar çerçevesinde bu hak tanınmıştır.

Bilgi edinme hakkının kullanılmasında kurum ve kuruluşların ne şekilde hareket etmeleri gerektiği belirli usul ve sürelerle bağlı tutulmuştur.

Bilgi edinme hakkının kullanılmasına yönelik başvuruların Devlet sırrı veya Devletin ekonomik menfaatlerine ilişkin bilgi veya belgelerden olması nedeniyle reddedilmesi hâlinde ilgililerin Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz etmesine ilişkin düzenleme getirilmiştir. Ayrıca, bilgi edinme başvurusu reddedilen başvuru sahibi, genel hükümler uyarınca İdari yargıda dava açabilecektir.

Bilgi edinme hakkının sınırları belirlenmiş ve açıklanması hâlinde kamunun zarar görebileceği bilgi veya belgeler ile kişilerin zarar görebileceği bilgi veya belgeler, Kanun kapsamı dışında tutulmuştur.

Tasarı, Avrupa Birliği'nin konu ile ilgili mevzuatı da dikkate alınmak suretiyle, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği

KANUN TASARISI olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak, kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. Madde ile; Kanun'un amacı belirtilmektedir. Açıklığın ilke olarak benimsendiği, gizliliğin ise istisna kabul edildiği demokratik yönetimlerin bir çoğunda düzenlenen bilgi edinme hakkının, ne şekilde, hangi şartlar ve sınırlamalar altında, ne gibi usuller izlenerek kullanılacağına belirlenmesi Kanun'un amacını oluşturmaktadır.

Madde 2. Maddede; Kanun'un kapsamı belirlenmektedir. Bilgi edinme hakkının bir gereği olarak, bu Kanun ve diğer kanunlardaki sınırlamalar saklı kalmak üzere hiçbir kamu kurum ve kuruluşu ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun faaliyetlerinin kapsam dışı kalmaması amaçlanmıştır.

Madde 3. Maddede; Kanun'da geçen bazı terimlerin tanımlarına yer verilmektedir.

Madde 4. Maddede, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu belirtilmiş; yabancı gerçek ve tüzel kişilerin bilgi edinme hakkından yararlanmalarına ilişkin şartlara yer verilmiştir.

Madde ile amaçlanan, Türk vatandaşlarının ve Türk hukukuna göre kurulmuş olan tüzel kişilerin herhangi bir şarta tâbi olmadan bu haktan yararlanmalarıdır. Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler ise isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu Kanun hükümlerinden yararlanacaklardır.

Madde 5. Madde ile; kurum ve kuruluşların sadece bu Kanun'da yer alan istisnalar ile diğer kanunlara göre açıklanması yasak olanlar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmalarının sağlanması değil, aynı zamanda bilgi edinme hakkının en verimli şekilde

kullanılabilmesi için her türlü tedbiri almalarının sağlanması öngörülmektedir.

Madde 6. Madde ile; bilgi edinme başvurusunda bulunma usulü düzenlenmiştir. Başvuru sahiplerinin bu maddede belirtilen bir takım şekli şartları yerine getirmeleri yeterli olup, bilgi edinme haklarını kullanırken herhangi bir gerekçe göstermelerine gerek bulunmamaktadır.

Madde 7. Maddede; istenecek bilgi veya belgenin niteliği belirtilerek, hangi şartlarda başvurana olumsuz cevap verilebileceği ve istenen bilgi veya belgenin başvuru kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunması hâlinde yapılması gerekenler açıklanmıştır.

Bilgi edinme başvurularının, ancak başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olması gerektiği şüphesizdir. Yine de başvuru sahipleri tarafından bu kuralın aksine bir başvuru yapılmışsa ve istenen bilgi veya belge başvuru kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, maddenin üçüncü fıkrasıyla başvuru kurum ve kuruluşta, başvuru dilekçesini istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum ve kuruluşta gönderme ve durumu ilgiliye yazılı olarak bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Amaçlanan, bilgi edinme başvurusunu etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmaktır.

Madde 8. Maddede; yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin bilgi edinme başvurularına konu olamayacağı ifade edilmiştir. Kurum ve kuruluşlar bu tür başvurulara olumsuz cevap verebilecek; ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelere nasıl ulaşılacağını başvurana bildireceklerdir.

Madde 9. Maddede; istenen bilgi veya belgelerde gizlilik dereceli veya kanunlarında açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanların birlikte bulunması ve bunların birbirlerinden ayrılabilir olması halinde, bilgi veya belge verme usulü düzenlenmiştir.

KANUN TASARISI

Açıklık kural, gizlilik istisna olduğundan, istenen bilgi veya belgelerde gizlilik dereceli veya kanunlarında açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanların birlikte bulunması hâlinde, başvuru sahibine olumsuz cevap verilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Eğer bu bilgiler, birbirlerinden ayrılabiliriyorsa istem konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulacak ve ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilecektir.

Madde 10. Maddede; bilgi veya belgeye erişim usulleri gösterilmiştir. Bilgi edinme hakkının tam olarak kullanılabilmesinin sağlanması amacıyla bilgi veya belgeye erişimin her türlü şekli maddede belirtilmiştir. Bilgi veya belgenin belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesinin mümkün olması hâlinde *"Belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır."* demek suretiyle erişim önündeki engeller kaldırılmak istenmiştir.

Tahsil edilecek ücretin, erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar olacağı belirtilerek hem başvuru sahiplerinin hem de kurum ve kuruluşların ek bir maddi yük altına girmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Madde 11. Maddede; bilgi veya belgeye erişim süreleri açıklanmıştır. Süreler Avrupa Birliği'nin konuyla ilgili mevzuatına paralel biçimde on beş ve otuz iş günü olarak belirlenmiştir. Aslolan bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlamaktır. Ancak, maddede belirtilen şartların varlığı halinde erişim otuz iş günü içinde sağlanabilecek, fakat sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine on beş iş günlük sürenin bitiminden önce yazılı olarak bildirilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında; bilgi veya belgelere erişimin gerektirdiği maliyet tutarının başvuru sahibine bildirilmesiyle on beş iş günlük sürenin kesileceği ve on beş iş günü içerisinde ücreti ödemeyen başvuru sahibinin talebinden vazgeçmiş sayılacağı belirtilmiştir.

Madde 12. Maddede; kurum ve kuruluşların bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını başvuru sahibine yazılı olarak bildirecekleri belirtilmiştir. Başvurunun reddi durumunda kurum ve kuruluşlara, ret kararının gerekçesini ve bu karara karşı başvuru yollarını belirtme yükümlülüğü getirilerek, bilgi edinme hakkının kullanımının bundan sonraki aşamalarında başvuru sahiplerine yol gösterilmesi amaçlanmıştır.

Madde 13. Maddede; bilgi edinme başvurusu, istenen bilgi veya belgelerin devlet sırrı veya devletin ekonomik menfaatlerine ilişkin bilgi veya belgelerden olması nedeniyle reddedilen başvuru sahibinin Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz edebileceği belirtilmiş, itiraz usulü gösterilmiş ve Kurul'a itirazın başvuru sahibinin İdari yargıya başvurma süresini durduracağı belirtilmiştir.

Madde 14. Madde ile; bilgi edinme başvurusuyla ilgili olarak ve istenen bilgi veya belgelerin devlet sırrı veya devletin ekonomik menfaatlerine ilişkin olması sebeplerine dayanarak verilen ret kararlarını itiraz üzerine incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuş, Kurul üyelerinin seçimi, görev süresi ve özlük haklarına ilişkin düzenlemeler getirilmiş, Kurul'un belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabileceği; gerekli gördüğü takdirde ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebileceği belirtilmiş, Kurul'un; sekreteryaya hizmetlerinin Adalet Bakanlığı'nca yerine getirileceği, görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usullerin anılan Bakanlıkça hazırlanan bir yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Madde 15. Maddede; yargı denetimi dışında kalan işlemlerde bu Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Madde 16. Maddede; açıklanması halinde devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine

KANUN TASARISI açıkça zarar verecek, niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgelerin bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olduğu ifade edilmiştir.

Madde 17. Madde ile; açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde Devlet'in ulusal ekonomik politikasının yürütülmesine zarar verecek veya haksız rekabet ve kazançta sebep olacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulmuştur.

Madde 18. Maddede; istihbarata ilişkin bilgi veya belgelerin bu Kanun kapsamı dışında tutulduğu belirtilmiştir.

Madde 19. Madde ile; kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen İdari soruşturmalar ile ilgili bilgi veya belgelerin hangi durumlarda bu Kanun kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir.

Madde 20. Madde ile; Adli soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin bilgi veya belgelerin hangi durumlarda bu Kanun kapsamı dışında tutulduğu belirtilmiş ve bu kuralın istisnaları gösterilmiştir.

Madde 21. Madde ile; kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileriyle aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgelerin bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulduğu ifade edilerek, kişilerin özel hayatlarının gizliliği korunmak istenmiş, ancak kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgelerin açıklanabileceği, fakat bunun için ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilmesi ve yazılı rızasının alınması gerektiği belirtilmiştir.

Madde 22. Madde ile; haberleşmenin gizliliğinin korunması amaçlanmıştır.

Madde 23. Madde ile; kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler yanında kurumi ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler bu Kanun kapsamı dışında tutulmuştur.

Madde 24. Madde ile; fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir.

Madde 25. Madde ile; kurum ve kuruluşların kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgelerin bilgi edinme hakkının kapsamı dışında tutulduğu belirtilerek söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklı tutulmuştur.

Madde 26. Madde ile; kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgelerin bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olduğu belirtilmiş, maddenin ikinci fıkrasında bu kuralın istisnaları gösterilmiştir.

Madde 27. Maddede; gizliliği kaldırılmış olan bilgi veya belgelerin bu Kanun'da belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hale geleceği belirtilmiştir.

Madde 28. Madde ile; bu Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezalarının uygulanacağı belirtilmiştir.

Madde 29. Madde ile; kurum ve kuruluşlara, kendilerine yapılan bilgi edinme başvuruları ve bunların sonuçlarına ilişkin olarak rapor düzenleme ve bu raporu Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderme; Kurul'a da hazırlayacağı genel raporu söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl mayıs ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderme yükümlülüğü getirilmiştir.

Madde 30. Madde ile; yönetmeliğin çıkarılması usulü düzenlenmiştir.

BİLGİ EDİNME HAKKI

KANUN TASARISI

Madde 31. Yürürlük maddesidir.

Madde 32. Yürütme maddesidir.

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU TASARISI

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. Bu Kanunun amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır.

Tanımlar

Madde 3. Bu Kanunda geçen;

a. Kurum ve kuruluş: Bu Kanun'un 2. maddesinde geçen ve kapsama dahil olan bilgi edinme başvurusu yapılacak bütün makam ve mercileri,

b. Başvuru sahibi: Bu Kanun kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuran gerçek ve tüzel kişileri,

c. Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,

d. Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun

kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, bilgisayar belleği, disket ve compact diskleri ile diğer ortamlarda kaydedilmiş bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e. Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hâllerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,

f. Kurul: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 4. Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye'de ikâmet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

Bilgi Verme Yükümlülüğü

MADDE 5. Kurum ve kuruluşlar, bu Kanun'da yer alan istisnalar ile diğer kanunlara göre açıklanması yasak olanlar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 6. Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Madde 7. Bilgi edinme başvurusu, başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.

İstenen bilgi veya belge, başvuru kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilir ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilir.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 8. Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamaz. Ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurulara bildirilir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 9. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya kanunlarında açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabiliriyorsa, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan

sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim

Madde 10. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını verirler.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hâllerde, kurum ve kuruluşlar ilgilinin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini sağlarlar.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır.

Başvurunun yapıldığı kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil eder.

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 11. Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvuru kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

KANUN TASARISI

10. maddede belirtilen bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının idare tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle on beş iş günlük süre kesilir. Başvuru sahibi on beş iş günü içinde ücreti ödemezse talebinden vazgeçmiş sayılır.

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 12. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi hâlinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.

İtiraz Usulü

Madde 13. Bilgi edinme istemi 16 ve 17. maddelerde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kurul'a itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını altmış gün içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurul'un istediği her türlü bilgi veya belgeyi otuz gün içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurula itiraz, başvuru sahibinin İdari yargıya başvurma süresini durdurur.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

Madde 14. Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

Kurul; Bakanlar Kurulu'nun, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyeyi ceza hukuku ve idare hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler arasından, iki üyeyi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar arasından ve bir üyeyi de adalet bakanının önerisi üzerine bu bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkimler arasından seçeceği yedi üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvaffakatlari aranır.

Kurul Başkanı, Bakanlar Kurulu'nca, Kurul'un üyeleri arasından seçilir.

Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkan'ın çağrısı üzerine toplanır.

Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar.

Kurul üyelerine 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için uhdesinde kamu görevi bulunanlara (1000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara ise (2000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç her hangi bir kesinti yapılmaz.

Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

Kurulun sekretarya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Adalet Bakanlığı'nca hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

Madde 15. Yargı denetimi dışında kalan işlemlerde bu Kanun hükümleri uygulanmaz.

KANUN TASARISI

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 16. Açıklanması hâlinde Devlet'in emniyetine, dış ilişkilerine, milli savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Devletin Ekonomik Menfaatlerine İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 17. Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması hâlinde Devlet'in ulusal ekonomik politikasının yürütülmesine zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanç sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 18. Sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 19. Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen İdari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

- a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,
- b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,
- c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,
- d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek,

Bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 20. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde,

- a. Suç işlenmesine yol açacak,
- b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanunî yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,
- c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,
- d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04.04.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.06.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06.01.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklı kalmak üzere, yargı işlemlerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 21. Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 22. Haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ticari Sır

Madde 23. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve malî bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

KANUN TASARISI

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 24. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 25. Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 26. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Bilimsel, kültürel, teknik, tıbbî, malî, istatistikî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 27. Gizliliği kaldırılmış olan bilgi veya belgeler, bu Kanun'da belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hâle gelir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Ceza Hükümleri

Madde 28. Bu Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.

Rapor Düzenlenmesi

Madde 29. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,

b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistikî bilgileri,

d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını,

Gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl Mayıs ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir.

Yönetmelik

Madde 30. Bu Kanun'un uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca yürürlüğe konulur.

Yürürlük

Madde 31. Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 32. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONU RAPORU

**Türkiye Büyük Millet Meclisi
Avrupa Birliği Uyum Komisyonu**

Esas No: 1/632

Karar No: 216.7.2003

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Adalet Bakanlığı'nca hazırlanarak, Bakanlar Kurulu'nca, 25.06.2003 tarihinde Başkanlığınıza sunulan, "*Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı*", Başkanlığınıza 27.06.2003 tarihinde, esas komisyon olarak Adalet Komisyonu'na, tali komisyon olarak da Anayasa Komisyonu ile Komisyonumuza havale edilmiştir. Komisyonumuz, 24.06.2003 tarihli dördüncü, 08.07.2003 tarihli beşinci, 15.07.2003 tarihli altıncı ve 16.07.2003 tarihli yedinci toplantılarında, Adalet, İçişleri, Dışişleri, Millî Eğitim, Çalışma ve Sosyal Güvenlik ve Tarım ve Köyüşleri Bakanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla Tasarayı inceleyip görüşmüştür.

Tasarı ile Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde, Avrupa Birliği müktesabata dikkate alınmak suretiyle, demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak, kişilerin, bilgi edinme haklarını kullanmalarına yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

Komisyonun Tasarı üzerindeki incelemesinin, AB'ye üye ülkelerdeki mevzuat ışığında değerlendirme ile sınırlı olması gerekir. Tasarıdaki düzenlemelerin, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde nasıl düzenlendiğine bakarak, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle mevzuat uyumunun sağlanıp sağlanmadığı incelenmelidir. Bu amaçla seçilecek örnek üye ülkelerin mevzuatı ile bir karşılaştırma yapılmalıdır.

Komisyonumuz bu amaçla Almanya, İtalya, Yunanistan, Finlandiya, Bulgaristan, Avusturya, AB Parlamentosu, Fransa, Slovenya ve Portekiz Bilgi Edinme Kanunları'nı edinerek,

Tasarıyı ülkemiz koşullarını da dikkate alarak, bu kanunlar ışığında değerlendirmeye çalışmıştır.

Komisyonumuzda Tasarı'nın tümü üzerinde yapılan görüşmelerden sonra, Tasarı ile gerekçesi benimsenmiş ve tasarının maddelerinin görüşülmesine geçilmesi kararlaştırılmıştır.

Tasarının "amaç" başlıklı 1. maddesi, "kişilerin bilgi edinme hakkından" söz etmektedir. Komisyonumuzda maddenin görüşülmesi sırasında, hukuk dilinde "kişi" kavramının, gerçek kişi ve tüzel kişi olarak ikiye ayrıldığı; bu ayrımın kullanılmaması durumunda, "kişi" kavramından, sadece gerçek kişilerin anlaşılacağı ve bunun sonucunda da, tüzel kişilerin bilgi edinme hakkına sahip olmayabilecekleri ifade edilmiştir. Cevaben yapılan açıklamalarda amacın, hem gerçek hem de tüzel kişilerin bilgi edinme hakkına sahip kılınmaları olduğu ve sonraki maddelerde bu amaca uygun düzenlemeler yapılmış olduğu ve bu nedenle herhangi bir değişikliğe gerek olmadığı belirtilmiştir. Ancak Komisyonumuz, uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütlere meydan vermemek için "kişiler" sözcüğünün başına "gerçek ve tüzel" ibaresini eklemeyi uygun görmüştür. Madde bu amaçla Komisyon Başkanlığı'na verilen redaksiyon yetkisi çerçevesinde yeniden yazılmıştır. 1. madde, Komisyonumuzca, redaksiyona uğramış haliyle kabul edilmiştir.

Tasarının, "tanımlar" başlıklı 3. maddesi, Tasarı'da geçen kavramları tanımlamaktadır. Maddenin d bendi, "belge" kavramını tanımlamaktadır. Maddenin Komisyonumuzda görüşülmesi sırasında, "compact" sözcüğünün İngilizce bir sözcük olduğu; ya yerine yeni bir sözcük kullanılması gerektiği ya da İngilizce okunduğu gibi yazılmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir. Bu noktada başlayan tartışma, bugün bile disk dışında bilgi taşıyıcılarının kullanıldığı; teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgi ve belge taşıyıcı araçların çeşitlendiği ve kısa süre içinde bu konuda yeni yasal düzenleme gereksinimi ortaya çıkabileceği endişesini doğurmuştur. Bu endişeyi gideren bir önerge elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını belge kavramının tanımına sokmaktadır.

Komisyonumuz söz konusu önergeyi kabul etmiş ve madde önergede öngörülen değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın başvuru usulünü düzenleyen 6. maddesi, internet üzerinden elektronik posta yoluyla yapılacak başvuruları kapsamına almamaktadır. Komisyonumuzda madde üzerinde yapılan görüşmeler sırasında, içinde yaşamakta olduğumuz bilgi ve teknoloji çağında, teknolojinin olanaklarından yararlanmanın kabul edilemeyeceği; AB'ye üye ülkelerde bu tür bir başvurunun kabul edildiği bu nedenle maddenin değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçla verilen bir önerge kabul edilmiştir. Önergede kişinin kimliğinin ve imzasının belirlenebilir olması koşuluyla elektronik ortamda yapacağı başvuruların kabulüne olanak tanınmaktadır. Böylece bir taraftan kimliğini gizleyen kişilere bilgi ve belge verilmesinin ve bilgi verecek kurum ve kuruluşların aşırı bir yük altında kalmalarının önü kesilirken, diğer taraftan, AB'ye üye ülkelerde olduğu gibi elektronik iletişim yoluyla bilgi ve belge talebinde bulunmanın yolu açılmaktadır. 6. madde önergede öngörülen bu değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 7. maddesi, istenecek bilgi ve belgenin niteliğini düzenlemektedir. Maddenin ikinci fıkrası, kurum ve kuruluşlar tarafından, ayrı ve özel bir çalışma, araştırma, inceleme ve çözümlenme gerektiren bilgi ve belge talebinde bulunulamaması konusunu düzenlemektedir. Oysa maddenin birinci fıkrasında zaten, "*kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi ve belge*"nin istenebilmesine olanak tanınmıştır. Dolayısıyla ikinci fıkrada yeniden böyle bir sınırdan söz etmek, hem tekrar olacak, hem de dar bir yorumlama ile verilebilecek belge ve bilgilerin kapsamının daralmasına yol açabilecektir. Bu amaçla ikinci fıkranın madde metninden çıkarılmasını öngören bir önerge Komisyonumuzca kabul edilmiş ve 7. madde bu değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarının 10. maddesi, bilgi ve belgeye erişimi düzenlemektedir. Maddenin son fıkrasında, bilgi ve belge karşılığında, erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücretin tahsil edilebileceği öngörülmektedir. Bu konuda AB'ye üye ülkele-

rin mevzuatı incelendiğinde, ülkelerin bazılarında maliyetin ne kadarının karşılanacağı konusunun idarecilerin takdirine bırakıldığı; diğer bazılarında belirli bir sınıra kadar olan maliyetlerin kurum bütçesinden karşılandığı; bu sınırın üstündekilerin, başvuru sahibinden tahsil edildiği görülmektedir. Bu biçimdeki esnek uygulama, hem vatandaşın bilgi edinmesini kolaylaştırmakta, hem de belirli bir meblağı aşan maliyetler söz konusu olduğunda, kamunun kaynak kaybına uğraması engellenmektedir. Komisyonumuz idareye belirli bir takdir yetkisi vermek için maddenin sonunda geçen "*tahsil eder*" ibaresini, verilen redaksiyon yetkisi çerçevesinde "*tahsil edebilir*" biçiminde değiştirmiştir. Böylece idare, maliyetin belirli bir kısmına kadarını kendisi karşılama, hizmeti bedelsiz sunma yetkisiyle donatılmış olmaktadır. 10. madde bu değişiklikte birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 12. maddesi, başvuruların cevaplandırılması usulünü düzenlemektedir. Maddeye göre, cevapların yazılı olması gerekmektedir. Ancak daha önceden elektronik ortamda iletişim ilkesini benimsemiş olan Komisyonumuz, redaksiyon yetkisi çerçevesinde, bu ilkeye uygun olarak, maddeye, "*veya elektronik ortamda*" ibaresini eklemiştir. Böylece vatandaşların bilgi ve belge talepleri, elektronik ortamda da karşılanabilecektir.

Tasarı'nın 13. maddesi, bilgi ya da belge edinme talebi reddedilen vatandaşların, itiraz haklarını düzenlemektedir. Buna göre, itiraz hakkı sadece 16 ve 17. maddelerde öngörülen Devlet sırrı ve devletin ekonomik çıkarlarına ilişkin belge ve bilgilerle sınırlı tutulmuştur. AB'ye üye ülkelerin mevzuatını inceleyen Komisyonumuz, itiraz hakkının sınırlandırıldığına ilişkin bir örnek bulamamıştır. Bu nedenle, her türlü bilgi ve belge talebinin reddinin itiraz konusu olmasını uygun bularak 16. ve 17. madde sınırlamasını kaldırmıştır. Maddede ayrıca, kurula yapılacak başvuruların, Kurul tarafından, 60 gün içinde cevaplandırılması; kurulun bu amaçla yapacağı taleplerin de 30 gün içinde karşılanması öngörülmektedir. Komisyonumuz bu sürelerin çok uzun olduğu; vatandaşa verilecek bilgi ve belge-

lerin, bu süreler geçtikten sonra çoğu zaman işlevsiz kalacağı gerekçeleriyle yarıya (30 ve 15 gün) indirilmesini öngören bir önergeyi kabul etmiştir. 13. madde bu değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 14. maddesi, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu düzenlemektedir. Madde üzerinde iki önerge verilmiştir. Önergelerden birincisi, Komisyonumuzun daha önce 13. maddede yaptığı değişikliğe paralel olarak, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun, sadece 16 ve 17. maddelere ilişkin olarak yapılacak itirazları değil, Kanun'un tümüne ilişkin olarak yapılacak itirazları karara bağlamasını öngörmektedir. Komisyonumuz bu önergeyi kabul etmiştir. İkinci önerge kurulun yapısına ilişkindir. Komisyonumuzda ayrıca kurulun bu haliyle işleminin güç olduğu; Kurul üyeliğinin sürekli kılınması gerektiği belirtilmiştir. Komisyonumuz, kendi görevinin AB'ye uyumla sınırlı olduğu düşüncesiyle, bu incelemenin yapılmasını esas komisyona bırakmıştır. İkinci önerge, Komisyonumuz tarafından bu nedenle reddedilmiştir. 14. madde, birinci önergede öngörülen değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 15. maddesi, yargı denetimi dışında kalan işlemlerle ilgilidir. Düzenlemeye göre, bu işlemlerle ilgili olarak, bilgi ve belge talebinde bulunulamamaktadır. Komisyonunda, bazı işlemlerin yargı denetimi dışında bırakılması ile bu işlemler hakkında bilgi edinme hakkının kullanılmasının farklı şeyler olduğu belirtilmiş ve Komisyon, söz konusu işlemlerin yine yargı denetimi dışında kalabileceği, ancak, kişilerin bu işlemler hakkında bilgi edinmeleri yolunun kapatılmaması gerektiği görüşünü benimsemiştir. AB ülkelerinde bu tür bir sınırlama bulunmadığını da göz önünde bulunduran Komisyon, maddenin Tasarı metninden çıkarılmasını öngören bir önergeyi kabul etmiştir. Madde teselsülü bu değişiklikten sonra yeniden yapılmıştır.

Tasarı'nın 17. maddesi, devletin ulusal ekonomik politika-sının yürütülmesine zarar verecek nitelikte bilgi ve belgelerin

BİLGİ EDİNME HAKKI

AVRUPA BİRLİĞİ
UYUM KOMİSYONU
RAPORU

Kanun kapsamı dışında olduğu hükmünü getirmektedir. Ancak bu ifade, vatandaşın bilgi edinme hakkının özünü zedeleyecek genişlikte bir düzenlemedir. Komisyonumuz, AB ülkeleri mevzuatını da inceleyerek bu sınırlamayı “ülkenin ekonomik çıkarları” ile sınırlamıştır. Bu amaçla verilmiş olan bir önerge kabul edilmiş ve 17. madde 16. madde olarak, bu değişiklikle birlikte kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 18. maddesi, istihbarata ilişkin bilgi ve belgelerin de Kanun kapsamı dışında olduğunu hüküm altına almıştır. Ancak Tasarı'nın 16. maddesi, zaten devlet sırrına ilişkin bilgi ve belgeleri kapsam dışına çıkarmıştır. İstihbarata ilişkin bilgi ve belgelerin devlet sırrı kapsamında değerlendirilmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla tekrarı önlemek bakımından 18. maddeyi Tasarı metninden çıkararak bir önerge Komisyonumuzca kabul edilmiş ve madde tasarıdan çıkarılmıştır. Madde teselsülü bu değişiklikten sonra yeniden yapılmıştır.

Tasarı'nın 20. maddesi, Adli soruşturma ve kovuşturma-ya ilişkin bilgi ve belgelerin kapsam dışında kalmasını öngörmektedir. Maddenin son fıkrasında, yargı ile ilgili işlemlerde uygulanan kanun hükümlerinin saklı olduğu belirtilmeye çalışılmaktadır. Ancak ifade biçimi amacı karşılamaktan uzaktır ve duraksamalara yol açacak niteliktedir. Bu nedenle fıkra, Başkanlığa verilen redaksiyon yetkisi çerçevesinde yeniden yazılmıştır. 20. madde, madde sıralamasına uygun olarak 18. madde olarak kabul edilmiştir.

Özel hayatın gizliliğini düzenleyen 21. madde üzerinde Komisyon üyelerimiz tarafından bir önerge verilmiştir. Sadece aile yaşamının değil ama aynı zamanda özel hayatın da kapsam dışında olmasını öngören önerge Komisyonumuzca kabul edilmiştir. Komisyonumuzda “ekonomik değer” kavramının belirsizlik taşıdığı ve bu nedenle değiştirilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüşse de, bu tür bir incelemenin Komisyonumuzun ihtisası dahilinde olmadığı düşüncesiyle, bu incelemeye girilmemiştir. 21. madde 19. madde olarak yukarıda belirtilen önerge doğrultusunda değiştirilerek kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 26. maddesinde geçen "istatistiki" sözcüğünün yazım kurallarına göre "istatistik" olarak düzeltilmesi gerektiği önerilmişse de, bu tür bir incelemenin Komisyonumuzun ihtisası dahilinde olmadığı gerekçesiyle; madde, 24. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 29. maddesi kurum ve kuruluşların bu Kanun'un uygulamasıyla ilgili olarak yıllık bir rapor hazırlamakla yükümlü kılınmışlardır. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu da bu raporlara dayanarak bir rapor hazırlamakta ve bunu TBMM'ye sunmaktadır. Komisyon üyelerimiz tarafından verilen bir önerge ile Kurul'un raporunun İnsan Hakları Komisyonu'nda görüşülmesi ve kamuoyuna açıklanması öngörülmektedir. Ayrıca TBMM'nin çalışma takvimi dikkate alınarak, Kurul tarafından sunulacak raporun sunulma tarihi Mayıs Nisana çekilmektedir. Komisyonumuz önergeyi kabul etmiş ve 29. maddeyi, madde sıralamasına uygun olarak önergedeki değişikliklerle birlikte 27. madde olarak kabul etmiştir.

Tasarı'nın uygulamaya ilişkin yönetmeliği düzenleyen 30. maddesi, herhangi bir süre öngörmemektedir. Komisyon üyelerimiz bu durumlarda yönetmeliğin çıkarılmasının uzun süre gecikebileceğini dikkate alarak, zorlayıcı olması bakımından, yönetmeliğin çıkarılması için 6 aylık bir süre konmasını uygun bulmuşlardır. Madde, Başkanlığa verilen redaksiyon yetkisi çerçevesinde yeniden yazılmıştır.

Tasarı'nın yürürlüğe ilişkin 31. maddesi Kanun'un yayımı tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girmesini öngörmektedir. Komisyonumuz bu süreyi uzun bularak 3 ayla sınırlamıştır.

Tasarının 2, 4, 5, 8, 9, 11. maddeleri aynen kabul edilmiştir. Tasarının 16. maddesi 15, 19. maddesi 17, 22. maddesi 20, 23. maddesi 21, 24. maddesi 22, 25. maddesi 23, 26. maddesi 24, 27. maddesi 25, 28. maddesi 26 ve yürütmeye ilişkin 32. maddesi 30. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz, Adalet Komisyonu'na sunulmak üzere arz olunur.

AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONU'NUN
KABUL ETTİĞİ METİN

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU TASARISI

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. Bu Kanun'un amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak gerçek ve tüzel kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Tasarı'nın 2. maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Tanımlar

Madde 3. Bu Kanun'da geçen;

a. Kurum ve kuruluş: Bu Kanun'un 2. maddesinde geçen ve kapsama dahil olan bilgi edinme başvurusu yapılacak bütün makam ve mercileri,

b. Başvuru sahibi: Bu Kanun kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuran gerçek ve tüzel kişileri,

c. Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,

d. Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e. Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hallerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,

f. Kurul: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu,
İfade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 4. Tasarı'nın 4. maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Bilgi Verme Yükümlülüğü

Madde 5. Tasarı'nın 5. maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 6. Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ve diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Madde 7. Bilgi edinme başvurusu, başvurulanan kurum ve

BİLGİ EDİNME HAKKI

AVRUPA BİRLİĞİ
UYUM KOMİSYONU
RAPORU

kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

İstenen bilgi veya belge, başvuru kurum ve kuruluşta başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilir ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilir.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 8. Tasarı'nın 8. maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 9. Tasarı'nın 9. maddesi, Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Bilgi veya Belgeye Erişim

Madde 10. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını verirler.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hallerde, kurum ve kuruluşlar ilgilerin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntüyü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini sağlarlar.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır.

Başvurunun yapıldığı kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil edebilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 11. Tasarı'nın 11. maddesi, Komisyonumuzca ay-
nen kabul edilmiştir.

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 12. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvuru-
larıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda
başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi halinde
bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.

İtiraz Usulü

Madde 13. Bilgi edinme istemi, bu Kanun'da öngörülen
sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurma-
dan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kurul'a
itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz gün içinde
verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurul'un istediği her türlü bilgi
veya belgeyi on beş gün içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurul'a itiraz, başvuru sahibinin İdari yargıya başvurma
süresini durdurur.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

Madde 14. Bilgi edinme başvurusuyla ilgili olarak bu Ka-
nun çerçevesinde yapılacak itirazlar üzerine, verilen kararları
ve uygulamaları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi
edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek
üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

Kurul; Bakanlar Kurulu'nun, birer üyeyi Yargıtay ve Da-
nıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri
ikişer aday, birer üyeyi ceza hukuku ve idare hukuku alanların-
da profesör veya doçent unvanına sahip kişiler arasından, iki
üyeyi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar
arasından ve bir üyeyi de Adalet Bakanı'nın önerisi üzerine bu
bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkimler arasından seçeceği
yedi üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvaffakatları aranır.

BİLGİ EDİNME HAKKI

AVRUPA BİRLİĞİ
UYUM KOMİSYONU
RAPORU

Kurul Başkanı, Bakanlar Kurulu'nca kurulun üyeleri arasından seçilir.

Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkan'ın çağrısı üzerine toplanır.

Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar.

Kurul üyelerine 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için uhdesinde kamu görevi bulunanlara (1000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara ise (2000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz.

Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

Kurulun sekretarya hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Adalet Bakanlığı'nca hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 15. Tasarı'nın 16. maddesi, Komisyonumuzca 15. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 16. Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması halinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 17. Tasarının 19. maddesi, Komisyonumuzca 17. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 18. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması halinde,

a. Suç işlenmesine yol açacak,

b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanunî yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04.04.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.06.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06.01.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 19. Kişinin izin verdiği haller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması halinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hallerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 20. Tasarı'nın 22. maddesi, Komisyonumuzca 20. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Ticari Sır

Madde 21. Tasarı'nın 23. maddesi, Komisyonumuzca 21. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 22. Tasarı'nın 24. maddesi, Komisyonumuzca 22. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 23. Tasarı'nın 25. maddesi, Komisyonumuzca 23. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 24. Tasarı'nın 26. maddesi, Komisyonumuzca 24. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 25. Tasarı'nın 27. maddesi, Komisyonumuzca 25. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli ve Son Hükümler

Ceza Hükümleri

Madde 26. Tasarı'nın 28. maddesi, Komisyonumuzca 26. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Rapor Düzenlenmesi

Madde 27. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,

b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistikî bilgileri,

d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl Şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl Nisan ayının sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir. Bu raporlar takip eden iki ay içinde TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nca değerlendirilir ve kamuoyuna açıklanır.

Yönetmelik

Madde 28. Bu Kanun'un uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik, Kanun'un yayımını takip eden 6 ay içinde, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca yürürlüğe konulur.

Yürürlük

Madde 29. Bu Kanun, yayımı tarihinden itibaren üç ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 30. Tasarı'nın 32. maddesi, Komisyonumuzca 30. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

ADALET KOMİSYONU RAPORU

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Adalet Komisyonu

24.07.2003

Esas No: 1/632

Karar No: 34

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Komisyonumuzun 17.07.2003 tarihli 27. toplantısında Adalet Bakanı sayın Cemil Çiçek ile Başbakanlık ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinin de katılmalarıyla geneli üzerindeki görüşmeleri tamamlanan ve gerekçesi uygun görülerek maddelerine geçilmesi kabul edilen, ancak maddelerin ayrıntılı bir biçimde incelenip görüşülerek, gerekli düzenleme ve değişikliklerin yapılması amacıyla üç kişilik bir alt komisyona havale edilen "*Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı*", Alt Komisyon'un 18.07.2003 ve 22.07.2003 tarihlerinde yaptığı iki toplantıda ilgili bakanlık temsilcilerinin de katılmalarıyla Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nca, Komisyon Başkanlığı'na sunulan rapor ve metni de dikkate almak suretiyle hazırlayarak Komisyonumuza sunduğu metin esas alınmak suretiyle, Komisyonumuzun 24.07.2003 tarihli 28. toplantısında Başbakanlık ve Adalet Bakanlığı temsilcilerinin de katılmalarıyla incelenip görüşülmüş, maddeler üzerinde yapılan kabul, ilave ve değişiklikler sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

Tasarı'nın 1. ve 2. maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 3. maddesi, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nca kabul edilen şekli ile aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 4. maddesi aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 5. maddesinde bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olan bilgi ve belgeler yalnızca bu Kanun'la değil, diğer kanunlara da atıflar yapılarak genişletilmektedir. Bilgi edinme hakkı bu Kanun'la düzenlendiğine göre, bu hakkın kapsamı

dışındaki bilgi ve belgelerin neler olduğu yine bu Kanun'da yer almalıdır. Bu nedenle, maddedeki "... ile diğer kanunlara göre açıklanması yasak olanlar" ibaresi metinden çıkarılmış ve maddeye bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanun'a aykırı hükümlerinin uygulanmayacağına ilişkin bir fıkra ilave edilmiştir.

Tasarı'nın 6. maddesi Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nca kabul edilen şekli ile aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 7. ve 8. maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 9. maddesinde yer alan "*kanunlarında*" ibaresi, 5. maddede yapılan değişikliğe paralel olarak metinden çıkarılmıştır.

Tasarı'nın 10. maddesi Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nca kabul edilen şekli ile aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 11. maddesi aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 12. maddesi Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nca kabul edilen şekli ile aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 13. maddesinin birinci fıkrasındaki süreler fazla bulunarak "*altmış gün*" ibaresi "*otuz iş günü*", "*otuz gün*" ibaresi "*on beş iş günü*" şeklinde değiştirilmiştir.

Tasarı'nın 14. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na, Anayasa Hukuku alanında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler arasından bir üye ve Türkiye Barolar Birliği'nden baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip bir üye de ilave edilerek kurulun üye sayısı dokuz çıkarılmış, altıncı fıkraya yapılan ilave ile yeni seçilen kurul göreve başlayınca kadar önceki kurulun görevine devam edeceğine ilişkin bir cümle ilave edilmiş, kurulun sekreteryaya hizmetlerinin Başbakanlık tarafından yerine getirilmesi, görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usullerin belirleneceği yönetmeliğin Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulması uygun görülerek dokuz ve onuncu fıkralarda yer alan "*Adalet Bakanlığı*" ibareleri "*Başbakanlık*" olarak değiştirilmiştir.

BİLGİ EDİNME HAKKI

ADALET KOMİSYONU RAPORU

Tasarı'nın 15. maddesinde düzenlenen ve yargı denetimi dışında kalan idari işlemlerden kişinin çalışma hayatını, mesleki geleceğini ve meslek onurunu etkileyebilecek nitelikte olanların bilgi edinme hakkı kapsamı içinde yer almasının uygun olacağı düşüncesiyle madde metni yeniden düzenlenmiştir.

Tasarı'nın 16. maddesi aynen kabul edilmiştir.

Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nun 16. maddesi 17. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 18. maddesine 15. maddede yapılan düzenlemeye paralel olarak bilgi ve belgelerin kişinin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olması halinde istihbarata ilişkin bilgi ve belgeleri bilgi edinme hakkı kapsamı içine almak amacıyla, ikinci fıkra eklenmiştir.

Tasarı'nın 19. maddesi aynen kabul edilmiştir.

Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nun 18. maddesi 20, 19. maddesi 21. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 22, 23, 24 ve 25. maddeleri aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 26. maddesinin birinci fıkrasına kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça fıkroda sayılan bilgi veya belgeleri fıkra kapsamına almak amacıyla "*bilgi veya belgeler*" ibaresinden sonra "*kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça*" ibaresi eklenmiş, ikinci fıkradaki "*istatistikî*" kelimesi "*istatistik*" olarak düzeltilmek suretiyle fıkroda redaksiyon yapılmıştır.

Tasarı'ya, "*Tavsiye ve mütalaa*" başlığı altında tavsiye ve mütalaa taleplerini bu Kanun kapsamı dışında tutmak amacıyla 27. madde ilave edilmiştir.

Tasarı'nın 27. maddesi 28. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 28. maddesine bu Kanun'la erişilen bilgi ve belgelerin ticari amaçla çoğaltılıp kullanılmasını yasaklamak

amacıyla bir fıkra ilave edilmiş ve 29. madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 29. maddesinin c bendindeki "istatistiki" kelimesi "istatistik" olarak düzeltilmiş, ikinci fıkrasındaki "Mayıs ayında" ibaresi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma takvimi dikkate alınarak "Nisan ayının sonuna kadar" şeklinde değiştirilmiş ve fıkranın sonuna, bu raporların takip eden iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nca kamuoyuna açıklanacağına dair bir cümle ilave edilmiş ve 30. madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarı'nın 30. maddesine, yönetmeliğin Kanun'un yayımını takip eden altı ay içinde çıkarılacağı hususu ilâve edilmiş, "Adalet Bakanlığı" ibaresi 14. maddede yapılan düzenlemeye paralel olarak "Başbakanlık" şeklinde değiştirilmiş ve 31. madde olarak kabul edilmiştir.

Tasarı'nın yürürlüğe ilişkin 31. maddesi 32, yürütmeye ilişkin 32. maddesi 33. madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurul'un onayına sunulmak üzere saygı ile arz olunur.

ADALET KOMİSYONU'NUN KABUL ETTİĞİ METİN

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU TASARISI

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1. Bu Kanun'un amacı; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır.

01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri saklıdır.

Tanımlar

Madde 3. Bu Kanun'da geçen;

a. Kurum ve kuruluş: Bu Kanun'un 2. maddesinde geçen ve kapsama dahil olan bilgi edinme başvurusu yapılacak bütün makam ve mercileri,

b. Başvuru sahibi: Bu Kanun kapsamında bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuran gerçek ve tüzel kişileri,

c. Bilgi: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu Kanun kapsamındaki her türlü veriyi,

d. Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını,

e. Bilgi veya belgeye erişim: İstenen bilgi veya belgenin niteliğine göre, kurum ve kuruluşlarca, başvuru sahibine söz konusu bilgi veya belgenin bir kopyasının verilmesini, kopya verilmesinin mümkün olmadığı hâllerde, başvuru sahibinin bilgi veya belgenin aslını inceleyerek not almasına veya içeriğini görmesine veya işitmesine izin verilmesini,

f. Kurul: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı

Madde 4. Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

Türkiye'de ikâmet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

Bilgi Verme Yükümlülüğü

Madde 5. Kurum ve kuruluşlar, bu Kanun'da yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli İdari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler.

Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanun'a aykırı hükümleri uygulanmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 6. Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Madde 7. Bilgi edinme başvurusu, başvurulmuş kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.

İstenen bilgi veya belge, başvurulmuş kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilir ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilir.

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 8. Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamaz. Ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurulara bildirilir.

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 9. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli

veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabilirse, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim

Madde 10. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını verirler.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hâllerde, kurum ve kuruluşlar ilgilinin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini sağlarlar.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır.

Başvurunun yapıldığı kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil edebilir.

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 11. Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvuru kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu

İlgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

10. maddede belirtilen bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının idare tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle on beş iş günlük süre kesilir. Başvuru sahibi on beş iş günü içinde ücreti ödemezse talebinden vazgeçmiş sayılır.

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 12. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi hâlinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.

İtiraz Usulü

Madde 13. Bilgi edinme istemi 16 ve 17. maddelerde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde kurula itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, kurulun istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurula itiraz, başvuru sahibinin İdari yargıya başvurma süresini durdurur.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

Madde 14. Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

Kurul; birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyesi

ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler, bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday, iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar ve bir üyesi de Adalet Bakanı'nın önerisi üzerine bu Bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkimler arasından Bakanlar Kurulu'nca seçilecek dokuz üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvaffakatları aranır.

Kurul Başkanı, Bakanlar Kurulu'nca kurulun üyeleri arasından seçilir.

Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkan'ın çağrısı üzerine toplanır.

Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar. Yeni seçilen Kurul göreve başlayıncaya kadar önceki Kurul görevine devam eder.

Kurul üyelerine 10.02.1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için uhdesinde kamu görevi bulunanlara (1000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara ise (2000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç her hangi bir kesinti yapılmaz.

Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

Kurulun sekretarya hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir.

Kurulun görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

Madde 15. Yargı denetimi dışında kalan idari işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Kanun kapsamına dahildir. Bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz.

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 16. Açıklanması hâlinde Devlet'in emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 17. Açıklanması ya da zamanından önce açıklanması hâlinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 18. Sivil ve askeri istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ancak, bu bilgi ve belgeler kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte ise, istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı içindedir.

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 19. Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen İdari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Adli Soruşturma ve Kovuşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 20. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde,

a. Suç işlenmesine yol açacak,

b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanunî yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04.04.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.06.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06.01.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 21. Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 22. Haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ticari Sır

Madde 23. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mâlî bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 24. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 25. Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 26. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır.

Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbî, malî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Tavsiye ve Mütalaa Talepleri

Madde 27. Tavsiye ve mütalaa talepleri bu Kanun kapsamı dışındadır.

ADALET KOMİSYONU
RAPORU

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 28. Gizliliği kaldırılmış olan bilgi veya belgeler, bu Kanun'da belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hâle gelir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Ceza Hükümleri

Madde 29. Bu Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.

Bu Kanun'la erişilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Rapor Düzenlenmesi

Madde 30. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

- a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,
- b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,
- c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistik bilgileri,
- d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

BİLGİ EDİNME HAKKI

ADALET KOMİSYONU RAPORU

e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl nisan ayının sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir. Bu raporlar takip eden iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nca kamuoyuna açıklanır.

Yönetmelik

Madde 31. Bu Kanun'un uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik, Kanun'un yayımını takip eden altı ay içinde Başbakanlık tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca yürürlüğe konulur.

Yürürlük

Madde 32. Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 33. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAKLARI

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 16:55

Başkan: Başkanvekili Sadık YAKUT

Kâtip Üyeler: Suat KILIÇ (Samsun), Ahmet KÜÇÜK (Çanakkale)

Başkan: 5. birleşimin dördüncü oturumunu açıyorum.

248 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın müzakerelerine kaldığımız yerden devam ediyoruz.

VI. KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

3. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları Raporları (1/632) (S. Sayısı: 248) (Devam)

Başkan: Komisyon ve Hükümet yerinde.

Tasarı'nın 5. maddesi üzerinde verilen Sayın Yalçınbayır'ın önergesinin oylamasında karar yetersayısı bulunamamıştı. Şimdi, elektronik cihazla oylamayı tekrar yapacağız.

Oylama için 3 dakika süre veriyorum.

Oylama işlemini başlatıyorum. (Elektronik cihazla oylama yapıldı)

Başkan: Sayın milletvekilleri, önerge kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

6. maddeyi okutuyorum:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Bilgi Edinme Başvurusu

Başvuru Usulü

Madde 6. Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir.

Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Şahsı adına söz talebinde bulunan, İstanbul Milletvekili Sayın Lokman Ayva; buyurun.

Konuşma süreniz 5 dakikadır.

Lokman AYVA (İstanbul): Sayın Başkan, aziz milletimin çok değerli vekilleri; hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Şimdi, Sayın Başkanın -Sayın Yakut'un- sözlerini duyunca aklıma Kayseri geldi. Kayseri deyince de... Pazartesi günü akşam, çok güzel bir tiyatro oyunu vardı. Kayseri'den zihinsel ve bedensel özürlü gençler -çocuklar daha doğrusu- Küçük Nasrettin diye çok güzel bir oyun sergilediler. Sayın Başbakanımız'ın ve Meclis Başkanı'nun değerli eşleri ile Güldal Akşit Hanımefendi de iştirak ettiler. Çok hoş bir şeydi. Fakat, orada değişik bir şey daha öğrendim. Nasrettin Hoca, Kayserili tarafından oynanunca biraz değişiyor. Ben Konyalıyım, Nasrettin Hoca'yı bayağı iyi bilirim. Meğer Nasrettin Hoca, bu oyuna göre, göle mayayı, satıp kâr etmek için çalmış. Bu fıkrayı, sayın Başkanım, konuşmamızla ilgili biraz tolerans gösterir diye anlatıyorum.

Şimdi, bilgi edinme hakkı, son derece önemli; özellikle

de dünyada "dezavantajlı gruplar" diye adlandırılan grupların haklarını, hukuklarını koruma noktasında, kendilerini vatandaş olarak iyi hissedebilmeleri noktasında son derece önemli bir kanun tasarısı. Açıkça söyleyeyim, bu kanun tasarısını Meclis'e getirebilmek büyük bir cesarettir. Hükümetimize, Adalet Bakanımıza, demokrasi ve özgürlük alanında yapılan bu mücadelelerde çok ciddi gayretleri olduğu için şükranlarımı arz etmek istiyorum.

Herhangi bir özürli vatandaş, herhangi bir sıkıntısı olan insan, sokağa çıkıp problemle karşılaştığında bunu kamuya sorabilecek. Bu çok önemli bir şey. Adalet Komisyonumuz'un da Avrupa Birliği Komisyonumuz'un da bu çalışmalar içerisinde olması son derece önemli. Çalışma son derece iyi bir noktaya gelmiş. Bu, tabii, birazcık geçiş mahiyetinde. İnşallah daha iyileri de olacak. Türkiye, vatandaşıyla iç içe, sarmaş dolaş olabilmüş bir hale gelecek.

Ben dezavantajlı grupların bu kanunla ne kazanacaklarına ilişkin bir iki cümle söylemek istiyorum: Mesela, gittiniz bir kuruluşa; ilgilisi dedi ki "şunu yapmıyorum." Bununla ilgili bilgi isteyebileceksiniz; yani "bu niye böyle oldu?.." Milletvekili pozisyonuna yükseltiyoruz neredeyse vatandaşımızı. Bu, güçlü insanlar için çok önemli değil. Pozisyonları; siyasi pozisyonları, ekonomik durumları iyi olan insanlar için çok önemli bir şey değil bu. Onlar sorunlarını bir şekilde halledebilirler; ama, bir vatandaşın böyle bir hakkının olması muhteşem bir şey. Bu muhteşem durumu da bizim Türkiye'deki insanımız başaracaktır ve vatandaşımız, bu hakkını, bırakın suistimal etmeyi, bunun âdeta üzerine titreyecek ve bu hakkını hem kullanacak hem de koruyacaktır; ama, bununla ilgili yeteri kadar ciddi bir kamuoyu oluşmadığını da maalesef görüyoruz Türkiye'de. Bununla ilgili kamuoyu oluşursa, vatandaşımız bu hakkının ne anlama geldiğini, nelerle ilgili nasıl çalışmalar yapacağını, ne tür şeyleri sorabileceğini anlar, öğrenirse çok daha verimli sonuçlar alabileceğiz.

Öbür taraftan, kurumlarımızın, keyfi, bilinmezlik perdesi arkasında kalmaları da mümkün olmayacak.

TBMM
TUTANAKLARI

Bu 6. madde ise, âdeta modern bir Türkiye'nin, bana göre, yaklaşım tarzını ifade ediyor. Yani, eskiden ille belli şekillere bağlı kalıyorduk ve hukuk sistemleri, maalesef, teknolojik, bilimsel gelişmelerin gerisinde kalabiliyordu; bu maddeyle, bu gelişmelerin önü açılmış oldu.

Bugün arıyorsunuz telefonla, bankacılık hizmetlerini görebiliyorsunuz, hizmetlerinizi alabiliyorsunuz, havale edebiliyorsunuz, her türlü işleminizi telefonla yapabiliyorsunuz. Bunun için ne imza gerekiyor ne kimlik göstermek gerekiyor. İnternette aynı işleri yapabiliyorsunuz. Demek ki, dünya daha da güzel hale, daha da yaşanabilir hale geliyor. İşte, bu maddeyle daha da rahatlatılabilecek. Birazdan teknik bir önerge de olacak. Bunun -Türkiye'nin, yaklaşım olarak da, dünyanın geldiği noktaya gelme arzusu- uygulanabilir bir halde olması neticesinde, inşallah daha rahat günlerimiz olacak.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Başkan: Buyurun Sayın Ayva.

Lokman AYVA (Devamla): Bu yasanın bir başka güzelliği de; dün, hemşerim sayın Kart'ın da ifade ettiği bir husus vardı samimiyetle ilgili. Çok güzel bir nokta. Hükümetimizin de, bu konuda, yani uygulamalarda, sırf yasa çıkarmak değil, uygulamaları da denetleyip takibe alması, hem iktidarı hem muhalefetiyle, halkıyla, devletiyle bütünleşmiş bir Türkiye'yi gösteriyor; yani, bize de sadece, herhalde, bu net tablo karşısında mutlu olmak düşüyor.

Hem emeği geçenlere teşekkür ediyorum hem de bu kanunun vatandaşlarımızın hayatlarını daha da iyi bir şekilde kolaylaştırmasını diliyorum.

Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum efendim. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Ayva.

Madde üzerinde, şahsı adına, Adana Milletvekili Sayın Tacidar Seyhan; buyurun. (Alkışlar)

Konuşma süreniz 5 dakikadır.

Tacidar SEYHAN (Adana): Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; tabii ki, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı, hem Meclisimiz açısından hem Avrupa Birliği'ne uyum açısından çok önemli bir kanun tasarısı.

Biz, umut ediyorum ki, bu kanunla, her alanda otomasyonu sağladığımız gibi, demokratik hak ve özgürlükler çerçevesinde de ciddi sorunları halledeceğiz. Fakat ben, sadece kanun tasarısının genel yapısı üzerinde değil, bu kanunun ileride karşılabileceğimiz güçlükleri konusunda birkaç öneride bulunmak istiyorum, görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, özellikle bu maddede, bilgi edinmenin elektronik ortamdan yapılabilmesi ifade edilmiş. Tabii ki, bilgi edinmenin en çağdaş, en etkin ve en kısa yolu, elektronik ortamda bilgi alışverişinin sağlanmasıdır. Birçok ülke buna geçti, yıllar önce bunu yaptılar. Biz hızla, Elektronik İmza Kanunu Tasarısı'nda değişiklik yaparak, elektronik sertifikayı kullanılır hale getirmeliyiz. Bu olmadığı sürece, bu maddenin hiçbir işlerliği yok. Kişi kendini tanımlayamadığı sürece, bilgi alma hakkı da doğmayacaktır. Aslında, biz, burada, altyapı hazırlanmadan uygulayamayacağımız bir maddeyi oyluyoruz. Tabii, büyük bir iyi niyetle biz de destekliyoruz; Elektronik İmza Kanunu Tasarısı'nın, gerekli değişiklikler yapılarak, düzenlemeler yapılarak Meclis'te hızla oylanması gerekir; bunu da dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Tabii ki, bu elektronik imza kanunu da hazırlanırken, parmak izi, kriptografik anahtarlar, avuç içi imzası ve göz retinasından alınan birtakım imza türleri de Türkiye'de uygulanabilir; ama, tek başına bunların yapılabilir olması, elektronik sertifikanın kullanılır hale getirilmesi de yetmiyor. Benim en büyük sıkıntım, bilgi verme konumunda olan sosyal yapıların, devlet kademelerinin ve kurumların teknik altyapısının hazırlanmasından geçmektedir. Şu andaki anlayış biçimimizde böyle bir teknik altyapımız yok. Yani, bu işleri biz niyetle çözümleyemeyeceğiz.

TBMM
TUTANAKLARI

Bu nedenle, bugünden başlayarak, bu kurumlarımızın ilgili bakanlıklarca gerekli düzenlemeleri yapılarak, yeterli ve gerekli teknik altyapıya kavuşturulması da çok önemlidir.

Tabii, en büyük aksaklığı biz zaten Meclisimiz'de yaşıyoruz. Meclisimiz'de böyle bir hak var, zaten verilmiş, kamuoyunun bilgisine sunulmuş, yazılı ve sözlü önergelerinize girip tıklıyorsunuz; ama, detayını göremiyorsunuz. Bu, niyetten kaynaklanmıyor tabii; teknik eksiklikten kaynaklanıyor. Biz, basın mensuplarıyla bu düşüncelerimizi paylaşmak istesek veya onların yararlanma hakkını vermiş olsak dahi, bunun hiçbir anlamı kalmıyor; çünkü, siz, o hizmeti veremiyorsunuz. Hep birlikte, Meclis'ten başlamak suretiyle, Türkiye'de yeni bir yapılanmanın önünü açmak lazım.

Bunu yaparken, bir güvenlik noktasına da dikkat çekmek istiyorum değerli arkadaşlar. Dikkat ederseniz, biz, iletişimde "*windows, excell, word*" gibi birtakım yazılımları kullanıyoruz; fakat, bu yazılımlar "*source*" kaynak programın içeriğini görmediğimiz ve etkileyemediğimiz yazılımlardır; ulusal güvenlik açısından çok ciddi kaygılar taşıyor. Bizim, haber alma, bilgi alma özgürlüğümüz olduğu kadar, bu bilgiyi hak etmeden ele geçirmek isteyen insanlar da olacaktır. Bizim yapacağımız, Türkiye'de bir yazılım seferberliğinin de önünü açmaktır. Dünya, açık kaynak kodlu yazılımlara doğru yöneliyor, hızla biz, Türkiye'de de bunun önünü açacak yapılanmaları aktif hale getirmek zorundayız. Aksi halde, vermiş olduğumuz bilgi edinme özgürlüğü, bir başkasının art niyetle kullanacağı bilgi kargaşasına dönüşecektir. Yüce Meclis'in bu konuya da dikkatlerini çekmek istiyorum.

Biz, aynı yapılanmayı Türkiye'nin her tarafında, her insanımıza ulaştırabilecek teknik altyapıyı ve bu konudaki yasal değişikliklerin yapılmasını arzu ediyoruz, buna hazırız. Yüce Meclis'te önümüze getirildiği zaman, elektronik sertifika dahil, bu yazılımların tüm entegrasyonuna olumlu bakacağız, olumlu oy vereceğiz. Bu konuda da gerekli çalışmayı hızla yapmayı öneriyor, hepinize bu duygu ve düşüncelerle saygılarımı ve sevgilerimi sunuyorum, sağ olun. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Seyhan.

TBMM
TUTANAKLARI

6. madde üzerinde 1 adet önerge vardır; önergeyi okutuyorum:

08.10.2003

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Genel Kurul'da görüşülecek olan 248 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın 6. maddesinin ikinci cümlesindeki "imzasının" ibaresinden sonra gelmek üzere metne "veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başkaca bilgilerin" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Lokman AYVA
İstanbul

Başkan: Komisyon önergeye katılıyor mu?

Adalet Komisyonu Başkanı Köksal TOPTAN (Zonguldak): Katılıyoruz Sayın Başkanım.

Başkan: Hükümet katılıyor mu?

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali ŞAHİN (İstanbul): Katılıyoruz efendim.

Başkan: Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe

Gerek günümüzde teknoloji ve ona paralel olarak da iletişim araçları hızla gelişmektedir. Buna bağlı olarak, kimliğin eksiksiz tespitine yardımcı olacak bilgiler de çeşitlenmektedir. Kanımca "imzasının" ibaresi bu yöntemlerin tamamını kapsamamaktadır. Ayrıca "imza" ibaresi, bu gelişmelerin ışığında düşünülmemesi halinde eksik yorumlanarak uygulamada sınırlamalara neden olabilir. Metinde yapılacak böyle bir düzenlemenin, yukarıda söz ettiğim sorunları ortadan kaldıracığına inanıyorum.

Başkan: Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

TBMM
TUTANAKLARI

Kabul edilen önerge doğrultusunda maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7. maddeyi okutuyorum:

İstenecek Bilgi veya Belgenin Niteliği

Madde 7. Bilgi edinme başvurusu, başvurulanan kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.

Kurum ve kuruluşlar, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler.

İstenen bilgi veya belge, başvurulanan kurum ve kuruluştan başka bir yerde bulunuyorsa, başvuru dilekçesi bu kurum ve kuruluşa gönderilir ve durum ilgiliye yazılı olarak bildirilir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

8. maddeyi okutuyorum:

Yayımlanmış veya Kamuya Açıklanmış Bilgi veya Belgeler

Madde 8. Kurum ve kuruluşlarca yayımlanmış veya yayın, broşür, ilân ve benzeri yollarla kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler, bilgi edinme başvurularına konu olamaz. Ancak, yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgelerin ne şekilde, ne zaman ve nerede yayımlandığı veya açıklandığı başvurulara bildirilir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9. maddeyi okutuyorum:

Gizli Bilgileri Ayırarak Bilgi veya Belge Verme

Madde 9. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabilirse, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Başkan: Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Denizli Milletvekili Mustafa Gazalcı?.. Yok.

Şahsı adına söz talebinde bulunan Amasya Milletvekili Hamza Albayrak; buyurun.

Süreniz 5 dakikadır.

Hamza ALBAYRAK (Amasya): Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan 248 sıra sayılı Yasa Tasarısı'nın 9. maddesiyle ilgili olarak söz almış bulunuyorum; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gizli bilgileri ayırarak bilgi veya belge vermeyi düzenleyen bu madde metni içerisinde gizlilik dereceli yazıların herkese göre değişik şekilde anlaşılması ya da tarif edilmesi mümkün olacağı için, burada, hangi yazıların gizlilik derecesi kapsamına girdiğinin vuzuha kavuşturulmasının uygun olacağı görüşümdedir. En azından, gizlilik dereceli diye bize bir engel çıkarılmaması için ya da bilgi talep edilen bir konuda bu gizlilik derecesi kapsamındadır diye ileriye bir iddia atılmaması için, bu gizliliğin meri mevzuatta belirlenmiş olmasının ya da "gizlilik dereceli olduğu belirlenmiş olan" şeklinde düzeltilerek değerlendirilmesinin uygun olacağı kanaatimi sizlerle paylaşmak istedim.

Aynı şekilde, 25. maddede de, yine "kurum içi uygulamalar" diye bir kapalılık var. Bunun da vuzuha kavuşturulmasının, daha detaylandırılmasının uygun olacağı görüşümü sizlere arz etmek istedim. Malumlarınız, kamuda şu anda gizlilikle ilgili yönetmeliklerde "çok gizli", "gizli" ya da "kişiyeye özel" tanımla-

TBMM
TUTANAKLARI

ması var. Bunun ya "gizli olanların yasada belirtilmiş olması" ya "meri mevzuatta belirtilmiş olması" veya "gizlilik dereceli kapsamına girdiği önceden saptanmış olması" şeklinde, değiştirilerek bu madde metninde yer almasının daha uygun olacağı kanaatimi, değerli milletvekillerimizle, Yüce Meclis'in temsilcileriyle paylaşmak istedim.

Hepinize saygılar sunuyorum. (AK Parti sıralarından alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Albayrak. Başka söz talebi? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10. maddeyi okutuyorum:

Bilgi veya Belgeye Erişim

Madde 10. Kurum ve kuruluşlar, başvuru sahibine istenen belgenin onaylı bir kopyasını verirler.

Bilgi veya belgenin niteliği gereği kopyasının verilmesinin mümkün olmadığı veya kopya çıkarılmasının aslına zarar vereceği hallerde, kurum ve kuruluşlar ilgilinin;

a. Yazılı veya basılı belgeler için, söz konusu belgenin aslını incelemesi ve not alabilmesini,

b. Ses kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları dinleyebilmesini,

c. Görüntü kaydı şeklindeki bilgi veya belgelerde bunları izleyebilmesini sağlarlar.

Bilgi veya belgenin yukarıda belirtilenlerden farklı bir şekilde elde edilmesi mümkün ise, belgeye zarar vermemek koşuluyla bu olanak sağlanır.

Başvurunun yapıldığı kurum ve kuruluş, erişimine olanak sağladığı bilgi veya belgeler için başvuru sahibinden erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar bir ücreti bütçeye gelir kaydedilmek üzere tahsil edebilir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?...Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

11. maddeyi okutuyorum:

Bilgi veya Belgeye Erişim Süreleri

Madde 11. Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi veya belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlarlar. Ancak istenen bilgi veya belgenin, başvuru kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması; başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekmesi veya başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında bilgi veya belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Bu durumda, sürenin uzatılması ve bunun gerekçesi başvuru sahibine yazılı olarak ve on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilir.

10. maddede belirtilen bilgi veya belgelere erişim için gereken maliyet tutarının idare tarafından başvuru sahibine bildirilmesiyle on beş iş günlük süre kesilir. Başvuru sahibi on beş iş günü içinde ücreti ödemezse talebinden vazgeçmiş sayılır.

Başkan: Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz talebinde bulunan, Malatya Milletvekili Muharrem Kılıç; buyurun. (CHP sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 10 dakikadır.

CHP Grubu Adına Muharrem KILIÇ (Malatya): Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşülmekte olan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 11. maddesi hakkında Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına görüşlerimi bildirmek üzere söz almış bulunmaktayım; Yüce Heyet'e saygılar sunarım.

Yasanın genel gerekçesinde, Meclis'e sunulan bu yasa tasarısının, Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde, Avrupa Birliği mevzuatı dikkate alınmak suretiyle demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun

TBMM
TUTANAKLARI

olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla hazırlandığı belirtilmektedir. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak, bilgi edinme hakkıyla ilgili bu yasa tasarısının hazırlanmasını olumlu karşılıyoruz; ancak, bu kabil demokratikleşme düzenlemelerinin Avrupa'ya uyum için, Avrupa mevzuatı gerektirdiği için değil, demokrasi, insan hakları ve bizim vatandaşlarımız bunları hak ettiği için yapılması gerekir diye düşünüyoruz.

Bu bağlamda, ülkemizin tam anlamıyla demokratikleştirilmesi, Anayasamız'daki ve tüm mevzuatımızdaki antidemokratik hükümlerin çıkarılması için, hükümeti, harekete geçmeye davet ediyoruz. Bununla ilgili düzenlemelere, Cumhuriyet Halk Partisi tam anlamıyla destek verecektir.

Hukuk devleti, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve hukuksal hak ve özgürlüklerle donattığı bireyi bütün ilişkilerin merkezi yapar. Bu nedenle de, devlet, düzenlemeler yaparken, öncelikle yurttaşa güvendiğini ortaya koymalıdır. Devlet, kendi yurttaşına kuşkuyla yaklaşamaz. Demokratik hukuk devleti, ulusla kaynaşmış, ulusun hizmet ve denetimlerinde olduğu için, yönetim saydam olmalıdır. Devlet, yurttaşlara ve kümelere güvenmelidir, onlara, hem devletin hem de yerel yönetimlerin elindeki bilgi ve belgelere ulaşma hakkı tanınmalıdır. Yönetmelik, kirlenmenin ve yozlaşmanın başlıca nedenidir. Ülkemizin, yolsuzluk sıralamasında 77. sıraya kadar düşmüş olmasının bir nedeni de kapalı toplum yapısıdır.

İşte bu nedenle, bu tasarıyla, vatandaşın bilgi edinme hakkı düzenlenmiş, bu tasarinin 11. maddesinde de bilgi ve belgeye erişim süreleri belirlenmiştir. Bu düzenlemeyle, şahıs veya tüzelkişiler, kurum ve kuruluşlardan bilgi ve belge talep ettiğinde, ilgili kurum ve kuruluş on beş gün içinde bilgi ve belgeyi göndermek durumundadır; ancak, bilgi ve belgelerin kurum ve kuruluşun başka biriminden sağlanması veya bunlarla ilgili görüş alınması gerektiği durumlarda, otuz gün içinde bilgi ve belgenin sağlanması gerekmektedir.

Bilgi ve belgenin ulaştırılması için gerekli maliyet tutarının da, talep eden tarafından ödenmesi gerekir. İşte, bununla ilgili olarak, başvuru sahibine on beş günlük bir süre verilir; bu süre içinde maliyet tutarı ödenmezse, başvuru sahibi talebinden vazgeçmiş sayılır. İdare, bu belirtilen süreler içinde -bu tasarımın bilgi edinme hakkını sınırlayan hükümlerinin dışında- başvuranlara, süresi içinde bilgi ve belgeyi sağlamak zorundadır. Süresi içinde bilgi ve belgeyi vermediği takdirde, bunda ihmali, kusuru ve kastı bulunan memurlar ve kamu görevlileri, fiilleri, ceza kovuşturması gerektirdiği hususlar saklı kalmak üzere, disiplin cezasıyla cezalandırılırlar. Bu nedenle, memurların ve diğer kamu görevlilerinin bu sürelerle hassasiyetle uymaları gerekmektedir.

Başta da belirttiğimiz gibi, hükümetin, Avrupa Birliği'ne girmek amacıyla da olsa, bu gibi temel insan haklarını içeren demokratik yasaları çıkarma çabalarını sonuna kadar destekliyoruz; ancak, demokratikleşme için sadece yasa çıkarmak yetmemektedir, çıkarılan yasaların uygulanması da gerekmektedir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'ndaki kısıtlayıcı hükümler kaldırılıyor; ancak, insanlar toplantı ve gösteri yaptığında, baskıyla karşılaşıyorlar. Konuşan insanların ağızları, boğazları sıkılarak susturulmaya çalışılıyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kapalı oturumlar düzenlenerek, bu oturumlarda, gizliliği gerektiren hiçbir bilgi verilmediği halde, halkın en çok öğrenmek istediği Irak'a asker göndermeyle ilgili konularda bilgi edinme hakkı elinden alınıyor.

Hükümeti, çıkardığı yasaları uygulaması hususunda uyarıyor, tasarımın 11. maddesine olumlu oy kullanacağımızı bildiriyor ve Yüce Heyete şahsım ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Kılıç.

Madde üzerinde, AK Parti Grubu adına söz talebinde bulunan Ordu Milletvekili Sayın Hamit Taşçı; buyurun. (AK Parti sıralarından alkışlar)

TBMM
TUTANAKLARI

AK Parti Grubu Adına Hamit TAŞÇI (Ordu): Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; sizleri saygıyla selamlayarak konuşmama başlıyorum.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 11. maddesiyle ilgili Grubumuz adına söz almış bulunuyorum.

Bu Mecliste, bu dönem, gerçekten, tarihimize "*devrim yapan bir meclis*" dedirtecek yasal düzenlemeler yapılmaya başlandı ve bu süreç devam ediyor. Bilgi Edinme Hakkı Yasa Tasarısı da bunlardan birisi. Gerçekten, bir devrim niteliği taşıyor. Bu çalışmalara, birinci yasama döneminde dilekçe vermeye ilgili çıkardığımız yasayla başlamıştık. Orada, dilekçe veren yurttaşlarımıza, kurumlarda bir ay içerisinde, Meclis'te de iki ay içerisinde cevap verme yükümlülüğünü getirmiştik.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu, bu süreçten sonra çok seri çalışarak, Türkiye'nin her yanından ve yurt dışından Meclis'e ulaşan tüm dilekçelere çok seri bir şekilde cevap vermeye başlamıştır. Yasal süreç içerisinde, devletin bütün kurum ve kuruluşları da kendilerine bir çekidüzen vermişler, dosyalarını karıştırmışlar, cevap verilmeyen dilekçeleri elden geçirerek, onları cevaplamaya çalışmışlardır.

Bilgi edinme hakkı, yalnız kamu kurum ve kuruluşlarındaki bilgileri edinmekle sınırlı değildir. Yaşamın bütün sürecinde, bütün evrelerinde, her vatandaşın öğrenme, inceleme, araştırma, düşünme, düşündüğünü söyleyebilme hakkı kapsamında konuya yaklaşırsak, biraz daha gerçekçi oluruz.

Bu nedenle, bilgi edinme yasası, çok mükemmel bir yasa, devrim niteliğinde bir yasa. İlgili maddede, on beş gün içerisinde cevap verme zorunluluğu getirilmiş, araştırmaya yönelik bir işlemse, bir ay içerisinde bunun cevaplanması zorunlu kılınmıştır; ancak "*neden on beş gün içerisinde, neden bir ay içerisinde? Gizliliği olmayan tüm bilgileri, tüm kamu kurum ve kuruluşları internet sayfalarına koysalar; biz, on beş gün beklemeden, bir ay beklemeden, arzu ettiğimiz, ihtiyaç duyduğumuz bilgileri internet vasıtasıyla, onların internet sayfalarından alamaz mıyız?*" sorusu aklımıza gelmektedir.

Yine, bilgi edinme yasasıyla getirilen bilgi edinme hakkı bütünüyle incelendiğinde, akla şu soruları da getirmektedir: Kamu kurum ve kuruluşları, öğretim kurumları, yaşamın bütün evrelerindeki tüm sistemler, altyapılarını, yeni gelişen teknolojilere göre geliştiremezlerse, kuramazlarsa, düzenleyemezlerse, bu yasanın işlerliğinde birtakım sıkıntılar, zorluklar çıkar gibi gözüküyor. Önce insan, önce eğitim; bütün kurum ve kuruluşlardaki bu yasanın kapsamı içerisine giren süreçte görevli olacak, sorumlu olacak kişilerin eğitilmesi gerekmektedir.

Bugün, bizim sıkıntımız, yasalar değil, çıkarılan yasaları uygulayamamaktır. Bizim sıkıntımız kanunlar değil; kanun devletinden, hukuk devletine geçişi henüz tamamlayamamış olmamızdır. Bu Meclis 22. Dönemde seçilen milletvekili arkadaşlarımız, -AK Parti Grubu'nda ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu'nda olan arkadaşlarımız- tarihe, devleti, kanun devletinden hukuk devletine geçiren bir Meclis olarak geçecek diye düşünüyorum.

O bakımdan, kanun devletinden hukuk devletine geçişi sağlarken, her şeyin merkezine insanı, insan denilen varlığı koymak zorunluluğuyla karşı karşıyayız. Devlet insan içindir ve bütün kanunlar insan içindir; eğer, kanunlar, insanın mutluluğunu, insanın huzurunu sağlıyor, insanın insanca yaşamasının önündeki bütün engelleri kaldırıyor ve ona gelecek bütün kötülükleri ve zararları önlüyorsa bir anlam taşır diye düşünüyoruz. O bakımdan, yasaların çıkarılması kadar, uygulanması da önemlidir.

İnanıyorum ki, biz, bu süreçte, kanun devletinden hukuk devletine geçişi sağlayan, dünya standartlarını yakalayacağımız yasaları hep çıkaracağız. Bu, çok zor bir iş değildir. Bu performans bu Meclis'te görülmüştür; AK Parti Grubu ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu, elbirliğiyle, yoğun bir çalışma içerisine girmişlerdir ve bu çalışma, bu süreç devam ediyor.

Ancak, zor olan bir şey var; anlayışların değişimi, zihniyet devrimi. Biz, yasaları değiştireceğiz, devrim niteliği taşıyan yasaları çıkaracağız; ama, zihniyet devrimini beceremezsek,

TBMM
TUTANAKLARI

anlayış değişimini sağlayamazsak, yasaların çok fazla hükmü olmayacaktır. Bugün, mevcut olduğu halde uygulanmayan yasalar var bu ülkede; yasa olmadığı halde zihniyetlerin yasalastırıldığı tabular var bu ülkede. Öğretimin önündeki engeller, düşüncelerin önündeki engeller, inançların önündeki engeller, hep, zihniyet devrimiyle aşılabilecek engellerdir.

Biz, AK Parti Grubu'ndaki arkadaşlar olarak ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu'ndaki arkadaşlar olarak, bu çatının altında birer milletvekili olarak, önce kendi anlayış değişimimizi hızlandırmamız lazım; önce bu çatının altında bir zihniyet devrimini sağlamamız lazım; sonra, bunu, dalgalar olarak tüm ülkeye yaymamız lazım. O zaman, insanca yaşanacak bir ortamın oluştuğunu göreceğiz. İnşallah, bu Meclis bunu başaracak ve bu başarıma iradesine sahip olduğu da görülmüştür.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Taşçı.

Madde üzerinde başka söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12. maddeyi okutuyorum:

Başvuruların Cevaplandırılması

Madde 12. Kurum ve kuruluşlar, bilgi edinme başvurularıyla ilgili cevaplarını yazılı olarak veya elektronik ortamda başvuru sahibine bildirirler. Başvurunun reddedilmesi halinde bu kararın gerekçesi ve buna karşı başvuru yolları belirtilir.

Başkan: Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, Denizli Milletvekili Sayın Mustafa Gazalçı; buyurun.

CHP Grubu Adına Mustafa GAZALCI (Denizli): Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüştüğümüz, 248 sıra sayılı bilgi edinme hakkıyla ilgili yasa tasarısı, insan haklarını bütünleyen temel yasalardan biridir.

Açıklık, devlet ile halkın bütünleşmesi, dileriz, bu tasarı yasalaştıktan sonra yol alır. Devlet yetkisini hukuk dışı olarak kullanıp, kişiyi ve kamuyu her ne gerekçeyle olursa olsun bilgilendirmemek, gerçekten, çağcıl bir anlayış değildir. Geçmişte, gizlilik adı altında, bir gerekçeye ve yasaya dayanmadan, devletin yüce çıkarları savına dayanıp, birçok kişi ve kuruluşa acılar çektirilmiştir.

Değerli arkadaşlar, görüştüğümüz 12. madde, bilgi alma da başvuruların yanıtlanması konusuyla ilgilidir. Bu konuda uygulamada kimi zaman aksaklıklar olmaktadır. Bu tasarı görüşülürken, zaman zaman, arkadaşlarımız da ortaya koydular. Milletvekilleri olarak, biz, denetim hakkını kullanmak için soru önergeleri veriyoruz. Bu soru önergeleri kimi zaman geçiriliyor. Ben, yalnız bu tasarıdan da, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'ndan da yararlanarak iki örneği Yüce Meclis'e sunmak istiyorum.

Birincisi, değerli arkadaşlar, Susurluk davası diye görülen bir dava var, İstanbul İkinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde. Bu, 26.06.2003 tarihinde karara vardı. Orada, eski bir milletvekili arkadaşımız, Şanlıurfa Milletvekili Sayın Sedat Bucak için, savcı tarafından *"istihbarat ve güvenlikle ilgili, Cumhurbaşkanlığı tarafından görevlendirilmiştir; o yüzden de yaptığı bütün ilişkiler de, işler de bu görevlendirmeyle yapılmıştır"* denildi ve yargıç da bunu gözönünde bulundurdu; hatta, akladı. Şimdi, bir milletvekili olarak, ben, bu haberi gazetede okuyunca çarpıldım. Eski Meclis başkanlarına gittim, sordum; AKP'de, CHP'de bulunan anayasa uzmanı arkadaşlara sordum. Anayasa'nın 82. maddesinde, milletvekillerinin üyelikle bağdaşmayan işlerle ilgili kısmına baktım, acaba, bir milletvekili, milletvekiliyken istihbarat ve güvenlik biriminde görevlendirilebilir mi diye. Şimdi, Anayasa'nın 82. maddesinde *"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklifiyle, belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulu'nca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclis'in kararına bağlıdır"* deniliyor.

Değerli arkadaşlar, ben, bununla ilgili Sayın Başbakan'ın yanıtlanması için bir soru önergesi verdim, dedim ki; böyle bir

TBMM
TUTANAKLARI

konu var, acaba, Anayasa'nın üyelikle bağdaşmayan işlerle ilgili 82. maddesine uygun mudur bu? Geçmişte, hükümet, Bakanlar Kurulu ya da Meclis bu konuda bir karar almış mıdır? Milletvekillerine böyle bir görevlendirme yapıldığı zaman, o milletvekili, görevini özgürlük içinde yapabilir mi?!

Geçştirilecek bir konu değil bu sevgili arkadaşlar ve soru önergeye yanıt bekledim. Aradan bir süre geçtikten sonra -ben, hemen, haberi okur okumaz 27.06.2003'te verdim- 17.09.2003 tarihinde bana İçişleri Bakanlığı'ndan bir yazı geldi; Başbakan adına yanıtlanıyor bu, deniliyor ki: *"Görülmekte olan bir dava hakkında siz soru soramazsınız; ben de sizin bu sorunuzu yanıtlamıyorum."* Şimdi, doğru, Anayasa'nın bir başka maddesine göre, görülmekte olan bir dava hakkında soru sorulamıyor; ama, ben dava hakkında soru sormuyorum. Ben diyorum ki: Bu konuda bir Bakanlar Kurulu kararı, Meclis kararı var mıdır? Ayrıca, milletvekillerinin böyle bir görevlendirmesi olabilir mi? Soru bu; davayla ilgili değil; ama, bana verilen yanıtta, benim sorduğum sorulara ayrıntılı yanıt vermeyi bırakın, hiç onlardan söz etmeden *"bu konuda soru soramazsınız"* deniliyor; birinci örnek bu değerli arkadaşlar.

İkincisi, Sabahattin Ali'nin ölümüyle ilgili, 55. ölüm yıldönümünde, bir yazı okudum; beni çok etkiledi. Bir tiyatrocu-yazar, Sayın Tuncer Cücenoglu bir yazı yazmış; diyor ki: *"Devletteki gizli bilgiler elli yıl sonra açıklanır. Sabahattin Ali de öldürüleli elli beş yıl oldu. Bu konudaki bilgiler ortaya çıksın."* Şimdi, bunu kim yapacak? Ben, o yazıdan etkilendim. Bir sanatçı, aydın, duyarlı bir kişi diyor ki: *"Bu konuda gizli bilgileri devlet açıklasın."* 10.04.2003 tarihinde bir soru önergesi verdim; yine, Başbakan'a sordum, dedim ki: elli beş yıl önce ünlü yazar Sabahattin Ali'nin öldürülmesiyle ilgili devletin elindeki gizli bilgi ve belgeler nelerdir? Bu, üç dört soru halinde -elli yılı aştı, artık ortaya da çıkması gerekiyor- üzerinden neler çıkmıştır gibi, başka şeyler de var. Soruyu dördüncü ayda sordum; iki buçuk üç ay sonra, yine, İçişleri Bakanımız'dan, o benim sorduğum sorularla hiç ilgisi olmayan iki satırlık bir yazı... Bakın, okumak istiyorum: *"Aşağıya çıkarılmıştır cevabı"* diyor, devam ediyor:

"İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arşivinde, asayişli ilgilendiren olaylarda bilgi ve belgeler, suçun, Türk Ceza Kanunu'nun 112. maddesinde düzenlenen zamanaşımı süreleri göz önüne alınarak saklanmaktadır." Evet... "...Önergede belirtilen olayla ilgili olarak zamanaşımı süresi dolmuş olduğundan konuyla ilgili bilgi ve belge mevcut değildir." Devam: "Dışişleri Bakanlığı'nın arşivlerinde konuyla ilgili araştırma yapılmakta olup, bilgi bulunabildiği takdirde ayrıca bilgi verilecektir.

Bilgilerinize arz ederim. "

Şimdi, değerli arkadaşlar, ben, bir milletvekiliyim; bütün içtenliğimle, sonu nereye varırsa varsın, biraz da o yazara olan düşkünlüğüm nedeniyle -okuduğum romanları, bir "*Kuyucaklı Yusuf*" bir "*Kağnı*" beni etkilemiş- ben bir soru sormuşum; bana diyor ki Sayın Bakan "*efendim, 112. maddeye göre saklanır.*"

Peki, ben, bunu kırk dokuz yıl önce sorsaydım, örneğin, 1977'de de milletvekiliydim, o zaman sorsaydım, "*efendim, onları elli yıl içinde açıklayamayız...*" Şimdi, o süre bitti "*bizde böyle bir şey yok...*"

Değerli arkadaşlar, biz, önce, milletvekillerinin sorularına, gerçekten açık devlet olacaksak, gerçekten bilgiyi ortaya çıkaracaksak, önce devlet yetkisini... Devlet kim; devlet siz, devlet yasama, devlet yargı, devlet yürütme; bunların tümü devlet. Başka kim "*ben devletim*" diyor ve saklıyor?!

Şimdi, bu iki önergeye ve daha birçok böyle sorulan soruya, anlamamış gibi davranarak ya da yanıt vermiş gibi yaparak -aslında yanıt vermeden- ya da Anayasa'nın başka bir maddesine sığınarak -o Sedat Bucak olayında olduğu gibi- bilgi verilmiyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Mustafa GAZALCI (Devamla): Şimdi, ben, nereden bileyim, içimizden birilerinin, Cumhurbaşkanı'nın böyle bir yetkisi var mı; istihbarat ve güvenlikle ilgili, bir milletvekilini görevlendirebilir mi; eğer, öyle olursa, ben, arkadaşımın nasıl

TBMM
TUTANAKLARI

söyleyeceğim, burada nasıl özgürlük hakkımı kullanacağım?!. Böyle bir şey olmaz; yani, hukuk devletinde olmaz. Yasanın vermediği bir yetkiyi, Cumhurbaşkanı da olsa... Eski Cumhurbaşkanı mı, bu Cumhurbaşkanı mı ayırmak istiyorum; yani, Sedat Bucak'a, istihbarat ve güvenlikle ilgili görevi eski Cumhurbaşkanı vermiş. Mahkeme de onu bir delil kabul ediyor ve o davadan aklıyor.

Ben de soruyorum; milletvekillerine böyle bir görev verilmiş midir? Bakanlar Kurulu'nun, Meclis'in kararı var mıdır? Bana yanıt veriliyor: "*Hayır, o dava görülmekte.*" Ben biliyorum... Ben hukukçu değilim; ama, davanın yorumunu yapmıyorum.

Yine, Sabahattin Ali konusu... Diyorum ki, elli yıl geçti, bu konuda bilgi var mı? Bilgi yoktur diyebilirsiniz; ama, hayır "*o süre geçtiği için bilgi veremiyoruz; Dışişleri'nin arşivlerinde araştırıyoruz, bilgi edindiğimizde size bilgi vereceğiz*" deniliyor. Ben inanıyorum ki, bir daha buna yanıt gelmeyecektir. Bu tasarı gerçekten çok önemli. İçini doldurmak önemli. Ete kemiğe büründürmek önemli. Uygulama çok çok önemli.

Değerli arkadaşlar, önce kendimizden başlayalım. Milletvekillerinin sorularını ciddiye alalım, varsın biraz geç olsun; ama, geçiştirmeyelim ya da sorulan bir soruyu sorulmamış gibi yapmayalım. Gizli olan nedir, açık olan nedir... Bakın, 9. maddeyi kabul ettik; "*gizliden ayır, ver*" deniliyor.

Ben, bunu sizlerle paylaşmak istedim. Dilerim bu tasarı yasalaştıktan sonra, kimse kendisini XVI. Louis gibi devlet yerine koymaz, yetkileri o biçimde kullanmaz; bakan da olsa, milletvekillerinin taleplerini "*bilgi edindiğimizde bilgi verilecektir*" gibi yuvarlak sözlerle geçiştirmez.

Hepinize saygılar sunuyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Gazalıcı.

Madde üzerinde başka söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13. maddeyi okutuyorum:

İtiraz Usulü

Madde 13. Bilgi edinme istemi 16. ve 17. maddelerde öngörülen sebeplerle reddedilen başvuru sahibi, yargı yoluna başvurmadan önce kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kurul'a itiraz edebilir. Kurul, bu konudaki kararını otuz iş günü içinde verir. Kurum ve kuruluşlar, Kurul'un istediği her türlü bilgi veya belgeyi on beş iş günü içinde vermekle yükümlüdürler.

Kurul'a itiraz, başvuru sahibinin İdari yargıya başvurma süresini durdurur.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14. maddeyi okutuyorum:

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu

Madde 14. Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, 16 ve 17. maddelerde öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere; Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

Kurul; birer üyesi Yargıtay ve Danıştay genel kurullarının kendi kurumları içinden önerecekleri ikişer aday, birer üyesi ceza hukuku, idare hukuku ve anayasa hukuku alanlarında profesör veya doçent unvanına sahip kişiler, bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nin baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip kişiler içinden göstereceği iki aday, iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar ve bir üyesi de Adalet Bakanı'nun önerisi üzerine bu Bakanlıkta idari görevlerde çalış-

BİLGİ EDİNME HAKKI

TBMM
TUTANAKLARI

şan hâkimler arasından Bakanlar Kurulu'nca seçilecek dokuz üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine önerilen adayların muvaffakatları aranır.

Kurul Başkanı, Bakanlar Kurulu'nca Kurul'un üyeleri arasından seçilir.

Kurul, en az ayda bir defa veya ihtiyaç duyulduğu her zaman Başkan'ın çağrısı üzerine toplanır.

Kurul üyelerinin görev süreleri dört yıldır. Görev süresi sona erenler yeniden seçilebilirler. Görev süresi dolmadan görevinden ayrılan üyenin yerine aynı usule göre seçilen üye, yerine seçildiği üyenin görev süresini tamamlar. Yeni seçilen Kurul göreve başlayıncaya kadar önceki Kurul görevine devam eder.

Kurul üyelerine 10.02.1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla fiilen görev yaptıkları her gün için uhdesinde kamu görevi bulunanlara (1000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara ise (2000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemelerde damga vergisi hariç her hangi bir kesinti yapılmaz.

Kurul, belirleyeceği konularda komisyonlar ve çalışma grupları kurabilir; ayrıca gerekli gördüğü takdirde, ilgili bakanlık ile diğer kurum ve kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bilgi almak üzere toplantılarına katılmaya davet edebilir.

Kurul'un sekretarya hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir.

Kurul'un görev ve çalışmalarına ilişkin esas ve usuller Başbakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Başkan: Madde üzerinde, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Algan Hacaloğlu; buyurun.

Konuşma süreniz 10 dakikadır.

CHP Grubu Adına Algan HACALOĞLU (İstanbul): Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan yasa tasarısının 14. maddesi üzerine, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına söz almış bulunuyorum; hepinizi en derin saygılarımla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, bu madde bu şekliyle geçerse, bu yasa tasarısı eğer yasalaşırsa, ölü doğmuş olacaktır. Altını çizerek ifade ediyorum, bu maddede, maddeye temel teşkil eden anlayışın, tasarıyla getirilmek istenilen temel hak ve özgürlüklerdeki o genişleme anlayışını, o derinleştirme anlayışını özümleyemeyen, onu bir eliyle verip bir eliyle kontrol etme anlayışını içeren bir çerçevesi var. Bu nereden kaynaklanıyor; bilgi edinme hakkını, o düşünceyi ifade özgürlüğüne, o temel hak alanı olan o özgürlüğe kaynak özgürlük niteliğinde olan bilgi edinme hakkını yurttaş, devletten talep ederek alır; yani, bu hakkın işleyişi, yurttaş ile devlet arasındaki bir işlemdir.

Devlet, olgun devlet, yurttaşla hizmet için vardır ve kendisinde bulunan bilgiyi, kendisinde bulunan değerleri toplumla, yurttaşla paylaşır. Eğer, burada bir aksaklık varsa, yani, devlet bilgiyi vermekten sakınırsa -ki, burada iki maddeye atıfta bulunuluyor- 16. madde ve 17. madde çerçevesi içinde, eğer, birisi ekonomik alandaki gerekçelerle, diğeri de devlet sırrı niteliğinde olan konularda, devletin bazı kademeleri "*hayır, bu hakkı siz kullanamazsınız*" der ise, bunu kim çözecek; bunu, devlet mi çözecek, yoksa devletin dışında, Batı demokrasilerinde olduğu gibi, özerk, o "*ombudsman*" türü, o kamu hakemi türü organlar mı çözecek?! Siz bana gösterebilir misiniz, bu yapıda bir düzenlemeyi, herhangi bir Avrupa Birliği ülkesinde?

Ne diye bunu belirtiyorum; 9 kişilik bir değerlendirme kurulu önerilmekte. Bu kurulu oluşturan kişiler, bağlı oldukları kurumlar üzerinde düşünceler geliştirebilirler; ama, diyorsunuz ki, bunları, o kurumlardan, işte, birinden 2 tane önerilecek, diğerinden 1 tane önerilecek ve Bakanlar Kurulu belirleyecek;

TBMM
TUTANAKLARI

yani, siyaset, istediği zaman, bu kurulu vesayeti altına alacak; yani, devlet, hem hâkim olacak hem savcı olacak; öyle bir şey olamaz. Bu, devletin yer alması gereken bir kurul değil. Devletin ajanları, devletin çalışanları, devletin saygın kurumlarının saygın temsilcileri, böyle bir kurulda buluşabilirler; ama, bu kurul, muhakkak özerk olmalıdır; bu kurul, kendini oluşturan üyelerini, hangi kaynaktan besleniyorlarsa, oralarda kendileri seçmelidirler; yani, Danıştay, Sayıştay, Yargıtay, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Üniversitelerarası Kurul, Barolar Birliği, kendisi belirlemeli; belki, buna, teknik nitelikte bir alan kazandırmak için, Başbakanlığa bağlı genel müdürlükler düzeyinde, 1 tanesi Devlet Planlama Teşkilatı'ndan olmak üzere 2 tane destek verilebilir; ama, özü itibariyle, bu kurul, Batı ülkelerinde olduğu gibi, bir kamu hakemi "ombudsman" şeklinde oluşmalıdır. Şu anda yok, böyle bir açılım zihinlerimizde yok; ama, biliyorum ki, birkaç yıl sonra, Türkiye'de, birçok alanda kamu hakemliği kurumu gelecek, "ombudsmanlık" kurumu gelecek. Şimdi, alelacele, Batı, Avrupa Birliği, bizden, bu alanda bir yapılanma talep etti diye veyahut da biz bunu öngördük diye, konuyu doğru eksene oturtmazsak, temelini doğru çatmazsak, güdük doğacaktır.

Bakınız, RTÜK, ölü doğmuş bir kurumdur. Üstelik, RTÜK'ün, Bakanlar Kurulu düzeyinde değil, Parlamento düzeyinde belirlenen bir yapısı vardır; ama, Parlamento'nun siyasî yapısının vesayeti altına girmiştir. Bunun başka örnekleri de vardır. Onun için, rica ediyorum, burada, kesinlikle, şu anda hükümette olduğunuz için, bu işler doğru yürür diye düşünmeyiniz; bunlar, gelir geçer. Biz, burada, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, böyle bir hakkın çok temel hak olduğunu, bu hakkın ihlalinin belirli bir mekanizmayla, itiraz olduğu zaman; yani, hakkı ihlal edilen, bir talepte bulunduğu zaman, itiraz ettiği zaman başvurabileceği bir inisiyatif olsun; o inisiyatif, ifade ettiğim gibi, kendi içinde şekillensin ve kendi içinde özerk olsun diyoruz.

Tabii, siz, çok iyi niyetle "bizim dönemimizde, biz Bakanlar Kurulu eliyle bunu atar, biz başkanını da Bakanlar Kurulu kanalıyla be-

lirler ve bunda da başarılı olunur” dersiniz; siz, kendi özgüveniniz içinde bunu ifade edebilirsiniz; ama, üzülerek ifade ediyorum, son on aylık uygulamalar, bize, toplumumuza, Cumhuriyet Halk Partisi’ne iki şeyi göstermiştir; birisi, hükümet olarak, elinizdeki siyasî erki, hükümet etme gücünü atamalarda çok yanlış kullandınız. Tabiatıyla, doğru atamalar vardır, liyakat içinde belirlenmiş atamalar vardır; ama, geneline bakıldığı zaman, her gün basına da yansıdığı gibi -bizim, Parti olarak, yığınla tepki aldığımız gibi, bilgi aldığımız gibi- partizan, yanlış atamalar, devlet çarkını, işleyişini önemli bir şekilde olumsuz olarak etkilemekte ve demokrasimizde yara açmaktadır. Bu nedenle, bu konuda, bu erkin, bu yapılanmanın bu yapısı içinde dahi Bakanlar Kurulu’na bırakmak içimize sindirebildiğimiz bir olay değil.

Bir başka olay var, bunu, belki, bu konuyla ilişkili değil diye düşünebilirsiniz; ancak, siyaset bir güven olayıdır; siyasette, hele iki partili bir parlamentoda, yasaların çıkarılmasında karşılıklı güven, diyalog ve karşılıklı anlayış ortamının varlığı son derece önemlidir; yoksa, bize hiç ihtiyacınız yok; burada büyük bir çoğunluğunuz var; biz, burada konuşuruz, geçer gider; otururuz, siz, yine yasaları geçirirsiniz.

Değerli arkadaşlarım, geçenlerde bir panelde, birçok saygın kişi, bizim için çok saygın kişi, bizim Parlamentomuz’un Başkanı bir konuşma yaptı. Bu konuşmadan basına yansıyan cümleler oldu; aynen şöyle: *“İfade özgürlüğüne sahip değilseniz, iktidara giderken ayağınız takılıp da düşmemek için yalan söylemeye, samimiyetsiz davranmaya, takıyyeye mecbursunuz.”* Şimdi, böyle bir şeyi bir siyasetçi söyleyemez, söylememiştir diye düşünür insan; ama, aradan bu kadar zaman geçti, siyasette son derece deneyimli olan, 70’li yılların ortasından beri, o aşamada, millî görüşün, şimdi AKP’nin önder kadrolarında yer alan ve Yüce Meclisimiz’in Başkanı olan bu saygın siyasetçinin kullandığı ifadenin siyasete yansımaları...

Hacı BİNER (Van): Sayın Başkan *“insanları riyakâr hale getirmeyin”* dedi.

TBMM
TUTANAKLARI

Algan HACALOĞLU (Devamla): Efendim, değil... Hayır efendim...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Başkan: Buyurun Sayın Hacaloğlu.

Algan HACALOĞLU (Devamla): Bu, beni çok üzen bir konu; çünkü, biz, bu Parlamento'nun üyeleri olarak, siyasetin hangi üslup içinde, hangi çerçeve içinde yapılabileceğini bu cümlelerden görebiliyoruz.

Sayın Başkan kendisi ifade ediyor "*zaman zaman takırye yapmaya mecbursunuz*" diyor. Peki, böyle bir anlayış...

Halil AYDOĞAN (Afyon): Yanlış...

Algan HACALOĞLU (Devamla): Yanlışsa, buradayız; Sayın Başkan kendisi ifade eder.

Eğer böyle bir anlayış varsa, bu anlayışın erke, siyasete yansıdığı bir partinin, bir hükümetin yapısına böyle bir kurulun oluşumunu nasıl terk edebilirsiniz?! Bunu da içimize sindiremiyoruz.

Bu duygularla, hepinize en derin saygılarımı sunuyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Hacaloğlu.

Madde üzerinde, şahsı adına Çorum Milletvekili Feridun Ayvazoğlu söz talebinde bulunmuştur.

Buyurun Sayın Ayvazoğlu. (CHP sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 5 dakikadır.

Feridun AYVAZOĞLU (Çorum): Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesiyle ilgili, şahsım adına söz almış bulunuyorum; bu vesileyle, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Tasarı'nın özüne ve kapsamına hep birlikte objektif bir şekilde baktığımızda, bu tasarının, gerçekten, hepimiz tarafından,

hiçbir siyasî yön düşünmeksizin, insan haklarına değer veren, insan haklarını öncü kabul düşünceler doğrultusunda, elbette, oybirliğiyle onaylamamız gereken bir tasarı olduğu üzerinde hiçbir ihtilaf yoktur.

Demokratik rejimlerde, hukuk devletinin ayrılmaz bir parçası olarak şeffaflığı ve açık yönetimi hep birlikte kabul etmek durumundayız; ancak, bunun hiçbir zaman uygulama olmaksızın sözde kalmasını da hiçbirimiz kabullenemeyiz. Gerek Anayasa'nın 10. maddesindeki, kanun önünde eşitlikten tutalım, özgürlükleri içeren devamı maddelerine, diğer hükümlere bakalım gerekse Uluslararası Evrensel İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesine bakalım; bilgi edinilmesinden tutalım, haberleşme özgürlüğüne, görüşülmekte olan tasarıdan özünü kapsayan özgürlüklere ve yine konut hakkının korunmasından, tüm özgürlüklerin çeşitlerine kadar baktığımızda, bunun karşısında özgürlüklerin ne şekilde ve hangi şartlar altında kısıtlanabileceğini de, yine Anayasamız'da yer alan hükümlerde görmekteyiz.

Burada, 14. maddenin görüşülmesinde en önemli konunun, itiraz üzerine yapılacak olan değerlendirme olduğunu hepimiz kabullenmeliyiz. Şöyle ki: Oluşturulan kurulun itiraz kurulu olduğu ve yine bu kurulun yapısının ne şekilde oluşturulacağı bu maddede yer almaktadır. Bakıldığında, gerçekten, 14. maddedeki yapılanmanın, az önce belirtmiş olduğumuz demokratikleşme sürecinden tutalım, hukuk devleti anlayışına kadar, gerçekten, bunları kapsar nitelikte 14. maddede itiraz kurulunun oluşup oluşmadığını kendi kendimize soralım. Burada, gerçek siyasî bir yapı mı, gerçek hukukî bir yapı mı, yoksa idari yapı mı vardır; bunu bir soralım. Eğer, 14. madde -daha önceki konuşmacı arkadaşlarımız tarafından da size sunulduğu üzere- bu şekilde geçecek ise, yarın öbür gün, hepimizin korkusu ve endişesi olduğunu -şu an için iktidarda bulunan AKP Hükümeti'nin çok objektif bir şekilde bunu değerlendirebileceğini, bir an için, kabul edelim; ama, bundan sonra gelebilecek iktidarlar için- bu objektif kriterlerin ne şekilde uygulanabileceğini kendi kendimize sorabilecek miyiz; sormamız gerekir değerli arkadaşlarım.

TBMM
TUTANAKLARI

Burada, kurulun, 9 üyesinin seçimle değil de, seçilecek 2'şer kişiden 1'inin Bakanlar Kurulu tarafından atanması şeklinde oluşturulup, daha sonra da kurul başkanının, aynı şekilde, 9 üye arasından Bakanlar Kurulu tarafından atanmasının, siyasi bir yapıyı ön plana çıkaracağı da aşikârdır.

Değerli arkadaşlarım, bu nedenle, bu itiraz kurulunun bir üst kurul olarak ve amacı insan haklarına saygılı bir hukuk devleti anlayışı içerisinde uygulanacak olan bu tasarinin gerçek amacına ulaşabilmesi için, 14. maddedeki bu yapılanma şeklinin mutlaka ve mutlaka değiştirilmesi gerekir. Bu konuda verilebilecek önergelere, bu doğrultuda desteklerinizi beklemek de bize düşen bir görevdir diye düşünüyorum değerli arkadaşlarım.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Başkan: Buyurun Sayın Ayvazoğlu.

Feridun AYVAZOĞLU (Devamla): Elbette, bugüne kadar, Türkiye, çok acı günler yaşadı. Bu acı günleri hiçbirimiz yaşamak istemiyoruz ve bugüne kadar, bir zamanlar, faili meçhullerin kol gezdiği olayların hiç olmamasını, bu tasarıyla birlikte edinebileceğimiz bilgilerin faili meçhulleri ortaya çıkarmasını umuyoruz ve diliyoruz. Bir zamanlar, kaybettikleri evlatları hakkında bilgi almak için sokaklara dökülen analara acı haberler vermemek, müjdeli haberler verebilmek için bu tasarinin gerçek amacına ve hedefine ulaşması en büyük dileğimizdir.

Değerli arkadaşlarım, lütfen, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, muhalefet milletvekilleri olarak bizim söylemiş olduklarımızı, biraz olsun, sadece dinlemiş olmak için değil; bunlara inanarak, inanmak isteyerek, bir şeylerin doğru olduğunu kabullenmeye çalışalım. Bunun örneklerini iki üç gün önce gördük. Biz, burada bütün milletvekili arkadaşlarımızla birlikte sesimizin çıktığı kadar bağırp *"ek vergi Anayasa'ya aykırıdır, çıkarılacak ek vergi daha önce nasıl Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiyse bu da iptal edilecektir"* dediğimiz halde, kulak verilmedi, dinlenilmedi. Geliniz, lütfen, bizim söyledi-

ğimiz belirli doğruları herhangi bir siyasî ayırım gütmeksizin kabullenmeye çalışalım. O doğrultuda yine, burada onlarca, yüzlerce arkadaşımızın emekleriyle, alın teriyle çıkarılan, 61 yaşında zorunlu emeklilikle ilgili yasanın da aynı Yüce Mahkeme tarafından iptal edildiğini üzülerek gördük.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Feridun AYVAZOĞLU (Devamla): Tamamlıyorum Sayın Başkanım.

Başkan: Buyurun.

Feridun AYVAZOĞLU (Devamla): Bu ve buna benzer uygulamaları önlemek için, Yüce Meclisimiz'de görev yapan 550 milletvekili arkadaşımızın emeklerinin boşa gitmemesi için, halkımızın beklentilerini gerçekleştirmek ve gerçekten, bizlerin, bu ülkenin menfaatları doğrultusunda uyum içerisinde çıkarabileceğimiz yasaları hep birlikte oybirliğiyle çıkarabilmemiz için, lütfen birbirimizi dinleyelim. Dinleyelim; ama, sadece dinlemekle kalmayalım, kulak verelim. Bizim, hiçbir şekilde, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, bu ülkenin kötülüğüne çalışacak, çalışabilecek; bu uğurda burada yer alacak milletvekilleri olmadığını sizler nasıl biliyorsanız, bizler nasıl biliyorsak, 70 milyon insanımız da bunu bu şekilde algılıyor, bu şekilde bilmek istiyor.

Bu duygu ve düşüncelerle, çıkarılmakta olan bu Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın bütün ulusumuza ve insanlığa, demokrasiye, hukuk devleti anlayışına bir kez daha hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum; bu vesileyle, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

Başkan: Teşekkür ederim Sayın Ayvazoğlu.

Madde üzerinde, şahsı adına söz isteyen Ağrı Milletvekili Mehmet Melik Özmen.

Buyurun Sayın Özmen. (AK Parti sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 5 dakikadır.

TBMM
TUTANAKLARI

Mehmet Melik ÖZMEN (Ağrı): Sayın Başkan, kıymetli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Kanun tasarısının bu maddesi üzerinde şahsım adına birkaç görüş aktarmak istiyorum.

Şimdi, bizim Hukuk Usulü Muhakemeler Kanunumuz var; bunun 8. babı ihtiyarî tahkim usulünden bahseder. Ceza davaları dışında taraflar arasındaki ihtilaflarda, eğer sözleşmelere konulmamışsa mahkemeler yoluyla; ama, sözleşmeye konulmuşsa hakemler yoluyla nizaların çözülebileceğine dönük olarak düzenlenmiş çok önemli bir kanundur.

Burada, taraflardan biri bir hakem, diğeri bir hakem seçer; iki hakem bir başhakem seçer ve konu tahkim süresi sınırlanır. Hakemler, itiraz ya da nizayı tartışır, dosyalarını hazırlarlar ve belirlenen gün ve saatte başhakeme dosyalar sunulur. O dosyalar başhakem tarafından incelenir, irdelenir ve karara varılır; Yargıtay'a temyiz yolu da açıktır. Aynen, Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinin gücüne, bu tahkim kurulları sahiptir.

Tasarı'nın bu maddesine benim eleştirim bu tabii ki. Bir taraftan, son derece demokratik bir kanun çıkarıyoruz, herkesin bilgi edinme hakkını savunuyoruz; diğer taraftan, 14. maddeyle, herkesin bilgi edinmesiyle ilgili işlemlerde... Halbuki, kanunun her tarafında gerekli ilgili kısıtlamalar var; devletin güvenliğine ilişkin, ekonomik gelişmeler sonucu rant elde etmeye dönük olan bilgilere ilişkin, özel hayatı ilgilendiren konulara ilişkin hükümler var. O hükümler çerçevesinde herkes bunlara saygı duymak suretiyle... Herkes özgürce her tür bilgiye sahip olur demiyor kanun, şu şu özgürlükler içerisinde herkes istediği bilgiye sahip olur diyor. Bütün bunlar varken, böyle bir kurula ihtiyaç olmadığına inanıyorum.

Bunun iki yolu var; bir, ihtiyari tahkim usulüyle barolara, yani, ilgili illerde itirazlar barolara başvurmak suretiyle, taraflardan birisi, hangi kurum ise, o kurum barolardan bir hakem avukat seçer -Avukatlık Kanunu da bunu söylüyor zaten- itiraz

eden, bilgi edinmeyle ilgili problemi olan da bir avukat hakem seçer, aynı baro içerisinde iki avukat hakem bir başhakem seçer -yine avukat- ve konu bu şekilde sonuçlandırılabilir veya -demokrasiyi işletebilmekle ilgili çabaları hepimiz biliyoruz, hepimiz de bunun için çaba sarf ediyoruz, özellikle katılımcı demokrasiyi daha etkin kılmaya ilgili olarak- böyle bir kurul mutlaka kurulacaksa, süresi belirlenir, seçim döneminde halkın oy vermiş olduğu siyasî partilerin almış olduğu oy nispetine göre, siyasî partilerin önerdiği hakemlerden oluşan bir kurul oluşturulur; bu da demokratik bir tavır olur.

Ben, bunları özellikle söylemek istedim. Demokrasiye geçmek, demokrasiyi yaşatmak ve katılımcı demokrasiyi geliştirmek, gerçekten, çaba isteyen bir meseledir; bununla ilgili gerekli çabayı da Meclisimiz göstermektedir. Dolayısıyla, bu şekilde, yargı bağımsızlığına da bir katkı olur umuduyla söz istemiştım; ama, bu noktadan sonra yapılacak bir şey olmadığını görüyorum. Hepinizi saygılarımla selamlıyorum. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Özmen.

14. madde üzerinde 3 adet önerge vardır.

Önergeleri, önce, geliş sıralarına göre okutacağım; sonra da, aykırılık derecelerine göre işleme alacağım.

Birinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Orhan ERASLAN	Ziya YERGÖK	Feridun AYVAZOĞLU
Niğde	Adana	Çorum
Muharrem KILIÇ	Ali TOPUZ	
Malatya	İstanbul	

BİLGİ EDİNME HAKKI

TBMM
TUTANAKLARI

“Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir.”

Başkan: İkinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Sadullah ERGIN	Eyüp FATSA	Salih KAPUSUZ
Hatay	Ordu	Ankara
Ünal KACIR	Soner AKSOY	
İstanbul	Kütahya	

“Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir.”

Başkan: En aykırı olan üçüncü önergeyi okutup işleme alacağım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Orhan ERAS- LAN	Ziya YERGÖK	Algan HACALOĞLU
Niğde	Adana	İstanbul
Ali TOPUZ	Yakup KEPENEK	Feridun AYVAZOĞLU
İstanbul	Ankara	Çorum

“Kurulun birer üyesi; Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulları'nca kendi başkan ve üyeleri arasından; kurulun üç üyesi birisi ceza hukuku, birisi idare hukuku, diğeri Anayasa hukuku alanlarında profesör ya da doçent unvanına sahip öğretim üyeleri arasından Üniversitelerarası Kurulca; kurulun bir üyesi Türkiye Barolar Birliği'nce baro başkanı seçilme yeterliliğine sahip üyeler arasından; kurulun

iki üyesi en az genel müdür düzeyinde görev yapmakta olanlar arasından Bakanlar Kurulu'nca; kurulun bir üyesi Adalet Bakanı'nca bakanlıkta idari görevlerde çalışan hâkimler arasından seçilecek dokuz üyeden oluşur.

Kurul üyeliğine seçilecek olan adayların muvaffakatları aranır.

Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir."

Başkan: Komisyon önergeye katılıyor mu?

Adalet Komisyonu Başkanı Köksal TOPTAN (Zonguldak): Katılmıyoruz Sayın Başkanım.

Başkan: Hükümet katılıyor mu?

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali ŞAHİN (İstanbul): Biz de katılmıyoruz efendim.

Başkan: Önerge hakkında konuşacak mısınız?

Orhan ERASLAN (Niğde): Evet Sayın Başkan.

Başkan: Buyurun Sayın Eraslan.

Orhan ERASLAN (Niğde): Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin saygıdeğer üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Şu anda, yasama çalışmalarını yaptığımız Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın kalbine gelmiş bulunuyoruz. 14. madde, bu tasarının kalbidir, onun dışındakiler lafî güzaf. Yani, 14. maddeyi demokratikleştirmesiniz, aslında, hiçbir şey yapmamış olursunuz.

Bu yasa tasarısını Cumhuriyet Halk Partisi niye destekliyor değerli arkadaşlarım; bir kere, insan haklarından bir tanesi olan düşünce ve ifade özgürlüğüne koşut bilgi edinme hakkını anlamlandırdığı için destekliyor. İkincisi, yönetimde saydamlığı sağlayacağı için, şeffaflığı sağlayacağı için destekliyor. Üçüncüsü, katılımcılığı sağlayacağı için destekliyor. Dördüncüsü, yönetenlerin hesap vermesinin ve halka karşı sorumluluğunun yolunu açacağı için destekliyor. Bu amaçlarla bu tasarıya destek

TBMM
TUTANAKLARI

veriyoruz; ancak, bunun sağlanabilmesinin mekanizması 14. maddede kuruluyor. 14. maddede, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu diye bir kurul var. Önergemizde bu kurulun muhtevası değiştirilmiyor; ancak, Yargıtay ve Danıştay Genel Kurulları'nca önerilecek adaylar arasından Bakanlar Kurulu'nca seçilmesin, kendi genel kurullarınca kendileri tarafından seçilsin; Yargıtay Genel Kurulu bir üyesini seçsin, Danıştay Genel Kurulu bir üyesini seçsin istiyoruz.

Tasarıda üç profesör veya doçent öngörülmüş. Bunlar, Bakanlar Kurulu'nca atanıyor; birisi anayasa hukuku alanından, birisi idare hukuku alanından, birisi de ceza hukuku alanından üç öğretim üyesi; bunları Bakanlar Kurulu atamasın, Üniversitelerarası Kurul belirlesin istedik.

Kaldı ki, idare içerisinden seçilecek genel müdürlerin Bakanlar Kurulu'nca atanması hususunda da aksi bir kanaat belirtmedik, Bakanlar Kurulu'nun da burada yeri olsun diye.

Nihayet, Adalet Bakanlığı idare hâkimlerinden birisinin Adalet Bakan'ınca görevlendirmesine de -aslında onların dahi demokratikleştirilmesi lazımdı- ses çıkarılmadı.

Arkadaşlar, kurulun yapısı demokratik olursa, yapılan iş anlamlı olur. Kurulun yapısı demokratik olmazsa, özerk olmazsa, yani, hükümetlerce belirlenirse, bu kurul, özür dilerim, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu olmaz; hükümetin bilgi vermeme isteğine mazeret uydurma kurulu olur. Yani, sadra şifa olacak bir kanun olmaz; emeklerin hepsi heba olur, kanun doğarken kör ve topal doğmuş olur, sakat doğmuş olur. Bunu engellemek amacıyla böyle bir değişikliğin yapılmasını uygun görüyoruz.

Düşünün ki, devlet, bilgi edinmek istediğiniz bir konuda size bilgi vermiyor. İtiraz ediyorsunuz, itirazı değerlendirecek kurul, yine, Bakanlar Kurulu'nca belirlenmiş; başkanı, yapısı, muhtevası onun tarafından belirlenmiş; ne umuyorsunuz?!

Değerli arkadaşlarım, genel olarak iktidarların eğilimi, demokrasiyi çok arzu etmemek doğrultusunda tezahür ediyor.

Biz, baştan beri, acaba, Adalet ve Kalkınma Partisi demokrasiyi samimî arzuluyor mu arzulamıyor mu diye düşünüyoruz. Kimi zaman, herhalde samimî arzulanacaklar diyoruz; ama, bu tür şeylere karşı çıkışınıza baktığımızda, samimî bir istek içerisinde olmadığınızı üzümlere belirtmek istiyorum.

Şunu unutmayın; mahkeme kadıya mülk değildir. Dünya çok iktidarlar görmüştür. Her iktidar gelici ve geçicidir; baki kalan, insanlığa hizmettir. Bu hizmeti, elimizde fırsat varken, yapalım; gelin, şu yasayı işler hale getirelim. Gerçi, sizin iktidarınız bağımsız kurullardan hoşlanmıyor; ama, gelin, bunu bağımsız hale getirelim, bir bağımsız kurul yapalım.

Bakin, arkadaşlarım, bilirsiniz, kirlilik izbede olur; bu yasanın penceresi bu. Pencereye perde çekerseniz, yine kirlilik olur, mikroplar üremeye devam eder. Gelin, pencereye perde çekmeyin. Hükümetlerin gölgesini pencereden kaldıralım. Bu, bir tek sizin hükümetinize kaim değil.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Başkan: Buyurun Sayın Eraslan.

Orhan ERASLAN (Devamla): Sizin hükümetinizi suçlama amacıyla da söylemiyorum; ama, bütün hükümetlere olmak üzere, gölgesi düşmesin, bağımsız bir kurul olsun, bir ombudsman müessesesinin belki bir adımı olsun.

Bu konuda çeşitli konuşmalar yapıldı, sözü daha fazla uzatmak istemiyorum. Bu önerge iyi bir önerge. Gelin, bu yapıyı özerkleştirelim, demokratikleştirelim.

Hepinize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Eraslan.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Diğer iki önerge aynı mahiyette olduğu için, okutup, birlikte işleme alıyorum:

TBMM
TUTANAKLARI

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Sadullah ERGİN (Hatay) ve arkadaşları

"Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir."

Başkan: Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 14. maddesinin dördüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Orhan ERASLAN (Niğde) ve arkadaşları

"Kurul Başkanı, kurul üyelerince kendi aralarından seçilir."

Başkan: Komisyon önergeye katılıyor mu?

Adalet Komisyonu Sözcüsü Ramazan CAN (Kırıkkale):
Katılmıyoruz Sayın Başkan.

Başkan: Hükümet katılıyor mu?

Devlet Bakanı Ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali ŞAHİN (İstanbul): Biz, Hükümet olarak, bu önergeye katıyoruz efendim. Kurul Başkanı'nun, Kurul üyelerince, kendi aralarından seçilmesiyle ilgili her iki önergeyi birleştirdiniz; buna katılıyoruz Hükümet olarak.

Başkan: Önergeniz hakkında konuşacak mısınız?

Orhan ERASLAN (Niğde): Gerekçe okunsun.

Başkan: Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe

Kurulun yapısını daha demokratik hale getirmek için değişiklik teklifi öngörülmüştür.

Başkan: Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...
Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

TBMM
TUTANAKLARI

Kabul edilen önerge doğrultusunda maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

15. maddeyi okutuyorum:

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Bilgi Edinme Hakkının Sınırları

Yargı Denetimi Dışında Kalan İşlemler

MADDE 15. Yargı denetimi dışında kalan idari işlemlerden kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar, bu Kanun kapsamına dahildir. Bu şekilde sağlanan bilgi edinme hakkı işlemin yargı denetimine açılması sonucunu doğurmaz.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınızı sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16. maddeyi okutuyorum:

Devlet Sırrına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 16. Açıklanması hâlinde Devlet'in emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla Devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınızı sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17. maddeyi okutuyorum:

Ülkenin Ekonomik Çıkarlarına İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 17. Açıklanması ya da zamanından önce açıklan-

TBMM
TUTANAKLARI

ması hâlinde, ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18. maddeyi okutuyorum:

İstihbarata İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 18. Sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Ancak, bu bilgi ve belgeler kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte ise, istihbarata ilişkin bilgi ve belgeler bilgi edinme hakkı kapsamı içindedir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19. maddeyi okutuyorum:

İdari Soruşturmaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 19. Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen İdari soruşturmalarla ilgili olup, açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

a. Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak,

b. Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak,

c. Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek,

d. Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek,

Bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

20. maddeyi okutuyorum:

Adli Soruşturma ve Kovuşturınaya İlişkin Bilgi veya Belgeler

Madde 20. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde,

a. Suç işlenmesine yol açacak,

b. Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanunî yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek,

c. Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek,

d. Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

04.04.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, 18.06.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 06.01.1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ve diğer özel kanun hükümleri saklıdır.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

21. maddeyi okutuyorum:

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 21. Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine,

BİLGİ EDİNME HAKKI

TBMM
TUTANAKLARI

mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

22. maddeyi okutuyorum:

Haberleşmenin Gizliliği

Madde 22. Haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.

Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

23. maddeyi okutuyorum:

Ticari Sır

Madde 23. Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile, kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bu Kanun kapsamı dışındadır.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

24. maddeyi okutuyorum:

Fikir ve Sanat Eserleri

Madde 24. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak yapılacak bilgi edinme başvuruları hakkında ilgili kanun hükümleri uygulanır.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.
Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

25. maddeyi okutuyorum:

Kurum İçi Düzenlemeler

Madde 25. Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır. Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakları saklıdır.

Başkan: Gruplar adına söz talebi?.. Yok. Madde üzerinde şahsı adına söz isteyen, İstanbul Milletvekili Sayın Lokman AYVA?.. Yok.

Madde üzerinde 1 adet önerge vardır; önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na

Görüşülecek olan 248 sıra sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın 25. maddesindeki "*bilgi edinme hakkının kapsamı dışındadır*" ibaresinden önce gelmek üzere "*eğer gizlilikle ilgili bir ibare yoksa*" ibaresinin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Lokman AYVA (İstanbul)

Başkan: Komisyon önergeye katılıyor mu?

Adalet Komisyonu Sözcüsü Ramazan CAN (Kırıkkale): Katılmıyoruz Sayın Başkan.

Başkan: Hükümet katılıyor mu?

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali ŞAHİN (İstanbul): Katılmıyoruz efendim.

Başkan: Komisyon ve Hükümetin katılmadığı önergenin gerekçesini okutuyorum:

Gerekeçe

Kamu kuruluşlarında bu tür işlemler belli kanunlara göre yapılmak durumundadır. Çıkarılacak tüzük, yönetmelik ve genelgeler ilgili kanunlara aykırı olamaz. Bu nedenle, bu mevzuatın kamuoyu tarafından ise bilinmesinin bir sakıncası yoktur. Nispeten genel hükümler anlamına gelen kanunları halkımız biliyorsa, dava ayrıntısı anlamına gelen mevzuatın bilinmemesini niçin isteyelim. Bunun bilinmesinin en önemli iki faydası vardır:

1. Eğer tüzük, yönetmelik, genelge, yönerge gibi mevzuatta kanuna aykırı hükümler varsa ve bu hükümler de ilgili personelin lehine ise vatandaşımızın bu bilgiye ulaşma imkânı olacak ve düzeltilmesi için de gerekenlerin yapılma imkânı doğacaktır.

2. Bu tür düzenlemeler her ne kadar kurum içi olsa da, bu kurumlar nihaî manada vatandaşa hizmet amaçlı kurumlar olduğu için sonuçları vatandaşımızı etkilemektedir. Mesela, bir kuruma gittik ve oradaki bir görevliden bir işlemi yapmasını talep ettik ve görevli bize *"hayır kardeşim, ben bu işlemi yapmam; çünkü, bu işlemi yapmam iç düzenlemelere aykırı"* dedi. Eğer bizim teklifimiz kabul edilirse, görevli böyle dediği zaman o hükmün hangi hüküm olduğunu vatandaşımız rahatlıkla sorabilecektir. Teklifimiz kabul edilmezse, vatandaşımız boynunu büküp evine dönecek, görevlinin de bu durumu suiistimal mi ettiğini, yoksa haklı yere mi böyle bir durum olduğunu asla öğrenemeyecektir.

İlgisiz kişiler ilgisiz konuları öğrenmek isterse bile bir kayıp söz konusu olmayacaktır. Gizlilik durumu olduğunda ise farklı bir işleme gerek kalmayacak. Bizim teklifimiz, gizlilik durumunu dikkate almaktadır.

Başkan: Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

26. maddeyi okutuyorum:

Kurum İçi Görüş, Bilgi Notu ve Tavsiyeler

Madde 26. Kurum ve kuruluşların faaliyetlerini yürütmek üzere, elde ettikleri görüş, bilgi notu, teklif ve tavsiye niteliğindeki bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluş tarafından aksi kararlaştırılmadıkça bilgi edinme hakkı kapsamındadır.

Bilimsel, kültürel, istatistik, teknik, tıbbî, malî, hukukî ve benzeri uzmanlık alanlarında yasal olarak görüş verme yükümlülüğü bulunan kişi, birim ya da kurumların görüşleri, kurum ve kuruluşların alacakları kararlara esas teşkil etmesi kaydıyla bilgi edinme istemlerine açıktır.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

27. maddeyi okutuyorum:

Tavsiye ve Mütalaa Talepleri

Madde 27. Tavsiye ve mütalaa talepleri bu Kanun kapsamı dışındadır.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

28. maddeyi okutuyorum:

Gizliliği Kaldırılan Bilgi veya Belgeler

Madde 28. Gizliliği kaldırılmış olan bilgi veya belgeler, bu Kanun'da belirtilen diğer istisnalar kapsamına girmiyor ise, bilgi edinme başvurularına açık hâle gelir.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

29. maddeyi okutuyorum:

BEŞİNCİ BÖLÜM Çeşitli ve Son Hükümler

Ceza Hükümleri

Madde 29. Bu Kanun'un uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır.

Bu Kanun'la erişilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Başkan: Madde üzerinde söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

30. maddeyi okutuyorum:

Rapor Düzenlenmesi

Madde 30. Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere;

a. Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını,

b. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

c. Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistik bilgileri,

d. Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını,

e. Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru

sayısı ile bunların sonuçlarını gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderirler. Bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşları raporlarını bağlı, ilgili ya da ilişkili oldukları bakanlık vasıtasıyla iletirler. Kurul, hazırlayacağı genel raporu, söz konusu kurum ve kuruluşların raporları ile birlikte her yıl nisan ayının sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderir. Bu raporlar takip eden iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nca kamuoyuna açıklanır.

Başkan: Söz talebi?.. Yok... Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

31. maddeyi okutuyorum:

Yönetmelik

Madde 31. Bu Kanun'un uygulanması ile ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin yönetmelik, Kanun'un yayımını takip eden altı ay içinde Başbakanlık tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'nca yürürlüğe konulur.

Başkan: Madde üzerinde grupları adına söz talebi?.. Yok.

Sahsi adına, İzmir Milletvekili Sayın Hakkı Ülkü, buyurun.

Hakkı ÜLKÜ (İzmir): Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; 2000 yılı itibariyle dünya üzerinde 17 ülke bilgi edinme hakkıyla ilgili yasaları yürürlüğe koymuş, 23 ülkede ise hükümetler ellerindeki bilgiyi yurttaşlarına açmayı gerektiren çeşitli yasaları benimsemiş bulunmaktadır.

Bu bağlamda, bilgi edinme hakkını kullanacak yurttaşların da anlayışının bu yönde olması, hesap sormayı bilmesi, yılan ve dokunmama ikileminden sıyrılması zorunludur.

Tasarı değerlendirilirken dünya üzerindeki genel kabule ve konuyla ilgili yasalara bakıldığında, sınırlamalar belli başlı bazı alanlardadır; savunmada, uluslararası ilişkilerde, ulusal ekonomik çıkarlarda, yasaların uygulanması ve adalet siste-

TBMM
TUTANAKLARI

minin yönetilmesinde, kişi güvenliğinde, kamusal ve ticari çıkarlarda.

Şimdi, yönetmelikle ilgili belirlenecek olan koşullar saptanırken -bu tasarı yasalaşüyor biraz sonra hepimizin kabul edeceği gibi- bu tasarı yürürlüğe girmiş ve belki de bir açıklık kültürü de yaratılmış olacak. Hükümet ve yurttaşlar yasayı destekliyor olsa bile, istenilecek bilgiler sunulmaya hazır olmadıkça, bilgi edinme özgürlüğünün yayılmasına değin çabalar pek başarıya ulaşamayacak gibi görünmektedir.

İstatistik tutma, kayıtları düzgünce arşivleme, teknolojiyi yeterince ve sağlıklı kullanma konusunda özürlü bir ülkeyiz. Tasarı yasalaşmadan önce devlet kayıtlarının başvurulara yanıt verebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Gerçekten denetlenebilir olmayı isteyen yönetimler ayrıntılı kayıt programları kurmalı ve geliştirmelidir. Kayıt yönetimi ve programlar için bir standart saptanmalı, başvuruda bulunan yurttaşlar farklı kurum ve kuruluşlarda değişiklik ve karmaşıklık yaratıcı uygulamalarla karşılaşmamalıdır. Bu bir hükümet politikası değil devlet politikası olarak belirlenmeli, bürokratlar ve siyasiler düzeyinde uygulayıcılar rollerini ve sorumluluklarını benimsemelidirler.

Yaklaşık on yıldır uygulamaya konulmaya çalışılan UYAP ve MERNİS projeleri, kayıtlama anlamında olumlu adımlardır, tabii, hangi amaçla kullanılacağı siyasî bir tercih sorunu yapılmadığı sürece.

Gündemimizde olup olmadığını bilemediğimiz bir yasa tasarısı olan -bu tasarıyı incelerken iki tasarı arasında bağlantı kurulabilir kanısındayım. Konuyla ilgilenenlerin bu metinleri birlikte okumasının ya da bilmesinin yararlı olacağını zannediyorum- Ulusal Bilgi Güvenliği Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun'un -ki, MİT varken bu teşkilata neden gereksinme duyulduğu sorusu herkesin aklına gelebilecek bir sorudur- genel gerekçesinden ve madde gerekçelerinden ikna edici bir sonuç çıkmazsa, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin teknolojiyi buradan yakalamak istediğini görmekteyiz. Bilgi toplumu bakanlığı-

nın kuruluş ve görevleri hakkında kanun taslağı olsa, Avrupa Birliği yolunda yapılması gerekli bir işlem olduğu kanısını uyandırmakta. Bilgi edinme hakkındaki tasarı yasalaşırken, uygulamada pek çok zorluğa, karmaşaya, anlaşmazlığa yol açacağını söylemek kehanet sayılmamalı.

Gerçi, yurttaşların bu yasayı kullanmadaki ilgisinin ya da hukukçuların ve medyanın bunu duyurmadaki heyecan ve isteğinin ne olacağını tam olarak kestiremiyoruz; ama, yönetmeliklerle bunların düzeltileceği kanısındayız, yönetmeliklerle bunların işlerliğe kavuşturulacağı kanısındayız.

Biz, kendi dönemimizde, yapmış olduğumuz belediye başkanlığı döneminde, birçok uygulamayı, bu bilgi edinme hakkı yasası çıkmazdan önce de yapmıştık. Size bunlardan iki örnek vermek istiyorum.

Birisi, konuşmacılardan bir arkadaşımızın söylemiş olduğu, İmar Yasası'nın 18. maddesinin uygulanması esnasında, bilgi edinme hakları olmadığı nedeniyle, birçok belediyenin, haklarında karar verilmiş olan insanlarla ilgili meclis kararlarını kendilerine vermemelerinden ötürü vatandaşlar mağdur duruma düşmektedirler. Bu, bilgi edinme hakkı yasasıyla, belki, izale edilebilir duruma gelebilecektir.

Bir başka konu da şudur: Belediyelerin sık teftiş edildiği zamanlarda müfettiş raporlarının kamuoyuna duyurulmasının yasaklılığı söz konusudur. Oysa, bu bilgi edinme hakkı yasasıyla birlikte, yapılacak olan, belki de kendiliğinden olabilecek işlemlerden bir tanesini biz yıllar öncesinden de uygulamaktayız, uygulanmasının sayısız yararlarını da görmekteyiz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

Başkan: Buyurun Sayın Ülkü.

Hakkı ÜLKÜ (Devamla): O da şudur: Müfettiş, raporunu hazırlar; bu rapor, bulunduğu yöredeki insanlara çeşitli şekillerde yansıtılmak istenir ve spekülasyonları yapılır. Bunların önüne geçebilmek için, bazı belediyeler -ki, o belediyeler

TBMM
TUTANAKLARI

içerisinde biz de vardık- müfettiş raporlarını kentlin değişik yerlerindeki panolara asarlar. O panolarda, müfettişlerin kendilerince senaryolaştırılmış olan, tutmuş oldukları bazı asılsız raporlarla... Böylece, gündemde o belediyenin, o belediye meclisinin ve o belediye çalışanlarının haksız yere suçlanmasını da önlemek gibi bir tedbiri almaktadırlar.

Dolayısıyla, sayısız yararlar vardır açık topluma gidilebilmesi açısından ve bu Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın, eğer uygulanabilirse, gerçekten de Türkiye'de son yıllarda çıkarılmış olan en önemli bir yasa olabileceğine inanıyoruz.

Bu inançla, yasaya olumlu oy vereceğimizi belirtmek istiyoruz. Hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Ülkü.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

32. maddeyi okutuyorum:

Yürürlük

Madde 32. Bu Kanun yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girer.

Başkan: Söz talebi?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

33. maddeyi okutuyorum:

Yürütme

Madde 33. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Başkan: Söz talebi?.. Yok... Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümü açık oylamaya tabidir.

Açık oylamanın şekli hakkında Genel Kurul'un kararını alacağım.

Açık oylamanın elektronik oylama cihazıyla yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Oylama için 5 dakika süre vereceğim. Bu süre içerisinde sisteme giremeyen üyelerin teknik personelden yarım istemelerini, bu yardıma rağmen de sisteme giremeyen üyelerin, oy pusulalarını, oylama için öngörülen 5 dakikalık süre içerisinde Başkanlığa ulaştırmalarını rica ediyorum.

Ayrıca, vekâleten oy kullanacak sayın bakanlar var ise, hangi bakana vekâleten oy kullandığını, oyunun rengini ve kendisinin ad ve soyadı ile imzasını da taşıyan oy pusulasını, yine, oylama için öngörülen 5 dakikalık süre içerisinde Başkanlığa ulaştırmalarını rica ediyorum.

Oylama işlemi başlatıyorum.

(Elektronik cihazla oylama yapıldı)

Başkan: Sayın milletvekilleri, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı'nın açık oylama sonucunu açıklıyorum:

Kullanılan oy sayısı: 237

Kabul: 237 (1)

Böylece, kanun tasarısı kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.
(Alkışlar)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Mehmet Ali Şahin teşekkür konuşması yapacaktır.

Buyurun Sayın Şahin.

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali ŞAHİN (İstanbul): Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; Genel Kurul'a, değerli milletvekili arkadaşlarımıza, iktidar ve muhalefet partisine mensup arkadaşlarıma, böylesine önemli bir tasarının kanunlaşmasında göstermiş oldukları destek ve titizlikten dolayı, gerçekten teşekkür ediyorum.

**TBMM
TUTANAKLARI**

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı, bizim, Hükümet olarak, Acil Eylem Planımız'da vaat etmiş olduğumuz yasalardan biriydi; çünkü, biz bunu önemsiyorduk. Böyle bir yasanın, demokratik toplumlarda, demokratik açılımı daha da ötelere götüreceğine inanmıştık, bu nedenle programımıza almıştık. 25 Haziran'da, sayın Başbakanımız Recep Tayyip ERDOĞAN'ın imzasıyla Meclis'e gönderdik ve bugün, yasalaşma imkânı buldu. O bakımdan, iktidar-muhalefet, her iki partimize ve değerli milletvekili arkadaşlarımıza, bir kez daha teşekkür ediyorum.

Ayrıca, böyle bir yasayı, bu şekilde çıkarmak, uyum bakımından da gerekliydi; çünkü, 2001 yılının 3 Ekim'de Anayasa'nın 74. maddesinde yapılan bir değişiklik, yani dilekçe hakkıyla ilgili maddede yapılan değişiklik de, böyle bir yasal düzenlemenin yapılmasını gerekli görüyordu. Ayrıca, Avrupa Birliği'yle ilgili uyum sürecinde de böyle bir yasal düzenleme gerekli idi. Birçok bakımdan önemli bir işi başardığımızı ifade etmek istiyorum.

Peki, böyle bir yasal düzenleme yapılırken ne olacak, ne değişecek diye bir soru sorulabilir. Artık Türkiye'de açıklık ve şeffaflık esas, sır ve gizlilik istisna haline geliyor. Bu yasanın bir özetini yapacak olursak, bu cümle, bu yasanın özetini yapacak en önemli cümlelerden bir tanesidir. Türkiye'de bundan böyle, bu yasa da yürürlüğe girdikten sonra, artık açıklık ve şeffaflık esas, sır ve gizlilik istisna haline geliyor.

Şimdi, bir başka yasa daha geliyor, yine bununla bağlantılı olarak; o da sır ve gizlilik kavramını açıklayacak. Buna "*sır yasa tasarısı*" da diyebiliriz. Şu anda Adalet Bakanlığı, üstünde çalışıyor. Sanıyorum yakın bir zamanda da bunu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk etme imkânını bulacağız.

Aslında Hükümet, böyle bir yasayı sevk etmekle ve yasaştırmakla şunu da söylemiş oluyor: Biz, Hükümet olarak, icraatlarımızla ve eylemlerimizle her türlü denetime açığız, bizi vatandaşlarımız denetleyebilir; çünkü, ancak denetlenebilen toplumlarda demokrasi gelişebilir, orada her şey düzgün gi-

debilir ve orada işte devlet-millet kaynaşması kâmil anlamda gerçekleşir. O bakımdan, böyle bir yasal düzenlemenin gerçekleşmesi, Türkiye’de demokratik süreci daha da hızlandıracaktır diye düşünüyorum.

Muhalefet partisine mensup arkadaşlarımız katkılar sağladılar, eleştiriler de getirdiler. Onlara yasalaştıktan sonra cevap verme gereğini de duymuyorum; ama, katkı sağladılar. Kuşkusuz ki, muhalefet, getirilen yasaları olduğu gibi kabul etmek zorunda değildir; ama, eleştiriler de olacaktır. Önerileri de oldu. Nitekim bazılarında, biz, Hükümet olarak ve komisyon olarak katılarak tasarıya monte de ettik. Böylece, bugün, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı’rı yasalaştırmış olduk. Ülkemize, insanımıza hayırlı olmasını diliyor, yeniden hepinize saygılar sunuyorum.(Alkışlar)

Başkan: Teşekkür ediyorum Sayın Bakan.

Sayın milletvekilleri, sözlü soru önermeleri ile diğer denetim konularını sırasıyla görüşmek için, 14 Ekim 2003 Salı günü saat 15:00’te toplanmak üzere, birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19:00

**DİLEKÇE HAKKININ
KULLANILMASINA DAİR
KANUN**

DİLEKÇE HAKKININ KULLANILMASINA DAİR KANUN

Kanun Numarası: 3071

Kabul Tarihi: 01.11.1984

Yayın Tarihi: 10.11.1984

RG No:18571

Amaç

Madde 1. Bu kanunun amacı, Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu kanun, Türk vatandaşlarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi ile idari makamlara yapılan dilek ve şikayetler hakkındaki başvuruları kapsar.

Dilekçe hakkı

Madde 3. Türk vatandaşları kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler.

Dilekçede Bulunması Zorunlu Şartlar

Madde 4. Türk vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne veya yetkili makamlara verdikleri veya gönderdikleri dilekçelerde; dilekçe sahibinin adı, soyadı ve imzası ile iş veya ikametgah adresinin bulunması gerekir.

Gönderilen Makamda Hata

Madde 5. Dilekçe, konusuyla ilgili olmayan bir idari makama verilmesi durumunda, bu makam tarafından yetkili idari makama gönderilir ve ayrıca dilekçe sahibine de bilgi verilir.

İncelenemeyecek Dilekçeler

Madde 6. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne veya yetkili makamlara verilen veya gönderilen dilekçelerden;

- a. Belli bir konuyu ihtiva etmeyenler,
- b. Yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar,
- c. 4. maddede gösterilen şartlardan herhangi birini taşımayanlar,

İncelenemezler.

Dilekçenin İncelenmesi Ve Sonucunun Bildirilmesi

Madde 7. Türk vatandaşlarının kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç iki ay içinde cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Yapılan Başvuruların İncelenmesi

Madde 8. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen dilekçelerin, dilekçe komisyonunda incelenmesi ve karara bağlanması esas ve usulleri Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde gösterilir.

Kaldırılan hüküm

Madde 9. 26 Aralık 1962 tarih ve 140 sayılı Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Dilekçe ile Başvuruları ve Dilekçelerin İncelenmesi ile Karara Bağlanması'nın Düzenlenmesine Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici madde 1. (3071 sayılı Kanun'un kendi numarasız geçici maddesi olup teselsül için numaralandırılmıştır.) Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde gerekli değişiklikler yapıncaya kadar, 140 sayılı Türk Vatandaşlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Dilekçe ile Başvuruları ve Dilekçelerin İncelenmesi ile Karara Bağlanması'nın Düzenlenmesine Dair Kanununun Dilekçe Komisyonu'nun çalışma esas ve usullerine ilişkin hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Yürürlük

Madde 10. Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 11. Bu kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan ile Bakanlar Kurulu yürütür.

DİLEKÇE HAKKININ
KULLANILMASINA
DAİR KANUN

TİCARİ SİRLAR KANUN TASARISI

TİCARİ SIRLAR KANUN TASARISI

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Kapsam

Amaç

Madde 1. Bu Kanunun amacı, iktisadî ve ticarî sektörler ile malî sektörde üretim, tüketim ve hizmet alanlarında faaliyet gösteren ticarî işletme ve şirketler, bankalar, sigorta şirketleri ve sermaye piyasası aracı kurumları ile bunlarla ticarî ilişkide bulunan müşterilerin; ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırrının açıklanması, verilmesi, kullanılması, korunması ve sınırlandırılmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu Kanun, kamu veya özel sektöre ait ticarî işletmeler ve üretim faaliyetinde bulunan şirketler ile bankacılık, sigortacılık, malî ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketlerin ticarî sırları, banka sırrı ve müşteri sırlarıyla ilgili bilgi, belge ve elektronik ortam kayıt ve verileri hakkında uygulanır.

İş görme sözleşmeleri uyarınca hizmet sunan serbest meslek mensuplarının meslek sırrı ile kamu hizmeti veren kamu kurumu ve kuruluşlarında çalışan memur ve diğer kamu görevlilerinin görev sırları hakkında özel ve genel kanunlardaki ilgili hükümler saklıdır.

Ticarî Sır

Madde 3. Ticarî sır, bir ticarî işletme veya şirketin faaliyet alanı ile ilgili yalnızca belirli sayıdaki mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen, elde edilebilen, rakiplerince bilinmemesi ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmaması gereken işletme ve şirketin ekonomik hayattaki başarı ve verimliliği için büyük önemi bulunan; iç kuruluş yapısı ve organizasyonu, malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu, araştırma ve geliştirme çalışmaları, faaliyet stratejisi, hammadde kaynakları, imalatının teknik özellikleri, fiyatlandırma politikaları, pazarlama

BİLGİ EDİNME HAKKI

TİCARİ SIRLAR
KANUN
TASARISI

taktikleri ve masrafları, pazar payları, toptancı ve perakendeci müşteri potansiyeli ve ağırları, izne tâbi veya tâbi olmayan sözleşme bağlantılarına ilişkin bilgi, belge, elektronik ortamdaki kayıt ve verilerden oluşur.

Ticari sır, bu Kanun ve diğer kanunlarda öngörülen esas ve sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla açıklanamaz, kullanılamaz ve verilemez.

Banka Sırrı

Madde 4. Banka sırrı, bankanın yönetim ve denetim organlarının üyeleri, mensupları ve diğer görevlileri tarafından bilinen malî, iktisadî, kredi ve nakit durumu ile ilgili bilgilerle bankanın müşteri potansiyeli, kredi verme, mevduat toplama, yönetim esasları, diğer bankacılık hizmet ve faaliyetleri, risk pozisyonlarına ilişkin her türlü bilgi, belge, elektronik ortam kayıt ve verilerinden oluşur.

Banka sırrı, bankanın yetkili organları ve görevlileri tarafından, bu kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen esas ve sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla açıklanamaz, kullanılamaz ve verilemez.

Müşteri sırrı

Madde 5. Müşteri sırrı, ticari işletme ve şirketlerin, bankaların, sigorta şirketlerinin, sermaye piyasasında ve malî sektör alanında faaliyette bulunan aracı kurum ve şirketlerin, kendi faaliyet alanlarıyla ilgili olarak müşteriyle ilişkilerinde, müşterinin şahsî, iktisadî, malî, nakit ve kredi durumuna ilişkin doğrudan veya dolayısıyla edindikleri tüm bilgi, belge, elektronik ortam kayıt ve verilerinden oluşur.

Müşteri sırrı, bu sır hakkında bilgi sahibi bulunan birinci fıkrada sayılan gerçek ve tüzel kişiler tarafından ancak, bu Kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen esaslara göre belirlenmiş sınırlamalara tâbi olmak kaydıyla, yetkili kamu kurum, kuruluş ve kurullar ile gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine açıklanabilir ve verilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Ticarî Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırlarının
Açıklanmasının Tâbi Olduğu İlke ve Sınırlamalar

Sırların Açıklanmasına İlişkin Ortak İlkeler

Madde 6. Bu Kanun kapsamında hükme bağlanan sırlara ilişkin olarak;

a. Kamuya mal olmuş herkes tarafından bilinen veya kanunlarda hükme bağlanmış açıklık ilkesi uyarınca resmî sicillerde veya bilançolar ile faaliyet raporlarında yer alan,

b. İlgili sır sahibinin açıkça muvafakati bulunan,

c. Kanunî yükümlülüğün ifası için gerekli olan,

bilgi ve belgelerin açıklanması, kullanılması ve verilmesi kanuna aykırılık teşkil etmez.

Taraflar arasındaki sözleşmelerde ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırlarının açıklanması, kullanılması ve verilmesine dair hükümler saklıdır.

Sırların Verilmesini Gerektiren Durumlar

Madde 7. Bu kanun kapsamına giren sırlar, yürütülen görev ve konuyla doğrudan bağlantılı ve sınırlı olmak kaydıyla;

a. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gizli olarak yapılması gereken meclis araştırması ve meclis soruşturması oturumları ile meclis araştırması ve meclis soruşturması komisyonları toplantılarındaki müzakerelerde,

b. Adli, idarî ve askerî yargıda görülmekte olan hukuk, idarî, vergi ve ceza davaları ile idarî, malî ve cezaî kovuşturma ve soruşturmalarda,

c. Çıkar amaçlı suç örgütlerinin mal varlığının tespiti ile kara paranın aklanmasının önlenmesine ilişkin inceleme, araştırma, soruşturma ve kovuşturmalarda,

d. Devlet adına gözetim ve denetim görevini yapan de-

TİCARİ SIRLAR
KANUN
TASARISI

netim elemanları ile bağımsız kurum ve kurulların gözetim, denetim, araştırma ve inceleme faaliyetlerinde,

- e. Uluslararası adli yardım işlemlerinde,
 - f. Diğer kanunlarda gösterilen hallerde,
- verilir.

Sırlarının gizliliğine ilişkin karşılıklılık esası öngören uluslararası antlaşma hükümleri saklıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırlarının Açıklanmasını Talep Edebilecek Resmî Makam, Kurum ve Kurullar ile Bu Açıklamaların Tabi Olacağı Usul ve Esaslar

Sırların Açıklanmasını Talep Etmeye Yetkili Resmî Makam, Kurum ve Kurullar

Madde 8. Kanunun 3, 4 ve 5. maddelerinde düzenlenen sırların sahipleri; Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Başbakanlık ve bakanlıklar ile her derecedeki mahkemeler, Cumhuriyet Savcılıkları, icra ve iflâs daireleri, resmî makam, kamu kurum, kuruluş ve kurulları, bunların görevlendirdikleri denetim elemanları ile kişi ve kuruluşlara, yazılı talepleri üzerine, özel kanunlarında bu konuda yetkilerinin mevcut olup olmadığına bakılmaksızın, yetkileri varsa bu yetkileri de saklı kalmak ve yürütülen görevle doğrudan bağlantılı ve sınırlı olmak kaydıyla istenen, sır kapsamında bulunan veya bulunmayan bilgi, belge, elektronik ortam kayıt ve verilerini açıklamak ve vermekle yükümlüdürler.

Sır sahipleri, özel hukuk ilişki ve işlemlerinde Türk Medenî Kanunu, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca, açıkça yetkili kılınan kişi ve mercilere yazılı talepleri üzerine yalnızca yürütülen görevle doğrudan bağlantılı ve sınırlı olmak kaydıyla, gerçek ve tüzel kişilerin ticarî, banka ve müşteri sırlarıyla ilgili belge, bilgi ve elektronik ortam kayıt ve verilerini açıklamak ve vermekle yükümlüdür.

**Sırların Açıklanmasını Talep Etmeye Yetkili
Resmî Makam, Kamu Kurum, Kuruluş ve Kurulları ile
Diğer Kişi ve Mercilerin Sorumluluğu**

Madde 9. Kanunun 8. maddesi uyarınca açıklanan sırları doğrudan veya dolayısıyla öğrenen kamu görevlileri ve diğer kişiler, bu sırları kanunen yetkili mercilerden başkasına ve üçüncü kişilere açıklayamaz, veremez ve kendisi veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder.

**Soruşturma, Kovuşturma ve Yargılama Sırasında
Öğrenilen Sırlara İlişkin Sorumluluk**

Madde 10. Kanunun 8. maddesi uyarınca, soruşturma, kovuşturma, yargılama sırasında, icra ve iflâs takiplerinde, bu kanunda öngörülen sırları doğrudan veya dolayısıyla öğrenen yargı mensupları, icra ve iflâs memurları, diğer görevliler, öğrendikleri sırları, kanunen yetkili mercilerden başkasına ve üçüncü kişilere açıklayamaz, veremez ve kendi veya başkalarının yararlarına kullanamaz. Bu yükümlülükler, görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam eder.

Hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan kişi tarafından açıklanan sırlar ile yargılama sırasında taraflarca iddia ve savunmaya ilişkin delil ve belge olarak açıklanan ve verilen ve icra ve iflâs takiplerinde elde edilen sırlarla ilgili belge, bilgi, elektronik ortam kayıt ve verilerin korunmasını sağlamak amacıyla, yargı mensupları, icra ve iflâs memurları ve diğer görevliler bu sırların gizliliği için her türlü tedbiri almakla yükümlüdürler.

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Ceza Hükümleri**

**Resmî Makam, Kurum ve Kurulların Sırların
Açıklanması Talebini Yerine Getirmeyen Kişiler**

Madde 11. Fiilleri ayrıca suç teşkil etse bile kanunun 8. maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmeyenler hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis ve bir milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Sırları Öğrenen Kişiler ve Makam Sahipleri

Madde 12. Fiilleri ayrıca suç teşkil etse bile 9. madde yükümlülüklerine aykırı olarak öğrendikleri sırları yetkili mercilerden başkasına veya üçüncü kişilere açıklayanlar veya verenler hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis, iki milyar liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Yukarıda yazılı olan fiilleri kendileri veya başkalarının yararlarına işleyenler hakkında bu cezalar yarı oranında artırılarak hükmolunur.

Sırları Öğrenen Yargı Mensupları ile İcra ve İflâs Memurları

Madde 13. Fiilleri ayrıca suç teşkil etse bile 10. maddede yazılı yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere altı aydan bir yıla kadar hapis ve beş yüz milyon liradan aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilir.

Yukarıda yazılı olan fiilleri kendileri veya başkalarının yararlarına işleyenler hakkında bu cezalar yarı oranında artırılarak hükmolunur.

Yürürlük

Madde 14. Bu Kanun hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 15. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GENEL GEREKÇE

“Ticarî sırlar” üst kavramı altında mütalâa olunan ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırrı kavramları; ticarî, iktisadi, malî, para ve sermaye piyasalarında üretim ve hizmet alanlarında ticarî faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişi tacir ve şirketler ile bankaların, sigorta ve finansman şirketlerinin, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren aracı kurumların kendi ticarî ve kredi itibarları açısından, sadece belirli ve sınırlı sayıdaki mensupları tarafından bilinen ve elde edilebilen, rakiplerince bilinmesini

ve üçüncü kişilere ve kamuya açıklanmasını istemedikleri, gizli kalmasında ısrarlı oldukları ve hassas davrandıkları, malî, iktisadi, kredi ve nakit durumları, yönetim yapılarıyla ilgili belge ve bilgilerden oluşan hususlar; ticari işletmeler açısından “*ticarî sır*”, bankalar açısından “*banka sırrı-banka gizliliği*” olarak ifade olunmaktadır. Bu ticari kurum ve şirketlerin, kendileriyle ticari ilişkide bulunan Müşterilerinin malî, kredi ve nakit durumları hakkında edindikleri bilgi ve belgelerden oluşan sırlar da “*müşteri sırrı*” olarak tanımlanmaktadır.

Kişilik hakları; kişinin maddi ve manevi bütünlüğü ile ticari kredi, itibar ve güvenle ilgili ekonomik değerlerinden oluşmaktadır. Bu kişilik hak ve değerlerin korunması kapsamında ticarî, banka ve müşteri sırlarının da korunması, saklanması, başkaları tarafından bilinmemesi ilgili ticari işletmeler, şirketler, bankalar ve bunların müşterileri açısından büyük ve hayati önem arz etmektedir.

Batılı ülkelerin çoğunluğunda; ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırlarının; ticarî, iktisadi, malî ve sermaye piyasalarında, şeffaflığın sağlanmasına, kayıt dışı ekonominin, haksız mal edinmenin ve kara para aklanmasının önlenmesine, çıkar amaçlı suç örgütleriyle mücadele, mensuplarının takibine ilişkin tedbirlerle doğrudan ve dolayısıyla bağlantılı olarak, yetkili makam, kamu kurum, kuruluş ve kurulları ile yargı organları ve icra makamlarının görev alanları ile ilgili talepleri dışında, başkalarına ve üçüncü kişilere açıklanmasına, bunlarca kullanılmasına ve bunlara verilmesine ilişkin doğrudan özel bir çerçeve bir bulunmamakla beraber, genel ve özel kanunlarındaki münferit hükümlerle müsaade olunmamıştır. Ülkemizde de halen yürürlükte olan genel ve özel kanunlarımızın münferit hükümlerinde; ticarî sırlar, görev sırrı ve meslek sırlarıyla ilgili düzenlemeler mevcuttur. Ancak bu hükümlerin yeterli olmadığı, uygulamada çoğu zaman karışıklığa ve tereddütlere yol açtığı yaşanan olaylarla sabittir ve görülmüştür. Bu nedenle yukarıda sözü edilen amaçlara ulaşmak ve AB normlarıyla da paralel yasal bir düzenleme yapmak için, ticarî sırlara ilişkin bir çerçeve kanunun yürürlüğe konulması zarureti doğmuştur.

TİCARİ SIRLAR KANUN TASARISI

Ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırları ile resmî görev sırrı ve meslek sırlarının gizliliği, bunları kaldıran durumlar, mevzuatımızda, bu konularda ilgili özel ve genel kanunların münferit hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere rağmen özellikle ticarî sır, banka ve müşteri sırlarının gizliliği ilkesi, bu gizliliğin ortadan kalkmasını gerektiren hallerin tespitinin, uygulamada sık sık olumlu veya olumsuz yönde sorunlar yarattığı, herkes tarafından bilinen ve hukuki açıdan çözüm aranan konular olduğu hususu fiili bir gerçek olarak genel kabul görmüş bulunmaktadır. Örneğin ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırrı olduğu öne sürülerek sorumlu, yetkili makamların, bilgi ve belge taleplerine olumlu cevap verilmeyişi, bu suretle haksız mal edinmelerin ve büyük miktarlardaki kredi ve rüşvet yolsuzluklarının açıklığa kavuşturulamadığı kamuoyunca da bilinen ve kınanan durumlardır.

Kanun tasarısı ile kamuoyunda sözü geçen olumsuz düşünceleri bir ölçüde ortadan kaldırabilmek için, bu sırlarla ilgili özel ve genel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, tanımların yapılması, açıklanması, kullanılması ve verilmesinin tâbi olduğu ve ortadan kaldıran ilkelerin tespiti, sırların gizliliği veya açıklanması yasağını ortadan kaldıran hâllerin neler olduğunun, sırların açıklanmasının tâbi olacağı usul ve esasların kanunen belirlenmesi, sırları öğrenen resmî makam ve kuruluşların, yargı organı mensuplarının yükümlülükleri; bunlara aykırı davranılması hâllerinde, bu fiilleri işleyenlerin cezaî sorumluluklarının yasa ile açıkça düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de, işbu Ticarî Sırlar Hakkında Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. Maddeyle kanunun amacı düzenlenmiştir.

Madde 2. Maddeyle bu kanunun, kamu veya özel sektöre ait ticarî işletmeler ve üretim faaliyetinde bulunan şirketler ile bankacılık, sigortacılık, malî ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketlerin ticarî sırları, banka sırrı ve müşteri sırlarıyla ilgili bilgi, belge ve elektronik ortam kayıt ve verileri hakkında

uygulanacağı düzenlenerek maddenin kapsamı belirlenmiştir. Ayrıca, iş görme sözleşmeleri uyarınca hizmet sunan serbest meslek mensuplarının meslek sırrı ile kamu hizmeti veren kamu kurumu ve kuruluşlarında çalışan memur ve diğer kamu görevlilerinin görev sırları hakkında özel ve genel kanunlardaki ilgili hükümlerin bu kanun kapsamında olmadığı düzenlenmiştir.

Madde 3. Maddeyle ticari sırlar kapsamında olan ticari sırrın tanımı yapılmıştır.

Madde 4. Maddeyle ticari sırlar kapsamında olan banka sırrının tanımı yapılmıştır.

Madde 5. Maddeyle ticari sırlar kapsamında olan müşteri sırrının tanımı yapılmıştır.

Madde 6. Maddeyle açıklanması kullanılması ve verilmesi kanuna aykırılık teşkil etmeyecek bilgi ve belgeler düzenlenmiş ve taraflar arasındaki sözleşmelerde ticarî sır, banka sırrı ve müşteri sırlarının açıklanması, kullanılması ve verilmesine dair hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir.

Madde 7. Sırların hangi durumlarda verilmesi gerektiği düzenlenmiş ve sırların gizliliğine ilişkin karşılıklılık esası öngören uluslararası antlaşma hükümlerinin saklı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Madde 8. Maddeyle sırların açıklanmasını talep etmeye yetkili resmi makam, kurum ve kurullar tek tek sayılarak bunların yazılı talepleri üzerine, özel kanunlarında bu konuda yetkilerinin mevcut olup olmadığına bakılmaksızın, yetkileri varsa bu yetkileri de saklı kalmak ve yürütülen görevle doğrudan bağlantılı ve sınırlı olmak kaydıyla istenen, sır kapsamında bulunan veya bulunmayan bilgi, belge, elektronik ortam kayıt ve verilerinin açıklanması ve verilmesi zorunlu olduğu hüküm altına alınmıştır. Ayrıca, maddeye göre sır sahipleri, özel hukuk ilişki ve işlemlerinde Türk Mederû Kanunu, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca, açıkça yetkili kılınan

kişi ve mercilere yazılı talepleri üzerine yalnızca yürütülen görevle doğrudan bağlantılı ve sınırlı olmak kaydıyla, gerçek ve tüzel kişilerin ticarî, banka ve müşteri sırlarıyla ilgili belge, bilgi ve elektronik ortam kayıt ve verilerini açıklamak ve vermekle yükümlüdür.

Madde 9. Maddeyle, sırları doğrudan veya dolayısıyla öğrenen kamu görevlileri ve diğer kişilerin, bu sırları kanunen yetkili mercilerden başkasına ve üçüncü kişilere açıklayamayacakları, veremeyecekleri ve kendisi veya başkalarının yararlarına kullanamayacakları düzenlenmiş ve bu yükümlülüğün görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam edeceği kabul edilmiştir.

Madde 10. Maddeyle, soruşturma, kovuşturma, yargılama sırasında, icra ve iflâs takiplerinde, sırları doğrudan veya dolayısıyla öğrenen yargı mensupları, icra ve iflâs memurları, diğer görevlilerin, öğrendikleri sırları, kanunen yetkili mercilerden başkasına ve üçüncü kişilere açıklayamayacakları, veremeyecekleri ve kendi veya başkalarının yararlarına kullanamayacakları düzenlenmiş ve bu yükümlülüklerinin, görevlerinden ayrılmalarından sonra da devam edeceği kabul edilmiştir.

Madde 11. Maddeyle, yetkili resmi makam, kurum ve kurumların sırların açıklanması talebini yerine getirmeyen kişiler için hapis ve para cezası kabul edilmiştir.

Madde 12. Maddeyle, öğrendikleri sırları yetkili mercilerden başkasına veya üçüncü kişilere açıklayanlar veya verenler hakkında hapis veya para cezası verileceği hüküm altına alınmıştır.

Madde 13. Sırları öğrenen yargı mensuplarının sırrı saklama yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda hapis ve para cezasına çarptırılacağı kabul edilmiştir.

Madde 14. Yürürlük maddesidir.

Madde 15. Yürütme maddesidir.

**DEVLET SIRLARI KANUN
TASARISI**

DEVLET SIRLARI KANUN TASARISI

Amaç

Madde 1. Bu kanunun amacı, devlet sırrının ve niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgi ve belgelerin tanımı, mahiyeti, hangi makam ve kurullarca oluşturulacağı ve korunacağı, bu bilgi ve belgelerin yargı organlarına hangi hâllerde gönderileceği ve yükümlülüklerle ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2. Bu kanun, devlet sırrı ve niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgi ve belgelerle ilgisi bulunan bütün kamu kurum, kuruluş ve kurulları ile gerçek ve tüzel kişileri kapsar.

Devlet Sırrı

Madde 3. Devlet sırrı, yetkili bulunmayan kişilerce hakkında bilgi sahibi olunması hâlinde, devletin güvenliği, millî varlığı, bütünlüğü, anayasal düzeni ve dış ilişkilerini tehlikeye düşürebilecek her türlü bilgi ve belgelerdir.

01.11.1983 tarih ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 4. maddesinde gösterilen görev ve faaliyetlerle ilgili olan bilgi ve belgeler birinci fıkra kapsamındadır.

Gizli Kalması Gereken Bilgi ve Belgeler

Madde 4. 3. madde kapsamında olmayan ancak niteliği itibariyle gizli kalması gereken, askerî makamlar tarafından tesis olunan savunma ve askerî konulara ilişkin işlemler, Devlet çapında veya kendi görev alanlarında istihbarat çalışmaları yapan kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen istihbarata dair görev ve faaliyetler, açıklanması ya da zamanından önce açıklanması hâlinde devletin ulusal ekonomik politikasının yürütülmesine zarar verecek veya haksız rekabet ve kazanca sebep olacak bilgi ve belgeler ile diğer yetkili makamların faaliyetlerine ilişkin olarak özel kanunlarında gizli olduğu belirtilen bilgi ve belgelerdir.

Gizlilik Derecelendirilmesi

Madde 5. Bu kanunun;

- a. 3. maddesinde yer alanlara “çok gizli”,
- b. 4. maddesinde yer alanlara “gizli” gizlilik derecesi verilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin müttefiki olan yabancı ülkelerin ve dahil olduğu ittifaklar ile taraf olduğu uluslararası antlaşmaların gizlilik derecesi verdikleri bilgi ve belgeler, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu görevlilerine intikâl ettirildiğinde ayrı gizlilik derecesine sahip olurlar.

Devlet Sırrını Belirleme Yetkisi

Madde 6. Aşağıda belirtilen makam ve kurullar kendi görev alanlarında Devlet sırrını belirleme yetkisine sahiptirler.

- a. Cumhurbaşkanlığı,
- b. Bakanlar Kurulu ve Bakanlıklar,
- c. Genelkurmay Başkanlığı,
- d. Millî Güvenlik Kurulu ve Genel Sekreterliği,
- e. Misyon Şefleri,
- f. Millî İstihbarat Teşkilâtı Müsteşarlığı.

Yukarıda sayılan makam ve kurulların yetkili kıldığı amirler, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kendi görev alanlarına ilişkin konulardaki bilgi ve belgelere devlet sırrı niteliği verebilirler. Ancak, belirleme tarihinden itibaren yedi gün içerisinde onay alınmaması hâlinde devlet sırrı niteliği kendiliğinden ortadan kalkar ve niteliği itibarıyla taşınması gerektiği gizlilik derecesi yetkili makam ve kurul tarafından belirleninceye kadar “gizli” gizlilik derecesine göre işlem görür.

Gizli Kalması Gereken Bilgi ve Belgeleri

Belirleme Yetkisi

Madde 7. 6. maddede sayılan makam ve kurullar ile 4 üncü

maddede ifade edilen kamu kurum ve kuruluşları, aynı maddede gösterilen işlem ve faaliyetleri ile ilgili bilgi ve belgelere "gizli" gizlilik derecesi vermeye yetkilidirler.

Süre

Madde 8. 5. maddede belirtilen gizlilik dereceleri süreli veya süresiz olarak verilebilir. Süreli verilen gizlilik derecelerinin süreleri üzerinde belirtilir.

Gizlilik dereceleri veya süreleri bunları vermeye yetkili mercilerce veya üst mercilerince her zaman değiştirilebilir veya kaldırılabilir. "Çok gizli" ve "gizli" gizlilik derecesi verilen bilgi ve belgeler bu niteliklerini muhafaza edip etmediklerini tespit amacıyla en geç iki yıllık sürelerle gözden geçirilir. Bu niteliklerini kaybettiği tespit edilen bilgi ve belgelerin gizlilik dereceleri değiştirilir veya kaldırılır. Aksine karar alınmadığı takdirde, gizlilik dereceleri, verildiği tarihten itibaren, "çok gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgeler otuz yıl, "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgeler on yıl sonunda bu niteliklerini kaybederler.

5. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hâllerde süreler yönünden de karşılıklılık esası gözetilir.

Yükümlülük

Madde 9. "Çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgeleri herhangi bir şekilde elde eden kişiler, bunları derhâl en yakın mülki amire veya kolluk kuvvetleri makam ve mercileri ile yurtdışında misyon şeflerine teslim etmek veya bildirmekle yükümlüdürler.

"Çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceli belgelerin, ilgili kamu kurum, kuruluş ve kurulları mensupları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerin organları tarafından, korundukları yerlerden alınması ve özel amaçlarla saklanması caiz değildir.

Bu bilgi ve belgeleri alan makam ve merciler bunları geciktirmeksizin ilgili makama iletmekle yükümlüdürler.

Bilgi ve Belgelerin Yargı Organlarınca İstenmesi

Madde 10. Yargı organlarınca talep edilen "çok gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgeler, bu kanunun 6. maddesinde belirtilen

BİLGİ EDİNME HAKKI

DEVLET SİRLARI
KANUN
TASARISI

mercilerce gerekçesi belirtilmek suretiyle verilmeyebilir. Yargı organı tarafından bu gerekçe yeterli görülmediği takdirde, ilgili mercilerin en üst amirine müracaat olunabilir. İlgili mercilerin en üst makam ve kurulunun söz konusu bilgi ve belgeleri vermeme hususundaki kararı kesindir. Bu durumda, yalnızca verilmeyen bilgi ve belgelerle bağlantılı olan ilgili hakkındaki isnat, yetkili yargı organı tarafından dikkate alınmaz.

“Gizli” gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin yargı organlarına talep edilmeleri hâlinde gönderilmeleri esastır. Bu bilgi ve belgeler, 7. maddede belirtilen mercilerce gerekçesi açıklanmak suretiyle yargı organlarına gönderilmeyebilir. Ancak gönderilmeme gerekçesi yargı organınca yeterli bulunmadığı takdirde bu bilgi ve belgelerin gönderilmesi zorunludur. Gönderilen bilgi ve belgelerin taraflara incelettirilip incelettirilmemesi hususu, ilgili kanun hükümlerine tâbidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletler ile uluslararası kuruluşlara ilişkin bilgi ve belgeler birinci fıkra hükmüne tabidir.

Koruma Yükümlülüğü

Madde 11. 10. maddeye göre yargı organlarına verilmemesine karar verilen “çok gizli” veya “gizli” gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin yargı organlarına intikali aşamasında yetkili makam veya mercii, teslim anından sonra da yargı organı bunların yetkisiz kişilerce elde edilmesini ve açıklanmasını önlemek için her türlü tedbiri alır. 3 ve 4. maddeler kapsamına giren gizlilik dereceli belge ve bilgileri ilgili kamu kurum, kuruluş ve kurul mensupları görevin gerektirdiği haller dışında alamaz ve saklayamaz.

“Çok gizli” veya “gizli” gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin ait oldukları veya gönderildikleri kurum, kuruluş ve yargı organlarında fiziki korunmalarının usul ve esasları yönetmelikle tespit edilir.

Ceza Hükümleri

Madde 12. Fiilleri ayrıca bir suç teşkil etmediği hâllerde, bu Kanun kapsamına giren “çok gizli” veya “gizli” gizlilik de-

receli bilgi ve belgelerin, her ne surette olursa olsun teslimine, bildirimine, yetkisiz kişilerce elde edilmesine, açıklanmasına, korunmasına veya saklanmasına müteallik tedbir veya yükümlülükleri ihlâl edenler hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Bu fiiller, tüzel kişilerin yetkili temsilcileri tarafından işlendiği takdirde, bunlar da aynı şekilde cezalandırılmakla beraber, tüzel kişi hakkında da on milyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

Birinci fıkrada yazılı fiillerin, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu tatbikinde memur sayılanlar tarafından işlenmesi hâlinde, fail hakkında ayrıca muvakkaten veya müebbeten memuriyetten men cezası verilir. Fiilin özel hukuk tüzel kişilerince işlenmesi hâlinde ise, tüzel kişilerin faaliyetlerinin bir yıldan beş yıla kadar durdurulmasına karar verilir.

Fiil, failin taksiri sonucunda meydana gelmiş ise, birinci fıkrada yazılı cezalar yarı oranında indirilir. Bu hâlde ikinci fıkrada yazılı cezalara hükmedilmez.

Yönetmelik

Madde 13. Bu kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içerisinde Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle gösterilir.

Yürürlük

Madde 14. Bu kanun yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 15. Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

GENEL GEREKÇE

Tarihsel gelişmeler, yönetimde gizliliğin uzun süre egemen olduğunu, günümüzde ise şeffaflığın önem kazandığını göstermektedir. Toplumsal denetim ve katılımın artırılması bakımından, kamu alanındaki sır kavramının yeni ve çağdaş bir anlayışla ele alınmasında zorunluluk bulunmaktadır.

DEVLET SIRLARI
KANUN
TASARISI

Demokratik ülkelerde bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez haklardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu hak, birçok demokratik ülkede anayasal haklar arasında yer almıştır. Şeffaflık uluslar arası düzeyde ilk kez Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirisi'nin 19. maddesinde iletişim özgürlüğü alanında ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler 1000 Yıl Bildirgesi (Eylül 2000) ve Avrupa Temel Haklar Şartı'nda da (Ekim 2000) belgelere ulaşma özgürlüğü, halkın bilgi alma hakkını güvence altına alma ödevinden söz edilmektedir. Bilgi edinme hakkının sınırı ise, devlet sırrı ve bu bağlamda niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgilerdir. Bilgi edinme hakkı konusunda gerekli kolaylıkları ve şeffaflığı sağlamak, gereksiz gizlilik kültürüne son vermek yönünden devlet sırları ve gizliliği alanının açık bir biçimde düzenlenmesinde yarar bulunmaktadır.

1982 Anayasası'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin hangi amaçlar için sınırlandırılabileceği belirtilirken, amaçlardan biri "Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması" olarak gösterilerek devlet sırlarından söz edilmiştir. Yine 28. maddenin beşinci fıkrasında Devlete ait gizli bilgilere ilişkin her türlü haber veya yazı yazarların, bastıran ve basanların, bunları başkalarına verenlerin bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu tutulacakları açıklanmıştır.

Anayasa'daki bu maddeler dışında çeşitli kanun ve düzenleyici işlemlerde de devlet sırrı ve gizliliğiyle ilgili hükümler yer almakta ise de, bu hükümlerde devlet sırlarının hangi usul gereğince belirlenip belirtileceği, hangi hususların devlet sırrı teşkil edeceği, devlet sırrı olgusunu belirlemeye yetkili makam ve mercilerin hangileri olduğuna dair yeterli açıklığa rastlanmamaktadır. Bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun konuyla ilgili hükümlerinin uygulanmasında zorluklarla karşılaşıldığı gibi, basın ve yayın araçlarıyla devlet sırrı niteliğindeki konulara ilişkin olarak yapılan yayınlar sonucu devletin güvenliği, iç ve dış siyasal yararları bakımından ciddi tehlikeler ortaya çıkmaktadır.

Devlet sırları ve gizliliğiyle ilgili olarak mevzuattaki bu yetersiz düzenlemeler, konunun bir özel yasada ayrıntılarıyla düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca, günümüzde Avrupa Birliği mevzuatıyla uyum sağlamak, şeffaf, denetlenebilir, demokratik bir yönetimin sağlanması, devletle vatandaşın menfaatlerinin uzlaştırılması, ayrıca bireyin bilgi edinme hakkının sağlanması hususlarında devlet sırları ve gizlilik kavramlarına açıklık getirilmesi zorunluluğu hasil olmuştur.

Devlet sırrına ilişkin alanı mevzuatla düzenleme yoluna gidilirken, elbette ki, devletin meşru hakları ve demokratik kurumların korunması ilkesi göz ardı edilmezken vatandaşın bilgi edinme hakkının gereksiz kısıtlanmaması da ön planda tutulmalıdır. Diğer bir deyişle, kişi yararı ile toplum yararı dengede tutulmalı ve yalnız toplum yararının üstün tutulmasının gerektiği hallerde, o da demokratik bir toplumun zorunlu kıldığı ölçüde müdahalede bulunulmalıdır. Devlet sırrı ve gizliliği kavramları kolayca tanımlanabilecek kavramlar olmadığı için, gereksiz yere genişletildiği takdirde bilgi edinme hakkının sınırları daralacağından, devlet gizliliğinde bilginin özü itibarıyla bu niteliği taşıması koşulu aranmalıdır.

Toplum için başta gelen yarar, devletin güvenliği, milli varlığı, bütünlüğü, anayasal düzeni, iç ve dış menfaatlerini korumaktır. Sözü edilen kavram ve menfaatler, devlete ait bazı bilgi ve belgelerin mutlaka gizli kalmasını gerektirir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "ifade özgürlüğü" başlığını taşıyan 10. maddesinde, ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumda zorunlu tedbir niteliğinde olarak ulusal güvenlik ve ulusal yararlar gerektirdiğinde kısıtlanabileceği belirtilmiştir.

Diğer yandan, demokratik düzende aynı zamanda korunması gereken diğer bir değer de, vatandaşların, devletin işlemleri, faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olabilmek, haber alabilmek hak ve hürriyetleridir. Günümüzdeki yaklaşım, yönetimin bilgi verme ödevi ve bireylerin bilgi alma hakkının bir kanunla düzenlenmesi ve yine devlet gizliliği kavramının tanımlanmasını zorunlu hale getirmiştir.

BİLGİ EDİNME HAKKI

DEVLET SIRLARI KANUN TASARISI

Devlete ait yararlar ile vatandaşların bilgi edinme hakkı bağdaştırılmak suretiyle bazı ülkelerde de (örneğin İspanya gibi) devlet sırları konusu ayrı kanunla düzenlenmiştir. Bu kanunlarda devlet sırrı olabilecek hususların vasıfları tayin ve gerektiğinde tanımları verilmekte ve bu sırları tespit ve takdir edebilecek merciler kanun tarafından açıkça gösterilmekte, böylece idarecilerin takdirine göre gereksiz konuların sır haline getirilerek vatandaşın bilgi edinme hakkının kısıtlanması önlenmektedir.

Yukarıda sözü edilen her iki menfaati bağdaştırmayı hedef alan Tasarıda sır teşkil edebilecek hususlara ilişkin koşullar belirtilmiş, devlet sırrına ve gizliliğe hangi kurum, kurul ve kuruluşların karar vereceğine dair düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeyle aynı zamanda Türk Ceza Kanunu ve diğer bazı özel kanunlardaki konuyla ilgili kavramların da doğru uygulanmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Tasarıda, "devlet sırrı" ve "niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgi ve belgeler" biçiminde iki ayrı kavram temel alınmıştır. Doğrudan doğruya devletin güvenliği, milli varlığı, bütünlüğü, anayasal düzeni, iç ve dış menfaatleri gibi olmazsa olmaz kavramlarla ilgili olarak yetkili olmayan kişilerin bilgi sahibi olmaları halinde tehlike yaratabilecek bilgi ve belgeler "devlet sırrı" olarak kabul edilmiş; devlet sırrı olmamakla birlikte yetkili makamlarca ya da özel kanunlarda veya yetkili olmayanlardan başkasının eline geçmesi halinde kişi, kurum ve kuruluşları zarara uğratabilecek bilgi ve belgeler de "niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgi ve belgeler" olarak tanımlanıp tasarı kapsamına alınmıştır.

Tasarıdaki düzenlemeler devlete ait sırlar ve yine kamu kurum ve kuruluşları gibi devlet birimlerine ait gizliliklerle ilgili olup, gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine ait gizlilikler bu tasarı kapsamı dışındadır. Diğer bir deyişle tasarı kamusal gizlilik alanını düzenlemektedir.

Tasarıyla, iç ve dış güvenlik, askerî ve siyasi alanlar dışında ekonomik alanlardaki devlet sırları ve gizlilikler de kapsama

alınmıştır. Koşullarının varlığı halinde devlete ait bir kısım ekonomik bilgi ve belgeler de devlet sırrı ya da gizlilik kavramları içerisinde nitelendirilebilecektir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. Maddede kanunun amacı belirtilmektedir.

Madde 2. Maddede kanunun kapsamı belirlenmektedir.

Madde 3. Maddede bilgi ve belgelerin hangi hallerde devlet sırrı olarak nitelendirilebilecekleri belirlenmiştir.

Buna göre, bilgi ve belgelerin devlet sırrı olabilmesi için öncelikli koşul, bunların, devletin güvenliği, milli varlığı, bütünlüğü, anayasal düzeni, iç ve dış menfaatleriyle ilgili olması, diğer bir koşul da, yetkili olmayan kişilerin eline geçmesi hâlinde yukarıda belirtilen hususlarda tehlike yaratabilecek mahiyette bulunmasıdır.

Maddede sözü edilen bilgi ve belgelerin kapsamı konusunda bir kuşku bulunmayıp bunlar, devletin sahip olduğu her türlü veri ile yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, bilgisayar hard diski, disketi ve kompakt disk gibi taşıyıcılar ve donanımlardır.

Donanım kavramı ise, bilgi ve haberin gizliliği dışında bu gizliliği muhafaza etmeye yönelik önlemler ve sistemler manzumesini ifade etmek için kullanılmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasıyla, Millî İstihbarat Teşkilâtı'nın üstlendiği görevin özelliği nedeniyle emsal yabancı istihbarat teşkilâtlarında olduğu gibi, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu'nun 4. maddesinde gösterilen görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belgelerin, nitelikleri gereği devletin güvenliği ile ilgili olması nedeniyle birinci fıkra kapsamında olduğu belirtilmiştir.

Madde 4. Madde ile, Devlet sırrı olmayan ancak yetkili olmayanların eline geçmesi veya duyulması hâlinde, kişi kurum ve kuruluşları zarara uğratabilecek bilgi ve belgelerin anılan nitelikleri itibarıyla gizli kalması gerektiği belirtilmektedir.

Bu kategoriye, askerî makamlar tarafından tesis olunan savunma ve askerî konulara dair işlemlerle ilgili bilgi ve belgeler, devlet çapında veya kendi görev alanlarında istihbarat çalışması yapan kamu kurum ve kuruluşlarının bu görev ve faaliyetleriyle ilgili bilgi ve belgeler, Milli İstihbarat Teşkilâtı'nın 4. maddesi kapsamı dışında kalan ve niteliği gereği gizli kalması gereken tüm bilgi ve belgeler ile devletin iç ve dış menfaatlerini yakından ilgilendiren ekonomik ve ticari faaliyetlerine ve bu yöndeki politikalarına ilişkin çalışmalarla ilgili bilgi ve belgeler girmektedir. Diğer taraftan özel kanunlarda gizli olduğu belirtilen ve gizliliğin ait olduğu makam ve kurul tarafından yayımı ve açıklanması yasaklanabilen bilgi ve belgeler de bu kapsamdadır.

Madde 5. Madde ile bu kanunun 3 ve 4. maddelerinde niteliği gösterilen bilgi ve belgelere verilecek gizlilik dereceleri belirlenmektedir. Elbette ki, bu kanunla tanımlanan "çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceleri, kamu kurum ve kuruluşlarının diğer gizlilik dereceleri ile işlem yapabilmelerine engel değildir.

Maddenin ikinci fıkrasıyla uluslararası nitelik taşıyan gizlilik derecelerini haiz bilgi ve belgelerin karşılıklı olarak korunması amaçlanmaktadır.

Madde 6. Madde ile devlet sırrı olacak bilgi ve belgeyi belirleme yetkisine sahip olan makam ve kurullar sayılmakta, bu makam ve kurulların kendi görev alanlarında oluşan devlet sırları konusunda tam yetkili oldukları vurgulanmaktadır. Bu makam ve kurulların dışında kalan mercilerin böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Şüphesiz, maddede gösterilen makam ve kurullar, bilgi ve belgenin devlet sırrı olduğuna karar verebilmeleri için 3. maddedeki koşulları dikkate alacaklardır.

Devlet sırrının yetkili makam ve kurulların daha alt kademelerinde oluşması söz konusu olduğunda, yetkili makam ve kurula ulaşmasına kadar geçecek sürede korunmasının sağlanması için bu alt kademeler tarafından da devlet sırrı niteliği verilmesine olanak tanınmış, ancak bu durum gecikmesinde sakınca bulunan hâller için öngörülmüştür. Bu nedenle alt kademe 7 gün içinde asıl yetkili makam ve kurula devlet sırrı niteliğini verdiği bilgi ve belgeyi ulaştırıp onayını almadığı takdirde, devlet sırrı niteliği kendiliğinden kalkacak ve bilgi ve belgenin niteliği itibariyle taşınması gereken gizlilik derecesi yetkili makam ve kurul tarafından belirleninceye kadar "gizli" gizlilik derecesine göre işlem görecektir.

Bu şekilde, alt kademelerin yetkili makam ve kurulun bilgisi dışında devlet sırrı niteliğinde bilgi ve belge oluşturmamaları ve bu bilgileri kendi uhdelerinde tutmamaları amaçlanmıştır.

Madde 7. Tasarı ile 6. maddede sayılan makam ve kurulların kendi görev alanlarına giren konularda, devlet sırrı niteliğinde olmayan, ancak niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgi ve belgelere "gizli" gizlilik derecesi vermeye yetkili oldukları, aynı şekilde 4. madde kapsamında ifade edilen kamu kurum ve kuruluşlarının da bu konuda yetkilendirildikleri öngörülmektedir.

Madde 8. Bu tasarı kapsamında "çok gizli" ve "gizli" olarak uygulanan gizlilik derecelerinin süreli veya süresiz olacağına maddede yer verilmiştir. Süreli olarak verilen gizlilik derecesi belge üzerinde gösterilmelidir.

Diğer taraftan gizlilik derecelerini ve bunların süresini belirleyen makam ve kurulun, gizlilik derecesini değiştirip kaldırmasının ve sürelerini değiştirmesinin her zaman mümkün olduğu maddede vurgulanmış, üst merciinin bu derece ve süreleri değiştirme ve kaldırma konusunda tam yetkili olduğu belirtilmiştir.

DEVLET SİRLARI
KANUN
TASARISI

Öte yandan, "çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin bu niteliklerini koruyup korumadığının tespiti için en geç iki yıllık sürelerle gözden geçirilmesi esastır. Bu gözden geçirme sonucu yetkili makam, gizlilik derecesini ve süresini değiştirip kaldırmaktadır.

Aksine bir karar alınmadığı sürece, "çok gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belge gizlilik derecesinin ilk verildiği tarihten itibaren 30 yıl, "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belge ise 10 yıl sonunda bu niteliklerini kaybeder. İki yıllık sürelerle gözden geçirme işlemleri sırasında bu sürelerin uzatılması mümkündür. 5. maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği gibi uluslararası nitelik taşıyan gizlilik derecelerini haiz bilgi ve belgelerin süreleri de karşılıklılık esasına göre gözetilecektir.

Madde 9. Maddede "çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgeleri, görevinden dolayı öğrenen veya onu inceleyip uygulayan ve korumaktan sorumlu olanlar dışında kalan kişilerin, bu bilgi ve belgeleri herhangi bir şekilde bulduğu, öğrendiği takdirde derhal en yakın mülki amire veya kolluk kuvvetlerine, yurt dışında misyon şeflerine teslim etmek ya da bildirmekle yükümlü oldukları açıklanmaktadır. Maddede geçen derhal ibaresi, hâl ve icabın haklı kıldığı en kısa süreyi ifade etmektedir. Bu şekilde bildirilen ya da teslim edilen bilgi ve belgelerin geciktirilmeksizin ait olduğu makam ve kurula iletilmesi gerekmektedir.

Madde 10. Maddede, bilgi ve belgelerin yargı organlarınca talep edilmesi hâlinde izlenecek yol belirtilmektedir. Buna göre devlet sırrı niteliğinde olan ya da Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği ve yüksek menfaatleri ile birlikte yabancı devletler ile uluslararası kuruluşlara ilişkin bulunan bilgi ve belgeler 6. maddede sayılan kurum ve kurullarca gerekçesi açıklanarak verilmemesi mümkündür. Yargı organınca gerekçenin yeterli görülmemesi durumunda bilgi ve belgeyi göndermeyen kurum ve kurulun mevcutsa en üst amirine başvurarak talebini bir kez daha yinelemesi mümkün olmakla birlikte, bu merciinin de göndermeme kararı vermesi halinde, yargı organı mevcut delillere göre karar verecektir.

Buna karşın, "gizli" gizlilik dereceli bilgi, belge ve donanımların talep hâlinde yargı organlarına gönderilmesi esas olup, 7. maddede belirtilen makam ve kurullarca gönderilmemesi yönünde gösterilen gerekçenin yeterli bulunmaması durumunda, yargı organına teslim edilmesi zorunludur.

Maddede ayrıca, gönderilen bilgi ve belgelerin taraflara incelenilip incelenmemesi hususunun, ilgili kanun hükümlerine tâbi olacağı da vurgulanmıştır.

Madde 11. Maddede, 10. madde hükümlerine göre yargı organlarına verilmesine karar verilen bilgi ve belgelerin yargı organına teslim edilme aşamasına kadar bilgi ve belgenin ait olduğu makam ve kurul tarafından, teslim edilme anundan tekrar iade edilinceye kadar da yargı organı tarafından yetkisiz kişilerce elde edilmesini ve açıklanmasını önleyici her türlü tedbirin alınacağı hususu düzenlenmiştir.

Diğer taraftan yargı organlarına gönderilen "çok gizli" ve "gizli" gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin teslim anundan tekrar iade edilinceye kadar geçecek sürede bilmesi gerekenler dışındaki kişilerce öğrenilmemesi ve elde edilmemesi için ne şekilde korunacağını usul ve esaslarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmektedir.

Madde 12. Madde ile Türk Ceza Kanunu ve diğer özel kanunlara göre suç teşkil eden fiiller dışında kalan bu Kanuna aykırı fiillerin cezaî yaptırımı bağlanması amaçlanmaktadır. Fiilin taksirle işlenmesi hâli de maddede düzenlenmiştir.

Madde 13. Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikte gösterileceği öngörülmektedir.

Madde 14. Yürürlük maddesidir.

Madde 15. Yürütme maddesidir.

